

Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund *Skandinaviske perspektiver*

Thomas Tufte (red.)

NORDICOM

Nordicom Provides Information about Media and Communication Research

Nordicom's overriding goal and purpose is to make the media and communication research undertaken in the Nordic countries – Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden – known, both throughout and far beyond our part of the world. Toward this end we use a variety of channels to reach researchers, students, decision-makers, media practitioners, journalists, information officers, teachers, and interested members of the general public.

Nordicom works to establish and strengthen links between the Nordic research community and colleagues in all parts of the world, both through information and by linking individual researchers, research groups and institutions.

Nordicom documents media trends in the Nordic countries. Our joint Nordic information service addresses users throughout our region, in Europe and further afield. The production of comparative media statistics forms the core of this service.

Nordicom has been commissioned by UNESCO and the Swedish Government to operate The Unesco International Clearinghouse on Children, Youth and Media, whose aim it is to keep users around the world abreast of current research findings and insights in this area.

An institution of the Nordic Council of Ministers, Nordicom operates at both national and regional levels. National Nordicom documentation centres are attached to the universities in Aarhus, Denmark; Tampere, Finland; Reykjavik, Iceland; Bergen, Norway; and Göteborg, Sweden.

NORDICOM

Göteborg University, Box 713, SE 405 30 Göteborg
Phone: +46 31 773 10 00 (vx) Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: nordicom@nordicom.gu.se

Medierne, minoriteterne, og det multikulturelle samfund. Skandinaviske perspektiver

Nordiska medieforskare reflekterar 3

ISSN 1650-5131

ISBN 91-89471-16-4

Publicerad av
NORDICOM
Göteborgs universitet
Box 713
SE 405 30 GÖTEBORG

Redaktör: Thomas Tufte

©2003 NORDICOM, Göteborgs universitet

Omslag: Roger Palmqvist

Tryck: Grafikerna Livréna i Kungälv AB, Sweden, 2003

Contents

Preface	7
Introduction <i>Thomas Tufte</i>	9
I THE DISCOURSES OF ETHNICITY	
Etnicitet og mediernes skildring af de etniske minoriteter. Et antropologisk perspektiv <i>Peter Hervik</i>	23
Oplysninger til danskerne om samfundet <i>Flemming Røgilds</i>	39
II REPRESENTATION IN THE MEDIA OF AND BY ETHNIC MINORITIES	
Den mystiska kulturkrocken. "Invandrarkillen" och "invandrartjejen" i mediehändelsernas mitt <i>Ylva Brune</i>	49
The Long Distance Runner and Discourses on Europe's Others. Ethnic Minority Representation in Feature Stories <i>Elisabeth Eide</i>	77
Media Representation of Ethnicity & the Institutional Discourse <i>Mustafa Hussain</i>	115
Hvordan lyder en kultur? Musikalsk (selv)iscenesættelse i det offentlige rum og dets betydning for relationen mellem gruppe og individ <i>Eva Fock</i>	133
III USES OF MEDIA AMONGST ETHNIC MINORITIES	
Tv-nyheder fra hjemlandet – integration eller ghettoisering? Om transnationalisme og nyhedsforbrug <i>Connie Carøe Christiansen</i>	157
Minority Youth, Media Uses and Identity Struggle. The Role of the Media in the Production of Locality <i>Thomas Tufte</i>	181

Being a Computer User. What Does that Mean? A Discussion About Young People's Talk About Computers and Themselves <i>Ingunn Hagen</i>	197
IV INTERNET USES FOR THE CULTIVATION OF RELIGIOUS IDENTITY, FOCUSING ON ISLAM	
Svenska cybermuslimska miljöer i början av det 21 århundradet <i>Göran Larsson</i>	227
Danmarks Forenede Cybermuslimer og italesættelsen af islam <i>Jørgen Bæk Simonsen</i>	241
The Authors	255

Preface

This book project grew out of the Scandinavian seminar 'The Media, The Minorities and The Multicultural Society,' which I organized at Magleås Kursuscenter, Denmark, in April 2001. It included about 25 Scandinavian scholars working within this field, and was held in the context of the research project 'Global Media Cultures' hosted at the Department of Media Studies at University of Copenhagen and coordinated by Stig Hjarvard. 'Global Media Cultures' has generously contributed to the publication of this book.

I would especially like to thank NORDICOM, not least Ulla Carlsson, for taking on this book project, providing constructive feedback during the editorial process and for NORDICOM bearing the bulk of the financial costs.

Mention should be made of the period in which this book was written. In the year and a half during which it materialized, a range of major events took place, in particular those of September 11 2001 and the subsequent 'war against terrorism'. These events, the media coverage of them and people's mediated ways of experiencing them, have only underlined the necessity of critically and continuously assessing the role of the media, in terms of how they represent conflicts, tensions and change in society, as well as how they articulate sentiments and action. How do the media contribute to the way we understand the world we live in and the people we live among? Hopefully, you will find such issues reflected upon in this book.

Copenhagen in December, 2002

Thomas Tufte

Introduction

Thomas Tufte

This book is about belonging. It analyses media uses, media representation, globalization and cultural change. But fundamentally, it is a book about identity politics and practices of the Scandinavian societies and people. One of the largest challenges the Scandinavian societies have been struggling with during recent years is how to respond – politically, socially and culturally – to the growing number of immigrants and refugees, and their descendants, in societies traditionally conceived of as culturally rather homogeneous. So, in some sense, this book is a story of identity formation – of identifying and analysing some of the conditions and characteristics upon which the citizens of Denmark, Norway and Sweden negotiate and construct their histories, identities, social orders and cultural practices, as well as their ontological securities.

The relative newcomers in the Scandinavian societies have many origins, be they immigrants or refugees. Many immigrants from Turkey, Morocco, Pakistan and India arrived in the late 1960s and onwards, invited by Scandinavian welfare states to take jobs in industry and partly in the service sectors. Other newcomers were increasingly refugees fleeing from the Vietnam war, the Latin American dictatorships, the Lebanese war and the Middle East Conflict around Israel/Palestine, the Iranian fundamentalist regime, the conflicts between Iran-Iraq, the Gulf Wars, the Kurds fleeing the conflictuous struggle for a free Kurdistan, the ethnic conflicts and starvation in Somalia and the disintegration of the Balkan countries. These are just some of the main origins of people who have been granted asylum in Scandinavia, where many have settled down, become citizens, and today have children and grandchildren in their new homes and countries.

This process of both refugees and immigrants arriving in Scandinavian countries, and many staying on, settling down in Norway, Denmark or Sweden, has of course appeared recurrently in the media and received political and public attention – however not with the volume and intensity seen in the 1990s and particularly in the past few years. Considering the past year, the period in which this book has materialized, there has been a

broad range of events tightly linked to this complex of problems in one way or another – events that bring the issue of ethnic minority rights to the forefront.

- First and foremost, the 11 September 2001 and the subsequent ‘war against terrorism’, launched by US President George W. Bush. It has impacted tremendously on the representations and perceptions of especially Arab Muslims, particularly in the Western world. The concept of terrorism has gained new and much broader meanings and facilitated unprecedented forms and means of control with particularly ‘suspicious persons’ not just in the US, but also in the Scandinavian countries. It has also reinforced boundaries along religiously defined parameters, imposing an enclosure upon Muslims in the Scandinavian societies.
- The elections in Denmark in November 2001 were full of xenophobic and post-September 11 discourse, contributing to the election of an liberal prime minister, Anders Fogh Rasmussen, who based his parliamentary majority on the votes of the extreme right wing party, Dansk Folkeparti.
- The French election in Spring 2002 resulted in almost one of every five Frenchmen voting for Le Pen in the first round.
- The Fadime case in Sweden in early 2002, where a young woman of Kurdish origin was murdered, her father and brother being the prime suspects. The motive allegedly being that she, by pursuing her relationship with a Swedish boy, of ‘old Swedish origin’, was violating the honour of her family. The murder, and the media attention it drew, articulated a huge public debate in Sweden, but also in neighbouring countries, about the conditions some second generation immigrants, especially young girls, live under, caught between different value systems, gender roles and traditions.
- The case in Oslo of a young boy, adopted and black, being mobbed, where the mobbing escalated and resulted in him being beaten to death one night. Tremendous debate arose in the aftermath of this tragedy.
- Finally, we have also seen more peaceful situations, as the 1/8 finals of the World Championship in football in June 2002, where Turkey was still in the game, and where 2nd and 3rd generation descendants of Turkish immigrants living in Denmark were driving around the streets of Copenhagen waving the flag of their country of origin.

All of these events evolve to some degree around crosscutting issues of identity politics and practices in a globalized society. They also reflect and emerge in response to some of the underlying tensions in the social and cultural process of change which all of our Scandinavian societies have experienced during recent years, processes that concern our actual devel-

opment towards increasingly multicultural societies, but equally our changing perception of how we define our own identity, as a nation, a people and a society.

The explanations for these tensions are to be sought in a number of issues. Firstly, they have to do with how nation states understand and represent themselves. What values, politics and everyday practices are a national identity based upon? Nation building has traditionally had two different faces, both working in pursuit of the 'one state, one nation' principle. One is a more nationalist discourse, denying the possibility of ethnic diversification among the subjects, which is implicitly reflected in a policy of assimilation – arguing for integration as assimilation. The other is a more liberalist discourse, a 'laissez-faire' strategy accepting diversity, and leaving each individual accepted within the countries borders to pursue his/her own fortune and hoping all will finally accept 'one loyalty and identity offered to them all' (Z. Bauman 2000: 92). In the Scandinavian countries, as a result of both faces of nation building, marginalization of many of the immigrants and refugees has occurred, geographically through their organisation into specific ghetto-like neighbourhoods, politically through their non-participation at any level, and socially and culturally through very limited interaction between these 'ethnic minorities' and the rest of society.

In addition to analysis of the nation state and its values, policies and practices, the tensions mentioned invite a deeper analysis of the role of ethnicity and the working of ethnic identities in these societies. As the Polish sociologist Zygmunt Bauman argues, "ethnic minorities' is a category, people are assigned to without being asked for their consent', 'ethnic minorities' are first and foremost products of 'enclosure from outside' and only second, if at all, the outcome of self enclosure' (Z. Bauman 2000: 90). Analysing the role of and discourse around ethnicity becomes pertinent to seeking understandings and solutions concerning today's polarizing tendencies in society.

Finally, what has become particularly accentuated by the 'war against terrorism' is the role of religion in the constitution of our societies and the role religious identities play for people. Many experts have exclaimed that the 'war against terrorism' is a battle between Christianity and Islam. To what degree does this seem to be the case in a Scandinavian setting and has it possibly led to more articulate religious identities?

This book focuses on the role of the media in the contexts outlined above. What characterises media discourses about nation, ethnicity and religious groups, what media representations do we find, both in the mediated forms of expression by specific ethnic groups themselves as well as in the more mainstream media? What role do the media have – be it in articulating diasporic communities, in representing and voicing interests and concerns of ethnic minorities, in facilitating contact and social interaction between the '*thems*' and '*us*'es' of the Scandinavian countries? In what ways do the media serve as key instruments in the construction of identity, com-

munity and belonging of both majorities and minorities in Scandinavian societies? Do the media in some way contribute to the creation of ontological security for the more recent newcomers, and if so how?

It is, thus, the very broadly defined societal role of the media as mediator in a multicultural society that is at the core of this book. However, before addressing this from a range of perspectives, further comments are required, both with respect to how to perceive of the term 'multiculturalism' and how to conceive of the different perspectives on identity politics and the media's role therein.

The Multicultural Riddle

The new indifference to difference is theorized as recognition of 'cultural pluralism': the policy informed and supported by that theory is 'multiculturalism'. Ostensibly, multiculturalism is guided by the postulate of liberal tolerance and by care for the communities' right to self-assertion and public recognition of their chosen (or inherited) identities. It works, though, as an essentially conservative force: its effects is a recasting of inequalities, which are unlikely to command public approval, as 'cultural differences' – something to cherish and obey. The moral ugliness of deprivation is miraculously reincarnated as the aesthetic beauty of cultural variety. What has been lost from view in the process is that the bid for recognition is toothless unless sustained by the practice of redistribution – and that the communal assertion of cultural distinctiveness brings little consolation for those who, courtesy of the increasingly unequal division of resources, have their 'choices' made for them.

Z. Bauman 2001: 107.

As Zygmunt Bauman points out, multiculturalism, as a policy practicing the recognition of 'cultural pluralism', can potentially contain a number of inherent problems. Zygmunt Bauman's critique emphasizes our need to be clear about how we work with the concept of multiculturalism. First of all, Zygmunt Bauman highlights the problem of reincarnating deprivation and social inequality with 'the aesthetic beauty of cultural variety'. We must move beyond the culturalist approach, whereby differences are explained by, and accepted as, cultural variety. The key issue is both to maintain a perspective of class when analysing the conflicts and clashes experienced in everyday life, as well as a perspective of action and change. The problems cannot be seen merely as cultural difference, but as social problems that can be solved.

The Dutch anthropologist, Gerd Baumann, deconstructs the concept of multiculturalism, responding to some of the concerns highlighted in Zygmunt Bauman's critique. Gerd Baumann notes that many countries are facing what he calls a 'multicultural riddle'. According to him, multiculturalism is a

paradox that can be solved by rethinking the terms in which it is posed. The multicultural riddle, according to Baumann asks:

how we can establish a state of justice and equality between and among three parties: those who believe in a unified national culture, those who trace their culture to their ethnic identity, and those who view their religion as culture. To solve the riddle, one needs to rethink what is meant by nationality or the nation-state, by ethnic identity or ethnicity, and by religion as a basis of culture. What all three acts of rethinking have in common is a new concern with the meaning and making of culture. Multiculturalism is not the old concept of culture multiplied by the number of groups that exist, but a new, and internally plural praxis of culture applied to oneself and to others. (G. Baumann 1999: vii)

According to Gerd Baumann, the multicultural society must recognize equal rights for all. However, to turn his dream into meaning, Baumann argues for a deeper analysis of the three components of the 'multicultural triangle': a) the nation-state and its national identity; b) the idea of ethnicity or ethnic identity and c) the workings of religion and religious identity (Baumann 1999: 136). To achieve equality across differences, Baumann suggests three different rights perspectives, either that of human rights, that of civil rights or that of community rights. They are more or less encompassing, but the basic point is that a multicultural society must secure equal rights for all.

What is happening in the Scandinavian countries and throughout Europe is, firstly, a symbolic power struggle between different understandings of how to interpret the cultural changes our Scandinavian societies are undergoing, and secondly, an actual political struggle with respect to how to respond to these changes. The current changes are challenging the religious, ethnic and national identities predominant in all three countries. New religions are growing in Scandinavia, and population-wise, the Scandinavian countries are receiving a growing number of ethnic minorities. However, the national politicians have not yet found coherent responses to this fact, and will perhaps not find them for a while. What we are experiencing today, according to Zygmunt Bauman, is a post-national phase of development that renders the two-pronged strategy of nation-building, which I outlined in the beginning of the article, unrealistic. Thus, what has happened with the acceleration of globalisation has been a relocation of power that is severely challenging national politics (Z. Bauman, 2001: 97).

The Norwegian anthropologist Thomas Hylland Eriksen sees the awareness of cultural change as the moment at which assertions of difference become articulate: 'The more uniform we become following the levelling out of cultural differences through globalisation, the larger becomes apparently the need to be different. The key paradox is that you seemingly have to be loosing your culture before you can save it. It is first when the culture is experienced as threatened that it is experienced as worth saving' (Hylland Eriksen 1999).

The responses are of a political, social and cultural nature. We see defence mechanisms against what is perceived as a threat, legal measures, ways of socially organising everyday life to protect oneself and ones relatives, and finally, we see manners of articulating or accepting images and stories that draw boundaries between the Other and those feeling threatened. The media play a crucial role here.

What we are dealing with is a situation in which the fundamental and existential feeling of ontological security is at stake. This can explain some of the regressive, nationalist discourses seen in the right wing political parties. As Hylland Eriksen states: 'Nationalism and ethno politics contain strong elements of nostalgia and it is for this reason they only appear to be traditional categories. They are children of the modern times: the faster the pace of globalisation becomes, the more insisting contra-reactions' (Hylland Eriksen, 30.10.99). Paradoxically, the European immigrants in the New World invented nationalism in the 19th century. And now, the right wing parties of Europe are reinventing it in news forms.

The growth of the right wing parties in Europe, including in Scandinavia, can be interpreted as a response to these situations of unease, not only when Islamic fundamentalists bomb the Twin Towers and Pentagon and when the media dramatize and serialize the 'war against terrorism' *ad nauseam*. It is also a situation of quotidian stereotype representation in which the large national media take on a critical role in what Ylva Brune has labelled the 'white eurocentric crisis' (Brune, this volume). It all contributes to the articulation of a state of general unease and perplexity, wherein people feel their identities challenged. This context may well provide some explanation for the growth of extreme right wing political parties that preach simple solutions to complex problems.

This brings us back to the challenge posed by Gerd Baumann, with 'the multicultural riddle': How can and should Northern European nation-states tackle the challenges imposed by an increasingly multicultural society in an increasingly globalized world? Many of the current challenges are of a transnational nature, in that the individual state has no way of fully responding to them. Zygmunt Bauman points exactly to this when he emphasizes: 'The state no longer presides over the processes of social integration or systemic management which made normative regulation, management of culture and patriotic mobilization indispensable, leaving such tasks to forces over which it has no effective jurisdiction' (Z. Bauman 2001: 98). It is here, at this political impasse, that the media play a critical role as mediators of identity politics and struggles for belonging.

Community and Home: About Belonging Somewhere

'what makes images of *Ausländer* threatening is precisely that they 'make our taken-for-granted 'identities' visible as specific identities and deprive them of their assumed (or reified) naturalness' so that 'once we start thinking about them, becoming aware of them, we cannot feel 'at home' any more' (Rathzel in Morley 2000: 254)

'perhaps the reason why immigrants worry settled people so much is that they expose the relative nature of certainties inscribed in the soil' (Auge in Morley 2000: 254)

In negotiating identities and senses of belonging, both among 'settled people' or immigrants and refugees, the media are very present. On the one hand, they represent the ethnic minorities in manners and ways that often are both stereotyped and misleading, which, as Rathzel states, threatens the taken-for-granted identities of the settled people. On the other hand, the media play significant roles in the lives of the ethnic minorities as access points to symbolic worlds and to actual direct contact with countries of origin. This provides new opportunities, which over the past decade have changed the abilities of people living in the diaspora to maintain social and cultural networks across time and space. Steven Vertovec, through working with Hindu diasporas, has distinguished between three ways of understanding diaspora (Vertovec 2000). He distinguishes between diaspora as a social form, diaspora as a type of consciousness and diaspora as a mode of cultural production. Diaspora as a social form refers to the social relationships that are cemented by special ties to both history and geography. Those who maintain these relationships and belong to such diasporas have spread over the globe, including to Scandinavia, through either forced or voluntary migration. Diaspora as a type of consciousness refers to a state of mind, a particular kind of awareness that is dual or paradoxical in nature. As James Clifford has stated: 'diaspora consciousness lives loss and hope as a defining tension' (Clifford 1994: 312). Finally, diaspora as mode of production is described as 'the production and reproduction of transnational social and cultural phenomena' (Vertovec 2000: 153).

The media and new technologies have come to play several roles in these contradictory processes of seeking a home and a sense of belonging. In the case of the Internet, for example, many first generation immigrants and in particular exiled people tend to use the Internet for the 'finding of themselves', pursuing news from their countries of origin or linking up with relatives and friends in their diasporic network. Contrary to this, their children, often born or at least grown up in their new home countries, generally tend to negotiate this relation to a much greater degree (Tufte 2002: 250pp). Hamid Naficy highlights the celebration of the past amongst Iranian exiles: 'in exile, home colonizes the mind' (Naficy 1993a: 102), home being the dreamland far far away.

Both media representation and media uses serve as mediators and articulators of peoples production of locality and of self. Both of these roles attributed to the media are about people's feeling at home and about seeking to protect a sense of ontological security, a feeling that for many is de facto threatened. In the context of the current social and cultural changes in Scandinavia, the question, in the end, is; 'how to nurture the mundane pragmatics of neighbourliness in relation to others, rather than imagine that we can ever live free of alterity, except as a regressive fantasy' (Morley 2000: 256). This book deals with identifying the role of the media in this mundane pragmatics of neighbourliness.

David Morley, in his book about home and community (Morley 2000), addresses the question of Europe and its cultural future. At one point, the question he poses in that relation is: 'for whom Europe is to be a home, and how (and by whom) that home is to be defined' (Morley 2000: 257). In a Scandinavian perspective, the question strikes the core issue at stake in this book, so paraphrasing Morley, we might ask: 'for whom is Scandinavia to be a home, and how and by whom should this home be defined?'

The Book Structure

The main challenge of this book is to explore the cultural, social and identity mediations and negotiations that:

- a) emerge about ethnic minorities as well as from ethnic minorities through media representation and media use
- b) develop within specific enclosures, be they transnational, diasporic communities, nation-states, families or in peer groups.

Key research questions that are being addressed, and which should help inform this concern, include:

- What are the predominant discourses of ethnic minorities, in academia and in the media, and how does their voice impact the way these fellow citizens are conceived of and responded to?
- What representations of 'others' are seen in the media – in terms of both a historic perspective and particular genres? And more specifically: how does media representation mediate the relationship between majorities and minorities in the Scandinavian countries?
- What characterises the self-expression and forms of representation that young ethnic minorities articulate through music?
- How do ethnic minorities make use of media genres and formats in negotiating identity and senses of belonging and processes of integration?

- What role do new technologies, Internet in particular, play in religious communities and religious identity?

The book chapters are structured such that they proceed in a logical sequence through 4 issues: 1) the discourses of ethnicity; 2) representation in the media of and by ethnic minorities; 3) uses of media amongst ethnic minorities and 4) Internet uses for the cultivation of religious identity, focusing on Islam.

In Part 1, Chapter 2, Danish anthropologist Peter Hervik provides a critical assessment of how ethnicity is applied, providing a substantive critique of how key concepts in this field are used. It is a minefield, where conceptual clarity can help clarify points. How we say things impacts what we say, and ultimately how people make sense of what you wish to communicate. Implicitly, Hervik is arguing along the lines of Zygmunt Bauman – that categories such as ‘ethnic minorities’ are enclosures imposed upon groups of people who do not necessarily identify with this labelling.

Subsequently, in Chapter 3, Danish cultural sociologist Flemming Røggild breaks the ice on case studies – providing a harsh critique of the actual media discourse – arguing that they are racial. So, while Peter Hervik’s article draws our attention to academic discourse, Flemming Røggild’s article highlights media discourse and the reality of racial and stereotype representation. While Hervik’s article represents the filter of the rigorous academic, Røggild’s article represents a broad range of statements sparking further interest in the actual state of representation of ethnic minorities in Scandinavia.

The 4 chapters of Part 2 deal with representation. In Chapter 4, Swedish journalist and PhD student in media studies, Ylva Brune, presents a case on the representation of the immigrant young man and young woman over time. Based on case studies of media representation in 1976, 1997 and 2000, Brune deconstructs how immigrant young men and women have been represented, and in particular what stereotypes and chains of stereotypes prevail. Brune finds that stereotypes become powerful instruments for exercising symbolic power as well as exercising power over some people’s future and legal (in)security. The recurrent stereotypes also confirm, according to Brune, how the media institutions articulate a powerful position for themselves through expressing stories from and presenting the world in a time when the nation state, politically, economically and socially, has outplayed its role. In the midst of a ‘white’ eurocentric crisis, the stereotyped representation of young immigrant men and women serves to restore some sense of order.

Norwegian media scholar Elisabeth Eide follows, in Chapter 5, along a similar line as Ylva Brune, conducting a case study of media representation, however focusing on the feature story genre in Norwegian media. News journalism, with its emphasis on conflicts and the unusual, has been criticized for representing ethnic minorities negatively and with large emphasis on what separates them from the majority of the population. Eide’s interest is,

thus, in exploring whether other approaches exist within journalistic genres that are *not* news? She finds this in the feature story. She thus conducts an analysis of feature stories that focus on people with an ethnic minority background, and she interviews the journalists behind these stories. What her analysis shows is that this genre allows a more symmetrical and emphatic approach to minorities, contributing to a somewhat broader representation of minorities. The article furthermore discusses the different concepts and categories used in discourses about minorities, concluding that what we find at present is a crisis of definition, both amongst researchers and journalists.

Danish media scholar Mustafa Hussain's main concern in Chapter 6 is of a more epistemological nature: how do we understand discourse? His chapter aims to explore the institutional mechanism behind the reproduction of ethnic identity and images in a modern complex society. It is argued that identity construction is a discursive process embedded in the identity politics of the dominant national institutions. Thus, media representation of ethnicity is part and parcel of the overall cultural reproduction in society. However, the media as an independent institution, Hussain argues, plays its own autonomous role in that it produces social cognition through its signifying practice, which enables the culturally competent to comprehend the dominant ethnic discourse in society.

Finally, in Chapter 7, Danish musical ethnologist Eva Fock explores music uses amongst ethnic minorities in Copenhagen. Musical self-staging occurs on a long range of different 'arenas' and can take on various forms. One of the objectives that this self-staging pursues is that of visibility. The issue of representation contributes to defining the rules as to what is staged and performed, and by whom. In her chapter, Fock describes the content of three different arenas within the public sphere, all of which serve purposes of representation. The chapter evolves around the relation between individual and group, and between minority and majority, exploring what happens when majority and minority cultures stage themselves and each other through music. The key issues are how the different arenas require different forms of music, what meaning can be attributed to the choices and the consequences of forms or meanings from the different arenas transferring to other arenas.

Part 3 of this book, containing three chapters, explores media and computer uses amongst ethnic minorities. In Chapter 8, Danish cultural sociologist, Connie Carøe Christiansen parts from the new media contexts characterized by increased access to satellite television. Given these technologies, ethnic minorities in Europe do to some degree watch tv-news from their country of origin instead of watching the news from their current country of residence. Many journalists and researchers assume that this will lead to a lack of information and thus also to a lack of integration into the society in which the ethnic minorities now live. Christiansen furthermore assumes that media uses constitute a social practice such that the complexity of multiculturalism and social integration is manifested in practices, and cultural-geographical

orientations are also revealed in these social practices. Based on this theoretical note, and grounded in interviews conducted with ethnic minorities in Denmark, she questions what the actual orientations reveal regarding the integration or segregation of a given minority group in relation to the majority society. She also explores what the use of the national tv-channels actually means in relation to the integration of ethnic minorities in a country such as Denmark. Can national tv-channels, and their news broadcasts in particular, serve as agents in the process of integration? Finally, exploring the transnational media uses as a practice that unites two different national contexts, Christiansen discusses 'integration' as a question of citizenship rather than as a question of becoming unified with the majority population.

In Chapter 9, Danish media scholar Thomas Tufte explores how young ethnic minorities in Copenhagen use the media in the processes of identity formation. What many studies of media representation seem to indicate is that the processes of 'othering' between the 'majority Danes' and ethnic minority Danes are reinforced by the media. In this context, Tufte firstly explores how a group of young ethnic minorities, all of different origin, experienced processes of othering, based on a particular incident that occurred in their neighbourhood, Nørrebro, in Copenhagen in late 1999. They are all classmates, 14-15 years old and living in Nørrebro, that shared an experience with regard to which they felt strongly misrepresented. The chapter moves on to explore their everyday uses of the media, with special emphasis on analysing how they use different media and communication technologies in their process of identity formation. Drawing on Arjun Appadurai's concept of 'locality', Tufte analyses how these youngsters produce locality, or senses of belonging, through social agency, including through their social use of the media. A very multi-layered use of the media is found, reflecting very different scales of socio-cultural orientation combined with a number of shared media references. Life history and gender come through as important indicators explaining some of the differences, while shared media consumption patterns are found to be very similar to those of most Danish youth their age.

In Chapter 10, Norwegian media scholar Ingunn Hagen focuses on children and young people's relationship to the computer and what role cultural identity and also gender may play in this. The computer is becoming an increasingly important part of our everyday lives, both at work, school and in the home environment. Especially for children and young people, who have grown up with these technologies, a life without computers is difficult even to imagine. In Norway, computer ownership and use have become the norm in recent years. But what does it mean to use the computer – for children and youngsters? To what extent is computer use related to young people's own sense of self or identity? What is the possible significance of ethnicity with respect to computer use? And why does gender seem to be such an important factor for computer user habits?

Part 4, containing the last two chapters of the book, addresses the issue of religion and religious identities, with both authors focusing on how the Internet can play a role in articulating such identities and promoting inter-religious dialogue. The Swedish sociologist of religion, Göran Larsson, explores the Swedish Cypermuslim community. The context is the changed Swedish society. Following the growing migration, processes of globalisation and internationalization, the Swedish society has changed from being a rather homogeneous country to a multicultural and multi-religious society. Migration from non-European countries and the new information and communication technology are the two singled out factors that have contributed to this development. In this chapter, Larsson explores, describes and analyses the Swedish Cypermuslim community on the Internet, its relation to processes of globalisation and migration, as well as exploring its relation to questions of the conditions of minority groups in a majority society. Thanks to its simplicity, large extension and cheap access, the Internet constitutes an important tool for contesting the negative images and disseminating alternative information on, for example, Islam and Muslims. The Swedish cypercommunity is rather heterogeneous and the variety of possible interpretations is great. The chapter also includes theoretical and methodological reflections on how to explore the cypermuslim societies.

Danish Islam-researcher Jørgen Bæk's Chapter 12 gives a presentation of dfc, an electronic listserver that was established in 1998 as a forum for debate for both Muslims and non-Muslims in Denmark. It is shown how the establishment of dfc is yet another example of how young Muslims seriously wish to take part in the debate with other members of the multi-religious Danish society that has been formed over the past three decades.

Combined, the 12 chapters of this book aim at grounding some of the contemporary debates about identity, belonging and multiculturalism in real life experiences from the Scandinavian countries. Hopefully, this book substantiates what the multicultural society is, or at least should be, all about: an abiding vision of equal rights across all cultural differences.

References

- Bauman, Zygmunt (2000) *Community. Seeking Safety in an Insecure World*. Cambridge: Polity.
- Baumann, Gerd (1999) *The Multicultural Riddle. Retinking National, Ethnic and Religious Identities*. London: Routledge.
- Hylland Eriksen, Thomas (1999) Newspaper article in *Politiken*, 30.10.99. Copenhagen.
- Morley, David (2000) *Home Territories. Media, Mobility and Identity*. London: Routledge.
- Naficy, Hamid (1993a) 'Exile discourse and televisual fetishisation', in: Naficy, H. and T. Gabriel (eds.) *Otherness and the Media*. Harwood.
- Naficy, Hamid (1993b) *The Making of Exile Cultures. Iranian Television in Los Angeles*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tufte, Thomas (2002) 'Ethnic Minority Danes between Diaspora and Locality – Social Uses of Mobile Phones and Internet'. In: Gitte Stald and Thomas Tufte (eds.). *Global Encounters: Media and Cultural Transformation*. Luton: University of Luton Press.
- Vertovec, Steven (2000) *The Hindu Diaspora. Comparative Patterns*. London: Routledge.

I The Discourses of Ethnicity

Etnicitet og mediernes skildring af de etniske minoriteter

Et antropologisk perspektiv

Peter Hervik

Med indvandringen af arbejdere fjernt fra Vesteuropa og den stigende strøm af flygtninge er begrebet etnisk minoritet dukket op i en ny sammenhæng, der udfordrer den antropologiske forståelse af etnicitet. Oprindeligt blev begrebet udviklet i studiet af indfødte befolkningsgrupper langt fra Vesteuropa. I dag er den etnografiske opdeling i "hjemme" og "ude" imidlertid under opløsning (se f.eks. Tjørnhøj-Thomsen 1998) og persongrupper, som antropologer tidligere rejste ud for at studere er blevet en del af den hjemlige hverdag. Samtidig har befolkningen overtaget nogle af de tidligere faglige kategorier som "etnisk" og "eticitet", hvilket gør det nødvendigt for antropologer at gentænke begreberne for at genskabe den analytiske, kritiske distance, som er en af antropologiens varemærker (Hastrup 1995). Kun herved sikrer vi som antropologer, at skjulte magtpositioner kan afsløres og medtænkes i analysen. Min hensigt med denne artikel er netop at vise, at den gængse brug af begrebet ikke kan tages for givet, hvilket igen har implikationer for medieforskere og mediernes skildring af etniske minoriteter. Risikoen er, at forskerne ureflekteret overtager den emiske brug af begreber, hvorved de risikerer at reproducere de samfundsmæssige diskurser, som modarbejder andre folks kulturelle identitet.

Problemet opstod hos en gruppe norske antropologi-studerende.¹ De skulle rapportere til holdet, hvordan ordet "etnisk" blev brugt af deres nærmeste familie og venner. Betegnelser som "fremmede kulturer", "ikke-vestlig", "urbefolkning" og "traditionel levemåde" pegede på mennesker, der synligt skilte sig ud fra de indfødte nordmænd. Andre dominerende associationer var "folkegruppe", "minoriteter", "indvandrere" og "anden geografisk oprindelse." En enkelt forsikrede, at "etniske nordmænd" også var trendy, men det lød dog mærkeligt i forhold til de øvrige associationer. Andre studerende bekræftede via encyclopædier og ordbøger en del af disse associationer, som f.eks. folkeslag der skiller sig ud inden for en større enhed. Derudover formidlede opslagsværkerne nogle andre særtræk som associerer med "tribale" samfund: tøj, mad og musik samt ikke-vestlige, ikke-kristne og ikke-jødiske grupper. Øvelsen endte med, at der blev sået seriøs tvivl

om, hvorvidt nordmænd og danskere kunne betegnes som "etniske." Begrebet, som skulle behandles analytisk i undervisningen, indeholdt tydeligvis skjulte betydninger og magtforhold, der fordrede en nærmere ransagning.

Den antropologiske litteratur om etnicitet handler for størstedelens vedkommende om enkelte etniske gruppers kendetegn og deres forhold til andre grupper (Pieterse 1996). De fleste af studierne har fundet sted i ikke-vestlige lande eller som studier af indvandrere til USA. Overgangen fra at studere etniske grupper som særegne studieobjekter til at se dem som subnationale enheder er naturligvis ikke gået ubemærket hen (se Williams 1989). Samtidig har etnicitetsforskerne insisteret på at forankre studiet af etnicitet i specifikke socio-historiske forhold. Etnicitet er blevet politiseret, hvorved etnicitet ikke længere kan være en selvstændig forklaringsfaktor, men må relateres til de magtrelationer, som de altid er en del af (Comaroff 1987, 1996). Studier af magtforholdene mellem vestlige nationalstater, transnationalisme, globalisering og etniske minoriteter er stadig en mangelvare. Det samme er studier, som afdækker intra-etnisk variation og konflikt (se Brass i Pieterse 1996).

Der findes således nyere antropologiske perspektiver på etnicitet, som er under udvikling og raffinering. Selv om de analytiske værktøjer kan diskuteres for styrker og svagheder, så indeholder de vigtige nye faglige indsigter. Det er fra denne pool af nye perspektiver, jeg vil hente forståelser frem, som jeg finder væsentlige, og som kan være vigtige for medieforskere og andre, der beskæftiger sig med etnicitet.²

Medieforskeren Iben Jensens brug af etnicitet er illustrativ for en række kulturforskeres omgang med det analytiske etnicitetsbegreb³ (Jensen 1998, 2000). Hun hævder, at kultur og etnicitet er et stofområde, man skal have faglig viden om. "Forskningens væsentligste bidrag er at anlægge et analytisk og fagligt blik på kultur, etnicitet og identitet, så det ikke overlades til den enkeltes interesser og politiske overbevisning" (Jensen 2001:21). Ved at fremhæve den faglige viden håber Jensen, at debatten om etniske minoriteter kan professionaliseres. Det vil sige at hun ser faglig viden som en måde at bekæmpe den indvandrerfjendtlige tone i debatten (ibid.). Ambitionen om at sikre solid, professionel viden om kultur og etnicitet er naturligvis god, men den er også forpligtende. I Jensens tilfælde bliver den faglige viden hurtigt udvandet, idet begrebet etnisk bruges både om minoriteter i Danmark og om majoriteten. Endvidere fremstiller hun grønlændere, samere, tyskere og sigøjnere, jøder, polakker, tyskere, englændere, amerikanere, islændinge som etniske minoriteter. Dette står imidlertid i kontrast til resten af bogen, hvor etniske minoriteter alligevel udelukkende henviser til folk fra ikke-vestlige lande, og associeres med de prototypiske grupper af indvandrere og flygtninge. Dermed synes Jensen at bekræfte indtrykket fra de norske antropolog-studerendes øvelse.

Jensen er ikke alene om at se etnicitet overalt. Den norske antropolog Thomas Hylland Eriksen bidrager også hertil. For ham er det ultra-korte besøg hos grønthandleren et inter-etnisk møde, men også "raceuroligheder"

i amerikanske storbyer har et etnisk islæt (Eriksen 1997:39). Selv sorte amerikanere ser Eriksen som etniske grupper i lighed med de sorte etniske folk, som Eriksen møder på Trinidad (Eriksen 1993).

Ved at gøre alt og alle til etniske mister etnicitets-begrebet sin analytiske kraft og bliver udvandet. I dette tilfælde bliver det analytiske begreb forvekslet med det empiriske, og det går ikke i antropologien. Vi må genskabe den analytiske distance for at opdage tavshederne. En af de ting, som Jensen og Eriksen paradoksalt nok mister i brugen af det allestedsværende etnicitets-begreb, er diskriminationen, og spørgsmålet om, hvem der har magt til at gøre hvem etniske. Eriksen forsømmer således den institutionelle og ideologiske karakter, som race-begrebet og racisme har specielt i USA, og den systematisk tilstedeværelse, som racismen har indenfor uddannelse, kunst, socialforvaltning, lovgivning, religion og videnskab (Omi og Winant 1994:10).

I en analytisk forstand er det vigtigt at diskutere, hvem er etniske, eller rettere hvem gøres etniske af hvem og hvornår. Efter afsnittet "studiet af etnicitet" vil jeg illustrere etnificeringsprocessen gennem et dansk tilfælde, nemlig de somaliske flygtninge. Dernæst vil jeg argumentere for, at betegnelser "etnisk dansk" og "etnisk norsk" om den dominerende gruppe reproducerer den diskrimination, som medieforskere og andre har sat sig som mål at bekæmpe. Derefter går jeg videre til at diskutere en anden konsekvens af etnificeringen, som dukker op i forsøget på at finde en samlebetegnelse for danske etniske minoriteter og flygtninge.

Studiet af etnicitet

Allerede i 1920'erne og 1930'erne kom etnicitet på den antropologiske dagsorden, da flere og flere reagerede mod Charles Darwin og Paul Spencers tænkning om racer og evolution.⁴ Der gennemførtes et større opgør mod det biologiske racebegreb, og i stedet dukkede etnicitet op som en betegnelse for en gruppes identitetsdannelse, der inkluderede religion, sprog, skikke, nationalitet, politisk tilhørsforhold m.v. Herved kunne teoretikerne (som Franz Boas) også distancere sig fra den negative værdi, som racisme havde fået med den tyske nazisme. Fra midten af 1930'erne og frem til midten af 1960'erne skriver Myrdal sin berømte "The American Dilemma" (1944), og Glazer & Moynihan udgiver "Beyond the Melting Pot" (1963), der begge fokuserer på, hvordan etniske grupper i USA kan opretholdes efter indvandringen. Derved bliver etnisk identitet tilsyneladende for alvor brugt om hvide europæere uden for deres oprindelige hjemlande. Racebegrebet bibeholdes om de sorte amerikanere, mens indvandrerne bliver studeret som etniske.

En anden tilgang til etnicitetsstudier er gennem stammebegrebet. Ordet "stamme" er primært brugt for at adskille "stamme" eller tribale samfund fra civile. Det vil sige en skelnen mellem traditionelle, ikke-vestlige og mo-

derne, vestlige samfund (Jenkins 1992[1986]). Stammebegrebet er først og fremmest en opfindelse i den koloniale administration (Asad 1973, Mafeje 1971, Southall 1970) og udgør en grov forenkling af dette samfunds politiske situation, kulturelle formåen og sociale indsigt. I distinktionen mellem tribal og civiliseret lå også en teoretisk model for at studere tribale samfund som isolerede, uafhængige grupper. For folk som Clifford Geertz var denne traditionelle stammeloyalitet kilden til etnisk bevidsthed. Inspireret af Max Weber mente han, at grupperne havde en indre fornemmelse for egen gruppes fælles identitet. Når først en gruppe kom i kontakt med andre ville etniciteten forsvinde. På linje hermed forudså Ernest Gellner, at moderniteten generelt ville udrydde særegne, lokale typer af viden og værdier af vejen frem mod industrisamfundets og rationaliteten.

Den norske antropolog Fredrik Barth er ophavsmanden til et paradigmeskifte i etnicitetsstudierne. Han kritiserede Geertz' typologiske tilgang og tanken om, at etnicitet er bundet som til en oprindelig kulturel forskellighed. Etnisk identitet er ikke egenskaber ved en gruppe, men relationerne til andre grupper, pointerede han (Barth 1969). Ifølge Barth er mødet med andre grupper mere interessant end det kulturelle indhold. Og hver gruppe forsøger at tage beslutninger på baggrund af de foreliggende sociale strukturer, hvor gruppen kan få mest ud af mødet med andre. Han fremhævede, at etniske grupper ikke forsvinder i kontakten med andre grupper, men tværtimod får de deres udtryk og særegenhed gennem mødet med andre grupper. Det er netop i den sociale interaktion mellem grupper, at kulturelle forskelle bliver konstrueret (Barth 1969). I stedet for at studere enkelte, enestående folk blev det nu muligt at studere og sammenligne etniske møder forskellige steder på kloden og med udgangspunkt i aktørerne selv samt deres valg og strategier. Nogle kommentatorer kalder dette skifte fra studiet af etniske grupper til etnicitet eller fra stamme til etnicitet.

Barths forskningshistoriske betydning kan ikke undervurderes, men må dog relateres til samtidens teoretiske skoler og ståsteder. Hans banebrydende "Ethnic Groups and Boundaries" blev skrevet for over 30 år siden, og meget er sket siden da, som Barth selv forklarer i en opfølgende artikel (Barth 1994). Med Barth (1969) eksploderede studier i etnicitet (for oversigter over etnicitetsforskningen se blandt andet Jenkins 1987, R. Cohen 1978, De Vos & Romunicci-Ross 1982[1975], Tonkin, MacDonald & Chapman 1989, M. Nash 1989, Eriksen 1993). I kølvandet på Barth pegede nogle antropologer på etnicitetens dobbelte funktion. På den ene side handler etnicitet om identitet og socialt tilhørsforhold. På den anden side fungerer etniske grupper mest af alt som politiske interessegrupper, der gearer sig selv til konkurrence med andre grupper om knappe ressourcer (se A. Cohen 1974). Etniske grupper er interessegrupper indenfor staten, som konkurrerer om fælles ressourcer ved at mobilisere sprog, ritualer og andre kulturelle aspekter til denne hensigt (Urban & Sherzer 1991:4).

I løbet af de næste par årtier står kritikken af Barth klart frem. Mange deler ikke Barths transaktionalistiske syn på individet og smågrupper, ana-

lyseres ud fra en formodning om, at de til enhver tid søger at få mest muligt ud af et inter-etniske eller inter-personelt møde. Andre argumenterer, at dette individsyn fører til ahistoriske studier. Brackette Williams går et skridt videre end Abner Cohen og Fredrik Barth, men holder dog også fast i etnicitetens relationelle karakter. Identitetsdannelse handler om eksplicite identifikationer med andre, men magtperspektivet er på sin vis også relationelt. Derfor argumenterer hun for, at modstykket til den etniske gruppe ikke alene omfatter andre konkurrerende etniske grupper. Etniske grupper befinder sig desuden næsten altid indenfor en nationalstat, hvilket har stor indflydelse for, hvordan gruppen organiserer sig politisk og kulturelt uanset, om man befinder sig i vestlige eller ikke-vestlige lande. Etnografiske beskrivelser af etniske grupper må i høj grad forholde sig til nationen og dens stat (Williams 1989). Men ikke nok med det. De etniske grupper udvikler sig også i forholdet til den globale markedsøkonomi og forbrugersamfundet, hvilket for eksempel kan ses i amerikanske indianeres casinovirksomhed og zapatist-bevægelsen i Chiapas' modstand mod neoliberalismen.

Med disse erkendelser ebber Geertz syn på den oprindelige fornemmelse for indre fællesskab ud til fordel for det konstruktionistiske syn, i hvilket etnicitet bliver betragtet som et konstrueret udkomme af social praksis. Generelt ikke så fabrikeret som nationen, men med et øje for at konstruere en "autentisk" oprindelighed. Kay Warren har (inspireret af Spivak) set fremhævelse af oprindelig kulturel forskellighed som udtryk for en strategisk essentialisme i sit studie af mayabevægelsen i Guatemala. Mayaerne fremhæver en særegen, nærmest genetisk funderet Maya-identitet, der går langt tilbage i fortiden, hvorved de i lyset af årtiers undertrykkelse alligevel har kunnet opnå politisk indflydelse. Produktet skal forstås i forhold til mayaernes nutidige konstruktion af fortiden, som indgår i en position, hvor der strides, forhandles og kæmpes om rettigheder inden for den Guatemaltanske stat (Warren 1998).

I slutningen af 1960'erne kunne Barth næppe forudse, at etnicitetsbegrebet ville blive benyttet om migrantarbejdere, der rejste til Vesteuropa fra andre regioner. Dengang handlede det meste af den antropologiske litteratur om etnicitet og etniske gruppers forankring i territoriet. Med de vestlige industriers fremmedarbejdere, som siden blev kaldt for gæstearbejdere, indvandrere og etniske minoriteter, fik det analytiske etnicitets-begreb en ny udfordring og en ny anvendelse. Nu blev persongrupper, der i hjemlandet ikke var at betragte som etniske grupper, efter indvandringen til Vesteuropa omtalt som etniske. Williams' kritikpunkter bliver da yderligere synlige, idet nationalstaterne og majoritetsbefolkningernes reaktion på de nye indvandrere får en omfattende betydning.

I forhold til, at medieforskeren Iben Jensen (1998 og 2000) fremhæver vigtigheden af at acceptere faglig viden om kultur og etnicitet, er det overraskende, at hun alligevel kun bruger Barth som kilde til denne faglighed. Barth er nemlig ikke kendt for at have studeret etniske minoriteter i den

vestlige verden og hovedbidraget, som førte til paradigmeskiftet i etnicitetsstudierne, ligger tilbage i slutningen af 1960'erne.

Et af de nyere vægtige bidrag til studiet af etnicitet kommer fra Wilmsen og McAllisters "The Politics of Difference" (1996), som er en antologi med bidrag af blandt andet Jan Nederveen Pieterse og John Comaroff. Også her betragtes etniciteten som relationel. Den assymetri mellem majoritetsbefolkning og minoriteter, som blev vist i starten af denne artikel, udgør et af bogens centrale bidrag. Comaroff fastslår, at etnicitet opstår i udøvelsen af magt mellem ulige grupperinger inden for den samme politiske økonomi (Comaroff 1996, se også Silverman 1976, Warren 1998, Williams 1989). Etnisk identitet må til enhver tid studeres i forhold til eksisterende kulturelle hierarkier, staten og modernisering (Pieterse 1996:26) samt globalisering (Donnan & Wilson 1999, Mac an Ghaill 1999). Typisk sker dette indenfor hverdagens møder mellem etnificerede og etnificerende (Comaroff 1996). De dominerende grupper har som udgangspunkt aldrig etnicitet, da de har magten (Wilmsen & McAllister 1996). Dermed er det ikke sagt, at flertallet er uden en fælles identitet (eller forestiller at de har en fælles identitet) blot at den analytisk set ikke er etnisk.

Etnicitet er således et relationelt begreb, i hvilken den ene dominerende part er i stand til at definere den svagere anden, som oftest er en minoritet. Dette er mest tydeligt for den underordnede, når disse bliver anfægtet for deres sociokulturelle kendetegn og fremtoning, som f.eks. slør og hudfarve, mens diskrimination ofte er usynlig eller benægtes af dé, som diskriminerer (se Hervik og Jørgensen 2002).

Etnicitetsstudier må således inkludere majoriteten, for den udgør ikke blot rammen for de etniske minoriteter, men også dén enhed eller de kræfter, som etniske minoriteter udvikler sig i forhold til. Det er præcis, hvad Pieterse (1996) argumenterer for. Med udgangspunkt i etnisk politik viser han, at denne har to sider. På den ene handler den om minoriteters protest mod diskriminering, stigmatisering og udelukkelse fra nationen. På den anden side udøver den dominerende gruppe en integrations- og kulturpolitik overfor minoriteterne, som udgør en stor del af de etniske minoriteters handlerum.

Pieterse fokuserer i første del af sin artikel på dé, som etnificerer. Vi må fokusere på, hvem der gør hvem etniske, hvornår og hvorfor. Når en tyrkisk familie bor i Tyrkiet, vil den kun i særlige tilfælde kunne kaldes etnisk. Men hvis familien indvandrer til Danmark uden på nogen måde at ændre sin sociale og kollektive identitet, vil den blive betragtet som etnisk. Det vil sige, at etnificeringen må ligge i den proces, hvorved det omgivende samfund konstruerer den anderledes familie, men samtidig må etniciteten også indbefatte måden, hvorpå familien responderer og reorganiserer i forhold til det øvrige samfund. Pieterse konstaterer, at grupper defineres gennem objektive kulturelle markører som sprog, dialekt, tøj, traditioner, religion eller "race." Og han spørger videre, om dette så ikke er kulturelle grupper, som først bliver etniske, efter at etnificeringen (ethnization) har fundet sted? (Pieterse 1996). Begrebet etnisk reflekterer således en strategi, der

marginaliserer "etnicitet" i den dominerende gruppes forestilling om sig selv som "universel" og i en slags post-etnisk fase. Ordet etnisk reflekterer da en implicit kontrast mellem det normative "os" og "de andre" som afvigende minoriteter (Shohat cit. in Pieterse 1996:33).

Et af de tydeligste eksempler, der kan tjene til at illustrere etnificeringens historiske forankring og teoretiske betydning, er somalierne i Danmark.

Somalierne bliver etniske

Etnificeringen handler i dette tilfælde om, hvordan danske politikere, medier og befolkningen konstruerede en gruppe flygtninge som de mest anderledes i Danmark. Somalierne kom til Danmark som flygtninge i løbet af 1990'erne. I 1993 var der ca 2000. Tallet steg til lidt over 10.000 i 1997 og i 2001 ca. 13.500 (Fadel, Hervik & Vestergaard 1999, se også Møller og Togeby 1999:25).

I 1995 konstaterede Gaasholt og Togeby (1995) i en statistisk undersøgelse, at de somaliske flygtninge på dette tidspunkt (efteråret 1993) var ganske populære, mens iranerne og palæstinenserne var upopulære og udsat for megen negativ medieomtale. På undersøgelsestidspunktet var der omkring 3000 somaliere i Danmark.

Intet tyder på, at somaliernes kulturelle og religiøse udtryksformer har ændret sig væsentligt i perioden 1993 til 1997. Der findes mig bekendt heller ikke nogen studier, der bekræfter eller afviser dette. Man kan endda konstatere, at de somaliske krigsflygtninge blev modtaget i starten af 1990'erne med en vis sympati og forståelse. I hvert fald blev de ikke modtaget og behandlet dårligere end andre grupper. Dette ændrede sig, da etnificeringen satte ind.

Lidt firkantet sagt begynder etnificeringen i marts 1997. Somalierne selv spiller ingen aktiv rolle. Med enslydende artikler i *Morgenposten*, *Fyens Stiftstidende*, *Århus Stiftstidende*, *Aalborg Stiftstidende* og *Jyske Vestkysten* beretter journalist Jacob Berner Moe om de somaliske flygtninge i Odense, Aarhus, Aalborg og Esbjerg. I hver af de fire byer befinder op mod 1000 somaliske flygtninge, og hver by har en socialdemokratisk borgmester, der går aggresivt ud i medierne med samme budskab: Somalierne er så forskellige og så besværlige, at ingen af kommunerne længere kan overkomme denne nye byrde. Ritzaus Bureau citerer historien, som nu går ud til endnu flere aviser, og snart dukker historier op i landets største aviser, som alene synes båret af budskabet om den kulturelle forskellighed. Features og reportager ordnes i serier, der strækker sig op til en måned og understøttes af billeder, der formidler modsætningen mellem det kendte danske og den radikal anderledes somaliske kultur. Glemte er det, at somalierne er en af de højest uddannede flygtningegrupper i Danmark. De bliver nu fremstillet så anderledes fra danskerne, at det er nødvendigt med særlige etnografiske eksperter til at forklare forskellen (Fadel, Hervik & Vestergaard 1999).

Budskabet i medierne og politikernes budskab er, at den kulturelle forskel er så stor, at den ikke kan forenes med dansk kultur (for analyse af danske mediernes fremstilling af somalierne, se Fadel, Hervik & Vestergaard 1999). Når denne kulturalisering af andre retter sig mod en enkelt gruppe, er der med Pieterses begreb tale om etnificering. Somalierne bliver etnificeret af den dominerende gruppe, som et integreret del af den nyracistiske anti-pati mod de mest synlige flygtninge og indvandrere i landet. Somalierne oplever herefter at blive mere diskrimineret end nogen anden gruppe i Danmark (ECRI 2001, Møller og Togeby 1999). Etnificeringen er blevet til en "etnisk spændetrøje" (Thomsen 2001:7).

Første konsekvens af etnificeringsbegrebet

Medieforskerne Iben Jensen (2000) og Lise Togeby (1997) har det til fælles, at de betegner danskere som en etnisk gruppe. Jensen skriver således, at "Det er en fungerende misforståelse, at majoriteten ikke har en etnisk identitet, eller kan betragtes som en etnisk gruppe på linie med etniske minoriteter" (Jensen 2000:24). Togeby argumenterer:

Danskerne udgør en etnisk gruppe, fordi vi primært oplever os selv som danske og ikke som skandinavere eller euroære og heller ikke som københavnere og vendelboere. Denne identitet får vi bekræftet af, at vi alle taler dansk, og af de myter og historier om enfælles fortid, vi får fortalt i skolen (1997:17).

I lighed med Jensen og Hylland Eriksen, som jeg nævnte tidligere, ser Togeby også etniske grupper og etnicitet i mange regionale og nationale konflikter. Således bliver dansksindede i Nordtyskland, valloner, flamlændere, baskere, katolikker og protestanter i Nordirland, sorte og hvide i USA samt Søren Krarups nationalistiske appeller fremhævet som "etniske." På trods af disse anvendelser af begrebet etnisk, så benytter Togeby alligevel næsten udelukkende at anvende etnisk på flygtninge og indvandrere med konnotationen ikke-vestlig. Det sker f.eks. i behandlingen af emnet "etnisk tolerance." (Togeby 1997). Det vil sige, at i den behandlingen af den teoretisk baggrund for undersøgelsen er alle, så at sige "etniske" men de prototypiske forståelser dukker ensidigt op i selve undersøgelsen.

Inden for det antropologiske perspektiv, som jeg har skitseret ovenfor, opstår etnicitet i ulige magtforhold, og den dominerende, kontrollerende part kan ikke være etnisk. Hvis begrebet skal have en analytisk betydning, giver det derfor ikke nogen mening at betragte de indfødte danske som etniske.⁵ Det er da også min påstand, at Jensen og Togeby anvender begrebet uden den store refleksion og iøvrigt på linje med en større og større del af befolkningen. Også en række antropologer forfalder til at se majoriteten som etnisk (f.eks. Hylland Eriksen 1993 og G. Baumann 1999).

Risikoen er, at Jensen og Togeby ved at adskille etniske danskerne fra de etniske minoriteter forstærker dikotomiseringen imellem grupperne, idet disse bliver gensidigt udelukkende.⁶ Ved at bruge "etnisk dansk" udelukkes de etniske minoriteter fra samtidigt at være danskere og omvendt. I citatet ovenfor viser Togeby ved brugen af betegnelsen "vi", at hun også tilhører de etniske danskere. Anvendelsen ser ud til at falde sammen med den stærke dikotomisering af "os" og "de anderledes andre" i 1990'erne, som er forudsætningen for nyracistiske krav fra "os" om reduktion af "de andres" rettigheder og forøgelse af pligter (se også Hervik 1999a). Forskellen mellem etniske danskere og etniske minoriteter bliver betydningsbærende på bekostning af mangfoldigheden på hver side af den ulige dikotomi. Det sker på samme måde som i avisdækningen af de "besværlige" somaliere i løbet af 1997, hvor selve forskellen bliver gjort til forklaringen på de problemer, som somalierne og de danske myndigheder måtte opleve (Hervik 2002).

Dikotomiseringen, som Jensen og Togeby utilsigtet reproducerer, har endvidere den implikation, at de intra-etniske og intra-danske variationer forsømmes. Jensen er mest tydelig, når hun skriver, at etnicitet og kultur oftest er synonyme. Og da "alle i kulturen er bærer af den samme kultur," (citeret fra den norske antropolog Arne Martin Klausen 1970) må jeg gå ud fra, at dette også gælder for etnicitet. Eftersom alle er født og opvokset i en eller anden form for fællesskab bærer alle naturligvis rundt på "noget kulturelt." Selv om jeg ikke skal diskutere Jensens brug af kulturbegrebet her, jeg dog notere, at hun henter kulturbegrebet tilbage fra 1970, hvor det i dag fremstår forældet. Kulturelle færdigheder er socialt distribuerede. Der er nogen, som bærer mere kulturel erfaring og indsigt end andre. Fredrik Barth har bemærket, at kulturbegrebet i dag bruges stort set synonymt med "forskellighed" og især om synlig og ofte kontesteret forskellighed. Han fastslår, at kultur kun giver en trunkeret version af, hvad folk tænker og gør og aldrig i sig selv kan skilles ud som en årsag til folks handlinger. I stedet plauderer han for, at kultur bliver set som viden, det vil sige, hvad folk anvender for at fortolke og handle i verden (følelser, tanker, færdigheder, taksonomier og andre sproglige redskaber) (Barth 1995). At se kultur som viden gør det nemmere at forstå kultur som socialt distribueret. Vi ved ikke lige meget om alt, men ved noget forskelligt afhængig af erfaring (Barth 1993:171).

Viden er skabt, og den er ulige fordelt på sociale aktører. Det vil sige, at alle bærer viden eller kultur eller etnicitet, men den bæres ulige. Kultursom-viden-synet vil alt andet lige gøre det nemmere at forstå, hvorfor og hvordan magtrelationer og konflikter indenfor enkelte grupper også må studeres. Der er ofte konkurrence mellem folks viden eller forståelser – både når de besidder samme viden og når de konkurrerer via forskellige videnstraditioner. Inden jeg kigger nærmere på dette perspektiv på etnicitet, vil jeg fremhæve en anden konsekvens af den analytiske tilgang, der retter sig imod den asymmetriske relation mellem etniske og etnificerende grupper. Det handler om, hvilket navn medierne skal bruge for at være mest præcis i sin dækning og mindst fordomsfuld.

Anden konsekvens af etnificeringsbegrebet

“Det er altid en god ide at spørge folk, hvad de selv gerne vil kaldes og respektere det,” skriver journalist Ulla Søgaard Thomsen (Thomsen 2001). Denne konstatering retter sig mod, hvilken betegnelse “vi vælger at kalde forskellige grupper i samfundet” nærmere betegnet de etniske minoriteter (ibid). Thomsens tanke er sympatisk og velment, men den skjuler det væsentlige, nemlig, hvem er det, som ønsker at spørge hvilke folk, hvad de vil kaldes.

Tidsskriftet *Samspil* og analyseinstituttet Catinét gennemførte i foråret 2001 en undersøgelse af, hvilken betegnelse flygtninge og indvandrere ønsker, der bliver brugt om dem selv og den befolkningsgruppe, de tilhører. Undersøgelsen skal ses i lys af den fortløbende og polariserede debat om indvandrere og flygtninge, som også udkæmpes i valg af betegnelser, hvor negativt ladede ord som “fremmed”, “perker”, “neger”, “muhamedaner” ofte står i modsætning til mere neutrale “indvandrer”, “etnisk minoritet”, “udlændinge”, danskere med anden etnisk herkomst.” Hvert begreb signalerer sin position.

Spørgsmålet til ca 1000 indvandrere og børn af indvandrere fra ikke-vestlige lande lød:

I nyhedsudsendelser og avisartikler støder man med jævne mellemrum på emner omhandlende etniske minoriteter i Danmark. *Denne gruppe* omtales på flere forskellige måder, hvilket også er tilfældet ude blandt *den generelle befolkning*. Jeg vil gerne høre din personlige mening om, hvad du vil foretrække, man kalder denne gruppe af befolkningen? Hvilken eller hvilke af følgende betegnelser, jeg nu vil læse op, vil du helst have, at andre bruger om dig eller den gruppe af befolkningen, du tilhører (mine understregninger) (Catinét 2001)

Journalist Thomas Davidsen skriver om undersøgelsen, at når deltagerne bliver spurgt uden at have forelagte konkrete muligheder for valg af kategorier, så er 1/3 af de tusind interviewede ligeglade eller uafklarede med hensyn til, hvad de bliver kaldt (Davidsen 2001). Omkring 20% svarer “nydansker”, “udlænding” og “indvandrer/flygtning”, mens de to hyppigst valgte muligheder er “dansk + nationalitet” og “dansker med en national baggrund.” Undersøgelsen giver ikke mulighed for at forklare valget, ambivalens, forskellen mellem individuel brug og fællesbetegnelse eller om, hvilke kategorier foretrækkes ved hvilke lejligheder.

Samspil er kendt som et tidsskrift, der forsøger at formidle saglige oplysninger og holdninger vedrørende de etniske minoriteter. Derved står det som regel i kontrast til de danske aviser og dansk tv, som generelt skævrider behandlingen i danskeres forhold til de etniske minoriteter (Madsen 2000, Gaasholt & Togeby 1995, Hervik 1999a, Hussain 2000, Hussain, Yilmaz & O'Connor 1997, Larsen 1997). *Samspils* motiv til om muligt at finde en fælles betegnelse ud fra de etniske minoriteters egne ønsker vidner da også om en reel intention om at lytte mere til minoriteterne. Men under overfla-

den skjuler nogle tavsheder sig, som overnikøbet risikerer at forstærke asymmetrien mellem de etniske minoriteter og den øvrige danske befolkning. Spørgerunden retter sig således mod "ikke-vestlige" flygtninge og indvandrere, som en del af den dominerende danske gruppe ønsker ét navn for af praktiske, sociale, kulturelle og politiske grunde. Betegnelsen "etnisk minoritet" bliver stort set aldrig associeret og anvendt om svenskere, nordmænd, nordamerikanere eller EU-borgere i Danmark. Davidsens betegnelse "ikke-vestlig" for den gruppe, undersøgelsen er henvendt til, forstærker indtrykket af et sammenfald mellem "ikke-vestlig" og "etnisk minoritet," som igen matcher den gængse brug i befolkningen. I bogen "Den generende forskellighed" (Hervik 1999a) viser forfatterne endvidere, at den prototypiske indvandrer er både "ikke-vestlig" men også tilhører de mest synlige etniske grupper i Danmark, som igen er præcis den gruppe af befolkningen, som diskriminationen retter sig mest tydeligt imod. Siden den historiske nyracismes herkomst i Danmark i midten af 1980'erne, der har Pia Kjærsgaard og Dansk Folkeparti som et af sine symptomer, har diskriminationen og fordommene være gearret mod denne gruppe og ikke andre vesterlændinge. Derfor kan Samspil og Catinéts undersøgelse fortolkes som gående et ny-racistiske ærinde på trods af, at dette ikke var hensigten. Med Pieterses teori kan man sige, at de to institutioner medvirker til etnificeringen af de etniske minoriteter og dermed konstitueringen af det ulige magtforhold. Et første skridt kunne være at finde en fælles betegnelse. Dernæst kan opinionsdannere og andre tillægge gruppen forskellige egenskaber, såsom muslim og kriminel og derved uacceptabel anderledes. Og endelig kan nyracistiske krav dukke op og bruge forskellene som et moralsk legitimeringsgrundlag for indgreb.

Etnificeringen kommer også til udtryk i det spørgsmål, Catinét stiller i deres telefoninterview. Første linje af citatet begynder med udsagnet om "etniske minoriteter i Danmark." I næste linje henvises til etniske minoriteter som "denne gruppe" i stedet for "disse grupper." Henvisningen udtrykker efter min opfattelse ikke en simpel sprogejl, men en generel tendens til etnificering, der giver sig udslag i, at på trods af flertalsbetegnelsen "etniske minoriteter" associeres og fremstilles disse grupper som en gruppe med ét sæt bestemte karakteristika. I Morgenavisen *Jyllands-Postens* rundspørgen til seks repræsentanter fra forskellige indvandrerorganisationer gives (i modsætning til Catinéts undersøgelse) plads til en betegnelse for den enkelte person og en flertalsbetegnelse. Det interessante er, at ingen svarer på flertalsbetegnelse med henvisning til en specifik etnisk gruppe, men fremhæver i stedet etnisk minoritet som en samlebetegnelse for alle etniske grupper.

Mange studier har anskueliggjort den dynamiske side af etnicitetsbegrebet, f.eks. hvordan enkelte etniske grupper smelter sammen til større under nye socio-økonomiske betingelser (se f.eks. O'Brien 1986), hvordan indfødte grupper lærer nye eller tusindår gamle måder at være etniske på (Hervik 1999b, Warren 1998) eller hvor grupper pludselig får minoritetsstatus og får travlt med at udfolde etniske markører (Dominquez 1986 og 1989). I USA er

der en tendens til, at etnicitet blandt efterkommere af europæiske indvandrere bliver stadig mere symbolsk og "frivillig." Symbolsk etnicitet er et begreb, som henviser til en tilknytning til symboler på etnisk identitet snarere end selve den etniske levemåde (Alba cit. i Pieterse 1996:31). I en anden proces ændres etniciteten sig til at blive mere og mere inkluderende. Således er sicilianere og napolitanere med tiden blevet til italienere og siden italiensk-amerikanere i en process, hvor den etniske levemåde til stadighed udvikles og ændres. På samme måde er der tilsyneladende en tendens til i Danmark, at danskere med blandt andet pakistansk, tyrkisk og marokkansk herkomst fremstilles som én etnisk gruppe, hvis etniske udtryk associeres med islam, arrangerede ægteskaber, tørklæder og kvindeundertrykkelse. Grupperne er indbyrdes forskellige med forskelligt nationalt ophav, men etnificeringen tillægger de forskellige grupper samme "pan-etniske" egenskaber og behandler dem derved som én etnisk gruppe.

Mens etnificeringsperspektivet retter sig mod den dominerende gruppes konstruktion af etnicitet, retter andre antropologiske perspektiver sig mod, hvordan individer bliver etnisk bevidste og i særdeleshed, hvordan ledende aktører handler i forhold til etnificeringen.

Konklusioner

Gennem teorien om etnificering, illustreret af etnificeringen af somaliske flygtninge i Danmark omkring 1997, har jeg forsøgt at vise nødvendigheden af at gå grundigt analytisk til værks i studiet af etnicitet. Med udgangspunkt i det forpligtende krav om at tage kultur og etnicitet som områder, hvor der findes en faglig professionel viden, har jeg introduceret nogle aspekter af den antropologiske forskning i etnicitet. Således har jeg fremhævet nødvendigheden af at indtage den radikale andens position, for ikke ureflekteret at genbruge empiriske begreber som "etnisk" og "etnisk minoritet" og "etnisk dansk." Jeg har søgt at vise noget af den skjulte magtposition, der gemmer sig bag brugen af disse begreber, og demonstreret risikoen for at reproducere dikotomiseringen af den danske befolkningen i to gensidigt udelukkende kategorier, der igen er et udkomme af det nyracistiske proces, som har domineret landet i løbet af 1990'erne. Modstillingen af etniske minoriteter med etniske danskere er et af symptomerne på denne proces. Samtidig illustrerer modstillingen, at dikotomiseringen (der ikke i sig selv er nyracisme men forudsætningen for den) er et resultat, som på trods af velmente strategier og intentioner genskaber og formidler fundamentet for nyracismen.

Dikotomiseringen af "os" (etniske danskere) og "de andre" (etniske minoriteter) gør det umuligt, at være både dansk og etnisk minoritet. Den medvirker også til, at sløre forskellene mellem indfødte danskere indbyrdes, mellem de enkelte etniske grupper og ikke mindst indenfor den etni-

ske gruppe. Det sidste område er understuderet, men vil afgjort få et fremtrædende plads i fremtidens etnicitetsstudier (se blandt andet Kehlet 2000).

Etnificeringstendensen kommer også til udtryk i forsøget på at finde en fælles betegnelse for Danmarks etniske minoriteter, hvilket blev illustreret gennem Catinés undersøgelse. Søgen efter en betegnelse, som om der kun fandtes én gruppe, er en del af en proces, som allerede kendetegner danske medier. Således optræder repræsentanter for etniske minoriteter og ikke-etniske talsmænd ofte i medierne, hvor de udtaler sig på alle etniske minoriteters vegne. Indvandrerens seksualforståelse er sådan og sådan, indvandrere kan ikke cykle, indvandrere er mere kriminelle end danskere osv. Denne etnificering af hele indvandrerbefolkningen skjuler variation og nuancer som for eksempel, at en meget stor del af indvandrerne og deres efterkommere er mindre kriminelle end landsgennemsnittet, og at enkelte gruppers kriminalitet er mindre end andres.

Mens etnificeringsperspektivet retter sig mod den dominerende gruppes konstruktion af etnicitet, retter andre antropologiske perspektiver sig mod, hvordan individer bliver etnisk bevidste og i særdeleshed, hvordan ledende aktører handler i forhold til etnificeringen og intra- og interetnisk konflikt. Artiklens begrænsning giver ikke mulighed for at diskutere dette. Der ligger dog et stort relativt sparsomt studeret område her, som fortjener opmærksomhed i fremtiden. Og samtidig har det også seriøse implikationer for medieforskere samt analysen af mediernes skildring af danske etniske minoriteter.

Noter

1. I de seneste fire semestre har jeg undervist kurset "eticitet og nationalisme" ved Sosialantropologisk institutt ved Universitetet i Oslo (hvilket er baggrunden for min fornyede interesse i dette felt). Samtidig arbejder jeg fortsat med Maya etnicitet i Mexico og Guatemala (se Hervik 1999b)
2. Jeg taler således ikke på antropologiens vegne. Derfor vil det være fejlagtigt at udlægge mit bidrag som en dikotomisering af antropologien og medieforskningen. Dette understreges også af medieforskningens hybride karakter, idet den danske udgave for eksempel består af blandt andet politologer, antropologer, kultursociologer, sprog og litteraturforskere, diskursanalytikere, interkulturel kommunikation, journalistik og folk fra de egentlige medieuddannelser med praktikere og kritikere (for en oversigt se Tufte 2001).
3. Jensens undersøgelse skal tjene til at udvikle strategier for at gøre medierne multietniske. For en god orden skyld vil jeg understrege, at mit ærinde ikke er at stille spørgsmål ved Jensens indsats, anbefalinger og konklusioner. Jeg er interesseret i at diskutere Jensen og andres brug af begrebet "etnisk", fordi der alene i brugen kan ligge skjulte magtrelationer gemt. Mit ærinde er ikke at diskutere deres bidrag iøvrigt.
4. Litteraturen om etnicitet er enorm. I den følgende ultrakorte gennemgang fremhæver jeg selektivt nogle af de træk, som jeg finder betydningsfulde.
5. Med mindre danskerne betragtes som en minoritet inden for en større overnational kontekst, men dette gør sig ikke gældende i de tre studier.
6. Første gang jeg hørte betegnelserne etnisk dansk og etnisk norsk, troede jeg fejlagtigt, at brugerne af ordet henviste til danskere af en anden herkomst end dansk.

Litteratur

- Asad, Talal (ed.) (1973) *Anthropology & the Colonial Encounter*. London: Itchaca Press. Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press.
- Barth, Fredrik (ed.) (1969) *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barth, Fredrik (1993) *Balinese Worlds*. Chicago: Chicago University Press.
- Barth, Fredrik (1994) Enduring and Emerging Issues in the Analysis of Ethnicity, in Vermeulen, Hans & Govers, Cora (eds.) *The Anthropology of Ethnicity. Beyond 'Ethnic Groups and Boundaries'*. Amsterdam: Het Spinhuis, pp. 11-32.
- Barth, Fredrik (1995) Other Knowledge and Other Ways of Knowing, *Journal of Anthropological Research*, vol 51, pp. 65-68.
- Baumann, Gerd (1999) *The Multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities*. New York and London: Routledge.
- Cohen, Abner (1974) *Two-dimensional Man*. London: Tavistock.
- Cohen, Ronald (1978) Ethnicity: Problem and Focus in Anthropology, *Annual Review of Anthropology*, vol 7, pp. 379-404.
- Comaroff, John L. (1996) Ethnicity, Nationalism, and the Politics of Difference in an Age of Revolution, in Wilmsen, Edwin N. & McAllister, Patrick (eds.) *The Politics of Difference*. Chicago and London: The University of Chicago Press, pp. 144-161.
- Camaroff, John L. (1987) Of Totemism and Ethnicity: Consciousness, Practice, and the Signs of Inequality, *Ethnos*, vol 52, pp. 301-323.
- Davidson, Thomas (2001) Hvad i alverden skal vi kalde dem? *Samspil*, Maj, pp. 14-15.
- De Vos, George & Romanucci-Ross, Lola (eds.) (1975) *Ethnic Identity: Cultural Communities and Change*. Palo Alto, Calif.: Mayfield.
- Dominguez, Virginia R. (1986) *White by Definition. Social Classification in Creole Louisiana*. New Brunswick, NJ.: Rutgers University Press.
- Dominguez, Virginia R. (1989) The Management of Otherness: "Ethnicity" in the United States and Israel, *Journal of Ethnic Studies* (Yugoslavia).
- Donnan, Hastings & Wilson, Thomas M. (1999) *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford and New York: Berg.
- European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) (2001) *Anden rapport om Danmark*. Strasbourg: Council of Europe.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993) *Ethnicity & Nationalism. Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.
- Fadel, Ulla, Hervik, Peter & Vestergaard, Gitte (1999) De "besværlige" somaliere, in Hervik, Peter (ed.) *Den generende forskellighed*. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 171-213.
- Gaasholt, Øistein & Tøgeby, Lise (1995) *I Syd Sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Århus: Politica.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Glazer, Nathan & Moynihan, Daniel A. (1963) *Beyond the Melting Pot*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Guibernau, Montserrat & Rex, John (eds.) (1997) *The Ethnicity Reader. Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge and Oxford: Polity Press.
- Hervik, Peter (red.) (1999a) *Den generende forskellighed*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hervik, Peter (1999b) *Mayan Lives Within and Beyond Boundaries*. Amsterdam: Harwood Academic Publishers.
- Hervik, Peter (2002) "The Danish Cultural World of Unbridgeable Differences" (upubliceret manuskript indleveret med henblik på udgivelse).
- Hervik, Peter & Jørgensen, Rikke Egaa (2002) Danske benægtelser af racisme. *Sociologi i dag*, vol 32(4):83-102.
- Hussain, Mustafa (2000) Islam, Media and Minorities in Denmark, *Current Sociology*, vol. 48, nr. 4.

- Hussain, Mustafa, Yilmaz, Ferruh & O'Connor, Tim (1997) *Medierne, Minoriteterne og Majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Integrationsstatus (2001) Catinét Research for Magasinet Samspil. 1. kvartal, 2001.
- Jenkins, Richard (1986) Social Anthropological Models of Inter-Ethnic Relations, in Rex, John & Mason, David (ed.), *Theories of Race and Ethnic Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 170-186.
- Jensen, Iben (1998) *Interkulturel kommunikation i komplekse samfund*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Jensen, Iben (2000) *Hvornår er man lige kvalificeret? Etniske minoriteters professionelle adgang til etablerede danske medier*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Kehlet, Camilla (2000) *Demokratiske barrierer. Om etniske minoriteters politiske deltagelse i Danmark*. Københavns Universitet: Institut for Anthropologi (Specialeafhandling).
- Larsen, John Aggergaard (1997) *Bosniske Krigsflygtninge i dansk offentlighed. Forestillinger og politisk virkelighed*. Københavns Universitet: Institut for Anthropologi.
- Mac an Ghaill, Máirtín (1999) *Contemporary Racism and Ethnicity. Social and Cultural Transformations*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press.
- Mafeje, A. (1971) The Ideology of Tribalism. *Journal of Modern African Studies*, vol 9, pp. 253-262.
- Møller, Birgit & Tøgeby, Lise (1999) *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Nash, Manning (1998) *The Cauldron of Ethnicity in the Modern World*. Chicago: Chicago University Press.
- O'Brien, Jay (1986) Toward a Reconstitution of Ethnicity: Capitalist Expansion and Cultural Dynamics in Sudan. *American Anthropologist*, vol 88, pp. 898-906.
- Omi, Michael & Winant, Howard (1994) *Racial Formation in the United States. From the 1960s to the 1990s*. New York and London: Routledge.
- Pieterse, Jan Nederveen (1996) Varieties of Ethnic Politics and Ethnicity Discourse, in Wilmsen, Edwin N. & McAllister, Patrick (eds.) *The Politics of Difference*. Chicago and London: The University of Chicago Press, pp. 25-44.
- Silverman, Sydel (1976) Ethnicity as Adaptation: Strategies and Systems. *Reviews of Anthropology*, vol. 3, nr. 6, pp. 626-635.
- Southall, Aidan (1970) The Illusion of Tribe. *Journal of Asian and African Studies*, vol. 5, pp. 28-50.
- Tøgeby, Lise (1997) *Fremmedhed og fremmedhad i Danmark. Teorier til forklaring af etnocentrisme*. København: Columbus.
- Tonkin, Elizabeth, McDonald, Maryon and Chapman, Malcolm (eds.) (1989) *History and Ethnicity*. London & New York: Routledge (ASA Monographs 27).
- Tufte, Thomas (2001) Medierne og de Etniske Minoriteter i Danmark – traditioner i og udfordringer for dansk medieforskning. Tema: Medier og Etniske Minoriteter, *MedieKultur* 32, pp. 5-16.
- Urban, Greg & Sherzer, Joel (1991) Introduction: Indians, Nation-States, and Culture, in Urban, Greg & Sherzer, Joel (eds.) *Nation-States and Indians in Latin America*. Austin: University of Texas Press, pp. 1-18.
- Williams, Brackette (1989) A Class Act: Anthropology and the Race to Nation across Ethnic Terrain, *Annual Review of Anthropology*, vol 18., pp. 401-444.
- Wilmsen, Edwin N. (1996) Introduction: Premises of Power in Ethnic Politics, in Wilmsen, Edwin N. & McAllister, Patrick (eds.) *The Politics of Difference*. Chicago and London: The University of Chicago Press, pp. 1-24.
- Wilmsen, Edwin N. & McAllister, Patrick (eds.) (1996) *The Politics of Difference. Ethnic Premises in a World of Power*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Oplysninger til danskerne om samfundet

Flemming Røgilds

Når man diskuterer medierne og minoriteterne i det multikulturelle samfund, er det mest fundamentale spørgsmål, man må stille sig selv, om mediebilledet både er etnificeret og racialiseret, og hvorledes det i så fald ytrer sig¹.

Det er i hvert fald, hvad jeg hovedsageligt vil beskæftige mig med i denne korte skitse om den betydning, de etniske minoriteter – og hermed tænker jeg både på indvandrere og flygtninge – har for det danske samfund og for det danske mediebillede. Jeg vil samtidig komme med nogle overvejelser over, hvorledes man kan ændre den etnificering og racialisering af mediebilledet, vi som forbrugere støder på, hvis vi skal nå frem til en større forståelse af de barrierer, der er medvirkende til at gøre adskillelsen mellem majoritet og minoritet til en del af de livsvilkår, vi er tvunget til at forholde os til.

Indledende betragtninger

Det ville være enkelt, hvis man kunne ændre den etnificering og racialisering af mediebilledet, vi efter min mening er vidne til, ved at opfordre producenterne til at sende flere etniske minoriteter i fjernsynet og de andre elektroniske medier. Problemet skyldes imidlertid ikke, at de etniske minoriteter ikke optræder i medierne, men at de ambivalenser, modsætninger og paradokser, udviklingen i retningen af et multietnisk, multikulturelt, multiracialt og multiracistisk samfund er forbundet med, ikke skildres på en tilstrækkelig sober måde. Man nøjes i langt de fleste tilfælde med at beskrive de herboende etniske minoriteter som enten problemer eller ofre, samtidig med at man stadigvæk hænger fast i det herskende integrationsparadigme, når diskussionen falder på de pligter og rettigheder, der er forbundet med integrationen af de etniske minoriteter².

Dermed overser man efter min mening en række fundamentale forhold, hvoraf det væsentligste må siges at være, at det stadigvæk er de mennesker,

der af forskellige grunde har valgt at bo her, der er det vigtigste råstof, vi har i dette land, således at det også må blive disse menneskers potentiale, vi må forsøge at udnytte. En af årsagerne hertil er, at vi i dag opererer med en forestilling om det frie markedes ukrænkelighed og dermed også det frie markedes lovløshed, således at det bliver de forskellige agenter, hvadenten det er de enkelte individer eller de forskellige former for institutionelle netværk, de indgår i, der skal disciplineres under bestemte systemer. En anden er den manglende historiske bevidsthed om, at vi, uanset om vi lever på landet eller i byområderne, altid har været afhængige af og forsåvidt levet af de indvandrere, der historisk er blevet til en del af det, vi forbinder med det danske, og dermed er blevet til en del af en amalgering, hvor der på et og samme tidspunkt er sket en inkludering i den historisk specifikke danskhed og en ekskludering af dele af disse gruppers oprindelige kulturer. Det er således denne historieløshed, der er en af årsagerne til, at vi ikke er i stand til at reflektere over, hvilken betydning de etniske minoriteter har for danskernes selvforståelse, ligesom det er denne historieløshed, der ligeledes er en af årsagerne til danskernes ambivalente syn på de etniske minoritetsgrupper, der bor her i landet.

Denne udvikling er forbundet med en række fundamentale aspekter ved den udvikling henimod et multietnisk, multikulturelt, multiracialt og multiracistisk samfund, som vi er på vej imod, og det er nogle af dem, jeg kort vil behandle i det følgende.

Stemmer i et grænseland

Årsagen til, at man i den grad fokuserer på integrationsparadigmet, når man taler om de herboende etniske minoriteters pligter og rettigheder, skal efter min mening findes i, at man enten betragter dem som problemer eller ofre. Det betyder naturligvis ikke, at de ikke har problemer, men det er problem-offer-symmetrien, der er den første forhindring for, at man opnår en bedre og mere præcis forståelse af dynamikken i det komplekse samspil, majoriteten og minoriteterne indgår i. Jeg vil derfor forsøge at give mit bud på forholdet mellem etnisk kamp og etnisk spil og det dermed forbundne forhold mellem struktur, aktør og kultur set fra de etniske minoriteters og specielt de etniske minoritetsunges side.

Når man taler om Danmark som et multikulturelt samfund, er der et kor af stemmer, der konkurrerer med hinanden om synsvinklen. Der veksles mellem argumenter, der på den ene side handler om det strukturelle niveau og på den anden handler om det kulturelle niveau. Det sker, at man inddrager aktørniveauet, men det er som regel de to andre niveauer, der står i fokus. I de nedenstående betragtninger vil jeg forsøge at se på, hvorledes man kan anskue den situation, de etniske minoritetsunge befinder sig i, når man både taler om forholdet mellem det strukturelle, det kulturelle og aktør-

niveauet som adskilte fænomener og endelig diskutere, om de kan samles til en helhed.

De etniske minoritetsunge befinder sig på det strukturelle niveau i en situation, hvor de nærmest skal foretage en magisk løsning på dilemmaet mellem assimilation og marginalisering. De er på den ene side udsat for en strukturel undertrykkelse på alle de store områder af samfundslivet, således at de risikerer at blive til en restgruppe i samfundet. På den anden side er de udsat for et kulturelt krav om at skulle assimilere sig, der i sidste instans er forbundet med et mere eller mindre skjult krav om at skulle udskifte et nationalt tilhørsforhold med et andet. Alle etniske minoriteters erfaringer med den dominerende, etnocentriske, nationalistiske monokultur og de forskellige former for chikane, diskrimination, racisme og usynliggørelse, som den er forbundet med, kan i sidste instans henføres til dette dilemma. Det er et dilemma, der afføder en langt større smerte, end man som dansker er klar over, og det bliver naturligvis ikke bedre af, at de etniske minoritetsunge også befinder sig i en situation, hvor det ikke kun er det herskende integrationsparadigme, der får dem til at sidde i saksen, men også er deres egen ophavskulturs fastholdelse af deres egne traditionelle kulturformer i en situation, hvor de så at sige fra fødslen er tvunget til at finde frem til deres egen udgave af forholdet mellem det traditionelle og det moderne.

Det betyder imidlertid også, at de etniske minoritetsunge ikke kun skal finde frem til en magisk løsning på dilemmaet mellem assimilation og marginalisering, men at de i bedste fald kan opnå en position som mangfoldighedens entreprenører, fordi de på den ene side bliver i stand til at pendle mellem flere forskellige identiteter og kulturer og på den anden side udvikler erfaringerne hermed til en helt tredje position end den, man normalt forbinder med ens oprindelige kultur eller med den danske. Så selv om kravet om at finde en magisk løsning på dilemmaet mellem assimilation og marginalisering er et væsentligt strukturelt træk ved den virkelighed, de etniske minoritetsunge befinder sig i, er det naturligvis ikke det eneste træk, der karakteriserer deres virkelighed. De etniske minoritetsunge befinder sig i modernitetens malstrøm, hvad der jo helt konkret indebærer, at de i endnu højere grad end forældregenerationen bliver tvunget til at mestre de forskellige virkeligheder, de lever med derhjemme, og de virkeligheder, de møder derude, når de transformerer sig selv til tyrkiske danskere eller andre former for bindestregsdanskere³.

Afhængig af deres evne til at leve med den ambivalens, der følger med, når man skal veksle mellem flere forskellige identiteter og kulturer, kan de etniske minoritetsunge udvikle sig til mangfoldighedens entreprenører. Når man anskuer aktørproblematikken på denne måde, behøver man hverken at anskue de etniske minoritetsunge som problemer eller ofre. Man behøver ikke at anskue dem som unge, der befinder sig i en krise mellem to forskellige kulturer. Det betyder naturligvis ikke, at de ikke har problemer, ligesom det heller ikke betyder, at de som alle andre ikke kan få kriser, men det betyder, at de etniske minoritetsunge i langt højere grad, end man forestiller sig, er

klare over, hvordan man skal gebærde sig i det danske samfund. Så i stedet for at beskrive deres situation som en form for kulturel skizofreni, er det langt vigtigere at have blik for den nysgerrighed, de er i besiddelse af, når de som aktører gør sig til mangfoldighedens entreprenører, og når de på det kulturelle niveau kommer til at indtage en position som kulturens pace-makers.

Det kulturelle opbrud, de etniske minoritetsunge bliver eksponenter for, har ikke alene været med til at afføde, men har også akkumuleret de diskussioner om etnisk, kulturel og national identitet, vi i dag er vidne til, når vi lytter til debatterne om etnisk, kulturelt og nationalt tilhørsforhold, der stadigvæk fungerer som grænsedragninger i den vekselvirkning mellem etnisk kamp og etnisk spil, der er afgørende for, om de etniske minoritetsunge bliver accepterede som fuldgældige medlemmer af det danske samfund eller om de billedligt talt stadigvæk skal stå og banke på døren og efterlyse en eller anden form for gensidig integration fra det danske samfunds side.

Spørgsmålet er, om det er muligt at sammentænke disse forklaringsniveauer. Man skal naturligvis ikke opgive ønsket om at påvise, hvor de har deres skæringspunkter, men det er utopisk at tro, at man kan nå frem til en forklaringsmodel, hvor de går op i en højere enhed. Der vil efter min mening altid være en række sorte huller, når man skal beskrive forholdet mellem struktur, aktør og kultur på en sådan måde, at de hver især bevarer en form for relativ autonomi. Men, hvad der forsåvidt er vigtigere, er, at der også blandt de etniske minoritetsunge findes unge, der bliver konfronteret med et krav om at mestre en række flydende identiteter og en række overlappende territorier. Det er således udforskningen af disse flydende identiteter og overlappende territorier, der udgør det grænseland, de etniske minoritetsunge befinder sig i, samtidig med at det er dette forhold, der i bedste fald kan gøre de etniske minoritetsunge til eksperter i grænsedragning, grænsekontrol og grænseoverskridelser⁴.

Det er dette grænseland, de etniske minoritetsunge i stigende grad er med til at præge. Men det er ikke ensbetydende med, at denne kulturanalytiske forståelse af de etniske minoritetsunges potentiale inddrages i såvel den offentlige debat som den måde, hvorpå de portrætteres i medierne. Det virker, som om det kræver en langt mere differentieret og kompleks forståelse af det multikulturelle samfunds ambivalenser, modsætninger og paradokser. Så selv om det hverken må betragtes som ønskeligt eller ønskværdigt fra kulturanalytikernes side at foretage en sådan sammen-tænkning, hvis det sker på bekostning af de enkelte forklaringsniveaues relative autonomi, er det lige netop denne form for reduktionisme, nyracismen og de andre former for racisme foretager på såvel det diskursive som det politiske niveau, ligesom det er denne form for reduktionisme, danskerne alt for ofte risikerer at støde på i medierne, når det er forholdet mellem majoritet og minoritet, der skildres.

Om nyracisme og andre former for racisme

Det er de færreste racister med respekt for sig selv, der i dag vil betegne sig selv som racister. Denne udvikling hænger sammen med det skift fra den gamle til den nye racisme, vi har været vidne til i de sidste femogtyve år. Hvor den gamle racisme var baseret på en biologisk opfattelse af "racerne", tager den nye racisme snarere sit udgangspunkt i en dekonstruktion af racebegrebet og en kulturalistisk opfattelse af de forskellige "racer" frem for en biologisk. Racismen er altid historisk specifik, hvad der helt konkret betyder, at den hele tiden ændrer sig, og ét af de væsentligste træk ved den nye racisme er, at den opererer uden egentlig reference til de biologiske forskelle mellem "racerne", som tidligere gav racebegrebet dets indhold. Før den moderne, videnskabelige racisme opstod i det nittende århundrede, var racebegrebet i det store og hele synonym med kultur, og det er denne genoplivning af den kulturelle reference, der er ét af de væsentligste træk ved den nye racismes sejrsgang i efterkrigstidens Europa. Men da denne reference til de kulturelle forskelle samtidig er forbundet med en hierarkisk rangordning af de forskellige kulturer, bliver kulturerne til én gang for alle fastlåste egenskaber ved de sociale grupperinger frem for at blive betragtet som et felt, hvor de møder hinanden og udlever deres historisk skabte sociale relationer indenfor blandingskulturens rammer. Når kulturerne på denne måde sættes i relation til raceproblematikken, bliver de transformeret til en pseudo-biologisk egenskab ved det fælles kulturelle liv. Det er dette forhold, der gør, at den nye racisme giver den nationale kultur en etnisk essens. Raceproblematikken bliver således i stand til at forene en række iøvrigt antagonistiske grupper til én nation, idet den nye racisme på den ene side refererer til det interessesammenfald imellem højre- og venstre-fløjen, der ytrer sig ved, at de sorte enten betragtes som problemer eller ofre, og på den anden side kommer til at referere til det sammenfald mellem "race", kultur og nation, der forbinder den nye racisme med en etnisk absolutisme. Resultatet bliver, at de forskellige etniske og raciale grupper enten fastlåses i en position som problemer eller ofre eller også tvinges til at leve et liv, der er overdetermineret af deres etniske og raciale baggrund⁵.

Det er således den nye racisme, der både får forholdet mellem struktur, aktør og kultur til at fremtræde som en sammenhængende enhed og samtidig er medvirkende til at opretholde den institutionelle racisme, der på det strukturelle plan fastholder de etniske minoriteter i en underklasseposition. Men det sker ved, at man dag ud og dag ind henviser til de kulturelle forskelle mellem majoritets- og minoritetsbefolkningen, som om disse forskelle er så uovervindelige, at de to parter ikke kan bo side om side. Det er ikke længere andre "racer", man har noget imod; ja, man har for så vidt heller ikke noget imod andre kulturer, men man råder dem blot til at dyrke dem der, hvor de oprindeligt kommer fra, lyder en del af denne retorik. Der er tale om en retorik, der på den ene side betragter De Andre som enten problemer eller ofre og på den anden side reducerer etnicitet til kultur for

så at foretage endnu en reduktion, hvor kulturen bliver gjort identisk med de herboende etniske minoriteters muslimske baggrund. Dermed bliver denne retorik endnu et udtryk for den "muslimofobi", der i stigende grad har præget de vesteuropæiske samfund i de sidste femten år, og som med modsat fortegn også har vundet indpas i de etniske minoritetsunges organisationsformer her i landet⁶.

Når man taler om Danmark som et multietnisk, multikulturelt, multiracialt og multiracistisk samfund, er det vigtigt at fremhæve, at det er den nye racisme – alias den kulturelle racisme alias forskellighedsracismen – der både fungerer som omdrejningspunkt for den institutionelle racisme, de etniske minoriteter konfronteres med på det institutionelle plan, og for den hverdagsracisme, der i stedet for at gøre de etniske minoriteter til *medborgere* ved at anerkende de blandingskulturer, de som aktører er med til at skabe, tværtimod er i færd med at gøre dem til *modborgere* ved at ekskludere dem fra det nationale fællesskab på grund af deres anderledeshed. Det er ligeledes vigtigt at pointere, at der hersker en sådan enighed om denne retorik hos såvel højre- som venstrefløjen af det politiske spektrum, at ansvaret for denne opfattelse af De Andre ikke udelukkende kan placeres hos de såkaldte "Pianister"⁷. At dette syn på de etniske minoriteter så i højrefløjens tilfælde ytrer sig som en blanding af kriminalisering, patologisering og stigmatisering af de etniske minoriteters oprindelige kultur og i det andet fremtræder som venstrefløjens blanding af eksotisering og fascination af denne, gør ikke dette "fællesskab" mindre problematisk. Og hvis man ser på udviklingen i vore nabolande, er der samtidig en tendens til, at den biologisk funderede racisme ikke alene har fået kunstigt åndedræt, men også er ved at få nyt liv i kraft af, at den undergrund, den nynazistiske diaspora i årevis har befundet sig i, nu er ved at blive mere synlig, således at det endnu er for tidligt at frikende Danmark for at befinde sig i risikozonen på dette område⁸.

Mismodets apati?

Det har i den sidste tid vakt en del furore, at ECRI (EUs Center for Observation af Racisme og Fremmedhad) i foråret 2001 har givet Danmark fingeren for dets behandling af danskere med en anden etnisk baggrund⁹.

Jeg skal ikke gennemgå resultaterne af denne rapport, men kun nøjes med at konstatere, at i FNs Internationale År mod Racisme har denne rapport fået en alt for stakåndet behandling i offentligheden. Den daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen affærdigede den ved på den ene side at betegne den som forældet og på den anden side at fremhæve de nyere stramninger i Regeringens Integrationslov som garant for, at vi her i landet nok skal vise os i stand til også at kunne klare dette problem. Problemet er imidlertid, at denne rapport i alt for høj grad bekræfter den nye racismes betydning for det samspil mellem den institutionelle racisme på det

strukturelle niveau og den dermed forbundne hverdagsracisme på de øvrige niveauer, ligesom den bekræfter den rolle, medierne spiller for viderebringelsen af fremmedfjendske tanker om personer med ikke-dansk baggrund og skabelsen af et negativt klima overfor denne gruppe. Problemet er endvidere, at vi for at bekæmpe denne form for racisme skal argumentere imod en politik, der har erstattet de raciale skillelinier med de kulturelle, således at danskerne bliver misinformeret om, hvad der rent faktisk foregår i samfundet. I stedet for at medvirke til at skabe en række fortællinger om de modforanstaltninger, der kan iværksættes imod den racialisering af den danske befolkning, medierne med deres evigt kværnende henvisning til virkeligheden er med til at fastholde, skaber de efter min mening både apati og mismod i befolkningen for slet ikke at tale om det ressentiment, de også risikerer at reproducere. På denne måde bliver debatten om inklusion og eksklusion af de herboende etniske minoriteter udtryk for en lejrtænkning og en dermed forbunden opfattelse af "dem" og "os", og hvis vi overhovedet skal vriste os fri af denne lejrtænkning, må medierne også begynde at gøre deres for at medvirke til at skabe endnu flere og endnu mere nuancerede blandingskulturer i det danske samfund¹⁰.

Efter folketingsvalget i november 2001 i Danmark og den rolle, den såkaldte "udlændingebat" har spillet i den relativt korte valgkamp fra slutningen af oktober til tyvende november 2001, ser det imidlertid ud til, at det vil kræve en endnu større kamp for medieproducenterne at få den slags problemstillinger skildret i medierne. På det punkt ser det umiddelbart ikke ud til, at terrorangrebet på WTC den ellefte september 2001 har været til fordel for de herboende etniske minoriteter. Spørgsmålet er derfor ikke alene, om Danmark eller de etniske minoriteter, der bor her i landet, er rede til at vride sig fri af den lejrtænkning og dermed forbundne national-konservatisme, hovedparten af de danske politikere repræsenterer, men om vi mismodigt må nøjes med at konstatere, at vi har de medier, vi fortjener. Hvis det er tilfældet, betyder det, at vi hverken ønsker at lære os selv at kende eller de af vore naboer, der andre steder i verden er med til at stille det multikulturelle medborgerskab på den politiske dagsorden¹¹. Men det er, som en af mine venner tørt kommenterer denne udvikling, måske sådan danskerne er.

Noter

1. Denne artikel er skrevet på baggrund af et oplæg, der blev holdt på seminaret *Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund* på Magleås Højskole, april 2001.
2. Jonathan M. Schwartz "On the Representation of Immigrants in Denmark" i Røgilds, Flemming (Ed.). *Every Cloud Has a Silver Lining: Lectures on Everyday Life, Cultural Production and "Race"*, Copenhagen, Akademisk Forlag, 1990, 42-53.
3. Yvonne Mørck. *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. København: Forlaget Sociologi, 1998.
4. Flemming Røgilds. *Stemmer i et grænseland: En bro mellem unge indvandrere og danskere?* København: Politisk Revy, 1995/98.

5. Flemming Røgilds. *Rytme. Racisme & Nye Rødder: En bro mellem sorte og hvide?* København: Politisk Revy, 1988.
6. Jeg tænker her på det forhold, at de organisationsformer der prægede billedet blandt "andengenerationsindvandrere" fra 1989-1995 i dag er blevet afløst af organisationsformer hos de etniske minoritetsunge, der i langt højere grad har den muslimske baggrund som referencerammen.
7. "Pianister" er en betegnelse for de grupper i den danske befolkning, der støtter formanden for Dansk Folkeparti, Pia Kjaersgård. Det er i vidt omfang frafaldne socialdemokrater, der dels frygter globaliseringen i form af EU, dels frygter udviklingen henimod et multietnisk samfund i Danmark. Der er således tale om grupper, der risikerer at blive "modernitetstabere", samtidig med at de bliver til en del af den kritik af "the establishment", som DF også repræsenterer.
8. Jeg skal her referere til to fremragende studier af nynazismen og racismen i Sverige. Se Allan Pred *Even in Sweden*. Los Angeles, University of California Press, 2000 & Anders S. Wigerfelt & Berit Wigerfelt *Rasismens Ytringar. Exemplet Klippan*, Lund, Studentlitteratur, 2001.
9. ECRI (EUs Center for Observation af Racisme og Fremmedhad). *Rapport om Diskrimination i Danmark*. April 2001.
10. Jeg skal her henvise til Mette Davidsen-Nielsen, programredaktør på DR-2, og de til dels eksemplariske udsendelser, hun sammen med sine kollegaer har været med til at producere i form af OPS (*Oplysninger til Perkerne om Samfundet*), *Missionen* og *FC Kammeraterne*.
11. Flemming Røgilds, 2000. *Charlie Nielsens Rejse: Vandringer i multikulturelle landskaber*. København: Politisk Revy.

Litteratur

- ECRI (EUs Center for Observation af Racisme og Fremmedhad) Rapport om diskrimination i Danmark, *Politiken*, April, 2001
- Mørck, Yvonne (1998) *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. København: Forlaget Sociologi.
- Pred, Allan (2000) *Even in Sweden*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Røgilds, Flemming (1988) *Rytme. Racisme & Nye Rødder: En bro mellem sorte og hvide?* København: Politisk Revy.
- Røgilds, Flemming (1995/98) *Stemmer i et grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?* København: Politisk Revy.
- Røgilds, Flemming (2000) *Charlie Nielsens Rejse: Vandringer i multikulturelle landskaber*. København: Politisk Revy.
- Schwartz, Jonathan M. (1990) On the Representation of Immigrants in Denmark, in: Røgilds, Flemming (ed.) *Every Cloud Has a Silver Lining. Lectures on Everyday Life, Cultural Production and "Race"*. København: Akademisk Forlag.
- Wigerfelt, Anders & Wigerfelt, Berit (2001) *Rasismens ytringar: Exemplet Klippan*. Lund: Studentlitteratur.

II Representation in the Media of and by Ethnic Minorities

Den mystiska kulturkrocken

"Invandrarkillen" och "invandrartjejen" *i mediehändelsernas mitt*

Ylva Brune

Under de senaste åren har enskilda nyhetshändelser som var och en utgår från ett specifikt, avskryvart och kvinnoförnedrande brott blivit mediehändelser i Sverige. Det innebär att händelsernas innebörd och konsekvenser skapas i medierna, där de behandlas som kondenserade uttryck för en kulturell tematik (Fiske 1994:xiv). Bevakningen av de primära nyhetshändelserna och deras förlopp, från brott till straff, är bara en del av mediernas bearbetning av en tematik som de själva formulerar. Brotten har kommit att stå för en generell problematik, som på olika sätt associeras med "muslimer", "hederskultur" och "Mellanöstern" och mer allmänt med "invandrare". Nyhetshändelsen blir en antändningsmekanism, som föranleder en rapportering med sikte på att definiera situationen för "andra generationens invandrarflickor", "invandrarkillar" och "invandarmän". Samtidigt formuleras påståenden om Sverige, svenskt, svenska flickor och svensk jämställdhet – som om det handlade om fenomen med en bestämd uppsättning egenskaper.

John Fiske, som har analyserat några av det tidiga 1990-talets stora mediehändelser i USA, där "ras", könsroller och sexualitet stod i fokus, hävdar att det intressanta med medieringarna är det upprepningstvång de är uttryck för. De är betydelsefulla just för att de kommer att återkomma. I ett segerregerat samhället utgör denna typ av mediehändelser en diskursiv arena där murken ångest kan bearbetas och formuleras i ställningstaganden, som i sin tur blir föremål för tvivel och diskursiv kamp (Fiske 1994:xv). Vid svenska mediehändelser där samma teman mixas – kultur, genus, sexualitet – är nyhetsrapporteringen i de stora dagstidningarna relativt homogen, när det gäller de perspektiv och problematiseringar som kommer till uttryck. Det finns visserligen en arbetsfördelning mellan medietyper, sådan att tabloidpress arbetar mer med en kombination av konkreta detaljer och symbolladdade gestaltningar, medan morgontidningarna arbetar något mer på en diskursiv arena, där expertis och journalistik utreder frågor och formulerar generella omdömen (Dahlgren 1992, Martín-Barbero 1993). Men med sina

olikartade gestaltungsformer bidrar de stora nyhetsmedierna gemensamt till att skapa en "fixering", en fastlåsning i sättet att betrakta "invandrare".

För att en händelse ska bli upptakten till en mediehändelse krävs en associationskedja, ett "tolkningspaket", som avgör att händelsen blir en nyhets-händelse av ett speciellt slag (Fowler 1991, Tuchman 1991). Vid de två mediehändelser som jag ska diskutera – en från vårvintern 1997 där nyhets-händelsen är en brors överfall på sin syster och en från våren 2000 där nyhetshändelsen är en gruppvåldtäkt – så frammanas omedelbart symboliska typer i nyhetsmedierna. I ett försök att dekonstruera innehållet i dagens mediebilder av "invandrare", ska jag spåra några typiseringar tillbaka till mitten av 1970-talet då "invandraren" introducerades som social kategori i det svenska offentliga samtalet.

Sätt att fixera

Fixering av "invandraren" i medierna sker med hjälp av journalistiska medel, villkas ändamål naturligtvis inte är att skapa ett invandrarflickgalleri. Mediets eller journalistens syfte är att producera texter som tar upp viktiga samhälls-frågor och som kan peka på hur frågorna ska hanteras. Icke desto mindre kan nyhetsmedierna skapa en uppsättning relativt fasta typer, bland annat på följande sätt:

- Vissa teman och vissa roller associeras gång på gång med "invandrarkillen", "invandrar mannen", "invandrar flickan", "muslimska tjejer" etc. Varje enskild text kan i och för sig ge en rättvisande bild av de individer eller den problematik den behandlar, men mängden artiklar på samma teman och med samma begränsade uppsättning roller, skapar tillsammans en reducerad bild av "invandrarna".
- Beskrivningar och analyser av enskilda händelser eller personers och begränsade grupper livssituation framställs som de har generell relevans. Anspråken byggs in i texterna med formuleringar som "hon är en av många", "för andragenerationens invandrar flickor, så ...", "många invandarmän känner sig ..." etc. Därmed skapas en generaliserad bild tillsammans med den första, reducerade.
- Porträtterade individer eller grupper underordnas ett övergripande tema, i form av en myndighetsdiskurs, ett resonemang med vetenskapliga anspråk eller en kondenserad symbolik, som de inte själva medverkar i att formulera. De blir exempel att betrakta.
- Den situation som texterna beskriver framstår som låst och svår-föränderlig. Individerna är offer för en problematik som de inte själva kan ta sig ur. De är determinerade på ett sätt som texten och den implicita läsaren genomskådar, men inte alltid de själva.

På dessa sätt kan "invandrarkillen/mannen" och "invandrarflickan/kvinnan" bli figurer i mediearkivets typgalleri; figurer som reproduceras över tid och som inte representerar "invandrare" i folkbokföringsmässig mening, än mindre individuella invandrare, utan någonting helt annat.

Om figurerna samtidigt, explicit eller implicit, kontrasteras mot dominerande normer och ideal i samhället, kommer de att fungera som stereotyper.

Stereotypens svängtapp

De stereotyper som är intressanta i denna artikel är de som används som hjälpmedel när gränser ska stakas ut mellan det normala och det onormala, det tillåtna och det otillåtna, det önskvärda och det oönskade. Stereotyper i denna insnävade betydelse, har analyserats, krångligt men inspirerande, bland annat inom ramen för postkolonial teoribildning, där de undersöks som byggstenar i kolonial eller rasistisk diskurs (t.ex. Bhabha 1994, Dyer 1993, Fanon 1995, Gilman 1991, Hall 1997). Jag väljer att se stereotyper som "metoder för meningsskapande" (Hall 1997) eller som "diskursiva strategier" (Bhabha 1994:66 f). De är kraftfulla redskap för symbolisk makt och symboliskt våld och de uppträder där maktfördelningen är ojämlig (Hall 1997:259). Stereotyper sägs ofta arbeta bipolärt; de använder språkets/kulturens motsattpar för att identifiera eller konstruera olikhet mellan människor. Stereotyper förenklar och överdriver olikhet; de reducerar, fixerar och essentialiserar "den andra" gruppen, nationen eller kulturen som helt och hållet annorlunda (Hall 1997).

Skillnaden mellan andra sociala typiseringar och stereotyper är oskarp och föränderlig. Filmvetaren Richard Dyer gör en användbar distinktion i en berömd artikel från 1979: Gemensamt för sociala typer och stereotyper, säger han, är att de är enkla och skarpskurna beskrivningar av verkligheten. De griper tag i några få enkla, livfulla, lättfattliga karakteristika hos en grupp (religion, nationalitet, etc.) och reducerar gruppen till dessa egenskaper. Men de sociala typerna används på ett mer öppet och flexibelt sätt än stereotyper. En social typ – den ensamstående mamman, den förströdda professorn, den barettklädde fransmannen – kan inta många slags roller i olika typer av historier, medan en stereotyp är knuten till en specifik roll i en specifik (underförstådd eller aktualiserad) narrativ (Dyer 1993:14-15).

Det finns ytterligare en dimension av stereotypbegreppet, som gör det intressantare men mer svårfångat. Samtidigt som stereotyper förenklar hanteringen av det för samhället eller individen främmande eller hotande, så används de för att skapa, skydda eller återskapa en bräcklig idé om harmoni och en egen överlägsen identitet (Bhabha 1994, Dyer 1993, Holmberg 1994). Detta innebär att stereotyperna är laddade med känslor knutna till vår egen självrespekt (Lippman 1922, Lange och Westin 1981). Bhabha kallar den mekanism, där en aggressiv gestaltning av den stereotypiserade

"Andre" paras med en motbild av en egen ideal identitet, för stereotypens rörelse runt svängtappen. Stereotyp rasistisk diskurs, hävdar Bhabha, pendlar mellan å ena sidan den aggression och ångest som olikhet väcker, och å andra sidan en narcissistisk flykt till stabila, tidlösa, rena objekt, som blir metaforer för en fantiserad, ursprunglig enhet (Bhabha 1994). Svängtappsiden riktar ljuset mot stereotypens dubbla identitetskonstruktion och dess val av självbilder som endast är meningsfulla inom en ordning, som konstitueras av en underlägsen eller hotande utsida. Om stereotypen alltid är tvåsidig framstår det som angeläget att försöka komma åt innehållet i den normalitet, konsensus eller ordning, som journalistik anses upprätta. Samtidigt ska sägas att nyhetsjournalistik erbjuder ett motspänstigt material för sådana analyser. Det är avvikelserna som skildras och utreds i journalistik, medan idéerna om den goda normaliteten ofta kommer till uttryck på indirekta sätt.

Utopisk logik

I den mån nyhetstexter arbetar med en semiotisk logik, som upprättar gränser mellan goda och dåliga samhällsfenomen och mellan goda och dåliga samhällsformer, så ska den gå att finna både i språkets konkreta motsattpar och i övergripande problembeskrivningar. Denna logik eller undertext kallar jag "utopisk", om den är sådan att den ställer idealiserande bilder av det egna samhället eller den egna livsstilen mot dystopiska bilder av andra samhällen och livsstilar (Alexander 1992, Smith 1994, Alexander och Jacobs 1998).

Det utopiska kan uttryckas både diskursivt och i en "imaginär" symbolik i text och bild, som arbetar för identifikation, fascination eller avståndstagande på ett associativt, mytiskt,¹ och kanske också på ett omedvetet sätt.² Den imaginära dimensionen i en journalistisk text samarbetar ofta med den diskursiva framställningen, men den har en annan karaktär; den påstår ingenting, men aktiverar ett igenkänningens djup som kan ge liv åt textens abstrakta idéer, fragmenterade repliker och impressionistiska iakttagelser. Genomslagskraften i de imaginära inslagen beror på deras släktskap med andra populärkulturens gestaltningar (Fiske 1987, Dahlgren 1992, Martín-Barbero 1993, Hartley 1996). De kan också arbeta relativt självständigt i förhållande till det som nyhetstexterna bokstavligen säger. Särskilt i tabloidpress spelar de en viktig roll.

Ett underliggande antagande när en semiotisk modell används som analysredskap är att mediet och berättaren automatiskt intar positioner på den rätta sidan. Nyhetstexten värnar de demokratiska värdena; saklighet, jämlikhet och så vidare. Läsaren inbjuds att identifiera sig med denna position i kontrast mot den dåliga sidan som texten gestaltar (Alexander 1992, Smith 1994, Alexander och Jacobs 1998). Mer formellt går det i allmänhet att fånga

in det perspektiv som texten erbjuder läsaren att dela i de påståenden i texten (samt i bilder och rubriker) som inte relateras till ett visst perspektiv eller till en viss person. Beroende på berättarröstens sätt att förhålla sig till det som berättas skapar den en rangordning i auktoritet och trovärdighet för de utsagor den presenterar. Det är från en osedd och oberoende position som journalistiken ingår förening med en antagen förförståelse hos läsaren (Fairclough 1995, Fiske 1987, Kunelius 1996). Genom att gestalta och bekräfta en viss världsbild som den naturliga arbetar texten för en viss common sense som erbjuder läsaren ett slags identitet i vid mening.

Kvinna, man, tjej, kille

Översiktliga undersökningar av innehållet i stora dagstidningar i Sverige under 1990-talet ger belägg för att det finns en tendens i nyhetsjournalistik att placera å ena sidan invandrade kvinnor och flickor och å andra sidan män och pojkar i återkommande typhistorier. "Invandrartjejer/kvinnor" framstår som offer för våld, religion och patriarkalt förtryck och som offer för krockar och konflikter mellan kulturer. Det förekommer också succéhistorier, där individuella kvinnor framträder som undantag som frigjort sig från den kontextuella fond av hopplöshet, som offerhistorierna erbjuder (Berggren och Lindblad 1998). "Invandrarkillar" porträtteras som offer i dubbel bemärkelse; för sin bakgrundskultur och för social marginalisering. Men framför allt förekommer de i samband med brott. "Invandrarkillens" lott är att förknippas antingen med brott som han redan har begått eller med brott som han kan förväntas begå, eftersom han är socialt marginaliserad (Polite 1998, Löfving, Vaagenes och Johansson 1998). I det följande ska jag visa exempel på att stereotyper av kvinnor/flickor respektive män/pojkar har olika innehåll, vilket inte är så märkligt, men framför allt att de har olika riktning. Individerna eller kategorierna är på väg åt olika håll i förhållande till det goda samhället, journalistikens utopiska "vi" och implicita läsekrets, i de berättelser där de uppträder.

Prototyper

Den isolerade invandrarkvinnan, Yilmaz och Leyla

Jag ska beröra några tidiga typiseringar av "invandrare" i svenska storstadstidningar för att ge en jämförelsepunkt till nutida journalistiska konstruktioner. Diskussionen är baserad på studier som delvis är publicerade (Brune 1998 a, b, 2000 a, b, 2002b).

Vid mitten av 1970-talet slår begreppet "invandrare" igenom i nyhetsmedierna och används i en lång rad sammansättningar, som samtidigt

homogeniserar olika människor, språk, kulturer och skapar en skiljelinje mot det inhemska, svenska. Det handlar om invandrarkultur, invandarmat, invandarspråk, invandarmusik, invandrarprojekt, invandraröverskott, invandrarvågor, invandrarförorter, invandrarproblem, invandrarconsulenter, och inte minst om invandrarkvinnan och invandrabarnen. Den offentliga invandrapolitiska diskursen, där "invandrare" konstrueras som objekt för undersökningar och åtgärder (Björk 1997), tycks göra det möjligt i nyhetsmedierna att formulera sig kring vad som är typiskt för "invandrare". Den "typiska invandrarkvinnan" lanseras i dagstidningarna 1975 i samband med en konferens som statens invandrarverk ordnar. Tidningarna omvandlar konferensens expertbaserade kunskap till idealtypiserande gestaltningar där konkreta detaljer får "henne" att framstå som samtidigt verklig och helt annorlunda än läsekretsens kvinna. "Den typiska invandrarkvinnan" arbetar bara med reproduktiva sysslor, hon är instängd i hemmet, hon kan varken läsa eller skriva, hon vet inte någonting om sina rättigheter och hennes barn får ofta psykiska problem. Nyckelordet för hennes situation är "isolerad", vilket var någonting man inte fick vara i Sverige när Folkhemmet byggdes upp i Sverige (Becker, Ekecrantz och Olsson 2000). Konstruktionen bygger inte på empiriska jämförelser mellan svenskfödda och invandrade kvinnors livssituation, utan på någonting helt annat.³ De kvinnor som metonymiskt förkroppsligar "invandrarkvinnan" gestaltas som motpol till allt som en emanciperad kvinna borde vara. "Invandrarkvinnans" man finns i bakgrunden av beskrivningarna. Han personifieras inte, utan framstår som en del i den struktur som hindrar henne, liksom hennes okunnighet, religion och kultur gör det, från att uppträda som subjekt – också i de texter som beskriver henne. Samtidigt som texterna beskriver "henne" som underordnad, förtryckt och okunnig, förmenar de henne möjligheten att själv definiera sin situation.

Den vetenskapliga, utredande position som nyhetsmedierna i samarbete med olika slags "invandrexperter" intar när den "typiska invandrarkvinnan" definieras, är en viktig ingrediens i typifieringen av invandrare genom åren. Den återfinns också i ett stort reportageblock i *Dagens Nyheter* om barn i Tensta från februari 1976. Två personer träder oss till mötes i långa och fylliga personporträtt, 15-åringarna Yilmaz och Leyla, som båda sägs vara typiska representanter för turkpojkarna respektive invandrarflickorna. "Anonyma experter på turkarnas situation" hjälper i bredvidliggande artiklar till att uttolka deras liv. Det första som kompositionen av artikelblocken meddelar läsaren är följaktligen, att det ska expertis till för att utveckla de problem som texternas individuella barn får exemplifiera. Texterna bygger upp porträtten av Yilmaz och Leyla med delvis gemensamma, delvis skilda egenskaper. Låt oss först se på den sammanfattning och läsanvisning som rubriker och mellanrubriker ger.

”Yilmaz”

”Leyla”

Huvudrubrik:

En liten turk...
som kallas ”rötägg” i Tensta

Leyla 15 – isolerad från
tonårsvärlden. Förbereds
i Tensta för gifte i Turkiet

Mellanrubriker:

Flipperspel
Kvinnoförakt
Tjäna pengar
Knivslagsmål

Saknar djuren
Sensuell
Tvingas hem
Blir piga

(DN 23/2 1976)

(DN 24/2 1976)

Texten om Yilmaz gör ett sorteringsarbete där Yilmaz liv i Turkiet kontrasteras mot tillvaron i Tensta med hjälp av en lång rad konkreta detaljer, som grupperar sig som motsatser. De bygger upp en bild av å ena sidan en herdetillvaro i fattigdom, där schamanen är lärare och födan bröd och lök. Å andra sidan gestaltas Yilmaz liv i Tensta med tecken i tiden, som betong, t-bana, pizza, flipper, disko, Domus, gängvåld och sexuella eskapader. En överordnad idé i texten betraktar de turkiska invandrarnas liv i det tidigare hemlandet med viss romantisk respekt, men ogiltigförklarar deras sätt att orientera sig i det nya landet. Idén kretsar kring begreppet kulturkrock. Genom ”kulturkrocken” hamnar Yilmaz på ett slags skuggsida emellan två föreställda fixa kulturer, där den ena finns i det traditionsstyrda bondesamhället och den andra i det moderna välfärdssamhället.

<i>Där</i>	<i>Yilmaz värld</i>	<i>Här</i>
Tradition	Förvirring	Rationalitet
Moralregler	Amoral	Självdisciplin
Patriarkat	Machostil	Jämställdhet
Familj	Gäng	Individualism
Heder	Aggression	Självkontroll
Gemenskap	Främlingskap	Delaktighet
Oskuld	Sexuellt utnyttjande	Frigjordhet
Fattigdom	Konsumism	Produktion
Livsglädje	Flipper, disko	Utbildning

De egenskaper som jag listar under ”Här” är inte alltid utsagda i texterna. Däremot framgår tydligt vilka tillkortakommanden som Yilmaz och hans landsmän uppvisar: vilja till utbildning, disciplin, förnuftsstyrning, ärlighet, jämställdhet mellan könen och sakorientering till skillnad från personorientering. Det mest intressanta med ”Yilmaz värld” är emellertid att den är starkt associerad med ”förorten”, som den gestaltats sedan början av 1970-talet i svenska nyhetsmedier. Etnologen Per-Markku Ristilampi har pekat på den kontinuitet som utmärker dagstidningarnas beskrivningar av storstadsförorter som Rosengård, Rinkeby/Tensta och Hammarkullen. Mycket snart

kom miljonprogrammets arkitektur och förorter att skildras som en hjärtlös och rotlös modernitet driven till det absurda. I tidningsartiklar från början av 1970-talet och framåt framträder en arkitekturdeterministisk syn, där förorterna förutsätts skapa alienation, passivitet och destruktivitet hos sina invånare. När dessa platser så småningom började gestaltas som hemvist för det etniskt annorlunda, i kontrast till det svenska i abstrakt mening, så fogades denna nya annorlundahet samman med de två tidigare. (Ristilammi 1998). "Yilmaz värld" utmärks av de egenskaper i det moderna som har varit mest utsatta för en intern civilisationskritik. "Kulturkrocken" tycks helt enkelt skapa unga män som är moderna, fast på fel sätt. Man kan också notera att 15-årige Yilmaz ställs vid skampålen för att han inte inser att den sexuella frihet som följer med p-pillren, kräver en ny samlevnadsmoral baserad på jämställdhet, intimitet och autenticitet. Också i detta fall får han komprimera en central problematik i det moderna projektet (Giddens 1995).

15-åriga Leyla, som porträtteras i tidningen dagen efter Yilmaz, placeras inte på det svenska samhällets skuggsida. Bilder och symboler som blir tecken för hela livsstilar har andra uppgifter i texten om Leyla än i texten om Yilmaz. Det moderna livet tycks ställa pojken och flickan inför skilda krav (Björk 2000). Leyla blir subjekt i relation till sin konsumtion av läppstift och "byxor som smiter tätt om bakdelen". Hennes sensualism och förälskelse i en kille i klassen är tecken på en möjlig frigörelse och diskoteket lyser som längtans blåa blomma i kontrast till hennes instängda liv. När Yilmaz associeras med liknande attribut; diskotek, jeans och kittlande intresse för personer av det motsatta könet framstår han som en ung man som saknar de rätta drivkrafterna. Men Leyla porträtteras framför allt som icke-handlande och icke-vetande. Hon framstår som ett omedvetet offer för förtryck och texten fränkänner henne förmågan att själv bedöma sina möjligheter.

Texternas utopiska dimension kan formuleras som uppnådd rationalitet, jämställdhet och frigjordhet – ett modernt samhälle utan skräpkultur, alienation och exploatering av kvinnor. Den självklara hemhörigheten i denna identitet skapar texterna genom sina allseende och bekymrade beskrivningar, där det gång på gång framgår att lärare, poliser, experter och inte minst berättaren själv, på alla sätt är mer kompetenta än Yilmaz, Leyla och deras familjer i att bedöma hur det goda livet ska levas.

Det sätt på vilket "invandrarkvinnan", Yilmaz och Leyla görs till scenerier för någonting typiskt utanför dem själva, antyder de omtalade personernas eller gruppernas maktlöshet i förhållande till de texter som sägs handla om dem. Deras namn och porträtt finns som former, som gör det möjligt att konkretisera och personifiera en problematik som inte de själva, utan journalisten i samarbete med initierade källor formulerar. De gestaltade personerna behandlas som patienter vid en demonstration, vilkas egna berättelser och symptom får bekräfta den redan gjorda diagnosen. Nyhetsmediernas begynnande fixering av "invandraren" vid mitten av 1970-talet präglas av denna "vetenskapliga" ansats, som automatiskt gör de studerade och be-

skrivna människorna till underordnade objekt. Av texternas tilltal och rangordning av röster framgår att invandrade män, kvinnor och ungdomar inte ingår i den tänkta läsekretsen; i det "vi" som analyserar och oroas av brister. Själva det sätt att se på invandraren som läsaren inbjuds att dela, skapar en position som inte bara är överlägsen, utan också saklig, vetenskaplig och helt enkelt normal. I all sin abstraktion är det en i förhållande till "invandrarerna" kontrastiv identitet som texternas uppbyggnad skapar för den implicita läsaren.

Synen på sexualitet och förhållandet mellan könen är den viktigaste fixeringspunkten i nyhetsjournalistik kring "invandrarkillar" och "invandrartjejer" under de senaste åren. Teman som är relativt genomarbetade i porträtten av "Yilmaz" och "Leyla" återkommer som stereotyper och typberättelser. "Invandrarmannen", som i nyhetstexterna vid mitten av 1970-talet bara fanns som en hotande men knappt urskiljbar fond – frånvarande som han beskrevs, i dubbelarbete och på kafé – träder nu i förgrunden som dubbelt problematiserad.

Pojkar som är födda tjugofem år efter "Yilmaz" porträtteras i texter som aktualiserar samma kulturkrocksmodeLL som den i Dagens Nyheter från sportlovet 1976 och "Leyla" slutligen reproduceras som instängd, sensuell och längtande, men också på väg mot frigörelse och modernitet. Hon beskrivs fortfarande via sitt utseende och sin klädsel – där huvudduk respektive jeans eller byxdress blir markörer för ett slags utvecklingsgång. Hennes potential för sexuell frigjordhet står i centrum för intresset. De exempel jag ska diskutera är hämtade från nyhetsrapporteringen i samband med mediehändelser 1997 och 2000.

Stereotyper i mediehändelsernas mitt

1997. "För att hon ville leva som en svensk flicka"

I januari 1997 blev en 22-årig flicka knivhuggen av sin bror och svårt skadad utanför en restaurang i Stockholm. Familjen kommer ursprungligen från Turkiet. Händelsen gav upphov till en intensiv bevakning kring brottet och påföljande rättegång, men framför allt till artiklar och reportage som tematiskt kunde knytas till händelsen. Den första förklaring som tidningarna ger till brottet bygger på information från polisen. Morgontidningarna utgår från en polisutsaga som säger att brodern knivhögg systemen för att han "inte gillade hennes vidlyftiga leverne". Kvällstidningarna fokuserar diskoteket som motiv. "På väg från diskoteket knivhögs hon svårt av sin bror som inte tyckte om att systemen roade sig", meddelar *Expressen* (7/1 1997). "Hon högs ner av sin bror – för att hon gick på disko", säger *Aftonbladets* rubrik samma dag. Artikeln förtydligar:

Han högg ner henne utanför ett diskotek i Stockholm, eftersom hon ville leva sitt liv i frihet som en svensk flicka.

[...]

Det finns paralleller med fallet i Umeå. Där dödades i december en 15-årig flicka av sin bror och sin kusin.

Motivet då var att flickan gick ut och dansade, ville vara som en svensk flicka. Den familjen var från Irak. (*Aftonbladet* 7/1 1997.)

Här sker en övergripande mytologisering av två ännu outredda brott och texten ger fortsatt en generell relevans åt det aktuella brottet, genom att hävda att den unga kvinnan "revolterade mot den traditionella patriarkaliska kulturen, där i första hand fadern och i andra hand brodern bestämmer vad kvinnorna i familjen inte får göra." (a.a.) Den andra delen av artikeln bygger på en intervju med en psykiatriker, som "under flera år har forskat omkring invandrarfamiljernas problem i Sverige". Den förstärker intrycket av generalitet genom formuleringar som:

Han [...] säger att det allmänt är flickorna som får de största problemen i Sverige.

– De anpassar sig lättast till svenska förhållanden eftersom de har så mycket att vinna på det.

– De ser sina svenska kamraters frihet från patriarkat, alltså en i allt bestämmande fader eller broder. De ser hur mycket lättare de svenska flickorna lever och de vill då leva på samma sätt. (a.a.)

Den rörelse mellan motsatser som artikeln i *Aftonbladet* (7/1 1997) arbetar med går mellan det abstrakta "leva sitt liv i frihet som en svensk flicka", konkretiserat i "gå på disko" och å andra sidan en generaliserad patriarkalisk och traditionsstyrd man, som konkretiseras som en bror som besinningslöst hugger ner sin syster för att hon dansar. Till dessa motsatser knyts en specifik narrativ, mediehändelsens typberättelse, där "invandrar kvinnans" strävan mot frigörelse i Sverige möts av våld och repression från männen i hennes närhet, men också av erkännande och uppskattning från nyhetshistoriernas hjälpare och berättare. Jag har tagit *Aftonbladets* artikel som exempel, men typberättelsen med dess speciella rolluppsättning blir styrande för en nyhetsbevakning och kringrapportering som sträcker sig över flera månader i de rikstäckande medierna. Om nyhetstexterna från början hade berättat om de starka individuella skäl som den knivhuggna kvinnan hade för att bryta med sin familj, skäl som svårligen kan beskrivas som en önskan att "leva som en svensk flicka" och dessutom tillagt, att det var på en turkisk fest som bror och syster möttes, så hade det knappast varit möjligt att bygga in en nationaliserande utopi i historien. Sett mot en individuell bakgrund hade broderns brott fortfarande framstått som avskräckande, men inte som representativt för "män från patriarkaliska kulturer". Brottet hade antagligen inte blivit inledningen till en mediehändelse.

Tankefigurens fasta grepp

Den tankefigur som nyhetsbevakningen arbetar med kan i sin mest abstrakta form formuleras som en motsättning mellan (längtan till) frihet och (utsatthet för) förtryck. När den konkretiseras visar den sig innehålla en övergripande utopi – dystopi, där frihet står för sexuell frigjordhet och jämställdhet och där förtryck är lika med religion/tradition och en patriarkalisk syn på sexualitet och förhållandet mellan könen. Dess två motsatta led associeras med ett "i Sverige" för frihet och ett "bland muslimer, invandrare" för förtryck. I det avseendet har ingenting förändrats i nyhetstänkandets kategoriseringar sedan 1970-talet.

I den kringrapportering som sker i de stora dagstidningarna månaderna efter "knivdådet" är ett viktigt tema "invandrarflickornas" generella situation. Tankefigurens grepp om nyhetsjournalistiken är emellertid så starkt, att om unga muslimska kvinnor själva beskriver sin verklighet på ett sätt som inte stämmer med den, så påverkar det bara gestaltningarna marginellt. *Dagens Nyheter* porträtterar i ett brett upplagt reportage artonåriga Rykea Ansari på Tensta gymnasium. Hon presenteras med en femspaltig bild och rubrik på första sidan den 10 januari 1997. Bildtexten förklarar att "För artonåriga Rykea Ansari styrs vardagstillvaron av muslimska regler och traditioner. Men hon tycker om det och är nöjd med det sättet att leva." Samtidigt berättar de imaginära inslagen om en situation av tvång, splittring och längtan. Rubriken är "Mitt emellan två kulturer" och bilden på första sidan visar övre delen av ansiktet av en kvinna i vit huvudduk. Två mörka ögon ser betraktaren i ögonen. Kvinnan är för övrigt dold bakom något, kanske instängd. Det är en bild som använder sig av orientalistiska fantasier av gammalt märke och som skapar associationer till en haremskvinna i väntan på sin befriare. Bilden och rubriken konstruerar henne som instängd och i ett limbo "mitt emellan två kulturer", men också som underlägsen och exotiskt annorlunda (Andén-Papadopoulos 2000).

Texten påpekar gång på gång att den intervjuade Rykea och andra muslimska flickor "styrs av helt andra regler och traditioner än svenska flickor" och meddelar därmed implicit både att svenska flickor inte kan vara muslimer och att muslimska flickor har få möjligheter att själva styra sina liv. De flickor som intervjuas i artikeln ger visserligen uttryck för tillfredsställelse med sina liv och hävdar bestämt att tvång och våld är något som inte förekommer i de familjer som de känner till. Men texten löser detta problem, genom att flickorna inte får göra någon övergripande tolkning av sin situation. En enda intervjufråga är synlig i texten:

När vi frågar om hon till exempel skulle vilja gå på disko svarar hon:

– Nej, nej, nej! Det tycker jag inte om. Men jag spelar musik hemma, arabisk och turkisk. (a.a.)

Det läsaren får veta om flickorna kretsar kring negeringar av den utopiska fria svenska flickans liv: Inte gå på disko, inte komma hem sent, inte ha

pojkvän, inte ens veta om man vill ha en svensk pojkvän. Artikelblocket rör sig mellan de flickor som journalisten har träffat och en övergripande diskurs, där invandrarflickor i allmänhet naglas fast vid en situation av kontroll och tvång:

Invandrarungdomar som växer upp i Sverige har ofta samma drömmar om framtiden oberoende av kön. Deras föräldrar har däremot olika visioner för sina söner och för sina döttrar. Pojkarna ska utbilda sig och bli läkare eller ingenjörer. Flickorna ska gifta sig och familjens heder kräver att de inte har föräktenskapliga förbindelser. (a.a.)

Tillvägagångssättet är detsamma som när "den typiska invandrarkvinnan" konstruerades 1975. Den som kan beskrivas som mest avvikande i förhållande till den etnocentriska normen utses till "invandraren", i det här fallet till "invandrarungdomar som växer upp i Sverige". Det journalistiska arbetssättet går igen från artikelblocket om "Yilmaz" och "Leyla" från 1976. Textens överordnade idé, som stötts av expertutsagor, styr också intervjuerna med verkliga, nu levande ungdomar fram mot ett facit, som de intervjuade inte själva medverkar i att formulera.

I denna och liknande texter från samma tid kretsar nyfikenheten på "unga invandrarflickor" kring "deras" syn på sexualitet och samlevnad. Flickorna som kollektiv skärskådas inom de synfält som skolkuratorns, barnmorskans, socionomens, kvinnohusens och psykiatrikerns verksamhetsområden medger, samtidigt som det yrkes- och situationsbestämda i sätten att se trollas bort i texternas övergripande utsagor. Olika sätt att organisera samhällsliv och familjerelationer översätts till parametrar som "stränga föräldrar" eller "instängdhet"; begrepp som den implicita läsaren utan ansträngning kan relatera till. Det som är annorlunda och inte så enkelt att definiera med bibehållen överlägsenhet, översätts och reduceras till en sämre variant den egna kulturen.

Kvinnornas frigörelse blir deras död

I nyhetstexterna 1997 uppträder exempel på "kvinnornas frigörelse" framför allt i en nyhetsrapportering om mäns våld, som sammanfattas med att "männerna har inte accepterat kvinnornas frigörelse i Sverige" (*Aftonbladet* 31/3 1997). En arketypisk personifikation av steget mot frihet uppträder också i texter om flickan som är på flykt undan sin familj. Vid 1997 års mediehandling gestaltas hon fotomonterad med adidasbag över axeln som "Anna" i *Expressen* – "klädd i jeans och plåtaskor, och hon har en tonårsflickas trots och vilja i sitt unga ansikte" – i en text som deliriskt använder orden "Sverige" och "svenskt" som kontrast till en lika abstrakt ondska som hotar hennes liv (*Expressen* 10/3 1997). Flickan på flykt återvänder gång på gång på tidningssidorna under följande år, som "Jasmin", "Sarah" eller "Leila". Hon kan beskrivas som "lätt sminkad, moderiktigt klädd, vaken och medve-

ten" (*Dagens Nyheter* 18/11 2000), men är i allmänhet avskalad andra egenskaper än dem som kan formuleras utifrån den övergripande utopin/dystopin.

Kringrapporteringen vid mediehändelsen 1997 kretsar kring begrepp som "den muslimska koden" och män som mördar "för hederns skull". Återkommande upprepningar där samma brott beskrivs med reducerade och mytologiserade motiv, och där tidningarna hänvisar till egna tidigare artiklar med hjälp av faksimil och notiser och subsumerar artiklar om nya brott under den övergripande tankefiguren, skapar en kumulativ evidens för att "kvinnors frigörelse i Sverige" blir deras död.

"Invandarmän" framställs i två, delvis skilda delvis kompletterande stereotyper. Gemensamt för dem är att mannen styrs av krafter utanför honom själv och att han i desperation slår, straffar och misshandlar kvinnor som försöker undandra sig hans kontroll. I den mest islamofoba varianten av stereotypen styrs han av sin religion (islam), som uppmanar och uppmuntar till våld mot kvinnor. Eller också styrs han av "hederskulturen som finns i Medelhavsområdet" och som sägs omfattas av både muslimer och kristna. Kvällstidningarna beskriver våldets brutala och sadistiska detaljer och fogar in citat ur "Koranen och haditherna", som sägs styra muslimers liv, som förklaringar till irrationellt kontrollbehov och paranoid svartsjuka. Det är en fasansfull "orientalisk" man som gestaltas, med byggbitar från klassisk orientalism och islamofobi (Berg 1998, Holmberg 1994). Den kompletterande stereotypen är att männens religion och kultur inte är den viktigaste orsaken till deras våldsamma kontrollbehov. Det är i stället den maktlöshet och prestige-förlust, som de upplever i Sverige – där samtidigt deras hustrur och döttrar lockas av nya fri- och rättigheter – som gör att våld till slut blir deras enda möjlighet att hävda sig. Vid 1997 års mediehändelse är "invandarmannen" förloraren; antingen han drivs av sin religion eller av sin vanmakt inför "kulturkrocken". Det är han som är isolerad, determinerad och utan integritet. Kvinnan vid hans sida är däremot på väg att bryta upp, utbilda sig, delta i arbetslivet och försvenskas; eftersom hon enligt texterna tjänar på det.

Vems är konstruktionen av "invandrarflickorna" och "invandarmännen" i tidningarna vintern och vårvintern 1997? I huvudsak handlar det om medieproducerade diskurser. Själva nyhetshändelsen, som den först definieras av rättsväsendet, utlöser en journalistisk aktivitet med långt mer generella anspråk än att bevaka det aktuella "knivdådet". De experter som används i texterna finns där på tidningens initiativ. De har ingen sådan position i samhället att nyhetsmedierna måste representera, delta i eller inkorporera deras diskurser (jmf. Becker, Ekecrantz och Olsson 2000). Det är medierna som korar dessa källor till auktoritativa uttolkare, vilket betyder att källornas beskrivningsmakt i hög grad villkoras av texternas övergripande idé (Nohrstedt och Ekström 1994). Texternas sätt att skapa trovärdighet för sina övergripande utsagor med referens till psykiatrikern, skolkuratorn och kvinnohusens personal är intressant ur flera perspektiv. Om man för ett ögonblick godtar gränssättningen mellan "svenska flickor" och "invandrarflickor", "svenska familjer" och "invandrarfamiljer" kan man konstatera att

sådana källor bara skulle användas i medierna för att beskriva avvikande "svenska familjer" eller "svenska flickor" med speciella problem. I förhållande till "invandrare" gör nyhetstexterna en rörelse från enstaka fallbeskrivningar av det avvikande till utsagor, där avvikelserna vetenskapliggörs och generaliseras. Konstruktionen innebär vidare att "invandrarfamiljer" och "invandrarflickor" med problem inte kontrasteras mot "svenska familjer" eller "svenska flickor" med problem, utan mot idealiska "svenska familjer" och "svenska flickor" utan problem.

I nyhetshistorierna om "muslimska män" och "invandarmän" spelar också källor inom rättsväsendet en viktig roll. De beskriver "utvecklingen som oroande" och sina behov av "kunskaper om den muslimska koden" (*Dagens Nyheter* 8/1 1997). Polisen tycks villigt meddela motiv till outredda brott, om de kan beskrivas som "av kulturella skäl" (*Aftonbladet* 10/2 1997), "för att hon inte levde efter arabiskt livsmönster" (*Svenska Dagbladet* 10/2 1997) eller som "han tålde inte att hon utvecklades som människa och ville leva sitt eget liv" (*Svenska Dagbladet* 16/1 1997). Åklagare uttalar sig om "den växande kriminaliteten bland invandrare. – De har för sig att de kan tillämpa sina egna lagar" (*Aftonbladet* 15/1 1997) och om att "ur allmänpreventiv synpunkt är det viktigt att skicka ut rätt signal till invandrarungdomar" (*Aftonbladet* 8/1 1997). I sina medierade former uttrycker experternas utsagor samma världsbild och samma slags generella anspråk som nyhetstexterna.

Typberättelsens moral

Det intressanta med typberättelsen som den används i mediehändelsen 1997 är dels dess nationaliserande anspråk och dels hur dess teleologi ser helt olika ut för kvinnor och män. Det mål som kvinnorna strävar (eller bör sträva) mot beskrivs genomgående i termer som "i Sverige", "svenskt liv", "den svenska vardagen" och "som svenska flickor". Sverige och svenskt tilldelas en utopisk position, där frihet och jämställdhet är realiserade. Därigenom blir texterna inte bara nationalistiska utan får också ett koloniserande drag. Det är genom att orientera sig mot svenskhet, som kvinnorna kan frigöra sig. När enskilda kvinnors handlingar tolkas som tecken på denna orientering, beskrivs kvinnorna som "modiga". Med Sverige-svenskt i utopins centrum förklaras männens våld med att Sverige givit kvinnorna speciella möjligheter och att kvinnorna har försvenskats. Männerna slår av hat mot kvinnan och av bitterhet mot Sverige. Männens våld blir i den kontexten inte bara en attack mot kvinnornas frigörelse utan mot Sverige i abstrakt mening. Samma nationalistiska drag i texterna som fungerar inkluderande i förhållande till kvinnorna, arbetar utstötande i förhållande till männen.

I mitten av 1970-talet inbjöd nyhetstexterna sin läsekrets att betrakta den "typiska invandrar kvinnan" – ett koncentrat av isolering, passivitet och okunghet. Hennes man, "invandrar mannen", lyftes inte fram och problematiserades

des vid den tiden. I nyhetstexter våren 1997 kontrasteras invandrade män mot sina fruar som vill delta i samhällslivet och kanske skilja sig. I denna kontext framstår kvinnorna som de som, med svenska myndigheters stöd, är starka och framåtsträvande, medan männen alltså är samtidigt maktlösa och våldsamma. Någon fyllig bild av den vuxna "invandrarkvinnan" utvecklas inte i nyhetstexterna vid mediehändelsen 1997, men man kan ändå konstatera "den isolerade invandrarkvinnan" från mitten av 1970-talet har mist sin aktualitet. Den maktlöse mannen som kondenserad symbol för "invandarmannen" lever vidare i tidningstexter under de följande åren. När (stereo)typen uppträder i samband med kringrapporteringen efter "knivdådet" 1997, så presenteras den som en alternativ tolkning av muslimska eller invandrade mäns våld. Med sina generella anspråk blir den lika avhumaniserande som bilden av den muslimske mannen som slår förblindad av religiös vrede. I båda fallen gestaltas männen som oförmögna att styra sina liv på ett rationellt sätt; de saknar självkontroll och beslutsamhet (Jmf. Fiske 1994, Lule 1997).

Gruppvåldtäkten och nationen år 2000

Låt oss nu göra en förflyttning till år 2000. Scenen är den stora tidningens försök att definiera invandrarkillen, som fortfarande bor i Tensta eller Rinkeby. Nyhetshändelsen är en våldtäkt på en 14-årig flicka i januari 2000. Åtta misstänkta pojkar, 15 och 16 år gamla och hemmahörande i Tensta häktas efter en vecka. Samma dag, den 4 februari 2000, publicerar det främlingsfientliga partiet Sverigedemokraterna⁴ uppgifter om pojkarnas namn, personnummer och etniska ursprung på sin hemsida, samt delar ut främlingsfientliga flygblad vid några skolor. Fortfarande den 4 februari berättar nyhetsutsändningar i Sveriges Radio och Sveriges Television att de misstänkta förövarna är "invandrare" och dagen därpå finns uppgifterna i storstadstidningarna. Upplysningen används omedelbart som utgångspunkt för övergripande resonemang i medierna om "invandrarkillars" kvinnosyn och raseri, hat och behov av kompensation.

Nyhetsmedierna använder sig alltså av Sverigedemokraternas offentliggörande av de misstänkta pojkarnas bakgrund – ett offentliggörande som man i allmänhet tar avstånd ifrån – för att själva konstruera en generell problematik kring "invandrarkillar". På samma sätt som efter "knivdådet" 1997 ger nyhetsmediernas fascination inför en tematik som de delvis själva konstruerar upphov till en långvarig och bred nyhetsbevakning med sikte på att fastställa generella sanningar. Förfaringssättet är ett exempel på hur nyhetsinstitutionen skapar sig en maktposition när det gäller att definiera och gestalta nationella värden i en tid då nationalstaten som politiskt, ekonomiskt och kulturellt rum har spelat ut sin roll (Morley och Robins 1995, Ekecrantz 2001). Medierna skapar nyhetsaktualitet för en händelse, som de

definierar som en konfrontation mellan kulturer och som avhandlas med nationen som arena och med moderna "svenska" värderingar i centrum.

I debatter, reportage och nyhetsartiklar skapas en generaliserad "invandrarkille" som de enskilda pojkar som intervjuas får representera. Samtidigt skapas en generaliserad "svensk tjej", som exemplifieras av enskilda personer, som får berätta om sin syn på "invandrarkillar". Två förklaringsmodeller används för att uttolka och definiera "invandrarkillen". En som handlar om hur Mellanösterns patriarkaliska kultur skapar hans medvetande och en som handlar om hur identitetslöshet, segregation och utanförskap gör det. Vi möter alltså Yilmaz från 1976 igen, nu i massupplaga.

Exempel: Dagens Nyheter

En artikelserie på "Insidan Ung" under februari och mars 2000 i *Dagens Nyheter*, Sveriges största morgontidning, orkestrerar en opinion kring den tes som texterna bygger; att "killar från Mellanöstern" föraktar svenska flickor. Över tid uppträder fem artiklar på "Insidan Ung" med allt mer självbespeglande auktoritet. De hänvisar tillbaka till tidigare egna texter och till de läsarreaktioner som dessa väckte, för att legitimera den aktuella textens anspråk på relevans. Under samma tidsperiod publicerar tidningen också artiklar under vinjetten "Gruppvåldtäkt" (kvällstidningarna *Aftonbladet* och *Expressen* använder vinjetten "Gruppvåldtäkten").

I den första artikeln i Insidans serie presenteras fyra femtonåriga pojkar i ett slags skriven talkshow, som enligt texten bygger på ett möte på ett kafé i Rinkeby under en håltimme i skolan. Textens formella uppbyggnad ger ett intryck av omedelbar verklighetsregistrering av ett samtal, utom vid ett par tillfällen då berättarrösten går in och gör en övergripande tolkning, som bara delvis har stöd i pojkarnas repliker. Rubriken är "Det kan hända den snällaste kille". En teckning av fyra mörka killar, som ser äldre och farligare ut än femtonåringar brukar, illustrerar texten. En av pojkarna faller de repliker, som kommer att bilda utgångspunkt för resten av artikelserien:

Det är ett grovt brott att våldta en kvinna, slår de fyra fast.

– Men det är inte lika fel att våldta en svensk tjej som en arabisk tjej, säger Hamid. Den svenska tjejen får ju massor av hjälp efteråt, och hon har nog redan knullat. Men arabtjejen får problem med sin familj. För henne är det en stor skam att bli våldtagen. Det är viktigt att hon har kvar oskulden när hon gifter sig. (*Dagens Nyheter* 11/2 2000.)

Därefter gör texten en egen betraktelse, i ett tanke hopp från några femtonåringars snack vid ett kafébord till en övergripande förklaring till "gruppvåldtäkten":

Det var ingen tillfällighet att det var en svenska som skändades i Rissne – det framgår tydligt av samtalet med Ali, Hamid, Abdallah och Richard.

Alla fyra ser i någon mening ner på svenska flickor och hävdar att denna inställning är vanlig bland unga män med föräldrar som har invandrat till Sverige.

Ytterst få är beredda att gå så långt att de tvingar sig till sex; varje man som begår ett sådant brott har förlorat viktiga värderingar i sin moderkultur. (a.a.)

Vad texten noggrant läst visar, är att *Dagens Nyheter*s reporter har träffat en femtonårig pojke i Rinkeby som uttrycker sig föraktfullt och vulgärt om svenska flickor. Textens rörelse från "Hamids" replik till en generaliserad ung man "med föräldrar som har invandrat till Sverige" är ett exempel på det kunskapsmässiga våld som journalistiska texter utövar, när de försöker ringa in och förstå sig på "invandraren". Texten gör inte bara "Hamid, Abdallah, Ali och Richard" till potentiella våldtäktsmän, utan mer allmänt unga invandrare. Formuleringen: "Ytterst få är beredda att gå så långt ..." förstärker idén om en utbredd våldtäktsbenägen kvinnoyn. Hänvisningen till "moderkulturens" värderingar placerar pojkarna långt bortanför de värderingar som råder i ett modernt samhälle. Veckan därpå tillskrivs "Hamids" repliker "invandrarkillar i Rinkeby", och används som antändning för en intervju med fyra flickor i Rissne. Rubriken är "De föraktar svenska tjejer" och texten återvänder gång på gång till den generaliserade "Hamid", för att till slut ställa och ge svar på sin mest brännande fråga:

Frågan är om det var en ren tillfällighet att det var en svenska som råkade illa ut i Rissne.

Spelar den omvända rasismen in när svenska tjejer skändas av invandrare?
– Ja, jag tror det, säger Jessica. (*Dagens Nyheter* 18/2 2000.)

Mediehändelsens tankefigur, som ger den dess laddning och livskraft, formuleras igen: Invandrarkillar = hatar och föraktar Sverige = skändar svenska flickor. Idén har påtaglig släktskap med välkända rasistiska föreställningar, där den vita kvinnans renhet och sårbarhet symboliserar en samhällsordning utsatt för hot från en annan ras (Fiske 1994, McClintock 1995). Det var också i denna form som den lanserades på Sverigedemokraternas flygblad: "Inga fler våldtäkter! Ingen mer mångkultur!" Det är alltså en inte fullt rumsren tes, som ska ledas i bevis i Sveriges största morgontidning.

En utflykt till det imaginära

Distinktionen mellan tidningstexters diskursiva respektive imaginära sätt att gestalta utopier/dystopier är användbar i det här fallet för att beskriva morgontidningens respektive kvällstidningens skilda strategier. Kvällstidningen *Aftonbladet* publicerar i direkt anslutning till häktningen av de åtta pojkarna en liten intervju med ett par flickor i Rissne, där rubriker och bilder förmedlar hela budskapet. Huvudrubriken är "– Nu tänker vi bevärpa oss" Bilden föreställer två madonnaliknande blonda flickor, med uppi-

från belysta rena pannor och välmejkade klara ögon som stirrar beslutsamt mot ett mål i fjärran (*Aftonbladet* 5/2 2000). Tidningssidan som helhet skapar mening; inte den tillfällighetsbetonade brödtexten, där ett par flickor på förfrågan säger att de kan tänka sig att skaffa "tårgas eller pepparspray". Infälld i den stora bilden av flickorna finns en mindre bild som föreställer öppningen till ett garage sedd inifrån ett mörker. I öppningen syns en svart silhuett av en man; en visualisering både av ett manligt hot och av anonymiteten i en modern förortsarkitektur. Intill bilden av flickorna ligger en mindre bild på en svarthårig häktad pojke som förs bort av två poliser samt ett faksimil av Sverigedemokraternas flygblad med rubriken "Inga fler våldtäkter! Ingen mer mångkultur!". På flygbladet syns ett amatörmässigt tecknat blont flickhuvud, inramat av en gloria. Dessa bilder kompletteras med en kartsnitt över nordvästra Stockholm, där den dittills anonyma stadsdelen Rissnes närhet till det okänt "invandrartäta" Rinkeby framgår.

Associationskedjan som bildas är: Invandrarkillar = sexuellt hot mot svenska flickor = svenska flickor tvingas ta till vapen. Men de imaginära övertoner är mer nationalistiska och rasistiska än så. Fotot av de unga flickorna har tydlig släktskap med bilder där kvinnor används som gränsmärken för att synligt förkroppsliga nationens eller "rasens" renhet (Dyer 1997, McClintock 1995). Ljussättningen i bilden gör flickorna till änglalikt strålande (och ariska) symboler för ett Sverige som måste beväpna sig. Att i ord hävda det som bilder och rubriker antyder, vore otillständigt i en stor svensk dagstidning.

Tillbaka till diskursen

När *Dagens Nyheter* som arbetar mera på en diskursiv nivå vill påstå att "invandrarkillar = hatar och föraktar Sverige = skändar svenska flickor" lierar den sig med "många sakkunniga" i en artikel som radar upp en förödande bevisning. Det handlar om ett vetenskapliggörande av diskursen över invandrarkillen, genom hänvisning till en psykiatriker, en islamolog, en ungdomsterapeut samt några andra personer med mer oklar kunskapsstatus. Av de fem experter som texten använder, är det bara en som av egen kraft har tillträde till tidningssidorna, vilket torde innebära att den journalistiska friheten att välja utsagor som passar den egna tolkningen är stor. Först bekräftar tidningen sin egen position som den som har identifierat och formulerat problemet – och väckt en rättmätig opinion:

I en artikel på *Insidan* i februari visade invandrarkillar i Rinkeby en starkt nedlåtande attityd mot svenska tjejer [...] Rasande läsare av båda könen, både invandrare och svenskar, protesterade mot deras kvinnosyn. Men hur uppstod den?

Att den är vanlig, särskilt bland unga män som bor i invandrartäta bostadsområden och kommer från Mellanöstern eller länderna runt Medelhavet –

det intygar många av de sakkunniga som Insidan har talat med. (*Dagens Nyheter* 3/3 2000).

Artikeln bygger upp samma tredelning av livsformer, som de som fick karaktärisera Yilmaz värld. Pojkarna, sägs det, "hänger över avgrunden mellan två moralsystem". "De har förlorat tryggheten i hemlandets kultur". "Det blir gängets moral som gäller." Två sammantvinnade beskrivningar gör "invandrarkillar" dubbelt determinerade för kriminalitet och våldtäkt: "Hemlandets machokultur och utanförskapet i Sverige." Förklaringskedjan som stötts av så olikartade experter som en lärare i fordonsteknik och en psykiatriker innefattar både tradition, omedvetna psykiska processer och social degradering:

"Med tanke på den kvinnosyn killarna har i magen ligger både lockelsen till och föraktet för de frigjorda svenska tjejerna nära till hands." Samtidigt gör "den omedvetna hämndlystnaden" att den svenska "flickan förvandlas till ett objekt för hämnd" (a.a.).

Gammal nationalism och ny teknik

Även om stereotypen av "invandrarkillen" våren 2000 har gammalt innehåll, så är gestaltningarna mer aggressivt nationalistiska, mer kusligt främlingsskapande och framför allt mer ihärdigt upprepande än vad som var fallet vid mitten av 1970-talet. De aggressiva typifieringarna går att uppfattas som tecken på en ny etno-nationalism, kanske som följd av en identitetskris i globaliseringens tid (Schlesinger 1993, Morley och Robins 1995:20). Möjligen spelar mediernas detronisering från rollen som tredje statsmakt också in och framtvingar en populistisk allians med en antagen läsekrets (Ekecrantz 2001). Ny teknik spelar också en roll vid mediehändelser som den runt "gruppvåldtäkten". Mediernas chat-sidor gör det möjligt att orkestrera en opinion, genom att man snabbt kan publicera valda inlägg, som skapar relevans och legitimitet för den egna fortsatta bevakningen. Sverigedemokraternas budskap skulle heller inte ha nått de stora nyhetsmedierna, för att sedan vidarebefordras via dem, om inte uppgifterna hade funnits tillgängliga på deras hemsida under någon timmes tid.

Men intressantare än Internets roll i detta sammanhang är att stora svenska nyhetsmedier tillmäter Sverigedemokraternas aktion nyhetsvärde. Motiveringarna är att brännmärka aktionen som uttryck för främlingsfientlighet. Men samtidigt blir alltså Sverigedemokraternas uppgifter utgångspunkt för en mediehändelse, där "invandrarkillen" visualiseras som ett hot mot nationen och "den svenska flickan" ur samma perspektiv (fast med elegantare och mer "realistisk" utformning), som i det flygblad som de stora nyhetsmedierna samfällt tar avstånd från. Mediernas omedvetenhet om den egna diskursiva konstruktionen gör det möjligt för dem att samtidigt ta avstånd från Sverigedemokraternas invandrarfientlighet och att uppfatta de egna texterna som viktig verklighetsåtergivning.

Intresset för främlingsfientlighet vänds i medierna snart mot något som kallas "den omvända rasismen" eller "svenskhatet" och idén formuleras som en fråga på den politiska agendan i en debattartikel av dåvarande integrationsminister Ulrika Messing (*Aftonbladet* 25/2 2000). Mediernas energiska upprepande gestaltningar av en tankefigur som från början bara hade politiskt stöd i den marginaliserade sammanslutningen Sverigedemokraterna bekräftas och auktoriseras på detta och flera andra sätt av eliten i samhället. Men det är viktigt att påpeka att de som för i denna dans när händelser blir nyhetshändelser som blir mediehändelser som orkestrerar opinioner inte, som det ofta sägs vara, är myndigheterna, politikerna, eliterna, utan nyhetsmedierna själva (t.ex. Van Dijk 1993).

En kedja av stereotyper

Mediehändelserna 1997 och 2000 bekräftar inte bara att stereotyper är mäktiga redskap för symbolisk makt utan också deras makt över människors framtid och rätts(o)säkerhet (Hall 1997). Stereotypernas makt hänger samman med deras genklang i den kultur där de arbetar. Att det finns ett tidlöst, upprepande drag över stereotyper, vilket innebär att man för att förstå dem, inte enbart kan hänvisa till förhållanden som ligger i tiden, är en återkommande reflexion i undersökningar som rör förhållningssätt till "invandrare" i Sverige (Trankell 1974, Westin 1984). Litteraturvetaren Homi Bhabha hävdar också att en stereotyp, för att fungera meningsskapande, är beroende av en kontinuerlig och repetitiv kedja av andra stereotyper (Bhabha 1994:77). En sådan kedja av stereotyper skulle kunna betraktas som byggstenar i en common sensebetonad världsbild, vilket innebär att de inte behöver vara motsägelsefria eller sammanhängande; däremot bör de framstå som naturliga och självklara, som något som alla redan vet.

Den mörke mannen som hot mot kvinnan, både mot den "egna" kvinnan och mot den vita kvinnan som symbol för nationen, är en seglivad figur i västerländsk fantasivärld. Med John Fiskes ord, bestäms hans "ras" av de konflikter som är centrala i ett samhälle vid en viss tidpunkt (Fiske 1994:45). I USA har svarta män stått i fokus i de stora mediehändelser som kretsar kring sexualitet, etnicitet, kön och klass under 1990-talet. I Sverige är det under det senaste årtiondet män som benämns muslimska, arabiska eller som från Mellanöstern som har fått förkroppsliga den Andre, den farlige, okontrollerade hämnaren. Den fruktan som gestaltningarna är uttryck för, är bara delvis av samma karaktär som det vita USA:s fascination inför den hypersexualiserade svarta man som de egna medieringarna skapar. Stereotyperna av invandrarkillar/män i svenska nyhetsmedier kretsar visserligen ofta kring sexualitet och förhållandet mellan könen, men fantasin om den andre mannens potens är med några få undantag frånvarande. Snarare fo-

kuserar nyhetshistorierna "hans" våldsamma kontrollbehov av kvinnor och hat och förakt mot samhället.

Vilket bruksvärde, vilken betydelse för att skydda och reparera en tvivlande självbild (Berg 1998) har nyhetsjournalistikens envisa upprepningar och aggressiva gestaltningar "invandrarmannens" och "invandrarkillens" fysiska attacker på jämställdhetens ideal? En jämförelse med nyhetstexter från mitten av 1970-talet ger en antydning om hur de kan relatera sig till en utopisk självbild, där olikheter mellan människor och kulturer reduceras till redskap för att skapa en egen och överlägsen identitet (Dyer 1997:13). Om man uppfattar "den isolerade invandrarkvinnan" som en nyttig och behövd figur i emancipationsprocesser som var aktuella vid mitten 1970-talet, så är det logiskt att figuren inte längre uppträder på tidningssidorna, då svenskfödda kvinnor numera i hög grad befinner sig i förvärvsliv och karriär. När "invandrarmannen" som förtryckare hamnar i förgrunden under 1990-talet är mäns dominans i samhället ett brännande tema i det offentliga samtalet och "feminism" på väg att skrivas in som inriktning i samtliga riksdagspartiers program. Sverige sägs ha kommit långt, ja längst i världen, när det gäller jämställdhet mellan könen, och samtidigt berättar statistik om en med europeiska mått mätt starkt könssegregerad arbetsmarknad och lönesättning och om att parrelationer i stor omfattning präglas av mäns våld mot kvinnor. Det handlar om besvärande motsägelser i samhällets självbild. De upprepande detaljerade gestaltningarna av patriarkaliska "invandarmäns" våld har i det perspektivet en viktig uppgift. Även om mäns desperation inför kvinnors frigörelse ofta används som generell förklaring till manligt våld, finns det viktiga drag i stereotypen som skapar en stark kontrast till (aldrig omnämnda) "svenska" män. En främmande kulturstyrighet och fanatisk korantrot eller kulturkrock och bitterhet i mötet med det svenska samhället är förklaringar, som uppenbart inte går att tillämpa på inhemska män. Bilden av den svenska kulturen som jämställd kan putsas upp och bibehållas. Illusionen blir desto starkare, eftersom svenskfödda mäns våld mot kvinnor bara i undantagsfall, och då med individuella förklaringar eller på en mycket abstrakt nivå, är föremål för nyhetsmediernas uppmärksamhet.

När det gäller stereotypiseringen av "invandrarkillen" så finns andra intressanta ingredienser. "Invandrarkillen" får förkroppsliga modernitetens baksida; främlingskap, kriminalitet, sexuell exploatering av kvinnor. Hans identitet är intimt sammankopplad med mediernas gestaltningar av förorten. Gettot, säger John Fiske är en nödvändig följd av samhällets obarmhertiga produktion av det normala. Det är inneplatsen för allt som inte platsar i den offentliga självbilden (Fiske 2000:60). I en liknande analys hävdar Ristilammi att i nyhetsmediernas gestaltningar blir förorterna "projektionsytor med vars hjälp majoritetssamhället i en evig spegelfas definierar sig självt", genom det som det inte vill vara (Ristilammi 1998:67). "Rinkeby", "Rosengård" och "Hammarkullen" har blivit fritt flytande tecken, som på samma gång symboliserar modernitetens negativa sida och "främlingarnas", invandrarnas, hotande och fascinerande annorlundahet (Ristilammi 1994, 1998).

Den diskriminering som har skapat Europas mest segregerade storstäder tycks vara intimt förknippad med en rädsla för de unga män som växer upp i Rinkeby, Rosengård och Angered. I samband med mediehandelsen kring "gruppvåldtäkten" 2000, gestaltas "invandrarkillen" som en hämnare, som driven av hat mot Sverige skändar svenska flickor. "Den omvända rasismen" i förorterna lyfts fram som samhällsproblem; inte rasismen i majoritetssamhället eller i nyhetsmediernas underliggande logik. Den fruktan som nyhetshistoriernas upprepningar är uttryck för, bemästras temporärt med bilder av häktade och dömda pojkar som ledsagas av samhällets företrädare och filmas av mediernas utsända. Men om John Fiske har rätt i sin studie av liknande mediehandlingar i USA, så är pojkarna dömda i ytterligare ett avseende (Fiske 1994). De kommer att återvända i liknande form i medierna, liksom "invandrarflickan" och "invandarmannen" kommer att göra det.

Frusen tidsgeografi

I nyhetstexter vid mitten av 1970-talet som tar på sig uppgiften att skapa prototyper som "den typiska invandrarkvinnan" framträder – på nyhetstexters verklighetsregistrering och tillfällighetsbetonade vis – ett allseende och homogeniserande perspektiv på tid, rum, kultur och individ. En världsbild där det samtida livet i andra länder kan beskrivas som "medeltida" eller "hundra år tillbaka i tiden" är styrande princip för hur konkreta detaljer arrangeras i texterna. Idén att man själv är modern och rationell och befinner sig i toppen av en samhällelig utvecklingskedja har varit ett centralt inslag i svensk nationell självbild under lång tid (Holmberg 1994, Johansson 2001). I nyhetstexter uttrycks idén på det sättet att texten placerar sitt "vi" i en allseende position där andra nationaliteter rangordnas utmed en tidsgeografisk skala, som fastfrusna i sin kultur, tradition, religion, underutveckling eller bara natur, medan den egna identiteten undflyr den typen av beteckningar genom att vara modern och dynamisk – i kraft av det egna geografiska rummet (McClintock 1995:37). Världsbilden gör det möjligt att gruppera individer och beskriva deras kultur med hänvisning till geografiskt ursprung. Födelseplatsen blir individens karma, det hon bär med sig som förutsättningar i livet (Teshfahney 1998, Mattsson 2001). När tankefiguren dyker upp i nyhetstexter vid mitten av 1970-talet är den ofta knuten till beskrivningar av olika projekt som bygger på en assimilationsinriktad framstegsmyt (Brune 1998 b, 2000 a). Explicita hänvisningar till en evolutionistiskt inspirerad geografi existerar inte i nutida svenska nyhetstexter, i varje fall inte i de stora dagstidningar som utgör mitt undersökningsmaterial. Däremot är en kategorisering av människor som från "Mellanöstern", "ett nordafrikanskt land" och så vidare – och som från förorten – fortfarande central. Beteckningarna kan i sig aktivera ett slags igenkänning, men nyhetstexter arbetar också aktivt med att försöka bevisa kategoriseringarnas relevans. Mediehandlingarna runt "knivdådet" och "gruppvåldtäkten" bygger på idén

att våldsbrott kan förklaras med förövarnas geografiska ursprung, som görs synonymt med kultur.

Det tredje rummet och den mystiska kulturkrocken

Begrepp som "kulturchock", "kulturkrock", "mitt emellan två kulturer" eller "hänger över avgrunden mellan två moralsystem" ger ett mytiskt tankedjup åt nyhetstexter om unga människor som kallas "invandrare". Begreppen som sällan förklaras närmare tycks utgå från samma reifierande syn på kultur och identitet, som texternas geografiska kategoriseringar. Intressantare är kanske att nutida nyhetstexter relaterar unga män och unga kvinnor till "kulturkrocken" på i stort sett samma sätt som texterna om Yilmaz och Leyla från 1976 gjorde. Det innebär att "invandrarkillen" tillskrivs en hybrid identitet på modernitetens baksida, som förknippas med rummet "förorten", som den har gestaltats genom årtiondena i svenska nyhetsmedier. Flickan däremot förknippas antingen med instängdhet eller med en rörelse mot det moderna, men hon har inget eget tredje rum.

Mediehändelsernas symbolik och diskursiva utredningar av "invandrarflickan" respektive "invandrarkillen" säger någonting om en underliggande och utsagd syn på genus och nation.

"Invandrarflickan" tycks till skillnad från "invandrarkillen" inte räknas som kulturbärare, vilket innebär att hon antingen gestaltas som ett stumt generaliserat objekt eller som en "modig" individ, på väg att bli "som en svensk flicka". Texternas vägran att erkänna hennes olikhet annat än i negativa termer, som brister, kan uppfattas som uttryck för en världsbild som inte bara är eurocentrisk, utan också fallocentrisk (Mohanty 1991, McClintock 1995, Yegenoglu 1998). Trots att nyhetsjournalistikens feministiska engagemang i förhållande till "invandrarflickan" är påtagligt, så är ofta de texter bilder där hon uppträder strukturerade av en maskulin blick. Den närgångna-klassificeringsivern, intresset för "hennes" sexuella tillgänglighet, visualiseringarna av henne som kropp och kläder påminner om en objektifiering av kvinnan som det Andra, bristfälliga, könet (de Beauvoir 1995, Berger 1972, van Zoonen 1994). Måttstock i konstruktionen av "invandrarflickan" är en abstrakt svensk flicka, som tycks äta p-piller, gå på disko, ha pojkvän och vara fri och frigjord. Varifrån kommer utopin om den svenska flickan, som också fungerar som nationell gränsmarkör? Skribenter med postkolonial och feministisk inriktning brukar påpeka att i de utopier som formuleras i väst av vita män, håller sig kreatören dold så gott det går, i akt och mening att ge utopin universalitet (McClintock 1995, Yegenoglu 1998). Man kan vidare konstatera att svenska män och svenska pojkar inte lyfts fram som jämförelsematerial, när "invandarmän" och "invandrarkillar" problematiseras. De invandrade männen mäts mot, vad John Fiske kallar en betydelseskapande frånvaro; en position som är osedd och varken namngiven eller beskriven (Fiske 1994:44-45). Det är också från denna osynliga utsiktspunkt som "den

svenska flickan” konstrueras som norm och ”svensk jämställdhet” som uppnådd utopi.

Att följa denna nyhetsbevakning är, med James Careys formulering, ”som att delta i en mäsas, där inget nytt lärs ut”, men där upprepningarna, de rituella bilderna av instängda kvinnor i huvudduk och häktade män och de återkommande bekännelserna till svenskt och Sverige, skapar ett drama som åtminstone ger tillfredsställelsen att ”vi” – dramas införstådda publik – känner igen oss och blir bekräftade i en god nationell identitet med oproblematiske relationer mellan könen (Carey 1989:18). Samtidigt är det anmärkningsvärt att svenska nyhetsmedier år 2000 insisterar på att vetenskapliggöra ”invandraren” som en avvikelse med ungefär samma innehåll som tjugofem år tidigare, men med mer aggressivt gränssättande medel. Det strider mot en helt annan strävan i medierna, att integrera ”invandrare” i bevakningen, inte som ”invandrare” utan som individer och invånare i landet (Asp 2002, Brune 2002). John Gabriel, brittisk sociolog och medieforskare, som har analyserat den förnyade energin i rasistiska uttryck i det offentliga samtalet i USA och Storbritannien under 1990-talet, talar om en *backlash* – en ”vit” maskulin motreaktion i en situation, där grupper som tidigare har haft makten i alla avseenden, inte längre har ett oomtvistat problemformuleringsprivilegium (Gabriel 1998, 2000). När underordnade etniska grupper och synkretistiska kulturella uttryck börjar ta plats i det offentliga rummet mobiliseras en försvarsstrategi, där ”vita” konstrueras som offer för de Andras hot; och där uttryck som ”omvänd rasism” vinner insteg liksom attacker på antirasism som uttryck för ”politisk korrekthet” (Gabriel 1998:94). I de stora nationella medierna kommer denna ”vita” eurocentriska kris bland annat till uttryck i mediehändelsernas upprepande och konkreta representationer av det avvikande, som tas i bruk för att symbolisera hela grupper och befästa den egna överlägsenheten (Fiske 1994, 2000).

Noter

1. ”Mytisk” i Roland Barthes mening. Ett mytiskt påstående (eller en bild) är inte intressant genom sin denotation utan genom de associationer det väcker. Myten är alltid avpassad till en speciell tid, plats och världsbild och samtidigt är ”den kunskap som rymmer i det mytiska begreppet en oklar kunskap, som är formad av slappa och obegränsade associationer”. (Barthes 1970:216)
2. Det ”imaginära” är också en psykoanalytisk fackterm som används i freudiansk-lacansk teoribildning. Vissa analytiker av koloniala och postkoloniala representationer av de underordnade andra, till exempel Bhabha (1994) och Hall (1997), använder Lacans teori om det imaginära för att försöka förstå hur representationerna arbetar för att på ett omedvetet plan reparera en alltid ofärdig och hotad självbild. Min användning av begreppet saknar detta teoretiska djup.
3. Invandrade kvinnor befann sig vid denna tid i arbetslivet i betydligt högre grad än svenskfödda kvinnor. Särskilt hög var förvärvsfrekvensen bland kvinnor från Sydeuropa. De var heltidsanställda i samma utsträckning som män och en majoritet av dem arbetade inom tillverkningsindustrin (SCB 1977).

4. Sverige Demokraterna är ett rasistiskt parti i "kostym och slips". (A collection of the EUMC of country reports from RAXEN National Focus Points. NFPs. Wien 2001: EUMC.) Vid valet 2002 fick partiet 50 mandat i 30 kommunfullmäktigeförsamlingar och drygt en procent av väljarstödet i Sverige.

Litteratur

- Andén-Papadopoulos, Kari (2000) The Picture of the Year and its View of the World, in Becker, Karin; Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (eds): *Picturing Politics. Visual and Textual Formations of Modernity in the Swedish Press*. Stockholm: Stockholms universitet, JMK (Skriftserien 2000:1).
- Alexander, Jeffrey C. (1992) Citizen and Enemy as Symbolic Classification: On the Polarizing Discourse of Civil Society, in Lamont, Michèle & Fournier, Marcel (eds.): *Cultivating Differences. Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Alexander, Jeffrey C. & Jacobs, Ronald N. (1998) Mass Communication, Ritual and Civil Society, in Liebes, Tamar & Curran, James (eds.) *Media, Ritual and Identity*. London: Routledge.
- Asp, Kent (2002) *Integrationsbilder – medier och allmänhet om integrationen*. Integrationsverkets rapportserie 2002:2. Norrköping: Integrationsverket.
- Barthes, Roland (1970) *Mytologier*. Lund: Bo Cavefors Bokförlag.
- Becker, Karin; Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (2000) Introduction: Picturing Politics in 20th Century Sweden, in Becker, Karin; Ekecrantz, Jan & Olsson, Tom (eds.) *Picturing Politics. Visual and Textual Formations of Modernity in the Swedish Press*. Stockholm: Stockholms universitet, JMK (Skriftserien 2000:1).
- Berg, Magnus (1998) *Hudud. En essä om populärorientalismens bruksvärde och världsbild*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Berger, John m. fl (1972/1989) *Sätt att se på konst*. Översättning. Nils Göran Hökby. Värnamo: Brombergs bokförlag.
- Berggren, Kristina och Lindblad, Malin (1998) *Bilden av "den andra" – invandrarkvinnan i svensk press*. Göteborg University, Institutionen för freds- och utvecklingsforskning (C-upsats).
- de Beauvoir, Simone (1995) *Det andra könet*. Stockholm: Pan Norstedts.
- Bhabha, Homi K (1994) The Other Question: Stereotype, Discrimination and the Discourse of Colonialism, in *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Björk, Nina (2000) *Sireners sång. Tankar kring modernitet och kön*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Björk, Sverker (1997) *Invandrarpolitisk diskurs. Blick och överblick på svensk invandrarpolitisk debatt under tre decennier*. Umeå: Umeå universitet, Sociologiska institutionen.
- Brune, Ylva (1997) Journalistikens Andra. Invandrare och flyktingar i nyheterna. *Nordicom-Information* nr. 4, Göteborgs universitet: Nordicom.
- Brune, Ylva (1998 a.) När journalister skapar främlingsskap, *JMG Granskaren* 2-98. Göteborgs universitet, Centrum för granskning av journalistik och medier vid JMG.
- Brune, Ylva (1998 b.) Från samförstånd till brott och snyft. *JMG Granskaren* 2-98. Göteborgs universitet, Centrum för granskning av journalistik och medier vid JMG.
- Brune, Ylva (2000 a.) *Stereotyper i förvandling. Svensk nybetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Stockholm: Utrikesdepartementet (MENA-projektet).
- Brune, Ylva (2000 b.) Nya bilder bekräftar gamla fördomar. *JMG Granskaren* 3-2000. Göteborgs universitet. Centrum för granskning av journalistik och medier vid JMG.
- Brune, Ylva (2002 a.) News Journalism on Racism and Cultural Diversity in Sweden, in Jessika ter Wal (ed.) *Racism and Cultural Diversity in the Mass Media*. Vienna: The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

- Brune, Ylva (2002 b.) "Invandrare" i mediearkivets typgalleri i de los Reyes, Paulina; Molina, Irene och Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Carey, James (1989) *Communication as Culture. Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- Dahlgren, Peter (1992) Introduction, in Dahlgren, Peter & Sparks John (eds.) *Journalism and Popular Culture*. London: Thousand Oaks, New Dehli: Sage.
- Dyer, Richard (1993) *The Matter of Images. Essays on Representation*. London and New York: Routledge.
- Dyer, Richard (1997) *White*. London: Routledge.
- Ekecrantz, Jan (2001) Public Spaces, Public Times and Media Modernities. Media and Historical Spaces, in Kivikuru, Ullamaija (ed.): *Contesting the Frontiers. Media and Dimensions of Identity*. Göteborg University: Nordicom.
- Fanon, Franz (1995) *Svart hud vita masker*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos (översättning: Stefan Jordebrandt).
- Fairclough, Norman (1995) *Media Discourse*. London: Arnold.
- Fiske, John (1987) *Television Culture*. London, New York: Routledge.
- Fiske, John (1994) *Media Matters. Everyday Culture and Political Change*. Minneapolis. University of Minnesota Press.
- Fiske, John (2002) White Watch, i Cottle, Simon (ed.) *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press.
- Gabriel, John (1998) *Whitewash. Racialized Politics and the Media*. London: Routledge.
- Gabriel, John (2000) Dreaming of a White ..., in: Cottle, Simon(ed.): *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press.
- Giddens, Anthony (1992/1995) *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa (översättning Mats Söderlind).
- Gilman, Sander (1991) *Inscribing the Other*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Gumpert, Gary & Catcart, Robert (1988) Media Stereotyping: Images of the Foreigner. The Conference of the International Association for Mass Communication Research, Barcelona (paper).
- Hall, Stuart (1997) The Spectacle of the Other, in Hall, Stuart (ed.) *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. London: Sage and The Open University.
- Hartley, John (1996) *Popular Reality. Journalism, Modernity, Popular Culture*. London, New York: Arnold.
- Holmberg, Åke (1994) *Världen bortom västerlandet II. Den svenska omvärldsbilden under mellankrigstiden*. Acta. Regiae societatis scientiarum et litterarum Gothoburgensis. Humaniora 34. Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället.
- Johansson, Alf W. (2001) Svensk nationalism och identitet efter andra världskriget, i Johansson, Alf W. (red) *Vad är Sverige? Röster om svensk nationell identitet*. Stockholm: Prisma.
- Johansson, L., Löfving, H. & Vaagenes, L (1998) *De unga Andra – en undersökning om hur invandrardomar framställs i Göteborgspressen under tiden 1980-1989*. Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation (B-uppsats).
- Kunelius, Risto (1996) *The News, Textually Speaking*. Tampere: University of Tampere.
- Lange, Anders & Westin, Charles (1981) *Etnisk diskriminering och social identitet. En rapport från diskrimineringsutredningen*. Stockholm: Liber Förlag.
- Lippman, Walter (1922) *Public Opinion*. New York: Harcourt Brace.
- Lule, Jack (1995/1997) The Rape of Mike Tyson. Race, the Press and Symbolic Types, in Berkowitz, Dan (ed.) (1997) *Social Meanings of News. A Text-Reader*. Thousand Oaks, London, New Dehli: Sage.
- Martín-Barbero, Jesús (1993) *From Media to Mediations*. London:Sage.
- Mattsson, Katarina (2001) *(O)likhetens geografier – Marknaden, forskningen och de Andra*. Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen (Geografiska regionstudier nr. 45).
- McClintock, Anne (1995) *Imperial Leather. Race, Sexuality and Gender in the Colonial Contest*. London: Routledge.

- Mohanty Chandra, Talpade (1991/1996) Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourse, in Monga, Padmini (ed.) *Contemporary Postcolonial Theory. A Reader*. London: Arnold.
- Morley, David & Robins, Kevin (1995) *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London: Routledge.
- Nohrstedt, Stig Arne & Ekström, Mats (1994) *Ideal och Verklighet. Nyhetsjournalistikens etik i praktiken*. Örebro: Högskolan i Örebro.
- Polite, Oivvio (1998) Mot en ny journalistisk strategi, i Brune, Ylva (red): *Mörk magi i vita medier*. Stockholm: Carlssons.
- SCB (1977) *Levnadsförhållanden. Rapport 9. Invandrarnas levnadsförhållanden 1975*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (Sveriges officiella statistik).
- Schlesinger, Philip (1993/1997) "Wishful Thinking: Cultural Politics, Media and Collective Identities in Europe, in Sreberny-Mohammadi, Annabelle (ed.): *Media in Global Context*. London: Arnold.
- Smith, Philip (1994) The Semiotic Foundation of Media Narratives: Saddam and Nasser in the American Mass Media, in Liebes, Tamar (ed.): *Journal of Narrative and Life History* vol 4 1 & 2. Narrativization of the News. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tesfahuney, Mekonnen (1998) *Imag(in)ing the Other(s). Migration, Racism and the Discursive Construction of Migrants*. Uppsala University. Department of Social and Economic Geography (Geografiska regionstudier nr. 34).
- Van Dijk, Teun A (1993) *Elite Discourse and Racism*. London: Sage.
- Van Zoonen, Liesbet (1994) *Feminist Media Studies*. London: Sage.
- Yegenoglu, Meyda (1998) *Colonial Fantasies. Towards a Feminist Reading of Orientalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

The Long Distance Runner and Discourses on Europe's Others

Ethnic Minority Representation in the Feature Story

Elisabeth Eide

It ain't where you're from, but where you're at
Paul Gilroy, quoting rap musician Rakim (1991: 3)

The dialogue below may serve as an illustration of the frustration and discontent with media coverage felt by many individuals belonging to ethnic minorities in Norway. The person speaking, one of the sources of a feature story in my sample, challenges the stereotypes he feels are held by the majority society.

I have a mother who has a lot of opinions about school. Why is she never interviewed?

Yes, why do you think?

My mother wears a veil. Then they [the media] do two things: they think she is at home caring for children, and they perceive her as a Muslim slave. This is the way they think about her, who has raised four boys like me, who has followed us from a to z. She has transformed herself from a Moroccan lifestyle, found a job, gone to school etc. [...] Don't try to tell me that she does not have a strong personality! [...] Imagine that you sit watching a veiled Norwegian woman. Put her beside a blond woman with short hair. You would believe the veiled woman to be less smart.

But you also find stereotypes about blond women?

Yes, but we know that they are not all stupid. (Mohamed Ahssain)¹

The interviewee first operates with a 'we-they' opposition, challenging the interviewer as a representative of the press – and majority society; but in his second answer applies an inclusive 'we', demonstrating that he is an integrated player in Norwegian society, all too familiar with stupid jokes about blondes. Thus he expresses the need for the majority society (and the media) to adapt accordingly. Earlier findings support his argument by indicating that veiled women in the press are to be found on illustration photos, while they are very rarely interviewed (Hagen 1996).

Media representation of Europe's 'internal Others'² has met with criticism from a broad range of researchers – and from minority groups. Below I shall try to synthesise some of the academic critique with points of view mentioned by those who were *interviewed as sources* for some of the feature stories which will be partly analysed. I asked these individual sources to express their views on minority coverage in the Norwegian media, in addition to comment the story in which they figured. I shall present a short analysis of a group of feature stories on ethnic minorities in Norway and then concentrate on one particular story.

Scales of Norwegian-ness

A scale of Norwegian-ness seems to be in operation when it comes to which 'labels' are used when describing ethnic minority representatives. This came into play in connection with two assassinations in Oslo in early 2001. Two youth gangs were engaged in rivalries, and at one occasion a person loosely associated with one of the gangs was killed. On several occasions the gang members were called *Pakistani* or *of Pakistani background* by the press, while some prominent individuals (with the same ethnic background) who took an official stand against the violence were called *Norwegian-Pakistanis*. Not long after this, a young boy who was killed by a group of neo-nazis was called *Norwegian-African*. From the sports pages we have learned that if a young man/woman of ethnic minority background performs well, (s)he is often called *Norwegian*, and is allowed to contribute to the continuous storytelling of national pride. Danish media researcher Mustafa Hussain considers sports the "only field in mass communication where members of the ethnic minorities – especially if they are successful – are not treated as ethnic or as foreigners, but just as sportsmen" (Hussain 1997: 66).

One can contest the notion of sports pages being the only 'media space' where minority individuals are treated as 'one of us'. Sports journalism is largely about the successful. Also in other coverage, the media seem at times to focus on certain ethnic minority individuals with success, but in those cases they are often represented as 'queen bees', exceptionally clever persons achieving more (tacitly presupposed) than could be expected of 'them', for example a girl of minority background achieving top marks when graduating from high school. This distinguishes them from the sportsmen, since in sports people of minority to a larger degree are *expected* to perform well.

Ethnification and Difference

Marianne Gullestad, who has done extensive anthropological research on Norwegian society, suggests that an *ethnification* of discourses has taken place in the past years; making it harder for immigrants to 'belong' in this society. She also feels that a stronger emphasis on citizenship and less on nationality or ethnicity, which often exclude the people born elsewhere, would create a less tense situation.

Anthropologists have mostly referred to ethnicity rather than to 'race'. But [...] focusing on ethnicity frequently implies that 'race' unobtrusively slips in through the back door. And, I want to add, it usually implies that social class and gender slip out through another back door (Gullestad 2001: 47).

Gullestad's concern is with anthropologists' emphasis on problematising ethnicity, as precisely *the* characteristic that seems to divide the 'us' and the 'them', instead of focusing on other socially constructed characteristics of the persons studied. In this light, it might therefore seem somewhat counterproductive to study the media representation of ethnic minorities. But by applying precisely the inclusion/exclusion perspective, one should be able to register to which extent the otherness constructed is absolute or subordinate to a more universalistic (*we* as *gender*, *class* or *all*) perspective.

I see ethnification as a one-sided focus on the Other as ethnic, on her difference (from 'us') and (thereby often) a construction of conflict by suggesting binary opposites between a presupposed *us versus them* rather than focusing on what unites us all and/or on processes of syncretism breaking up cultural boundaries, instead of making boundaries into barriers.

The answer to this dilemma of difference and likeness is not an either – or. An Other, being a person of multiple identities, may *also* wish to be represented as *being different*, as long as this is not reduced to her essence or her only-ness. But at times it may seem a burden to be viewed as 'the exotic representative':

Some time ago a journalist was here, and we were going to take some photos. The journalist wanted to arrange where to take them, and suggested that we should go to one of these greengrocers [typical immigrant shops in that part of town] Then I said to her: "Okay, not the kind of picture that stresses this. What is happening? Another journalist taking the same pictures? Why not try something new?" In the end we turned the whole thing around, the picture was taken outside a "Norwegian-Norwegian" restaurant on the corner. (Mohamed Ahssain)

Ahssain came to Norway as a four-year-old. The journalist still seemed eager to frame this man by selecting some exotic surroundings, which were, in this case, not relevant to the interview.

How can media 'normalise' ethnic minority people (represent *them* as an integrated part of a *we*) if (ethnic Norwegian) journalists still insist on putting

'ethnic markers' around *them*?³ One answer is that the tasks of the media have little to do with 'normalisation'. Rather, newspapers and other news media are concerned with the abnormal, the deviant and the conflict-laden. A lasting peace is no news; neither is the ordinary law-abiding citizen, nor is most of what we would call good news. If this media logic prevails, the Other will tend to be interesting as long as she is different and the representation of the Other as different (and deviant) will tend to overshadow the Other as non-Other, as part of a 'we'.

Media researcher Ferruh Yilmaz, tells a story of her travels with a Danish photographer to southern Turkey. As they approached the town market place, she was astonished to discover that the photographer concentrated all his efforts on taking shots of the women dressed in traditional costumes, and neglected the (majority) others. She asked him later to explain this priority. "Otherwise no one would have understood that we were in Turkey", the photographer replied (Yilmaz 1997: 175). The implicit meaning seems to be that when you see modern-clad people in countries outside 'the West', you are barred from understanding 'where you are'.

Several researchers conclude that stereotypes are applied to represent the Other in the media.⁴ Stereotyping implies essentialisation and neglecting individuality (and thereby empathy); a representation of the *Others* as collectives, or sometimes neglecting them totally (as has been the critique of representation of minority women).

There is often a lot of negativity. The few destroy things for the many. Immigrants are represented as if we share the same view, as if *we are all part of the negative*: this is the way *they* are. Therefore, I often feel myself in a defensive position. Let us take forced marriage. [...] I do not recognise myself in what they [some young women who have experienced (attempts at) forced marriage, with substantial media coverage] say. Those girls have experienced a lot of evil in their lives, but they do not represent me or my friends. [...] But in the media it easily turns out like: 'we immigrant girls', this is the way we live, we are treated so badly that we want to leave it [the milieu].

Why do you think it is like this?

This sells well. The human nature is like ... we would like to know more about difference than of likeness. (Nazia Batool)⁵

Interestingly, this woman, a medical doctor, when asked to give her opinion about minority coverage in Norwegian media, confirms the search for and emphasis on difference as something universal (far beyond journalism), belonging to humankind. Thereby, although her critique is serious, she also harbours an *understanding* of the way the media represents the 'ethnic Other', both at the commercial and human level.

Blaming the Other

This critique is related to hierarchical and negative representation, in which minority people are mentioned as threats (criminal, violent) or as problems (economic, cultural or social burden to society), and often, as a consequence, of less value; part of the negative.

The 'blame' occurs in several ways. If something is wrong it is due to *their* cultures; if they fare badly, they have only themselves to blame; the media frequently suggest *their* culture is a barrier to integration or as the only explicit explanation of 'bad behaviour'.

How do you define 'negative representation'?

Stories contributing negatively to the way in which Norwegians perceive foreigners in this country. Even if there may be some truth in what is communicated, the way in which they [the stories] are written creates more anguish than necessary. [...]

But journalism in general focuses more on the negative sides of society...?

Yes, but still there are differences. If a Gambian commits a crime, one generalises to all Gambians. If a Norwegian does the same, he is the only one. Once, a senior policeman said that all Gambians were potential criminals. (Ebrahim Saidy)⁶

This person is concerned with the combination of blame and generalisation and its effect on the perception of 'foreigners' in the Norwegian society. The great emphasis on *crime* in relation to ethnic minorities, identified by several researchers, may serve to justify this critique. The only broadly based study of Norwegian news coverage of immigrants, undertaken by two journalists, Øyvind Fjeldstad and Merete Lindstad, covered representation of both western and non-western immigrants in newspapers and the two main TV channels in 1996. Their results showed that there were significant differences between the way the two groups were represented in the Norwegian news media. When it came to non-western immigrants, the focus was markedly more negative, with news items focusing on criminal activities making up a large proportion of the total (Fjeldstad & Lindstad 1997, 1999). Writer Ralf Koch in his anthology *Medien mögen's Weiss*, states that from a newspaper reader's or TV spectator's point of view, it may look as if 'multicultural' is synonymous with 'multicriminal' (Koch 1996).

'Spoken About'

The minority Other is not so often invited to represent herself, but is often represented by (self styled) experts or professionals of majority origin who speak *about* the Other, or on her behalf. This may be due to a notion among *media* professionals; of minority representatives having less cred-

ibility as sources. As a consequence the Other is often 'spoken about', defined by other, more influential persons. In their study Fjeldstad & Lindstad found that the main sources in news about ethnic minorities, in more than two out of three cases proved to be majority representatives who spoke *about* or *on behalf of* the minority groups (Fjeldstad & Lindstad 1997). Media researcher Katherine Goodnow in a study of the press coverage of Bosnian refugees, found that "the most obvious missing voices are those of the Bosnian refugees." (Goodnow 1998: 145) Swedish media researcher Ylva Brune also confirms this tendency:

In articles and reportage it is the police, teachers, social workers and different immigration experts, as a rule authoritative, ethnic Swedes, who are allowed to show how the problems with suburbs and immigrants can be understood and solved (Brune 1998: 11).

One part of the explanation for this phenomenon might be that the minorities are considered partisan, while majority people in power, researchers or professionals are considered 'neutral'. This partisanship may also be attributed to journalists.

The small number of journalists of ethnic minority background in Norwegian media may serve as an illustration of this underestimation. Having a 'dual background' can help a more broad-minded approach, since one may presume that people with this more 'diverse identity' have a wider horizon of interpretation. The underestimation may be slowly changing as more journalists of minority background enter the newsroom and other media rooms. Another explanation of the position as 'spoken about' may be rooted in the way migrants (especially refugees and asylum seekers, from the moment of their arrival) are positioned by society at large as welfare clients in need of all kinds of assistance. In such a process, as in the 'normal' welfare discourse, the professionals in the welfare state often speak on behalf of their clients.

Those speaking 'on behalf of' the minorities represent strong professional interests; in short an important part of their life is linked to their roles as 'expert' on the lives and cultures of the Others. To describe the Other as in need of professional help, and stressing that the Other lives in misery is obviously one way of catering to the professionals' own interests. But often, these professionals are treated and listened to as sources of 'objective expertise' by the media.

When white (élite) representatives often speak on behalf of the Others, this may convey an idea of the Other not as an agent, but as passive and incapable of handling her own life. It may then come as a surprise to majority society if 'they' step out of their assigned roles. One may of course argue that it is a normal feature in journalism to look for sources that are articulate élite persons with media experience (Gans 1979). And that this experience of being represented by 'professionals' or 'experts' is something the ethnic minorities share with other minorities and oppressed groups like

women, social clients, the physically disabled etc. But sharing a fate does not necessarily make the experience less painful. And the urge to be seen, represented and accepted may be stronger for groups whose members are treated as 'foreigners' in a given society. But, as Goodnow observes, such neglect also has consequences for the majority society, by observers and decision-makers being slow in coming to terms with diversity within a group, and furthermore:

Observers and decision-makers will work from a non-dimensional picture.

To be seen as all alike is one problem. To be seen as possessing only a single quality (e.g., to be only a "refugee", with variations only in the extent to which one is a "real refugee") is another (Goodnow 1998: 147).

She also mentions how the represented group may feel constrained both in its actions and in its opportunities to present alternate images. Thus she asks to what degree media representation actually contributes to 'expected behaviour' from minority persons.

Focus on Extremes

Which news actors with minority background *do* appear in the media? Often, especially in news coverage, the focus is on the extremes, the deviants. This may take several forms. One mode is to place little emphasis on and coverage of the daily discriminatory practices and the prejudices of the majority society; and a stronger focus on the extremist groups, like neo-nazis and other racists, deviating from the normal 'we' (Fjeldstad & Lindstad 1997, 1999). Another way is highlighting the ones who deviate from the normal 'they', by being suffering victims or menacing threats to 'normal society'.

Ylva Brune found two extremes in her study of Swedish news journalism about immigrants and refugees. On one hand, the *threatening* Other, who being criminal is perceived as a problem for 'our' stability, or the racial threat implied by increasing numbers of dark-skinned men. On the other hand, the *good* Other represented by little girls and women who have been liberated, either from the immigration authorities, or from violent traditions (like 'their' patriarchal, fundamentalist society, or men's wars). In short: the *good Other* seems to be a victim, or a victim heroine.

Writer Rana Kabbani observes the same victimisation of women in western literature's representation of the *Orient*. According to her, the treatment of women is emphasised as the great divide between western Civilisation and the Barbarian Orient:

... [Men] are the cruel captors who hold women in their avaricious grasp, who use them as chattels, as trading-goods, with little reverence for them as human beings. This idea was highly important in distinguishing between

the barbarity of the Eastern male and the civilised behaviour of the Western male. (Kabbani 1988: 78)

Echoes of this can be found in ‘popular orientalism’ (Berg 1998). In popular literature and films, the western man who travels to the Orient is an active explorer and often a hero; while the women (Oriental or western) are often represented as victims who need to be rescued from cruel sultans or despotic husbands, as in Betty Mahmoody’s novel *Not without my daughter* (Mahmoody 1989). ‘At home’, such heroes tend to be majority politicians or other spokespersons. Media sensationalism combined with the logic of general news journalism seems to conform well to this pattern. As another source person sees it:

It [the media coverage] tends to – somewhat often – focus on the negative. Very often, immigrants are allowed to express themselves only after something has happened. There are exceptions ... [...] But generally, immigrants are visible in the media after something negative has happened, like the B-gang [a gang of young men mainly with Pakistani background] or forced marriage. Otherwise we are not followed up. One should have thought they would have learnt to be aware in advance – instead of blowing things out of proportion and trying to find solutions after things have happened. But usually the media are good. Often in news reporting my reason for not being content has more to do with the person interviewed than with the reporter; some people seem to have a lot of access to the media, but that does not necessarily make them more representative. (Sadia.Khan)⁷

This woman dislikes the focus on extreme acts and a tendency to highlight minority representatives too much on these occasions: A(n attempt at) forced marriage is foregrounded in the news, and thus the politicians and others arrive with their ad-hoc solutions. On the other hand, she puts some of the blame on (the few) minority representatives who are invited to comment upon the incident, a critique seemingly aimed at correcting the reporters’ lack of phantasy and variety when it comes to the selection of sources.

Myths and Marginalisation

Could journalistic conventions contribute to media marginalisation of minorities or other ‘deviant’ groups? Media researcher Christopher Campbell is concerned with the media and their production and maintenance of myth. He reflects on the concept of *balance* in the news coverage, and treats it as a code word for the *middle* – for example middle American values – which are coded into mainstream journalism. This ‘being in the middle’ contributes to myths of marginality, and the marginalisation in its turn confirms the mainstream. What happens in the outskirts or margins does not count, or ‘is

not there'. Blacks are tolerated as long as they stay marginal (Campbell 1995: 17). To my mind, a question that arises from this critique is whether it is possible to re-conceptualise 'balance' as a space in which to attempt to blur the 'we-they'-divides.

One way of remaining marginal, is by being ignored or only being allowed to speak of oneself as 'ethnic', or only to be associated with 'ethnic affairs', as politicians of ethnic minority background have frequently experienced (Ansari & Qureshi 1998). This may occur even if one's job has nothing to do with 'ethnicity'.

The contact [with the media] is most often about ethnic questions, and about my background.

How do you feel about that?

You become an alibi. I have told the press: there are thousands of talents out there. Many of us share experiences. [...] One thing is to feel like an alibi. Immigrant youth have a lot of opinions about school policies, like at the workplace, etc. Why are they never asked about this? It must be possible to come out and have an opinion of things in society without there being an immigrant perspective! [...]

Are you seen differently by your employer [the Norwegian Trade Union Council]?

Yes, here I am employed to do my job. But there are not enough persons elected with foreign-cultural backgrounds. They are too few. Therefore one often has to take part in conferences and panel discussions focusing on problems linked to minority groups. (Mohamed Ahssain)

Here, the reason for being stuck in the margins is explained in a more structural way: as long as the representatives of minorities in a given environment, be it trade union or other, are few, the burden of being 'the ethnic outspoken Other' falls more heavy on these individuals. This young man is not only interviewed, but also often asked by journalists whether he knows some gang member, some criminals or others who are stopped by the police. This may be seen as indicative of a press tendency to ask resource persons of minority background to provide them with 'cases' that can be utilised to illustrate *problems*, sometimes extreme ones. Ahssain says he is not asked whether he knows somebody who can speak about school policies.

Nazia Batool expresses another experience of marginalisation:

Take forced marriage. You have not seen one single girl standing up saying that we do not recognise ourselves in this picture. [...] And when debates are arranged in the media, you see the girls who are victims – and on the other hand the men. This seems like a very conscious policy from the program makers. Some girls I know have tried to get access to these programmes, but they have not managed to get through.

The above seems to comply also with Brune's registration of 'victim heroes' as popular media stereotypes. Other 'female views' are overlooked. This

kind of victim hero seems to share some characteristics. She is victim of ceremonies or traditions that the majority 'we' disdain, and she wants to become (or has become) more 'Norwegian', whether she is represented as a threatened asylum seeker who is coping well in the local community or as someone who has resisted forced marriage or circumcision. Furthermore, such a victim hero is in need of charitable action from the majority society. People of minority background who live comfortably in accordance with tradition (excluding forced marriage or circumcision), for example individuals who accept arranged marriages or observe a stricter Muslim dress code (hijab), are more rarely represented in the press.

In his assessment of minority coverage, one of the interviewed sources mentions the differences between Islam and tradition as something not communicated well enough.

When they represent Islam, they do not distinguish religion from tradition. [...] The way they practice forced marriage in Pakistan, is almost unknown in Africa. To shoot daughters who do not obey, I have never heard of it. On the other hand female circumcision is an African tradition being thousands of years old – equally practised by Muslims and non-Muslims. This tradition is hardly found in Asia. Such false representation is very unfortunate and leads to demonisation of the religion and to people being given a very negative image. It really does. Islam is represented as an oppressive religion. This is not true. [...] What is truly Islam is to pray five times a day, that we all engage in fasting, that we all go to Haj etc. Tabloid journalists do not inform their readers about this. (Ebrahim Saïdy)

Being a religious leader, Saïdy may be more concerned with this particular coverage, since the emphasis on forced marriages and circumcision has been considerable in Norwegian media in recent years. He is particularly concerned with what may be seen as a reductionist view of a world religion practised in a multitude of different societies: in his eyes the reductionist way of representation is to blame Islam in general for negative acts performed by some Muslims who are heavily influenced by (older) traditions.

The Well-Integrated Other

The victim(-hero) is not the only 'good part' offered by the media to minority representatives. Another is the refugee who after some years in asylum, decides to return to his country of origin, or the grateful and well-integrated refugee – or immigrant – who provides for himself and his family.

These refugees do not parade their being different. [...] ...the "good foreigner" tries to appropriate Danish values and lifestyles. They speak Danish, have given their children "quite ordinary" Danish names, they have few

children and live in nuclear families. They are individualistic and can stand on their own feet; they have jobs and thereby contribute to society, and they are not criminal (Jørgensen & Bülow 1999: 97-98).

This may be seen as parallel to what Ralf Koch calls "Idealbeispiele gelungener Integration".⁸ He mentions a black priest in Hamburg, a Turkish member of the Bundestag, and a police commissar from Croatia (Koch 1996: 8). It is also in this group of successfully integrated persons that we find the 'queen bees', people who are presented as extraordinary minority persons; a minority youth who has learnt perfect Norwegian in two years, a minority woman who has started a business of chain stores, and the Nigerian cook who excels in cooking the special Norwegian Christmas dishes.

These stories represent an important opposition to essentialisation and to negative stereotypes. And the reporters in these cases are not bound to emphasise ethnicity, rather, they may just represent these persons as part of the general strata of successful people. It is only if the stories represent such persons of minority as unusual, unexpected and deviating from the negative norm, that the notion 'queen bee syndrome' may be adequate.

A New and Floating Space?

Amin Maalouf underlines that one's identity is a complex phenomenon, especially in a world of migration. "For globalisation draws us simultaneously towards two contrasting results, one welcome and the other not: i.e. universality and uniformity" (Maalouf 1999:87)

The merging of identity notions may be reflected in young people of today calling themselves neither Pakistani nor Norwegian, but the hyphenated Norwegian-Pakistanis, or Norwegian-Indian. Such 'double' and floating identities are by no means new, in the USA migrants from Norway have for several generations called themselves Norwegian-Americans. The difference, of course, between the way the Norwegian-Americans were perceived in the USA and the way migrants are looked upon here, is that the USA had become a settler nation. Secondly, it was a kind of 'West-West'-migration, where the Norwegian migrants were situated (and situated themselves) above black and indigenous people in the ethnic hierarchy of the country. But how to find a non-biased term for 'new' and more floating identities?

In a catalogue text introducing the Shirin Neshat's (of Iranian origin) exhibition at Henie Onstad Art Centre in Oslo, Neery Melkonian writes about a singer who is presented in one of the pieces of art:

Is Deyshim mourning the loss of ancient Persia or modern Iran? The answer is neither, yet both. Her trancelike voice, aided by baroque facial expressions and body language, locates the origins of her performance here (West/Occident), there (East/Orient) and elsewhere. In doing so, she cre-

ates a *not-yet-named third space*, where a new understanding of relations between constructs such as homeland/guestland and foreigner/native become possible (Melkonian 1999: 23. Emphasis added).

Melkonian, who relates her essay to the Orientalism critique, here applies a 'dual vision' in her emphasis of effect of the artist's work:

to bring us up close and distance us, an alternation that alludes to the schism between the local and the global. Eurocentrism has long perceived the "local" as traditional/provincial, hence backward, and in need of help or intervention. The "global", by contrast, connotes contemporary/cosmopolitan, thus progressive and more desirable. By being both local and global at the same time, Turbulent [a video exhibited] dispels such simplistic oppositional categories (Melkonian 1999: 23).

These excerpts from an art catalogue may illustrate that divides at times are more difficult to define in art than in many other areas of life. The relations Melkonian writes about are too complicated and diverse to be labelled by simple words like 'Creole' or 'hybrid'. I prefer the notion 'third space' because by *third* it suggests an alternative to a binary opposition; or 'syncretism', since it describes a process between several parts more than a result, and the in-between option of 'being both'. An important question is whether this process of making a 'new understanding' possible will still be relegated to the margins of both media and society. If so, voices from this *third space* risk being silenced, and the traditional 'two-space' model: *them there* and *us here* will be allowed to dominate with few objections raised.

Another question necessarily arises: is the 'third space' a *shared* space (a place for a *we* which means *all*), in the sense that it opens up for people of the majority who have so far lived their lives relatively untouched by migration? This depends largely on the willingness of a country's majority to rethink identity politics and belonging. Often, *integration* is seen as a set of devices through which a 'we' provides 'them' with more Norwegian-ness, like language courses and cultural education (how to treat 'our' or 'their' women, having been suggested as one course for the future). It is *not* seen as a two-part process, in which we all will have to learn (for example about the difference between Islam and various traditions), and to question our own inheritance and values.

The Long Distance Runners

Often, the media working with daily transmittance of facts to the public are simply called *news* media. But inside these media other genres are in operation, albeit being influenced by the news genres (Hultén 1990). One can still observe that genres like the feature story (including portraits of indi-

viduals) allow for other journalistic approaches and perspectives. A survey including 33 journalists (Eide 1998) showed that most journalists who had worked with this genre, felt they enjoyed greater freedom of choice (of topics and persons) and less time constraints when they wrote feature, while the news stories to a large extent are “determined” by “events themselves” (events, as described by newsroom conventions) or by the editors. In short, feature stories are less “dictated by the day and deadline”.

Based on this supposedly greater freedom, do the journalistic representations of ethnic minorities in the feature genre mean a difference from the largely negative news representation pinpointed by a number of researchers? What is to be found in-between the extremes of the victimised female hero (or Jørgensen/Büløw’s well integrated and/or grateful *Other*) and the male, threatening *Other*? Which marks of majority discourse does one, eventually, find there? And which eventual alternative discourses?

The feature genre, in particular the feature reportage, is characterised by the reporter being on the spot observing people and events and spending more time than in daily news reporting. More often than in news, the feature reportage is a result of the reporter’s own idea(s). The reportage is a genre of perseverance, a kind of long distance running, while news (albeit not always) represents the short distances that require quick escalation and discharge.⁹

To locate a number of texts suitable for this investigation I looked for journalists who had worked extensively on the “ethnic minority beat” recently. After a round of investigation in major newspapers I found only five journalists who had worked more than occasionally with this combination of “beat” and genre, all employed by large broad-sheet newspapers. They were all female, and had from 19 to more than 30 years of journalistic experience. In the following, I shall call them J1- J5, when I quote them. I have analysed 15 pieces of reportage, written by the five reporters.¹⁰

Good Helpers and Control

Based on the above-mentioned studies and my own studies of newspaper coverage I have tried to categorise the media representation of ethnic minorities in several possible groups of sub-discourses. The sub-discourses may be seen as expressions of “categorising the Other”, but also of varieties of *relations* between a “we” and a “they” – be they distant or close.

- The *Other* as victim: Often in need of help from majority representatives. The latter are allowed to play the hero’s role in such media stories, since media in need of dramaturgy often encourage reporters to look for heroes and “good helpers”.
- The *Other* as threat and/or problem: Threat: either as criminal(s) or as problematic quantity. Related is the other as mass, as non-individual.

Table 1. 15 Feature Stories on Ethnic Minorities in Norway

Colourful community/ integration works	The Other as resource. Portraits	The Other as problem or threat	The Other as victim	We as problem (for them)	Informative, enlightenment, “educative”
2a Want to be like everyone else in Sola (Integration working better than expected)	2c A Norwegian from Bagdad (portrait).	3b When a mother wants to kill her daughter. (On forced marriage)	3a The White judicial system. (About inequality in Norwegian practice of law.)	3a The White judicial system.	4c Breaking fast with spices (On Ramadan).
2b A breathing space for immigrant mothers.	5a Fled to live (portrait).	[1b Honour to those who deserve it. (On forced marriage, honour killings and Islam – and “us”)]	5c Forced to live together (on mail order brides and Norwegian men).	5c Forced to live together.	1a But inside we differ 1b Honour to those who deserve it.
4a A multi-cultural house.	5b Clean Asphalt (portrait). [1a But inside we differ]		3b When a mother wants to kill her daughter.	[1a But inside we differ (On young minority persons and identity work).]	1c Muslims challenging Muslims (On modern muslims in Europe)
4b Allah is great – on Osterøy (island) (Immigrant women meeting peasant women.)			[5a Fled to live.]		
3c The Chinese restaurants in small-town Norway			2b A breathing space for immigrant mothers		

Note: The numbers correspond to the numbers assigned to the five journalists. And the reportage are labelled with letters.

Problem: The Others as hard to integrate; representing cultural backwardness.

- Majority (“we”) as problem: the majority community creating obstacles for minority people, for example focus on strict immigration law/practice, racism and discrimination, lack of respect for the cultural values and practices of the Other.
- The colourful community: Focus on “their” (exotic) positive values. “They” are “different and exotic, but may still be equal”. Related: Integration works: a “they have become good Norwegians/Europeans”-discourse.
- Learning to understand the Other: An informative/enlightenment discourse: The journalist is in an educator’s position. Often the intention seems to be that the readers should learn to understand the traditions of the Other.
- The *Other* as resource person: Either as collectives who have something to teach *us* (one example often focused here is the way “they” respect and “care for their elderly”, contrasted by the careless way in which “we” put our old family members in homes for the elderly) or as individuals who have achieved something.

In the daily news coverage, the first three ones seem to be dominant (Fjeldstad&Lindstad 1997,1999), and in the first two the representations of minorities are often hierarchical. In this study I have tried to trace the sub-discourses on ethnic minorities that may be found in the sample of reportage by (first) analysing the main topic of each of them.

I have classified the 15 reportage this way, albeit with the risk of oversimplifying. This is a first stage of analysis. The intention in this chapter is to see whether they, topic-wise correspond to the critique of media coverage I have earlier discussed.

Several texts contain traces of more than one discourse. Two of the reportage put under “information” can for example also be seen as “problem” stories. First, one focusing on forced marriage and honour used as a justification to kill. But in discussing honour, the reporter tries more to *explain* than focus on the problem. The reporter also tries to look at our own (Norwegian) society and the way in which *we* deal with codes of honour. Thereby the story shows a kind of “reflexive othering”, trying to see “our” society with Other eyes.

The fact that several of the stories may be said to have traces of more than one discourse, and be both “negatively” or “positively” angled, is in itself a sign of the feature story as a genre being complicated, allowing for diversity and “dual vision”.

All in all, this sample shows a deviation from what is often seen in news coverage; the “negative” focus on problems, conflicts, crime, and violence.

In two stories, crime is an issue. In the first one, a mother threatens to kill her daughter since she has married the man she loves (but the couple, also interviewed, resists parental pressure and escape). In the second reportage related to the Norwegian judicial system, one of the sources has served time for crimes he claims not to have committed, but the reporter leaves open the question of guilt or innocence, and instead asks whether the composition of the jury could have had an influence on the conviction (“we” as problem).

May the different, (more “positively” angled) stories found in this sample, be explained by genre? The journalists themselves believe the reportage/feature genre can create room for difference; that feature stories give the reporter a chance to work more independently and in greater depth than in daily news coverage:

In feature you have to a larger extent space for nuance and colours than in news coverage [...] ... more is left to your own initiative, while news is about others addressing us. Feature is more defined by us! (J2)

In feature one works more in-depth and one can show the nuances that disappear in news articles. In feature one can look to history, show lines and a picture with more colours. News coverage often [...] leaves many questions [unanswered] (J1)

...the news coverage answers the “what” questions, while feature is more about how and why. If we are clever, we can invite readers into another person’s life. (J3)

These passages show that at least some journalists have great ambitions when venturing into the feature reportage genre: More independence, more nuance, space for history and life story: all this indicates that the reporters feel a *relative* journalistic autonomy when working with this genre.

Identity Work

I have selected one of the above mentioned reportage for an in-depth analysis. Here I triangulate my methodological approach in the sense that I have analysed the text, interviewed the reporter and three out of the four sources quoted in the text. Below the “summary” of the text, its headline and lead:

But inside we differ [Men inni er vi ulike]

“Where do you come from?” The eternal question reminds young people with black hair and dark skin that they are not Norwegian. Minority youth are constantly forced to work on their identity, says researcher Mette

Andersson. Most of all Sadia, Mohamed and Nazia long to be understood – as individuals.”

The headline is an intertextual play with a Norwegian children’s song from the 1950s, written by Jo Tenfjord. In the song the message repeated is that in spite of external differences (in the song: skin colour), we are all the same “inside”. This might be interpreted as an attempt at promoting universalism – or, interpreted more negatively – *they* are all the same as *us*, an appropriation of the identity of the Other (or as simplifying diversity). More than four decades later, the words are reversed by changing *like* to *unlike* (unlike=different), presumably to enhance the individuality of people who are used to be seen and treated as groups or collectives, but it could also hint at the fact that minority youth do not necessarily feel ‘Norwegian’.

One source commented upon the headline like this:

I did not understand the main headline. What is she aiming at? That we are unlike on the outside is clear for everyone to see, we look different, we even come from different countries. I wear hijab, Sadia does not, even if we both are Muslims. Unlike on the inside? But what the reportage tells, is that we experience much of the same, [...] The text speaks more about likeness than does the headline. (Nazia Batool)

Both this source and one of the others (S.K.) recognise that the headline has to do with an old children’s song, but only Batool reflects especially on the impact of the headline in relation to the overall content of the story.

The first sentence of the lead asks for reader identification at two levels: Who has not been asked at one occasion or another, or has not herself posed this apparently innocent question? But the next sentence makes the reader reflect on the consequences of being met frequently with such a question in one’s own country of residence. The reporter shifts her identification from majority (or an ‘all’ perspective) to minority representatives, and the question then turns more problematic. Furthermore, by the presence of the partly opposed verbals *force* (as something *we* do, even if the *forcing* subject, the responsible agent, is formally omitted) and *long to be understood* (as something *they* do), a message of ‘*we* as problem’ is formed. By quoting researcher Mette Andersson the reporter informs us of the occasion for this reportage; Andersson has recently finished her dissertation on minority youth and identity.¹¹

I like the lead, I could recognise myself in what is written. All the three persons interviewed have said the same thing independently of each other. [referring to ‘long to be understood – as individuals’] (Sadia Khan)

Khan here indirectly confirms that the three are represented as having somewhat similar views, but appreciates this, perhaps as a reinforcement of her own view. The three minority sources are in the lead given only first names, while the researcher is presented with family name and occupation as well.

This disproportionate presentation of the four sources is compensated by 'sub-leads' for each of the three minority sources: one trade union secretary, one doctor and one student of dentistry. Here their full names are presented. Otherwise one might have concluded that this summary had represented its sources in a lopsided manner. Researchers have found that people belonging to minorities are more often represented without full names and occupation than are majority people (Fjeldstad & Lindstad 1997, 1999). A central message of this short (main) lead is that majority society represents a problem for young people growing up in Norway. They also feel that they are assigned an identity that is hard to internalise (the 'we as problem' discourse).

Main story: The longest text, placed at the top of the page, opens with a referral to an episode experienced by one of the three young persons. This functions as an 'in medias res' introduction to the topic of identity. This story is a short reconstruction (a scene) of how a young man who has lived in Norway since he was four years old, is routinely stopped at the passport control office at Oslo's Fornebu Airport (now replaced by Gardermoen). In spite of him flashing his red, Norwegian passport, he is asked: What are you going to do in Norway? "Seek asylum, haha", the young man answers.

The highlighting of this episode as an introduction to the presentation of Andersson's dissertation may be a conscious emphasis on a (commendable) way of coping with situations unknown to ethnic Norwegians. The young man is a resource person who masters the situation; he does not allow people to bully him, and thereby he avoids the role as victim of the passport police and their prejudice. The reporter explains how she selected the passport control episode for the introduction of the long text:

I like the way in which he is surviving. When he is so on top of the situation that he can show this [that people are afraid of him], then he will manage, he is a winner. He has the surplus energy to apply humour that in this case is simultaneously a ruthless attack on the person behind the counter [in the passport control]. If he had turned angry, he would have lost everything. His mode of reaction is lovely. (J)

In the main text, the reporter then comments on the event, by referring to the background, and the policewoman's inability to see the red passport, which for her is overshadowed by "dark hair, dark skin and a gold canine tooth. An outlook which may trigger many alarms." Here the perspective is 'ours' (ethnic Norwegian), whose alarms may be triggered by the mere sight of this young man. The reporter comments on this passage by saying this is meant as irony:

When a young man arrives at the passport control office, the alarm bell is often put to work, literally speaking. (J)

Next, the researcher is quoted and presented, and offers an explanation to the fact that minority youth often do not feel Norwegian. Two subtitles indicate the content of the following passages: **Put outside** and **Bridge builders**. The in-between-ness ('third space') of young minority persons is emphasised by the researcher, quoted directly:

They recognise that they are not fully accepted as Norwegian, that this is an exclusive right for ethnic Norwegians. They develop anger directed at Norwegian media, which represent them as a group, as if they were all alike, based on one national identity. Simultaneously they can be critical towards their parents, who they feel relate to an ancient, patriarchal culture.

This passage underlines that the young people work on their identity, but within limits posed both by the majority society and by their family background. This work is necessary for them, if they are to avoid being stereotyped.

Ahssain, when asked how he felt about being exemplified in the general part of the story as well, comments like this:

It is very good. There is something serious in this example [about the passport control], but at the same time it shows that *we* see the humorous side of such situations.

Have you always tackled the passport control this way?

Well, yes, but it depends on who you meet, which police functionary, a friendly one or one who is quite 'far out'. "It is our job", they say, but it is possible to do a job in a decent way. More than fifty per cent of the times I have passed the passport control I have met with this sort of reaction. Especially when I arrive alone, not together with colleagues. (Mohamed Ahssain)

Interestingly, Ahssain applies the pronoun *we* (supposedly this *we* refers to 'ethnic minority persons') in his first answer. This way, he unconsciously or consciously, tries to generalise from his own experiences: By the highlighting of this 'positive' attitude in a newspaper story, the ethnic Norwegian may discover how aboveboard this 'we' really is (or may be). Khan also reacted positively to being referred to in the main article:

The reference to 'a young Pakistani girl being expected to explain herself about politics and military coups in Pakistan' [...] is also me. (S.K.)

This expression shows that being assigned a (Pakistani) 'we' identity may also be a burden. Why should she, born and raised in Norway, be an expert on Pakistan?

The word ethnic has popularly been used as something the Other is (or ethnicity as something she has), but not the majority 'we'. In this story it is applied in an ambiguous way in a passage where the researcher is quoted:

Having an ethnic background, they have to reflect on who they are. They topicalise themselves in ways other than do ethnic Norwegian youths.

The first clause implies that ethnic background is something 'they' have, while this is corrected in the second sentence. This may be a reflection of the challenge faced both by reporters and researchers, being caught between the scientific notions of for example *ethnicity* and the popularly accepted notions in society of such things as 'ethnic music' and 'ethnic art' (as 'their' music and art), often found in the media output.

The researcher's work initiated the reportage. The reporter knew about Andersson, and was waiting for her to finish her project so she could present the results. As a professional, the journalist thereby demonstrates being well-oriented about research on her 'beat'. But alone, this interview would not qualify for the reportage genre. The reporter needed to illustrate the identity work process with real persons (personification). She already knew about two of the three interviewees with minority background from their previous media exposure, and the third one was found through contacts in the Pakistani Students' Union.

It was important for me to show that the ones I interviewed differed from each other. [...]

They are all resourceful persons?

I thought that was ok. I did not want to go and find someone on the street. The three are also *ordinary*. There is nothing wrong with them; they are not poor, not social clients. For me it was important that they were ordinary young people. There is also a point to showing a doctor who wears a scarf and is modern. I wanted to show that although these three are successful and resourceful, they still struggle with their identities. They have a problem. An identity problem has been *thrust upon them*. Even if they are successful and integrated, [...] they are constantly reminded of being different. For me it was important to show nuances: Inside we differ. The song is ridiculous: Who is alike on the inside? Only those who are cloned. (J)

This reporter's willingness to represent the 'ethnic Other' as *ordinary* (and successful), in contrast to the above mentioned extreme stereotypes, is echoed by the three sources. Like when Ahssain proposes his mother as a subject for an interview about school policies, or when Batool and Khan ask for some non-victim girl to be allowed to speak of marriage (see above). When interviewed, the reporter says she trusts the findings of Andersson's thesis, since it corresponds with her own previous experience with minority persons.

The shorter sub-stories. In her representation of these three sources, each in their own sub-story, priority is given to their mentioning of events where a sense of difference is focused upon by the (ethnic Norwegian) people they encounter. Thus the reader is invited to learn about three persons meeting expectations that do not fit with their self-apprehension. The female doctor wearing hijab met with a colleague who addressed her husband and did not feel he could shake hands with her. The trade unionist has felt the fear of the old ladies when he stands behind them in a mini-bank

queue, and the young student of dentistry, born in Norway, was addressed in English by a lady who wanted to touch her skin. All the sub-story headlines illustrate these feelings: **Strange gazes; Uncomfortable labelling**¹²; **Position of attack**.

Two of the sources did not feel quite comfortable with the subtitles, however. They seemed to perceive them as a synthesis description of their own situation and did not think that they were quite appropriate:

Uncomfortable labelling, I do not recognise this headline in the story about me, the text about it [the labelling] is not in the passage below. (M.A.)

...there is also a lot of negative stuff in what she has highlighted. Let's for example take the way I am represented: *Strange gazes*. I remember saying in a subordinate clause that I almost got depressed by people asking me where I come from. (N.B.)

The latter (N.B.) explains that she feels the reporter underlined her negative experiences and focused too much on her being discontent and "negatively disposed towards Norwegian society". On the other hand, since the reporter sees the identity problem as something "thrust upon *them*" by the outside (majority) society; she may have felt the need to focus on the sources' negative encounters with the majority society. Due to the limited space (one full page) she might also have felt the need to be selective about encounters that are really extremely numerous, complex and many-sided.

The three sub-story *leads* all present some kind of a paradox which seems aimed at making the reader reflect on her own prejudice, and maybe even lead her to reconsider her opinions (interpretation in brackets):

Sadia Khan experiences that the Pakistani culture represents her as little as she represents it. (Look here: I am an individual who represents myself only!)

– What is there left to fight for here in Norway, asks LO-employee Mohamed Ahssain (24) whose life was recently threatened. (He is doing a job, he is content with the Norwegian society, but still somebody wants to kill him.)

Busy with medication and a patient, Nazia Batool may be asked for an explanation of why she is wearing a headscarf. (Here she is, doing important work, caring for patients, but people still focus on her dress code.)

The *main parts* of the sub-stories consist of the three young persons being represented by direct or indirect quotations, where they all express a feeling of being (at least) bi-cultural. Thus the in-between-ness – one of researcher Andersson's central points – is amply illustrated. In the following I concentrate on a few of the passages attributed directly to the reporter, these textual elements, though small, are significant descriptions based on reporter observations:

When we meet Sadia Khan (21) the smell is not of garlic, but of a dentist's office.

She [Nazia Batool] lives in a spotless flat at Lindeberg with her husband ...

After 20 years in Norway, an urban dweller, well integrated as they say, not a trace of a foreign accent, this token dark-skinned youth secretary of LO, dreams of settling in Morocco.

The common denominator for these excerpts, is the reporter's emphasis upon a high degree of integration, by countering the clichés of immigrants as 'smelling of garlic', not performing well in 'Norwegian' neighbourhoods (by referring to a *spotless* flat), and being slow (and/or unwilling) at learning Norwegian language ("not a trace of a foreign accent"). The passage "token dark-skinned" indirectly criticises the trade union establishment for not taking into more consideration the multi-ethnic composition of their membership. When asked why she emphasised the 'spotless flat' in the case of Batool, the reporter says she wanted to underline how well established the couple was: "I discussed it with them. There are not that many young people who get a new flat these days". (J)

All three interviewees focus on majority society treating them as more different than they feel they are. One of the interviewees (Batool) however, also speaks of the right to be different, to be accepted for her choice of wearing the hijab. She is quoted as saying she feels comfortable being different, since observing hijab grants her a certain calmness about her own identity. In a comment on the representation of Batool in hijab, the reporter expresses her 'dual vision':

For me it was important that they were ordinary young people. It is worthwhile showing a doctor who observes hijab and is modern. (J)

Nazia Batool does not think the reportage came out as she had expected, since the representation of the Norwegian society was partly negative. Simultaneously she is aware of being represented as a woman of career and determination:

The good part is that she [the journalist] shows that immigrant women manage to rise higher up in society. But there is also a lot of negative stuff in what she has highlighted. (N.B.)

It seems she feels her critique of the Norwegian society has been blown out of proportion. Here, she also dwells on the way she is referred to in the punch line (see below):

The total impression is that we are negatively disposed towards Norwegian society, that we are quite discontent ... And then this "hello!!!"
Did you say "bello!"?

Yes. But the points I thought would have been highlighted were not [present] in the text. For example at the work place, where I have been well received with my headscarf. And about *strange gazes*, if I see someone who seems foreign or strange to me, then *I also stare*. It is better that people ask – about where I come from or about the *bijab* than for them to ruminate over it. (N.B.)

Here, Batool shows her reflexivity in facing the many-eyed Norwegian gaze: *she* also stares at people who seem foreign. And implicit in her answer: she realises that to many Norwegians, her wearing *bijab* must seem strange. Gazing at 'the foreign' is a universal feature. On the other hand, she explains that this Norwegian emphasis has made her more aware of herself, in what may be seen as a mainly positive reflexive othering:

What is right, is that these questions have made me more aware of where I come from, and about why I wear *bijab*. In fact I have been stimulated to actively look up imams to ask them about the thoughts behind *bijab* and other restrictions – this has made me more conscious, but that is more positive than negative! (N.B.)

Is this an example of how the dialectics of seeing and being seen may contribute to a more conscious 'preservation of difference'? The younger Sadia Khan is represented as joking about the dentist's mouth mask being a "half veil" and the reporter refers her refusal to put it on, since as a student she is working on a phantom head. These two different references to veiling (combined with photos showing a veiled Batool and an unveiled Khan), support a representation of diversity in the text as a whole.

The captions can also be seen as intentionally addressing an ethnic Norwegian readership:

Ambitions. Sadia Khan does not see any limitations to her future in Norwegian society. (Look: she expects of us to give her the same chances as ethnic Norwegians)

Individual. – A Muslim woman with a hijab can become a doctor, too, smiles Nazia Batool, addressing both the majority society and minority milieus. (Why do you think it is hard to become a doctor wearing a veil? The last half-sentence reinforces the statement's importance for the society at large – but divided.)

Experiences. – I am an individual with a rucksack full of experiences, says Mohamed Ahssain. (Emphasis is here – as in the main lead – on individuality and diversity.)

In the three individual photos they all smile, staring at the camera. Khan, unveiled, dressed in a denim shirt, is working with her dentist tools, Batool is portrayed up against a neutral wall (at home) in her hijab and her white doctor's attire, while Ahssain dressed in plain clothes is sitting at a chair in a café at X-ray (a house for young people).

The punch lines of the sub-stories underline the resourcefulness of the interviewees. The last passage of the interview with Khan refers to her being one of the initiators of an open seminar arranged by the Pakistani Students' Union, in other words, emphasising her activism. In the interview Khan mentions that she had explicitly asked the reporter to highlight this forthcoming meeting (which took place in the afternoon of the day the reportage was printed). In the final section of Batool's story, she refers to the colleague who did not know how to address her:

... addressing himself to Zahid [her husband] he said he did not know how to greet "her". "Many of you do not like our shaking hands with your women."
 – I sat there thinking "Hello!!!" says Nazia.

Nazia's alleged shock at this encounter of cultural misinterpretation is underlined by the three marks of exclamation. As shown above she does not feel so comfortable with this "Hello!!!", since she says she also told the reporter about being received positively in her *hijab* at work.¹³ Mohamed Ahssain is allowed to conclude the interview with his experiences in the mini-bank queues:

You can rest assured that an elderly lady would never extract money from the mini-bank if she sees someone like me standing behind her, he smiles.

By adding the attribution "he smiles", the reporter emphasises Ahssain's ability to be generously in control of the situation, and his benevolent, tolerant understanding of people who are inclined to discriminatory practices. Ahssain, who is generally content with the way he is represented in the story tells about receiving a letter from an old lady who had read it.

She wrote about the situation in relation to the elderly and how they behave towards immigrants – she regretted this on behalf of the elderly, and among others referred to an episode in a hairdresser's salon, where she herself had reacted towards one who was negative. It was a long, hand-written letter expressing confidence in the younger generations. (Mohamed Ahssain)

Khan also met with positive response, although some challenged her for saying that she perceived Islam as a Norwegian religion, as they found that a problematic point of view. Batool experienced the story igniting new discussions at the work place

[Responses came] especially at the work place. And in the family. The reactions were largely positive. But the topic of conversation was my encounters with the Norwegian society, how I experience being seen by people who do not have *hijab* as a part of their life. These discussions were positive, something we had not talked about before. (Nazia Batool)

Thus, although she feels the reporter has emphasised her negative experiences too much, she admits to her surroundings responding positively, with curiosity, initiating new and fruitful discussions.

The story seen as one, both starts (top left) and ends (bottom right) with Ahssain's experiences. As a male minority person, he may have had more negative experiences in being seen as the not-belonging or even threatening Other (the Other as problem). The reporter here shows how her interviewee is aware of the perceived threat (represented by immigrant men, especially in groups) with which he has to relate on a daily basis. But he has learned to live with this.

Facts and understanding. The full-page article is an educative (enlightenment) one, first at the level of transmitting factual knowledge by representing a researcher through that researcher's results. Secondly, through her exemplification, the reporter invites the reader to imagine and partly understand three individuals who are allowed to express themselves both about their 'third space' or 'in-between' identities and about their experiences of being misunderstood and misinterpreted in everyday situations. Thus the reporter combines the 'factual' and the 'understanding' characteristics that may be associated with reportage. By the main focus, the reportage is also in line with the discourse of 'the Other as resource person' (the well-integrated Other), particularly since all three minority sources are either well educated and/or have a good position in society. Underlying is the discourse of 'us as problem', since the restraints the three feel in the Norwegian society, are caused by majority representatives. It is also an example of the representation of 'third space identities', since all three express their wish to work on their identities in a processual way. The reporter is very aware of this.

They feel that they are different, and that this difference is not quite okay. If it was okay, they could have stayed in it. The conflict runs right through them. They are neither Norwegian nor copies of their parents. In Nazia's case, *she* chooses to be traditional, she chooses hijab, unlike most Pakistani girls. (J)

The reporter is not fully satisfied with her story. She says she does not have a "good feeling" as she looks at it again during our interview.

The strongest point is me writing about identity problems. But it [reporting] is often about what one wants and eventually what one achieves. I should have made the main story more easily accessible when it comes to language, I should have fought more for a co-operation with one photographer, and maybe I should have made the main story smaller. (J)

This reporter had visited each of the three minority sources separately, each time with a new photographer; and the researcher, living in Bergen, was interviewed by phone. She says her story received a positive response, but "it is not a story making young people react by e-mailing me, as it would have been if the subject was forced marriage". At the same time, she underlines how difficult it can be to obtain contact with adequate sources.

Many [people] do research on identity now. The young ones are frustrated. They are angry with the media. I understand their anger. Once I had to convince some students at Blindern [University of Oslo] to talk to me: you don't have to treat us all in the same way: try me. (J)

This may be a sign of how the 'negative representation' influences the relation between reporters and potential sources. Two of the three sources confirm that the reporter motivated *them* to speak out to counter some of the 'negative coverage' (S.K. and N.B.). My interview with the sources was done after my interview with the reporter. Time has not allowed me to open a new dialogue with her about what the sources had to tell.

Satisfied, but longing for more. Two of the source persons were, all in all, rather satisfied with the story, while the third (N.B.) felt it focused too much on the negative statements they (the sources) had made about Norwegian mainstream society.

The way it was explained to me, the intention was showing other sides of the minority groups than what was usual in the media; [showing that] women and men take their education, that they contribute to building this society side by side. [...] Before this story, there had been several negatively angled stories, she meant it was important to highlight something positive, too.

Does the story function according to the intention?

No, I don't think so. What is highlighted here is more the stress and burden of being bicultural. (Nazia Batool)

From the above, it is evident that Batool understands the intention of the reporter, and accepts it. But she still has problems with the 'reversed' negative focus, while at the same time revealing that in her environment the story functioned in a positive way, both for her and majority people. Like Batool, Ahssain also has some problems with what was not included:

The text and its content is very good. What is a pity, is that excerpts from statements are taken, while the entirety is not there. When it says: "What is there left to fight for in Norway?" this may be misunderstood. This was part of an entire discussion related to having rights. It is difficult to include as much as possible in such a short text. But the story with its pictures and the way women at the work place are highlighted – and the professions they represent – is good. [...] It is very nice to have such a reportage on one full page, covering so much. If she had had three pages, it might have been a full page for each person. It is all about the space one is allotted. (Mohamed Ahssain)

From this statement one can see that Ahssain also has considerable knowledge about media's ways and functioning. He clearly expresses that this is not the ideal world, and that therefore one has to be satisfied with frag-

ments where one would have preferred a more comprehensive representation. Of the three, Khan is the most positive, she felt what she had to say was “very well reproduced”.

If I am to give a general comment, I think it was very good. The reporter has included three different persons, and all three in their individual ways cope very well. This means a focus on the positive sides of second generation immigrants. She [...] is a very good journalist, and she has reproduced a lot of what I said. As I did not see the draft before the story was printed, I was positively surprised. [...] The journalist seemed very up-to-date, she had a lot of background knowledge about us. I have some experience with being interviewed, so I can compare. This time it was easy to get the message across. Earlier I have often had to correct the draft text. (Sadia Khan)

From the above it is evident that all three sources have previous experience with the media, and therefore are more inclined to understand the thinking and priorities of both the reporter and the media institution. Their responses to the story may be synthesised into three points:

First, appreciation; the sources all agree that the story is important, and that it highlights ‘something else’ (something more positive about ‘us’) than the average media coverage. They all praise the reporter for focusing on *achieving* individuals, although one of them expresses doubts about the story having any effect: “maybe they will think: well, yes, here you have these three, but what about all the thousands? But this has little to do with this story.” (S.K.).

Second, desires for an ideal world are expressed. That is, while realising that the reporter’s work in spite of hour-long interviews, must be reduced to fragments; they would regardless like to see a more complete representation. Third, the fear of a ‘reversed negativity’, especially expressed by Batool, in which her *ue* (the mainstream’s *they*) is seen as too critical towards the Norwegian society, a society which they also appreciate. This critique raises again the fundamental question of whether it is possible to represent the Other in frustrating and conflict-laden situations without focusing ‘our’ or ‘their’ negativity; without essentialising.

The reporter says the general response was positive, some called in, requesting a copy of the story. When asked what response she has had to other stories from the same ‘beat’, she said, as a rule it has been positive:

Some ask: You write that Norway pays for circumcision of boys, is that true? Some call and e-mail to discuss stories that have been printed, or to tell their own or a friend’s story. Most of them are positive, but if they are critical of me writing of a touchy topic, they often agree when I say that we cannot pretend there are no difficulties, and that Norwegian conditions are criticised thoroughly in the press every day. (J)

This reporter – as (partly) this researcher – explains the negative focus by pointing at the general media representation of society, and defends the

role of the press as one of criticising the malpractice and shortcomings in society – also among the minorities. Simultaneously she adds that “in the coverage of minorities, the *individual* easily disappears. It is important to see the individual, that is what we all want.”

Difference or Similarity?

The emphasis on *difference* is a common feature in journalism, but not only in that particular profession. Hastrup writes that in anthropological practice the researcher's culture always to a certain extent will penetrate the Other, i.e. the studied culture; and the foreign culture will represent what her own culture *is not*: “It is differences, and thereby the implicit negations and absence, which is registered, thereafter to be cemented by science. When researchers write about other cultures, they react as the cultures themselves: they exaggerate differences.” (Hastrup 1993:15, my translation)

The journalists I have interviewed confirm this emphasis on difference to a large degree. But at the same time they seem conscious about the need to have a double focus:

I remember I wrote an interview with Mah-Rukh Ali¹⁴ under the headline “Russejenta” [The high school graduate girl]. On the desk this headline was changed to “Innvandrerjenta” [The Immigrant Girl]. Then I exploded; this change was totally contrary to my intention with the original headline! She has not *immigrated*, and this holds true for many of the young people who are still labelled “Immigrant youth”. (J1)

Here, at least, is an example of someone who tried – from the headline onwards – to treat as normal the fact that a well-known and well-integrated girl was graduating from high school. But in this case the journalists who edit and design the reporters' material thought otherwise.

According to Kenan Malik many contemporary scholars consider the difference between the West and its Other as belonging implicitly to the universalism of the Enlightenment and its categories.

The starting point of poststructuralism is the search for difference. [...] But this is to smuggle the conclusion of the investigation into the method. [...] The appearance of difference is taken as face value and, given that no inner essence exists, taken as evidence of a multiplicity of categories of humanity. This, we should recall, is precisely the method employed by positivist racial theory, ... (Malik 1996:257-258)

Malik suggests that the antiracist struggle of today is not about social equality, but cultural diversity, and the old concept of equality is held to be part of a discredited universalism which does not take into account the differences of society. The celebration of difference is an intellectual point of

view forged from the idea that it is impossible to change social conditions. (Malik 1996, 260ff). Also one can argue that the more officials and the media focus on difference, the harder it is for the reader to identify with the persons being represented as (different) Others. Who defines relations such as difference or universal equality? Largely this has been attributed to the media, but also practices focussing on difference can be found in laws, immigration practices and economic inequalities which structure the world and its states in privileged and non-privileged sectors. On the contrary, universal declarations of human rights, the rights of women, minorities and children represent a focus on equal status.

Is focusing on universalism in representing the Other essential to counter racism? Will too much focus on difference or particularity, trigger racism and xenophobia, as Malik seems to suggest? This may hold true, but on the other hand, the universalism offered (from above) often contains a (more or less concealed) imperative: *be like us* (the majority); and thereby disrespects minorities' rights to preserve their own tradition and religion. To focus on equality or similarity, then, might be synonymous to focusing on equal rights. Still also, in a fast changing world, people have the opportunity to become more "like each other", since they increasingly share some cultural interests, and since contact across borders involve many in global networks¹⁵.

Morley refers to Todorov's warning against the "dangers of excessive relativism" in contemporary cultural theory.

He concedes, readily, that excessive universalism is a correlative danger, insofar as the 'so-called universality of many theoreticians of the past and present is nothing more nor less than unconscious ethnocentrism, the projection of their own characteristics on a grand scale', to the extent that what has been presented as 'universality' has, in fact, been a set of descriptions only appropriate to 'white males in a few European countries' (Morley 1996: 338)

Linked to general media representation is the question of who can (really) represent (i.e. "speak for") someone else. Cultural studies professor Ella Shohat and Cinema studies professor Robert Stam quote Spike Lee, who said that no white man could have made the film about Malcolm X (Shohat&Stam 1994). Even if determinism should be avoided in analysing cultural production, since the reverse means subscribing to a view that one can only represent "one's own"; it is still tempting to concede that Lee may be right regarding this film.

From a belief in the equal worth of all human beings, one can see the need for a "real" universalism to be developed in a kind of non-hierarchical plurilog (Shohat&Stam 1994:346), where the privileged recognise their (class, racial, gendered) position and concede some of their privileges for the Other to be allowed space to speak: for themselves, about themselves, about the world (Spivak 1994). By plurilog I associate an attempted symmetrical relationship where many voices are being heard without any one being privileged above the others.

Universalism

In the above sample of newspaper reportage we can observe that a universalistic approach underlining what humans share across (historical, cultural) borders, tends to be linked to a more symmetrical representation of the Other. We find attempts of such approaches when the reporters emphasise similarities between Norway and the Other's country of origin, between ethnic Norwegians and representatives of ethnic minorities etc. One example is when J1 represents codes of honour as something universal. Another is when J2 tries to find similarities in her reportage on two Iraqi refugee families, which she first met in Saudi Arabia. When she meets them again as refugees in her home district and country, she tells how the two landscapes have something in common: Jæren and the barren landscape of Saudi Arabia. (Both are flat.) The headline of this reportage is "[They] Want to be like everybody else in Sola", another attempt at underlining (potential) sharing of habits, values and culture.

The five reporters all seem to subscribe to the view that a universalism of sorts, or an emphasis on human likeness should be stressed more in representation of minorities.

We [usually] emphasise differences, and to a lesser degree likeness. I am making a story on Lena Larsen [leader of Islamic Council of Norway]; I want to represent her as a woman, not as a Muslim with hijab. [...] For me it was important that they were ordinary young people. It is worth while showing a doctor who observes hijab and is modern. (J1 commenting on her reportage on identity)

Lena Larsen, an ethnic Norwegian convert to Islam, has often been focused in the media for her choice of traditional Muslim dress code. This journalist wanted to move past that representation, both in presenting her and a young doctor of Pakistani origin who has also chosen *hijab*.

The text shows that *both parts* face challenges, it is a kind of symmetry. (J2 Commenting on a reportage on Iraqi refugees trying to integrate with Norwegians in the countryside of her home area.)

An important part of minority discourse has been a focus on "their" ability to integrate with Norwegian society; and often the Norwegian society is then seen as static, in no need of change when the composition of the population changes. One of the reporters here opposes the view of a one-sided responsibility for integration.

It is important to focus on likeness and explain differences. I don't want to conceal differences. In the early phase, I undercommunicated them, but maybe we ought to write about them as something we have to live with. (J3)

J3 here argues for a dialectic approach: differences can not be obliterated and need also to be communicated – as part of journalistic fairness. But they

need to be explained, as in a reportage about Ramadan (J4c), which seems to aim at enlightening the public about a central Islamic tradition.

As a human being I have acquired an acknowledgement that people are not so different, a recognition of the universal in encounters between humans, with people. [...] As a woman I have the experience of meeting another woman and see other things disappear, there are so many similarities in the lives we have lived as women...(J4)

I am more concerned with likeness than difference. I have sat conversing with women with immigrant background, and I have experienced that they have exactly the same problems [as I have]. I am more intrigued by likeness, but inequality makes me think in a different way: The likeness *we* possess has to be challenged. (J5)

To communicate similarity or likeness, you have to experience it. It seems being a woman (member of the oppressed sex) makes room for some special experience of universalism. *Our* likeness to them, not *theirs* to *us*, is underlined by J5 as a challenge – to herself and to colleagues. Does this mean that when writing for example of *their* problems with oppression of women, one should keep in mind how many majority husbands beat their wives? An important part of media minority discourse has been concerned with “their” ability to integrate with Norwegian society; and often the Norwegian society is then seen as static, or in no need of change or adjustment even if the composition of the population changes.

Female Educators?

All the journalists interviewed had travelled to countries outside the Western Hemisphere, and these experiences have added to their “reporter capital”, and made them more aware of both fundamental human similarities and of various differences. Is it a mere coincidence that the group of journalists who have dedicated time to work on this beat in the reportage genre, are all women? Maybe not. First, because women tend to be over-represented, among journalists working with feature genres and weekend supplements. Second, the ideals of female journalists seem to differ slightly from those of their male colleagues. In spite of professionalisation, a study of Swedish journalists’ professional ideals, shows that female journalists seem to believe somewhat more than men in an educator’s ideal in performing their profession. “The *educator* ideal, entails a wish to stimulate new thoughts and ideas and give her audience experiences plus explain events to them”. (Melin-Higgins 1996:103¹⁶). The educator ideal corresponds well with the normative approach to the reportage genre; claiming that the reportage should “go behind” news, and give more explanatory background. Third,

the feminisation of this reporter “beat” could also be due to this field being associated with less prestige than many others, like foreign, political and business reporting.

From Nice to Nasty? A Change of Focus

In spite of the above proclaimed “positive” attitudes, have media coverage really contained such an overwhelming focus on the negative aspects of immigration and a development towards a multicultural society – in the whole post WWII period of immigration? Researchers and journalists seem to observe a shift of paradigm that occurred some time during the 1980s (van Dijk 1991, Brune 1997, Hussain et al. 1997). Before, the media often represented the non-western newcomers with a touch of curiosity and a sense of good will, or simply as resource persons needed by “our” employers. Blame was to a large degree put on society when it did not provide immigrants or refugees with the necessary tools needed for proper integration; like housing, employment, language courses – and the right to preserve their own culture (native tongue, religion etc.). In addition there was substantial emphasis on the individual fates of asylum seekers.

The journalists I have interviewed also agree to this description. One of the questions asked to them was whether they had observed any changes in media coverage of ethnic minorities during the last 10-20 years.

We were more kind before – maybe too kind. [...] Before I tended to show the good side when I wanted to show who they [the refugees] were. (J1)

In the beginning it was all about their problems and the exotic. Their food, their national costumes, Bosnian dancing soiree, Kurdish evening. (J2)

Before, it was always about the positive things. Culture, colours, food, superficially entertaining. I have contributed myself. Today it is almost the contrary. One is hardly allowed to write about black people without focusing on problems. (J3)

When it comes to press coverage today, what we see in the newspaper columns, is calls for integration, less about helping them [the minorities] to preserve their own culture. (J4)

In the start it was much about people learning Norwegian, Christmas in a foreign country, carnival, international club, language learning. There was an emphasis on the exotic, and about learning Norwegian. [...] The coverage has in many ways changed. We are not so concerned with the Immigrant, we tend to be more topically oriented: UDI and rejection cases, youth and crime, immigrant youth and gang formation. [...] But immigrants play few roles [...] in Norwegian media. (J5)

These answers raise new questions: Can all that is here labelled as positive, be characterised as a symmetrical representation? Or could some of the features of this “early discovery” simply signify superficial exoticism more than “kindness”? As seen above, the reporters emphasise the highlighting of the exotic in this early period of good will.

Roland Barthes in “Mythologies” suggests that the foundation of exoticism’s existence is to deny all historical connections. If you associate the “oriental reality” with some good signs of indigenous life, you also safely immunise it from all real content (Barthes 1991:141). The established order, according to Barthes only knows of two modes of reaction when facing the foreigner, and both are equally disabling them: either (1) recognise the foreign(er) as puppet theatre or (2) render it/him harmless by representing it/him as a mere mirror image of the West. In all cases, the main point is to rob the foreign(er) of its/his history. Barthes comments to various newspaper stories, and he claims to find worse cultural representations of the *exotic Other* in modernity than in the period of enlightenment.

One can at least agree with him in this: journalism is often (bound to be) superficial and without a profound sense of historical connection. On the other hand, the journalists interviewed here emphasise precisely the possibility of including history and historical context as (more) possible when working in the feature (reportage) genre. The question remains, if Barthes’ point carries some validity, is the press a fixed part of the “established order”, or can the press content deviate from the powerful structural constraints? Is it not an inherent role of the press to criticise that order, even if one observes that the “fourth estate” often fall short of its (proclaimed) ambitions in this respect?

Another way to explain the shift of focus is the way source criticism has been more emphasised during the last 10-15 years, partly as a result of the professionalisation of journalism. When newspapers gradually let go of their political party affiliation, the journalists (at least in theory) could operate more independently. Partisanship was considered unprofessional. Of course there are other ways of preserving a servile, un-critical journalistic approach, like pressure towards consensus manufacturing, power relations, commercialisation, conformity, or self-censorship. The shift also occurred on an individual scale; “we lost our virginity”, says an experienced journalist¹⁷, hinting at colleagues “waking up” to refugees who like other people could be liars and crooks. But another journalist suggests that the “pendulum swung too far in the other direction as a result of this and I wish it would soon find its equilibrium position” (J3).

Does such equilibrium exist, or is this articulated need a mere reflection of the age-old notion of “media objectivity”? Or is it an aim to have in mind, which one can never totally achieve? I am in no position to answer these questions, but I think my examples of feature coverage of ethnic minorities indicate that this genre leaves more space for a respectful (empathic?) approach, which eventually may generate a more symmetrical representation.

Another question is, of course, whether the genre of reportage presented here will survive the attacks from the stress on news around the clock and general media commercialisation and infotainment.

Notes

1. Excerpts from my interview with Mohamed Ahssain (M.A.), full time trade unionist who left Morocco when he was four. He is one of the sources of the feature story *But inside we differ* (see later in this chapter). Five journalists were also interviewed about minority coverage and about their stories.
2. 'Internal Others' used here as ethnic minorities in Norway tracing their origin outside 'the West', in this study not including the coverage of indigenous people or regional minorities.
3. I here treat 'normalisation' as part of 'integration', for which most western societies have an explicit policy.
4. I see stereotype as a standardized mental picture held in common by members of a group and representing an oversimplified opinion, affective attitude, or uncritical judgement, of individuals or groups. (Webster's 1986)
5. From an interview with Nazia Batool (N.B.), medical doctor; one of the sources in *But inside we differ*.
6. From an interview with Imam Ebrahim Saidy (E.S.), one of the sources of *The white judicial system*.
7. From interview with Sadia Khan (S.K.), student of dentistry and one of the sources of *But inside we differ*.
8. I.e. Ideal cases of successful integration, my translation.
9. For a more detailed definition of the written reportage, see Eide: 1998 and 2002.
10. For a full analysis of the stories, see Eide 2002
11. This could be labelled a kind of 'news angle'. Many reporters have to 'sell' their reportage to their superiors and the desk by enhancing its importance related to the news. Hultén (1990) writes that news journalism has affected the reportage genre to a considerable extent.
12. The Norwegian word applied here is "bås", directly translated as "stall".
13. Another interpretation of the incident is to see this as an act of courtesy based on cultural sensitivity from this colleague.
14. Mah Rukh Ali became famous in Norway when she, at fourteen, published a book on her experiences growing up as a Pakistani-Norwegian girl: "The nasty reality" ("Den sure virkeligheten", 1997)
15. On the other hand, one should not forget that most people in this world do not have access to the modern technology, since appr. 95 per cent of the computers are still owned by Westerners.
16. The other ideals suggested are Bloodhound, Craftsman and Spokesperson. The Educator ideal is signified by an active relationship to the news gathering process and a participant relation to the message.
17. Asbjørn Kristoffersen, senior journalist in Bergens Tidende (Norway's largest regional newspaper), at a seminar on Media and minorities in Bergen, 1996.

Literature

Ansari, Atta & Qureshi, Naushad (1998) *Kolleger eller alibier. En studie av politikere med minoritetsbakgrunn*. Oslo: Høgskolen i Oslo (HiO-rapport 7/1998).

- Barthes, Roland (1991 [1975]) *Mytologier*. Oslo: Gyldendal.
- Bech-Karlsen, Jo (2000) *Reportasjen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, Magnus (1998) *Hudud; En essä om populärorientalismens bruksvärde ock världsbild*. Stockholm: Carlsson.
- Bhabha, Homi K. (1990) *Nation and Narration*. London/NYC: Routledge
- Bourdieu, Pierre (1998) *Om fjernsynet*. Oslo: Gyldendal.
- Brune, Ylva (1997) *Journalistikens Andra. Invandrare och flyktingar i nyheterna*. Göteborg: Nordicom-Information nr 4.
- Brune, Ylva (red.) (1998) *Mörk magi i vita medier*. Stockholm, Carlsson.
- Bülow, Vibeke Söderhamn & Jørgensen, Rikke Egaa (1999) Ali og de fyrretyve k(r)oner. En analyse av Ekstra Bladets kampagne "De fremmede", i Hervik, Peter (red.) *Den generende forskellighed*. København: Hans Reitzels forlag.
- Campbell, Christopher (1995) *Race, Myth and the News*. London: Sage.
- Christensen, Olav & Eriksen, Anne (1992) *Hvite løgner. Stereotype forestillinger om svarte*. Oslo: Aschehoug.
- Cottle, Simon (ed.) (2000) *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press.
- Davies, Merryl Wyn, Nandy, Ashis & Sardar Zia (1993) *Barbaric Others. A Manifesto on Western Racism*. London: Pluto Press.
- van Dijk, Teun (1991) *Racism and the Press*. London: Routledge
- van Dijk, Teun (1993) *Elite Discourse and Racism*. London: Sage.
- Eide, Elisabeth (1996) *De der nede. Reportasje utenfor allfarvei*. Fredrikstad: IJ-forlaget.
- Eide, Elisabeth (1998) *Langdistanseløpet. En eksplorerende undersøkelse om reportasjen*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Eide, Elisabeth (red.) (2000) *Narrespeil, Kjønn, sex og medier*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Eide, Elisabeth (2000) Det "andre" kontinentet, i Frøystad, Mageli & Ruud (red.) *Nærbilder av India*. Oslo: Cappelen akademiske.
- Elisabeth Eide (2002) "Down there" and "Up here". "Europe's Others" in Norwegian feature stories. Oslo: Faculty of Arts (Ph.D. dissertation).
- Fjeldstad, Øivind & Lindstad, Merete (1997) *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier*. Oslo: Norsk Journalistlag.
- Fjeldstad, Øivind & Lindstad, Merete (1999) *Pressen og de fremmede*. Fredrikstad: IJ-forlaget.
- Fossum, Egil (1991) *Er nå det så sikkert?* Oslo: Cappelen.
- Gans, Herbert J (1979) *Deciding What's News; A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York:Pantheon.
- Goodnow, Katherine (1998) *Refugee Policies, Media Representations*. Institutt for medievitenskap. Bergen: Universitetet i Bergen (Rapport 41).
- Gullestad, Marianne (2001) Imagined Sameness: Shifting Notions of 'Us' and 'Them', in Ytrehus, Linn Alice (red.) *Forestillinger om "den andre"*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Gutiérrez, Wilson&Wilson, Clint C. II (1995) *Race, Multiculturalism and the Media*. London: Sage.
- Hastrup, Kirsten & Ramløv Kirsten (red.) (1993) *Kulturanalyse, fortolkningens forløb i antropologien*. København: Akademisk Forlag.
- Hemer, Oscar (red.) (1994) *Kulturen I den globala byn*. Lund: Ægis förlag.
- Hultén, Britt (2000) *Journalistikanalys: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Hultén, Lars (1990) *Reportaget som kom av sig*. Stockholm: Stockholms Universitet (JMK:s skriftserie).
- Hussain, Mustafa, O'Connor, Tim & Yilmaz, Ferruh: *Medierne, minoriteterne og majoriteten – en undersøgelse af nybetsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. København: Nævnet for etnisk ligestilling.
- Jakubowitz, Andrew et.al. (1994) *Racism, Ethnicity and the Media*. St.Leonards, Australia: Allen & Unwin.
- Johnson, Stefan (1993) *De Andra. Amerikansk kulturkrig och europeisk rasism*. Stockholm: Norstedts.

- Kabbani, Rana (1988) *Europe's Myths of the Orient*. London: Pandora
- Koch, Ralf (1996) "Medien mögen's weiss" *Rassismus im Nachrichtengeschäft*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Kristeva, Julia (1991) *Främlingar för oss själva*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Maalouf, Amin (2000) *On identity*. London: The Harvill Press.
- Malik, Kenan (1996) *The Meaning of Race. Race, History and Culture in Western Society*. London: Macmillan.
- Melin-Higgins, Margaretha (1996) Bloodhounds or Bloodbitches. Female Ideals and Catch 22, i *Kjønn i Media*, Oslo: Likestillingsrådets publikasjonsserie nr. 6.
- Melkonian, Neery (1999) *A Not-Yet-Named Third Space*. Katalog fra Riksutstillingen og Henie Onstad Kunstsenter 1999 om Shirin Neshats utstilling i Norge.
- Morley, David (1996) EurAm, Modernity, Reason and Alterity: or, Postmodernism, the Highest Stage of Cultural Imperialism? in Morley & Kuan-Hsing Chen: Stuart Hall: *Critical Dialogues in Cultural Studies*. London: Routledge.
- Ashis Nandy (1991) *The Intimate Enemy. Loss and Recovery of Self under Colonialism*, Delhi: Oxford University Press.
- Said, Edward (1981) *Covering Islam*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Sartre, Jean-Paul (1963) *Tanker om jødespørsmålet*. Oslo: Cappelen.
- Shohat, Ella & Stam, Robert (1994) *Unthinking Eurocentrism. Multiculturalism and the Media*. London: Routledge.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1994) Translator's Preface and Afterword to Mahasweta Devi: *Imaginary Maps*. New York: Routledge.

Media Representation of Ethnicity & the Institutional Discourse

Mustafa Hussain

The aim of the following essay is to explicate the links of inter-discursivity between the media and the other societal systems that constitute the structures and processes of cultural reproduction. By leaning on media sociologist, Karl-Erik Rosengren's theory of cultural reproduction (1986; 1988) that links the mass media with other societal systems, I shall argue in this essay that the specific construction of ethnicity in the mass media is intrinsically a systemic reproduction of culture, the symbolic reproduction of meanings. And as such, the symbolic construction of ethnicity is an integral part of identity politics embedded in the dominant discourse, which is articulated by the discursive practices of the national institutions in a dialectical interplay with the media discourses. Another implicit theoretical assumption behind the argument is, that the cultural and systemic structuration is a simultaneous process (Kane, 1996; Thompson, 1990)¹.

By referring to some latest developments in discourse analytical theory and cultural analyses, this essay argues further that the dominant media discourse on ethnic minorities is produced, and made comprehensible, by the shared social cognition. That is, knowledge and belief-systems, norms, values and ideology commonly held in a *thought community* which "informs the ways in which its members direct their attention, categorise social phenomena, interpret representation etc." (Zerubavel, 1997, cf. Hjarvard, 2001). The shared social cognition is a set of mental models of interpretation, a context-bound 'common sense', that facilitate the discourse processing for the culturally competent members of the society.

In the process of cultural reproduction, the national media as a dominant institution of society plays a major role in the reproduction of shared cognition itself through its signifying practice of ethnicity, identity and the boundaries. It is in this way, we can say, that the ethnic reality is (re)produced, diffused and circulated by the dominant media discourses.

Prelude

Culture in the modern society is to a very large extent stored, reproduced, modified, mediated and distributed by the mass media. The media, besides giving a striking shape to new ideas originally produced within other societal systems e.g. economy, law, science and literature also produce culture themselves, in the sense that they produce and put forward new ideas. (Rosengreen, 1988)

The media production and distribution of symbolic goods, the cultural products, is thus intrinsically a process of production of *meanings* (Geertz, 1993) and *ideology* in a specific sociohistorical context (Thompson, 1990, Hall, 1995; Fowler, 1996; van Dijk, 1998).

The discursive practices of ethnic exclusion or inclusion in the mainstream culture are accomplished through classification and categorisation as “a very basic cognitive activity that is involved in any task that calls for differential responding, from operant discrimination to pattern recognition to naming and describing objects and state-of-affairs” (Hanard, 1987). The primary sites for this discursive mode of categorisation are the dominant societal institutions. This institutional practice of defining in-groups and out-groups is reflected and indeed reinforced, recreated and reformulated through new ideas in media discourses on ethnicity. In other words, the mass media do not merely reflect the ethnic reality that is constructed in the practices of the dominant societal institutions, they also recreate and re-shape it through signifying practices and representations.

The crux of these practices is the discursive construction of ‘difference’. And ‘difference’, as Stuart Hall (1997; 2001) by referring to anthropological tradition emanating from the classic work of sociologist Emile Durkheim has pointed, “is the basis of that symbolic order which we call culture”.²

Thus cultural stereotyping of ethnic minorities, as it gives its expression in the signifying practice of the national media is by its very nature a process of boundary maintenance. The boundary mechanisms are cultural markers of difference. The differences among groups are thus the index features of cognitive categories and representation. (Nash, 1989) In a society characterised by institutional ‘racism’, the media discourses typically attribute prejudicial characteristics to these cognitive markers of difference in their representation of minority ethnic groups or communities.

A vast body of scientific research in the domain of media, minorities & ‘racism’ (meaning discrimination based on ethnicity and cultural differences) has demonstrated that cultural stereotyping and discrimination of the ethnic minorities, and notably that of Muslim immigrants, in the mass media, politics, academic and administrative discourse and practice is a common feature of advanced European societies.³ The ethnic minorities, and particularly those of non-European origin, after decades of sojourn in Nordic countries still face discrimination in housing, employment, legislative measures and during encounters with the authorities and institutions e.g. police, schools

and hospitals, and in everyday life in the public sphere. These patterns of discrimination continue also for the second and third generations of their descendants.

These processes of exclusion and discrimination are sustained mainly through cognitive categories of difference in the prevalent discourses on ethnicity produced at the various level of societal organizations and social institutions. However, as the national media are embedded in the overall societal organizations and institutions, it is through attribution of categories of difference and signification practices of the mass media, that a culturally shared understanding of issues of ethnicity finds its articulation in public communication. In other words, the public at large exhibit a wide range of cognitive repertoire on ethnic affairs recalled from the media mediated images of ethnic episode, events or situations. These models and scripts of ethnic situation, episodes or events help to abstract decontextualised meanings in the formation of a more generalized ethnic opinion and set of attitudes, and hence ideology. Or, as Gajendra Verma (1992) reminds us, the media do not determine our ethnic attitudes, but they do structure and select information we may use on which to base decisions about which attitudes is appropriate.

Agency and Structure in the Reproduction of Ethnic Prejudice

Seeing from the sociological perspective of culture, structure and agency, one may put the question, who is responsible for institutional(ised) practices of exclusion in the national discourse on ethnic minorities? If we surrender to Foucault's conception of discourse processes, the answer would be that there is no agency involved in the process, as the Foucauldian perspective of discourse, mediated through his twin concept of power/knowledge, suffers from a lack of agency or the subject considerations. For Foucault, any discourse is diachronically and synchronically linked to other discourses of a system of knowledge, but the question of how does a change occur in the structure of knowledge and belief system is unresolved in Foucault's scheme of analysis. (see, for instance, Layder, 1996; 1997; Ferguson, 1998). However, if we follow the theoretical assumptions of the by now well-elaborated, multi-disciplinary approach to critical discourse analysis (CDA) stating that there is power in discourse and that there is power over discourse (Titscher et al, 2000; Chouliaraki & Fairclough, 1999), we may fruitfully locate from our investigations the power over media discourse⁴ and an insight into the complex process of reproduction of a prejudiced, or exclusionary, discourse in society through text and communication. (van Dijk, 1987).

By the notion of reproduction, it is neither the metaphor of biological reproduction, nor is the pure sociological concept in mind here, but a social-psychological one, derived from cognitive psychology. The concept of

reproduction helps to establish a link between individual and society through shared social cognition. The notion of shared social cognition is not altogether a new concept in social sciences. In sociology, Emil Durkheim had already introduced a similar notion of *Conscience Collective*, mediated by *shared social representation* – albeit in a different vein.⁵ The shared social cognition is thus the link between a personal mental model and structure of context-bound episodic memory on the one hand and the shared norms and belief system, or the social representations on the other (van Dijk, 1994), which the individual actors draw upon to get along in a meaningful social and communicative interaction and to make sense of the surrounding world in a meaningful way. A shared common sense, so to say, to understand, interpret, and evaluate each others motives, intentions or goals etc during a communicative interaction in a specific sociocultural context.⁶

The shared social cognition does not operate as a group mind among a specific national or ethnic group, or a society for that matter, but corresponds to what Giddens (1984) has called, the stock or store of knowledge of rules and resources underlying an individual's discursive and practical consciousness, which the social actors draw upon for making sense of the social world in their daily life routines. Cognition has also to do with remembering from experience. However, remembering or memorising is not merely an inner process in an individual's mind, but very much a social activity that becomes observable when it is used in some discursive activity (Billig, 1997).

In modern sociology, the importance of cognitive theory, to my knowledge, was initially recognised by A.V. Cicourel (1973) in his seminal work entitled, *Cognitive Sociology: Language and meaning in social interaction*, in which he explored the role of shared cognition in social interaction by implying insights from ethnomethodology, Goffmanian symbolic interactionism, and language theory.

However, as Bourdieu's concept of habitus has suggested, it is not merely in the symbolic system i.e. language or myth (for instance, the narrative of a nation) that we find objective structures that guide or constrain social action but the social world itself is constituted by objective social structures (i.e., roles, status, subject position) that actors may not even be conscious about when they interact with the surrounding world in their daily practice and representations. Thus, media discourses are related also to material relations and lived existence (Ferguson, 1998). The materiality of the objective social system also helps shape our perception of the social world, a cognition which underlies any purposeful human action and communication.

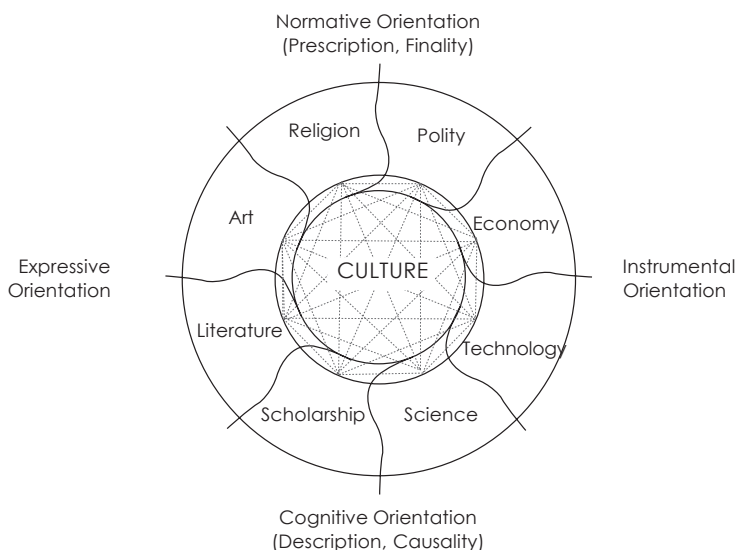
Although the physical things or the material objects and actions do exist, they only take on meaning within discourse (Hall, 1997). It is the discourse that determines what can be said and thought and what can not be said in a certain context at a certain historical moment. And one may take one step further to qualify this constructionist axiom through elaboration by saying, that it is the shared social cognition that is operational in the decision-taking about what to say or not to say in a particular sociocultural and historical

context. The prevailing discourses on democracy, equality and cultural values, for example, prevent a direct expression of racial attitudes in public. Therefore, the prejudiced discourse on ethnicity in the public communication appears mostly in more subtle and intricate forms and formulations (van Dijk, 1987; Kuusisto, 2000; see also Dovidio & Gaertner, 1998).

The specific position which the national media institutions occupy in relations between the dominant majority vis-à-vis minorities in the landscape of objective social structures of society renders the mass media with a specific power to predefine the ethnic situation by ascribing certain properties to the binary opposites, discursively produced at some other powerful societal institutions. This, however, does not preclude that media may also challenge these institutional discourses and the ascribed features of those categories thus constructed. Nevertheless, the media, despite their widely recognised role as agents of socialisation in modern societies (see Rosengreen, 1988) are unable to change the basic belief-systems, values or norms in society on their own. Such a shift takes place, with revolutions being a rare exception, only gradually through the discursive turns in the practice of dominant societal institutions, and the developments in science and technologies.

And hence the argument goes that the media's signifying practices and representation follow the norms, values or belief system produced and reproduced at other important domains of societal organisation at the macro-level (see figure 1), but with an added value of the institution of media's own relative autonomy in the social structures and, hence, the reproduction of culture.

Figure 1. The Great Wheel of Culture in Society

Source: Rosengren, 1984.

Therefore, the media representation of ethnicity is in fact the societal representation of the “ethnie” or the heathen, the outsider, the savage, the out-cast, the diaspora, the stranger, the vagabond, and the uncultured or in-between the two cultures, or in a state of cultural schizophrenia (Schierup, 1994). And from this it follows, that the national discourse on the out-group and strangers, implying shared social cognition, is an outcome of collective agency of the societal system and its vital institutions. In such institutional(ised) discourses, the individuality or the agency of the “Other”, the “stranger”, is “dissolved in the category [...] It is the category, not its individual members, which is set and seen as the genuine, supra-personal carrier of that cultural difference which defies an unambiguous distinction between a friend and enemy”. The “stranger”, writes Zygmunt Bauman (1991:72), “carries his category on his shoulder”. At the practical level then, when immigrants from the Third Countries have first been calculated and separated in the national statistics from the rest of population, also a 100 years ahead in the future,⁷ and identified as the Muslims, the rest is now up to the media to fill in the blanks with the attributions of the sort, for example, the person X murdered his daughter, not because of X’s idiosyncracies but because X belongs to a catch-all ‘Muslim culture’ or a ‘Muslim family’. See appendix-1 below for an empirical demonstration of how such attributions to the category is invoked in a news discourse.

The stronger an ideology of nationalism in the politics of identity, or in the process of cultural reproduction by the national institutions, the harsher an exclusionary discourse can be expected in the national media’s representation of the ethnic minorities. For, media representations of ethnicity “are a structured part of evolving, socially based epistemologies”, and these are “shared and circulate amongst the media producers, public figures and the members of the public constituted as audiences” (Ferguson, 1998).

The Danish Media and Ethnic Discourse

It is quite evident from the empirical inquiries of the recent past that a prejudiced portrayal and stereotyping of ethnic reality across the spectrum of the Danish media is by now a well-established fact. (Hussain et al., 1997; Hervik et al., 1999; Madsen, 2000; Hussain, 2000a; Hussain, 2002). Despite some variations in the interpretative repertoire of *themes* and different interpretative *frames* in which different media present ethnic issues and stories, the minorities are found to be portrayed in the Danish media mainly in an ethnocentric and nationalistic discourse in “Us-them” categories. And especially the Muslim minorities are talked about as a binary opposite and negation of a Dane. (Hervik et al., 1999).

Other recent interviews-based studies on the media-use among the minority youth and families confirm to the fact that ethnic minority members

avoid using Danish media on allegations of prejudiced reporting on ethnic affairs. (Christiansen & Sell, 2000; Tufte, 2001). In an another independent study, Jensen (2000) has demonstrated that the media organizations are reluctant to recruit minority members for employment in the national press and television, which in turn keeps minority youth away from a vocational career and an education in journalism. Moreover, a recent comparative survey of European societies, which revealed that Denmark is among the most chauvinist nations of Europe (Gundelach, 2001), also lends support to the findings of above mentioned media studies indicating exclusionary discourse and practice.

The question is, how such an exclusionary practice continues in a society whose core values emphasise on democracy, equality and individual choice and autonomy?

One of the core concepts in the interdisciplinary CDA's perspective is the term, practice, as it is elaborated in the works of several distinguished theorists of modern sociology. (see for instance, Bourdieu, 1977; Mouzelis, 1990; Giddens, 1993; Hall, 1997 amongst others.).

The concept of practice is one of the key notions from critical social science and the "advantage of focusing upon practices is that they constitute a point of connection between abstract structures and their mechanisms, and concrete events – between 'society' and people living their lives [...] Practices are constituted throughout social life – in the specialised domains of the economy and politics, for instance, but also in the domain of culture, including everyday life". (Chouliaraki & Fairclough, 1999). In sum, the cultural and social structuration, the systemic reproduction of society is sustained through institutional(ised) discourse and communication.

Another crucial premise of the CDA is that social practices and discourse have a dialectical relationship; practices constitute the discourse and discourses determine the practices. Nevertheless, this determination is not absolute and static; In other words, the permanency of social practices is not absolute, yet there are *conjectures*, that is, "relatively durable assemblies of people, material and technologies and therefore practices (ibid. p. 22). How technology itself as an independent variable exerting influence on the conjectures of signifying practices of the media in cultural transmission has become in itself a focused field of study in the recent years. See, for instance, (Debray, 2000; Thompson, 1990:344).⁸

And where can such perspectives lead us to in locating the agency for stereotypical discourse on ethnicity in the processes of systemic and cultural reproduction? Now, please keep in mind the focused concept of conjecture and allow me to take a recourse to public opinion in this country. There are several members of academia of this country who consistently, but unconvincingly and in contradiction with the social theory, which places the modern media at the hub of cultural reproduction, insist on the idea that Danish public opinion on ethnic minorities has always been sceptical and over a long haul there has been no major shift in public opinion on ethnic

minorities. And yet many others outspokenly deny that media could have had any influence on the negative ethnopolitical consensus. And this in a society where major source of ethnic knowledge and information, for the public at large, are the mass media.

Although grounded on some conventional and contestable, and perhaps even incommensurable bodies of survey techniques, as these claims of no-change-of-attitudes are based upon,⁹ let us assume for a while that such assertions are valid and true. But, how are we then to explain those objective social structures and practice in Danish society that point at increasing marginalization, economic discrimination, cultural segregation, street carrier and deviancy among a section of immigrant youth, and above all the apparently increasing signs of toleration on discrimination and condoning of racialised expression in the public space? During the earlier eighties, for instance, no editor would dare writing an editorial in which he or she would persuade the sitting government, whether left-leaning or to the Right, to co-operate with the new-racist Progress Party. Today, in Denmark we have arrived at a historical conjecture that an editor who is very often presented on public service TV-channels as an expert political analyst has quite recently written a whole book¹⁰ in which he persuades the public and politicians to extend a hand of cooperation to an extreme-right political party Danish People's Party – notwithstanding the fact that even Jorg Haider of Austria declined to meet the party-leader, Pia Kjaersgaard, to rescue his own bad reputation as a racist and anti-Semite.

For the purpose of illustration, here is a quote from the party leader, Kjaersgaard's typical speech at a meeting with her electorate.

Most immigrants today are from Third-world countries. And many of them are Muslims who have absolutely no intention of becoming part of 'Danishness'.

But we are not going to accept this situation, dear friends! (emphasis by raising voice)

[...] They despise whatever is Western, Danish or Christian. They often come with baggage full of male chauvinism, ritual slaughtering, circumcision of girl-children and clothes that oppress women, and with their traditions which belong to the Dark Middle Ages. (DR-TV, *Horisont*, 10.04.2000)

The party, which has emerged as the third largest in the country after general elections in November, 2001, is the back-bone of the present coalition government in Denmark for assuring its parliamentary majority.

My argument is that much has changed in the Danish cultural practices within a time-span of two decades. We have arrived at a conjecture that during the past few years, both the international bodies such as the European Monitoring Centre, The Council of Europe, The United Nation's Standing Committee on Racial Discrimination in Geneva as well as the international press, including The New York Times, The Guardian, The Dutch Television, the NOS, and the weekly Economist, among others, have taken

notice of strained ethnic relations in Denmark and have expressed concern over it. Likewise, a number of European correspondents, stationed in Denmark, have remarked that the way the minorities are talked about in the Danish debate would be considered an expression of 'racism' in their respective countries. But in Denmark, we have arrived at a conjecture, both in terms of categorisation and classification of the "Other" as a practice of identity politics of the dominant culture, and in terms of denial of intolerance and condoning of new forms of racism by the various elite and other good people. The September 11 tragedy and the ensuing war on terrorism has only exacerbated the processes of ethnic exclusion.

Especially, the recent country report by the E.C.R.I (The European Commission against Racism and Intolerance) and a host of reactions to it by the political elite, including a few co-opted politicians or activists from the minority ethnic communities, the largest section of the press, the representatives of the government, the people who often have preferential access to the influential channels of public communication, is a compelling case in point in my argument that there has been a measurable but also significant change to the negative in the sphere of ethnic relations in Denmark. We have arrived at a conjecture, through our institutionalised practices of cultural reproduction, that racialised communicative action or prejudiced discourse is not news any more for so many people of different professions, social classes, age, and gender. The prejudiced discourse in the media, politics and in the domain of research and management of ethnic affairs has become normalised – so to speak.

Coming back to the initial question of who is responsible for the ethnic stereotype in the media representation, the argument goes, that given the nature of how society is asymmetrically structured, and is constantly being structured through institutional practice of cultural reproduction and diffusion of the symbolic meanings thus produced, it is more fruitful to look into the objective social and cultural structures of society in which the institution of the press plays the key role of interfacing between the thought community and the societal system through signifying practices, contributing symbiotically the reproduction of shared cognition and the concomitant intelligibility on space, culture, identity and boundaries. The media representation of ethnicity, in the perspective being presented here, is a result of inter-discursivity, a crystallisation of the sum total of communicative and social actions, interactions, and ideas implied in the process of cultural reproduction of a national identity by the elite institutions of society. (see van Dijk, 1993). In a society like ours, not all people, social groups or classes have an equal access to the mass media or other sites or structures of cultural reproduction.

It is the elite discourse that is reflected in the media representation of ethnicity, sometimes with and sometimes without media's own amplification through discourse strategies of exaggeration, selections and emphasis, mitigation and denial of subtle forms of 'racism'. Such a state of affairs can not prevail in a democratic set-up of an highly advanced society without the

consent and condoning of the practice by the powerful interest groups and institutions of the country.

And although things have changed tremendously in the media landscape of today's Denmark, after the end of the cold-war and disintegration of the communist regimes in the former Soviet block, the public-service media and the vernacular press in almost all the modern states are still clamouring to highly nationalist voices, defending the core values of the nation against socially constructed internal threats to "our culture". In the Danish media and the public discourse, it is the Muslim, especially men, who are the favourite exponents of new threats. (Hussain, 2000b)

The power of prejudicial discourse is so immense that both the media and the state institutions, e.g. through judicial categories and statistical classification of the resident population, unwittingly, contribute to keep the minority population out of the national community. (Hvenegaard-Lassen, 1996). They may differ in intensity of anti-immigrant rhetoric, however, the mass media in most of the European societies are still not tuned to new realities of the world such as globalisation and increasing intercultural and intracultural diversity within the nation states. On the question of ethnic minorities, the national media of advanced societies are apparently still tuned to the old world order of communication characterised by strongly nationalistic, unicultural and ethnocentric perspectives in the increasingly multiethnic societies.

In Denmark though a section of the press i.e. *Politiken*, *Kristeligt Dagblad*, *Information* and to some extent, the public-service television DR's news department have demonstrated lately that despite the interdependence of media and other dominant national institutions, media organisations are able to mobilise their relative autonomy in an effort to combat the exclusionary practice in political debate and media representation. (Hussain, 2002, ECRI-Report, 2001).

If such a policy becomes a wide-spread practice in all the national media, ethnic prejudice and stereotypical representation of minorities could certainly be curtailed to a very large extent.

However, given the present socially structured and culturally informed contexts through which the discourse on nation, culture and identity are reproduced and diffused in a modern society like ours, there is not much support for any sort of optimism that the ethnic prejudice in the media discourses is going to wither away in the near future. Nevertheless, for media researchers, as Ferguson (1998) has also suggested, it is less productive to ask where such discourses originate than it is to ask how they are sustained' in and through the institutional(ised) practices of the press and other formalised arenas of mass communication.

For sociologists and social theorists, however, investigations into structures and culture of ethnically based discrimination would perhaps remain incomplete without locating the agency (power) and the discursive (re)production of culturally shared cognition (the knowledge and ideology)

to explicate the simultaneous process of cultural and systemic structuration in the context of public or mass communication. Nowhere in this world, or in any culture or society, a people or nation is born with discriminatory or 'racist' attitudes. Such attitudes are always upheld and acquired through learning and knowing, that is, through socialization by the dominant institutions of society.

The social science literature and empirical inquiries of recent decades are by now rich with the evidence that the relative autonomous institution of the press, including TV, has become a major agent of socialization processes in the complex societies of today. The scripts and models of various ethnic groups, informed by the media images and discourses, provide the basic cognitive schemata for the individuals with help of which people build their own attitudes about the ethnic minorities.

Notes

1. According to this structuring property of culture, the "cultural analysis can be construed as a study of the symbolism in relation to the historically specific and socially structured contexts and processes within which, and by means of which [...] symbolic forms are produced, transmitted and received" (Thompson, 1990:279).
In a similar vein, Anne Kane in her essay, *The Centrality of Culture in Social Theory*, has argued: "Because culture provides the structure through which people interpret experience, it informs and guides both intention [a mental activity] and action. It is through culturally mediated social action and interaction [...] that social structures, including culture, are produced and reproduced. The culture ultimately provide the link between the most perplexing sociological dichotomy, agency and structure" (Kane, 1996:162). [insertions mine]
2. In addition to anthropological theory of culture, Hall refers also to theoretical insights from linguistics, language-use and Freudian psychoanalytic theory (Hall, 1997:234-38).
3. For the most recent researches in the field of media and minorities and the overall European situation, see (ter Wall, 2002). For a summary review of some earlier research perspectives and methodological discussions on media and 'racism' in the European context, also (Cottle, 1992; 2000) are valuable sources.
4. In one of the most convincing analyses of ideology and power in the modern age of mass communication, sociologist, John B. Thompson in his widely cited work, *Ideology and Modern Culture*, has conceded that, "Individuals situated within socially structured contexts have, by virtue of their location, different quantities of, and different degrees of access to available resources. The social location of individuals, and entitlement associated with their positions in a social field or institutions, endow them with various degrees of 'power' [...] as socially or institutionally endowed capacity which enables or empowers some individuals to make decisions, pursue ends or realise interests. (Thompson, 1990:59). This sociological mapping of symbolic reproduction, through power and agency in context, implying specific time and space, I find, is quite commensurable to the epistemological premise of the CDA, that there is power over the dominant discourse in a specific socio-political context. On the role of ideology and power in the reproduction of a 'racist' discourse from a discourse theoretical perspective view, see further (van Dijk, 1998).
5. For details see, for instance, (Lukes, 1973).
6. On the role of various aspects of social cognition in inter-groups relations see, for example, (Fiske and Taylor, 1984) and for its specific role in discourse process and communication (van Dijk, 1994).

7. As by the Danish National Bureau of Statistics, in a special report in 2001.
8. A nearest example of such technologically based innovation in signification of ethnicity is an interactive computer game introduced by the web-site of the Danish public service channel Danmarks Radio, called *Mujaffa Play*. It was originally launched under the trademark, *Perker Play*, but after strong protests from anti-racists groups was re-dubbed to *Mujaffa* – invoking association to an imaginary ‘Arab’ name. *Perker* is a slang expression from hate-speech, an equivalent of ‘nigger’ in America or ‘wog’ in England. It is used mainly to designate the Muslim immigrants in Denmark. The main character of the play is depicted as a dark-skinned minority youth, wearing golden chain, driving BMW and chasing blond women.

This type of characterization of the ‘non-white foreigners’ is quite prevalent in the popular stereotypes: “they always drive in big cars and live on our social welfare money”; ‘they chase our women’ and so on. On the media’s wider role in dissemination of such stereotypes and hostile depictions, see also a rare criticism by the media professionals themselves in a chronicle published in daily *Politiken* (7.02.2002), “Media against the Foreigners” by journalist, Erik Valuer.

9. I deliberately withhold references to authors of such claims, as my purpose is not to a level criticism at any individual academic but the very methodology behind such claims that pretends to justify them as scientific, namely, the representative survey method. However, such surveys which are carried out mostly by empirically oriented political scientists and opinion-polls companies are quite influential on political decision-making and in the reproduction of ethno-political consensus.

They may appear quite sophisticated in measurements techniques, but raise a number of issues as regards to validity and reliability question. For the sake of brevity, I shall illustrate it by taking just one examples from a widely quoted survey (Gaasholt & Tøgeby, 1995) in which the respondents are asked whom of the following would they not like to have as their neighbors; 1) Greenlanders 2) person of another race 3) refugees 4) immigrants 5) Muslims, and further, 6) the communists 7) the homosexuals 8) alcoholics 9) persons with criminal backgrounds 10) new-Nazis.

Please note that several of these categories are not mutually exhaustive. And secondly, the survey presupposes that respondents have a clear-cut definition of, for instance, what does it mean to be a “Muslim” or “a person from another race”. The thought object of “Muslim” or “race” in the mind of respondents must correspond to the categories of the questionnaire to render the results valid and reliable. It is thus more plausible to assume that both the personal models of the named categories as well as models from shared social cognition based on shared values and norms (such as it is bad to be a racist) are at work in answering the questions. The results from such a questionnaire cannot reveal, how the Danish public actually interact during the social encounters with the groups of people as categorized above. Measuring of racial attitudes or prejudiced opinions is in fact not that simple as measuring of voting behavior or consumer preferences about a certain product. For further epistemological elaboration on this issue, see, for example, (Potter & Wetherell, 1987; 2001) and as to how such opinion polls or attitude surveys reproduce structures of cognitive differentiation and domination, see, for instance, (Thompson, 1990) and (Bourdieu, 1995) respectively.

10. Erik Meier Carlsen, “De overflødiges oprør”, 2000, Forlaget Centrum.

References

- Bauman, Zigmund (1991) *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.
- Billig, Michael (1997) Discursive, Rhetorical and Ideological Messages, in McGarty C. & Haslam, A. (eds) *The Message of Social Psychology*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Bourdieu, Pierre (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bourdieu, Pierre (1995) *Sociology in Question*. London: Sage.
- Christiansen, C. & Sell, L. (2000) *Godt stof eller medborgere. Nyheder og etniske minoriteter i Danmark*. [Good stuff or citizens? The news and ethnic minorities in Denmark.] Copenhagen: Socialforskningsinstituttet.
- Chouliarakis, Lilie & Norman Fairclough (1999) *Discourse in Late Modernity. Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Cicourel, A.V. (1973) *Cognitive Sociology: Language and Meaning in Social Interaction*. Middlesex: Penguin.
- Cottle, Simon (1992) 'Race', Racialisation and the Media, *Race Relations Abstracts*, vol. 17:2 . pp. 3-57.
- Cottle, Simon (ed.) (2000) *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press
- Debray, René (2000) *Transmitting Culture*. New York: Columbia University Press.
- Dovidio, J.F. & Gaertner, S.L. (1998) On the Nature of Contemporary Prejudice, in Eberhardt, J.L. & Fiske, S.T. (eds) *Confronting Racism. The Problem and the Response*. Thousands Oaks, California: Sage.
- ECRI's 2nd Country Report on Denmark (2001) Strasbourg: European Commission against Racism and Intolerance. Council of Europe.
- Ferguson, Robert (1998) *Representing 'Race'. Ideology, Identity and the Media*. London: Arnold.
- Fiske, Susan T. & Taylor, Shelly E. (1984) *Social Cognition*. New York: Random House.
- Fowler, Rogers (1996) *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Gaasholt, Øystein & Lise Togeby (1995) *I Syv Sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere* [In the Seventh Sense. The attitudes of Danes about the refugees and the immigrants]. Aarhus: Politika.
- Geertz, Clifford (1993) *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. London: Fontana Press.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1993) *New Rules of Sociological Methods. A Positive Critique of Interpretative Sociologies*. Cambridge: Polity Press.
- Gundelach, Peter (2001) National identitet i en globaliseringstid. [National identity in an age of globalisation.] *Dansk Sociologi* vol. 1/2001.
- Hall, Stuart (1996) Gramsci's relevance for the study of race and ethnicity, in Morley, David & Kuan-Hsing Chen (eds) *Stuart Hall: Critical Dialogue in Cultural Studies*. London: Routledge.
- Hall, Stuart (1997) *Representation – Cultural Representation and Signifying Practices*. London: Sage.
- Hall, Stuart (2001) Foucault: Power, Knowledge and Discourse, in Wetherell, M., Stephanie Taylor and Simeon J. Yates (eds) *Discourse Theory and Practice*. London: Sage.
- Hanard, S. (ed.) (1987) *Categorical Perception: The Groundwork of Cognition*. New York: Cambridge University Press.
- Hervik, Peter (ed.) (1999) *Den Generende Forskellighed – dansk svar på den stigende multikulturalisme*. [The Annoying Diversity. The Danish Response to the Increasing Multiculturalism]. Copenhagen: Hans Reitzels Forlag.
- Hjarvard, Stig (2000) *Mediated Encounters. An Essay on the Role of Communication Media in the Creation of Trust in the "Global Metropolis"*. Copenhagen: University of Copenhagen (Working paper no. 2, Global Media Cultures).
- Hussain, Mustafa, Ferruh Yilmaz and Tim O'Connor (1997) *Medierne, Minoriteterne og Majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelig diskurs i Danmark* [Media, Minorities and Majority. A study of newsmedia and the public discourse in Denmark.] Copenhagen: Board for Ethnic Equality & Thorup Forlag.
- Hussain, Mustafa (2000a) Exclusion as Discursive Practice and Politics of Identity. in Phillipson, Robert (ed.) *Rights to Language. Equity, Power and Education*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.

- Hussain, Mustafa (2000b) Islam, Media, and Minorities in Denmark. *Current Sociology*. Vol. 48(4), pp. 95-116.
- Hussain, Mustafa (2002) Racism and Cultural Diversity in Danish Mass Media, 1995-2000, in ter Wall, Jessika (ed.) *Racism and Cultural Diversity in the Mass media. An Overview of Research and Examples of Good Practice in the EU Member States, 1995-2000*. Vienna: EUMC.
- Hvenegård-Lassen, Kirsten (1996) *Grænseland. Minoriteter, rettigheder og den nationale idé*. [The border-land: minorities, rights and the national idea.] Copenhagen: The Danish Centre for Human Rights.
- Jensen, Iben (2000) *Hvornår er man lige kvalificeret? – Etnisk minoriteternes professionelle adgang til etablerede danske medier*. [The Equity in Qualifications? – Towards the ethnic minorities' professional access to Danish mass media.] Copenhagen: Board for Ethnic Equality & Thorup Forlag.
- Kuusisto, Pekka (2000) *Ethnicity in Print. Implicit linguistic manifestations of the construction of ethnicity in British and Finnish newspapers*. Helsinki: University of Helsinki (PhD dissertation).
- Kane, Anne E. (1996) The Centrality of Culture in Social Theory. Fundamental Clues from Weber and Durkheim, in Turner, Stephen P. (ed) *Social Theory & Sociology. The Classics and Beyond*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Layder, Derek (1996) *Understanding Social Theory*. London: Sage.
- Layder, Derek (1997) *Modern Social Theory. Key Debates and New Directions*. London: UCL Press.
- Lukes, Steven (1973) *Emil Durkheim . His Life and Works*. London: Allen Lane.
- Madsen, J.G. (2000) *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmål*. [The construction of refugees and the immigrant question in the media.] Aarhus: Magtudredningen, University of Aarhus.
- Mouzelis, Nicholas (1990) *Post-Marxist Alternatives. The Construction of Social Orders*. London: Macmillan.
- Nash, Manning (1989) The Core Elements of Ethnicity. Reprinted in Hutchinson, John & Anthony Smith (eds) (1996) *Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press, pp. 24-28.
- Potter, Jonathan and Margaret Wetherell (2001) Unfolding Discourse Analysis, in Wetherell, M., Stephanie Taylor and Simeon J. Yates (eds) *Discourse Theory and Practice*. London: Sage.
- Rosengreen, Karl-Erik (1986) *Media Linkages between Culture and Other Societal Systems*. Communication Year Book, vol. 9. London: Sage, pp. 19-56.
- Rosengreen, Karl-Erik (1988) *The Study of Media Culture: Idea, Actions and Artifacts*. Lund: Lund University (Lund Research Papers in the Sociology of Communication. Report no. 10).
- Schierup, Carl-Ulrik (1994) *På Kulturens Slagmark – Mindretal og Størretal taler om Danmark*. [On the battle-field of culture – the minorities and majority talk about Denmark]. Esbjerg: Sydjyllands Universitetsforlag.
- ter Wall, Jessika (2002) *Racism and Cultural Diversity in the Mass Media. An Overview of Research and Examples of Good Practice in the EU Member States, 1995-2000*. Vienna: EUMC.
- Thompson, J. B. (1990) *Ideology and Modern Culture. Critical Theory in the Era of Mass Communication*. Cambridge: Polity Press.
- Titscher, Stefan, Michael Meyer, Ruth Wodak & Eva Vetter (2000) *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage.
- Tufte Thomas (2001) Minority Youth, Media Uses and Identity Struggle: The Role of the Media in Production of Locality, in Ross, K. (ed.) *Black Marks: Research Studies with Minority Ethnic Audiences*. Aldershot: Ashgate.
- van Dijk, T. A. (1987) *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. London: Sage.
- van Dijk, T. A. (1993) *Elite Discourse and Racism*. London: Sage.

- van Dijk, T.A. (1994) Discourse and Cognition in Society, in Crowley & Mitchell, D. (eds) *Communication Theory Today*. Cambridge: Polity Press.
- van Dijk, T.A. (1999) *Ideology. A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- Verma, Gajendra (1992) Attitudes, Race Relations and Television, in Twichin, J. (ed.) *The Black and White Media Show Book – Handbook for the Study of Racism and television*. Staffordshire: Trentham Books.
- Zerubavel, E. (1997) *Social Mindscapes. An Invitation to Cognitive Sociology*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Appendix: A script of the “Muslim Family” in a news discourse – An example

DR- TV-NEWS 18:30/7. February 2002

This is the full text of a crime story from a news bulletin of Danish Public Service TV (DR).

Yet another Muslim family's disagreement on cultural norms has brought today a 22 years old Iranian man from Odense to police custody on 18 days remand for having kidnapped, beaten and threatened his 18 years old sister. The sister has explained that the brother was annoyed over that she would not marry an Iranian, which her father had found for her. Therefore he kidnapped her from an asylum, where she lives. The brother dismisses the charges and says that he was just worried about her sister because she was having too many different lovers. He did not know at all that the father was in a process of arranging a marriage, he told in the court today.

Please note that the story begins with: Yet another Muslim family's disagreement on cultural norms...

- 1) This implies that disagreement on (unspecified, but implicit as Danish versus Muslim) cultural norms that leads to violence is an ongoing process among the Muslim families. A normative assertion. But no evidence of its frequency.
- 2) The family involved is not merely an individual family (for instance of a certain sociocultural background with its idiosyncracies of its own members), it is predicated as a specific but abstracted family: the Muslim family. This generic feature is obviously encoded to make sense of the nature of the crime by attribution. The family has to be a Muslim only to undertake kidnapping, threats and physical violence. Since the Muslim is a religious predicate, the attribution implies that such type of crime does not take place among a Christian family, a Sikh or a Hindu family. However, the general social knowledge of other religious communities suggests that such crime does indeed take place among families of the mentioned faiths – but not *because* they are Christians (as in Southern Italy, Syria, Greece, the African continent) or Hindu, Sikh or Muslim (as in the sub-continent of India), but because of sociocultural, socio-economic resources, or in Bourdu's terms the social and cultural capital, and other idiosyncracies of the family members, e.g., tribal culture and customs, relations of economy and subsistence, inheritance and transfer relations of property in a marriage, or bigoted views about the people of other faiths and cultures etc.) Hence invoking of the religious identity of the family in the text above has no rational ground what-so-ever. But it does perform a social function (i.e. stereotyping of the structure and gender differentiated function of a Muslim family, attribution of

religiosity (Islam) to act of violence and crime, implicitly encoded dichotomization of cultural norms Ours vis-à-vis Theirs, and it helps shape a shared cognition of a Muslim family by constructing a script and model of such a family. But for a large number of the Danish audience, as we have demonstrated elsewhere (see, Hussain et.al., 1997; Hussain, 2000b) it is a common-sense view of a Muslim family which prejudiced mass media reproduce through such subtle speech-acts.

In the same bulletin, I noted, there were two other crime stories – one on economic fraud and one about a murder in which the news actors (that is the subjects of these acts) were ‘white’ Danes. Sensibly, their religious identity, or the culture and norms in which they have been socialized, was not invoked to make sense of their actions.

What is even more disturbing about the Danish culture and norms of news production is the fact that the editors very often refuse to acknowledge these subtle acts of discrimination and stereotyping in their signifying practices.

Now, to take a prominent case as an example, you may recall from the memory that the prince of Nepal massacred last year several members of his family, including the king, due to disagreement about the marriage. Would it make sense to say that it was a Hindu family to explain the crime? Hardly, because we lack such scripts or models, both in our personal memory and in the social memory, of a Hindu family to recognise the crime in a religious context.

A personal communication with the head of the DR-News (7-9 February, 2001) revealed that initiating the news item with “Yet another Muslim family’s disagreement with cultural norms...” had to do with the murder of a young woman by her Kurdish father in Sweden a week or so earlier. Nothing perhaps can be more convincing to qualify the theory of shared social cognition in discourse process and comprehension.

The journalist behind the crime story above had a presupposition that the audience will recall the murder in Sweden (which was also framed in the context of a Muslim culture in Danish media) from the memory to comprehend (make sense of) the nature of crime in the Danish news item. Thus the model of a Muslim family in the process of news-making and its reception is being shared in the discourse, if only because such models of interpretation or decoding clue for the texts and images are provided, in the first place, by the mass media themselves in their daily news production on ethnic affairs. This is how the media through its newmaking practices plays an important role in the reproduction of shared social cognition on ethnicity. On the reception side, one may argue, that not all members of Danish audience would perhaps subscribe to preferred reading or encoding of the media text, yet they would be able to follow (make sense of) what media is suggesting about a Muslim family in this news discourse.

Finally, it should be noted, that the model or a script of “Muslim family” in the news discourse, is not merely a journalistic product; it is interdiscursively

linked to other discourses of a Muslim Family produced in some other institutional practices of society in some other situational contexts e.g. in political discourse on integration and legislative measures against enforced marriages.

Hvordan lyder en kultur?

Musikalsk (selv)iscenesættelse i det offentlige rum og dets betydning for relationen mellem gruppe og individ¹

Eva Fock

På kulturdage, f.eks. i bydele eller på skoler, er der en vis tradition for at lokalområdets græsrodsgrupper, herunder de etniske minoriteter, går på scenen med bl.a. musik og dans. Er stedet Vesterbro i København, vil det kurdiske miljø eksempelvis stille op med unge klædte i folkedragt, som danser til lyden af den karakteristisk skrattende skalmeje og stortrommen – det typiske instrumentpar davul-zurna.

Davul- og zurna-
spiller til Vesterbro
kulturdage

Er der tale om en national eller politisk manifestation, f.eks. PKK's fødselsdag, Pakistans 50-års dag eller den årlige Newruz-fest, kurdernes nytårsfest, vil der også ofte indgå musik, for musik skaber en god stemning og trækker ofte gæster til. Ved den type arrangementer vil repertoireet være noget bredere; det kunne omfatte traditionel folkemusik, men det kunne også være politisk musik, kunstmusik eller mere moderne musik fra det pågældende område, som indgik i programmet – alt sammen afhængig af gruppe og sammenhæng.

Børn og voksne
danser til PKKs
fødseldagsfest i KB-
hallen

Når de unge kører i deres biler gennem byens gader med nedrullede vinduer har de stor fornøjelse af at spille dundrende høj popmusik – nogle gange dundrende høj arabisk eller indisk popmusik.

Det er alt sammen en del af kampen om synlighed – 'the struggle for visibility' (Thompson 1995: 296, Baumann 1996: 42). Minoriteter, etniske eller nationale grupper, de unge – alle skal de sørge for at blive set (eller hørt) på rette tid og sted. Men der er forskel på hvordan man ønsker at blive set, af hvem og hvornår.

Medierne er en meget vigtig kanal til at opnå synlighed i det moderne samfund. Gennem mediernes omtale nås et langt større publikum end gennem direkte møder med folk. Men mediet betyder samtidig at det bliver journalister som kommer til at indgå som bindeled, fortolkere eller ligefrem iscenesættere. Når radiojournalisten laver et program om danske unge med indvandrerbaggrund er det oplagt at ledsage programmet med musik, men hvilken slags? Skal det være typisk amerikansk mainstream musik af den slags flertallet af unge her i landet hører det, eller skal det være typisk etnisk musik (i betydningen folkemusik fra et af de lande de unges forældre stammer fra, fordi det er den musik som mest utvetydigt signalerer indvandrere)? Eller hvad med populærmusik fra disse lande?

Selvom musik ofte betragtes som et relativt isoleret underholdningsfænomen uden den helt store samfundsmæssige betydning, er den gennem sin enorme udbredelse og fantastiske signaleffekt blevet en vigtig faktor i kampen om den altafgørende synlighed som udgør en central del af en langt bredere kulturel magtkamp. Den engelske medieforsker John B. Thompson taler i bogen *"The Media and Modernity"* om kampen for synlighed.

In earlier forms of society, where visibility depended on the sharing of a common locality, there was no public arena that extended beyond the localized sphere of face-to-face interaction. [...] Since the development of

print and especially the electronic media, struggles for recognition have increasingly become constituted as struggles for visibility with the non-localized space of mediated publicness. The struggle to make oneself heard or seen (...) is not a peripheral aspect of the social and political upheavals of the modern world; on the contrary, it is central to them. (Thompson 1995: 247).

Denne kamp om synlighed finder både sted i medierne men også andre steder i det offentlige rum. Og for visse grupper, bl.a. indvanderne, bliver det let til en kamp om retten til eksistens. Bl.a. den svenske forskertrio Lundberg, Ronström og Malm har i forskellige sammenhænge beskæftiget sig med denne problemstilling. De taler om et ”kosmisk kasino”² hvor det ikke bare er vigtigt at gøre indtryk, det bliver direkte et livsvilkår. Hvis man ikke bemærkes tvinges man til usynlighed; at være usynlig er ikke at findes” (Lundberg m.fl. 2000: 28). Men det er ikke en enkelt og let gennemskuelig kamp – den finder sted på flere fronter med forskellige spilleregler og med meget sammensatte betydninger.

Det er formålet med denne artikel³ at se nærmere på brugen af musik i det offentlige rum, særligt den del som tjener et såkaldt repræsentationsformål – f.eks. når (bl.a. minoritets-)grupper bruger musik bevidst i en målrettet synliggørelse af sig selv eller når majoriteten bruger musik i iscenesættelsen af andre. Her vil især fokuseres på unge med tyrkisk-kurdisk, marokkansk og pakistansk baggrund i Danmark⁴, men der vil indgå eksempler hentet fra hele det danske samfund.

Den overordnede problemstilling vedrører især forholdet mellem individ og gruppe, minoritet og majoritet, når majoritets- og minoritetskulturer iscenesætter sig selv og hinanden musikalsk. Det centrale spørgsmål er, hvordan forskellige arenaer, forskellige sammenhænge hvor musik spiller en rolle, forudsætter forskellige former for musik, hvilken betydning de valg kan tillægges og hvilke konsekvenser det kan have hvis former eller betydninger fra de forskellige arenaer overføres til andre arenaer.

Musik som kulturelt udtryksmiddel

Som kulturelt udtryksmiddel anvendes musik i en lang række forskellige og forskelligartede sammenhænge i et moderne menneskes hverdag. Det indgår som socialt fænomen, hvor det udtrykker følelser, angiver eller ligefrem skaber stemninger og anvendes til at signalere eller opbygge individuelle og kollektive relationer, ja ligefrem identiteter (Stokes 1994, Fornäs 1995: 166, Ruud 1997 m.fl.).

The musical event, from collective dances to the act of putting a cassette or CD into a machine, evokes and organises collective memories and present experiences of the place with an intensity, power and simplicity unmatched

by any other social activity.[...] They also organise hierarchies of a moral and political order. (Stokes 1994: 3).

Og han fortsætter senere:

[...] music is socially meaningful not entirely but largely because it provides means by which people recognise identities and places, and the boundaries which separate them. (Ibid: 5)

Musik er, sammen med andre ekspressive kulturelle udtryksformer som dragter, dans og mad, en central del af de aktiviteter hvor det handler om at synliggøre særlige grupper eller fremme særlige sager. Der findes næppe den kulturmødeaktivitet⁵ med respekt for sig selv, som ikke har musik på programmet⁶. Men det sker ikke kun gennem organiserede aktiviteter. Vi bruger også musik i en lang række både formelle og uformelle sammenhænge i hverdagen, både ude og hjemme, bevidst og ubevidst. For de unge har denne brug af bl.a. musik særlig stor betydning. Bl.a. Kirsten Drotner har i flere sammenhænge understreget betydningen af hverdagens æstetiske produktion, defineret på flg. måde:

[...]those elements of our everyday culture in which we create symbols, and hence meaning, by giving these symbols concrete form. (Drotner 1990: 33)

- i de unges identitetsarbejde. Ungdommens kamp om den symbolske kontrol med det offentlige rum i byerne udspiller sig bl.a. gennem musik (Ibid: 8).

Det er vigtigt allerede her at erindre om at musik finder anvendelse i disse vældig mange forskellige sammenhænge, og at der ofte er meget stor forskel på hvilken musik som vælges ved de forskellige lejligheder, men derudover er musikbrugen i de mere uformelle og private sammenhænge ikke af central betydning for denne artikels emne.

Musik indgår således både i kollektive markeringer af mere eller mindre symbolske tilhørsforhold, og i individets komplicerede identitetsforhandling. Det er i dette spændingsfelt – i forhandlingen mellem det kollektive og det individuelle, mellem symbolsk repræsentation og identifikation, mellem det lokale og det globale – at det er interessant at se på hvordan musik bruges i det offentlige rum, som en del af den kulturelle iscenesættelse og synliggørelse af især etniske minoritetsgrupper.

Arenaer

Forståelsen af musik i relation til kontekst har jeg valgt at organisere ud fra en arenamodel⁷ hvor ikke blot den sociale kontekst (hvem man er sammen med) og den funktionelle kontekst (hvad man laver), men også den rumlige kontekst (hvor man er) og endelig den strukturelle kontekst (den organisatoriske ramme og de magtrelationer som spiller ind) indgår i analysen. Ikke mindst det sidste aspekt er meget vigtigt. Dette er en model som beskæfti-

ger sig med forståelsen af individets sammensatte liv i hverdagen, og med kræfterne bag de valg som foretages i den enkelte situation. Arenamodellen adskiller sig fra f.eks. Ruth Finnigans sti-metafor – 'pathway's' (Finnigan 1998) eller Poul Gilroys ruter – 'routes' (Gilroy 1992/Back 1996: 48, Røggilds 1996: 68), men udgør ikke nogen direkte modsætning til dem. Valget af stier og ruter beskæftiger sig i højere grad med hhv. individets vej gennem (musik)livet og (gen)forhandlinger af hvor man kommer fra og hvor man går hen, f.eks. i relation til etnicitetsdiskussionens fokus på rødder (Gilroy 1992/ Røggilds 1996: 68). Der er således tale om forskellige dimensioner.

Denne opfattelse af at individet i hverdagen bevæger sig mellem et utal af forskellige arenaer hvis skiftende indhold og betydning defineres af en lang række faktorer, er blevet nødvendiggjort af livet i det (sen)moderne samfund, hvor individer indgår i mange forskellige sociale relationer, kendetegnet ved en høj grad af diversitet. Ved løbende at tilpasse sin adfærd til de konkrete rammer sætter individet sig i stand til at fungere hensigtsmæssigt i skiftene mellem arbejde og fritid, det offentlige rum og det private rum, mellem familie, venner etc., og således favne de somme tider modsatrettede interesser og krav som individet udsættes for.

Netop arena-modellen er central i forståelsen af moderne individer, herunder også i høj grad både ungdomskulturer og minoritetsfænomener, idet den byder på den nødvendige fleksibilitet i forståelsen af individets adfærd (Fock 1999). Set i denne sammenhæng (om kulturel synliggørelse og iscenesættelse i det offentlige rum) kan arena-modellen være medvirkende til at forstå de strukturelle ligheder og forskelligheder i de aktiviteter som finder sted, og derved øge forståelsen af deres betydning og konsekvenser.

Her vil ikke indgå nogen gennemgang af alle de mange arenaer hvor man kan finde musik, men i stedet fokuseres på nogle ganske få arenaer som har særlig betydning i denne sammenhæng. Først og fremmest handler artiklen her kun om aktiviteter i den offentlige sfære, ikke den private. Dernæst indgår kun aktiviteter som målrettet vedrører synliggørelsen af særlige grupper, det er aktiviteter hvor repræsentation spiller en central rolle. Indenfor denne kategori skelner jeg yderligere mellem repræsentation på den folkelige majoritetsarena, på den officielle arena og på den flerkulturelle arena. Alle disse tre arena vil blive omtalt nærmere undervejs.

Offentlig sfære

privat sfære

Repræsentationsarenaer

- den folkelige majoritetsarena
 - på den officielle arena
 - den flerkulturelle arena

Den offentlige sfære

En af de ofte anvendte skillelinier i forståelsen af forskellige typer af adfærd er opdelingen mellem den private og den offentlige sfære. Der findes mange forskellige definitioner på dette skel, her arbejdes udfra en definition som skelner mellem på den ene side det private defineret som det skjulte og lukkede, og det offentlige som det åbne, tilgængelige, synlige – det som sker foran et publikum (Thompson 1995: 123). Johan Fornäs omtaler direkte den offentlige sfære som

That which is [...] open and accessible to everyone, or the common affair of in principle an all-inclusive number of people, in contrast to the private: that which is intimate, closed to the unwarranted or the business of only a strictly limited number of persons (down to only one single individual). (Fornäs 1995: 80).

Det er således ikke f.eks. den økonomiske dimension som her tillægges den største betydning.

Kun aktiviteter i den offentlige sfære (det offentlige rum eller hvad man nu vælger at kalde det), er af betydning i denne sammenhæng, og jeg vil derfor helt udelade overvejelser om den private sfæres opbygning og betydning. Men den offentlige sfære er på ingen måde nogen ensartet størrelse med fælles og klare spilleregler. Her er det så planen at fokusere på de aktiviteter hvori der indgår et aspekt af repræsentation, altså hvor de optrædende bevidst har til opgave at synliggøre en bestemt gruppe, ikke blot sig selv som individer. Og det er afgørende at understrege at det er *grupper*, ikke *individer* som repræsenteres (Ternhag 2000: 39). Ikke fordi de udøvende selv påstår noget andet, men fordi denne artikels problemstilling omhandler forholdet mellem gruppe og individ. Og netop retten til at være et individ, udover de kollektive tilhørsforhold alle individer i skiftende omfang oplever, er en væsentlig pointe i diskussionen.

Repræsentationsarenaerne og kulturel iscenesættelse

Aktiviteterne på repræsentationsarenaerne er som allerede antydnet ikke blot mange, men også mangeartede og med meget forskellige rammer og indhold. Her sættes fokus på et særligt felt, nemlig de aktiviteter som omhandler kulturel iscenesættelse. Det er kun en lille, men ofte en velkendt del af aktiviteterne. Med kulturel iscenesættelse er der tale om situationer hvor grupper under henvisning til et særligt kulturelt fællesskab går på scenen (bogstaveligt eller symbolsk) for at markere dette fællesskab.

Går man tættere på viser det sig dog at også aktiviteter med fokus på kulturel iscenesættelse dækker over et væld af forskellige typer af aktiviteter. Det er som en kinesisk æske hvor der hele tiden dukker et nyt lag op, nye lag som nødvendiggør yderligere specificeringer. Men det er absolut

nødvendigt for en forståelse af dette komplicerede emne, at der skabes forståelse af den forskellighed som karakteriserer de mange forskellige arealer, og at der skabes klarhed omkring præcis hvilke aktiviteter der tales. Derfor denne omstændelige afbarkning indtil kernen ligger klar og synlig.

Krav om ensartethed

Fælles for de aktiviteter som har repræsentation og kulturel iscenesættelse som formål er dels at synlighed står i centrum, dels at de som form skal kendetegnes gennem en vis grad af ensartethed.

Der skal være indbyrdes forskellighed mellem f.eks. de forskellige etniske grupper – en forskellighed som udmønter sig i f.eks. sprog, instrumenter, dragter etc. Forskelligheden synliggøres ved dertil udvalgte lejligheder – f.eks. ved de særlige kulturdage, temaarrangementer etc. som har det særlige formål at fremvise disse kulturers særkender.

Men samtidig skal alle disse etniske grupper synliggøre sig inden for en fælles ramme – de skal opbygge deres 'program' efter nogle ganske faste regler som omfatter f.eks. brug af traditionel musik, folkedans, mad, dragter o.s.v. Der skal, om jeg så må sige, arbejdes med det samme format, men med mulighed for (eller krav om) forskel i indhold. I de følgende afsnit kommer mere konkrete eksempler på hvilke grupper der kan være tale om, hvordan den ramme de forventes at udtrykke sig indenfor tager sig ud og hvilke regler de skal overholde.

Det er dette krav om både indbyrdes forskellighed og lighed som nogle steder fører til sammenligninger med en mosaik (Lundberg m.fl. 2000: 40, Lundberg 2001: 92ff) hvor alle sten nok skal være forskellige (i farve og form), men alle skal have dimensioner som muliggør at de kan indgå i mosaikken. Denne metafor er generelt meget illustrativ. Den afspejler nemlig det vi ser (udefra): en kompleks mangfoldighed som samtidig hænger sammen. Men netop fordi den beskriver forholdene udefra risikerer man at metaforen bliver præ- fremfor deskriptiv, hvilket betyder at egenskaben ikke kun gælder for de tilfælde hvor konklusionen bygger på konkret analyse, men også for de sammenhænge som kun tilsyneladende ligner. Således kan man komme til at overse den betydelige variation som også findes, mellem de forskellige grupper og de forskellige typer af aktiviteter, eller måske ligefrem konstruere virkeligheden så den passer til modellen.

Jonathan Schwartz ser nærmere på bl.a. begrebet mosaik i sin artikel "'Roots' and 'mosaic' in a Balkan village". Her læner han sig først op ad Ulf Hannerz' kritik af begrebet som

suggest for one thing that the subcultures as 'pieces', are all of one kind, all largely homogeneous in their characteristics, and all hard-edged. All this is questionable. (Hannerz 1992: 73 i Schwartz 1997: 262).

Herefter tilføjer Schwartz:

Mosaics are more likely to be the invention of scholars. They are outsiders' mapping devices to help visualize diversity and differences. Multiculturalism as policy depends upon mosaic as a key metaphor. (Schwartz 1997: 262).

Mosaik-metaforen kommer til at fungere som en slags selvopfyldende profeti, idet kravet om at de forskellige stykker som indgår i mosaikken skal være ensartede i form og klart adskilte, direkte påvirker de udøvende. De tilpasser sig modellen, den afspejler ikke virkeligheden.

Kravet om et fælles format, en ensartet ramme for f.eks. hvad der hører sig til og hvornår, gælder dog kun for beslægtede aktiviteter. Eksempelvis er der bred enighed om inden for hvilke rammer programmet skal bestå af farverig folkløse og hvornår det er diskret finkultur der skal til. Der er steder til Skælskør pigegarde, steder til kurdisk kædedans og steder til Den Kgl. Opera.

Det er meget sjældent at opleve 'crossover'-fænomer, men de forekommer. Et eksempel er arrangementer hvor der på det ene tidspunkt præsenteres indvandrer-amatørfolklore og lidt senere spilles moderne dansk jazz-fusion. Dette har jeg bl.a. oplevet på Nationalmuseet, hvor man på kulturnatten i 1996 valgte at bejle til begge arenaer samme tid. Jeg vil senere komme tilbage til hvad det kan have af konsekvenser. Men denne type aktiviteter hører så absolut til sjældenhederne. Oftest hersker der stor enighed om reglerne på de forskellige arenaer.

Det symbolske tilhørsforhold

Inden vi ser nærmere på de mere konkrete eksempler er det også vigtigt at understrege at forskelligheden inden for de musikalske repræsentationsaktiviteter ofte kun fastholdes på et symbolsk niveau, for deltagerne skulle helst kunne fungere sammen med andre grupperinger i andre sammenhænge. Faktisk er det en af de fantastiske egenskaber ved musikalsk samvær at man kan være sammen på den præmis.

Genom att gemensamt utöva musik kan en grupp människor erfara starka känslor av samhörighet, utan att någonsin behöva upptäcka om de faktiskt har något gemensamt utöver dessa känslor. Musiker og dansare har lätt att uppleva sig själva som en del i en självklar gemenskap utan att egentligen behöva dela värderingar i något annat sammanhang än det musikaliska. (Lundberg 2001: 75).

Dan Lundberg taler i samme artikel om en væsentlig konsekvens af den afgrænsede symbolske betydning. Selv hvor der er tale om organiserede tilhørsforhold er det vigtigt at fastholde at en række tilhørsforhold ikke samtidig udelukker andre tilhørsforhold. Lundberg omtaler dette som 'kompatibilitet'. Mellem grupper som er kompatible er det muligt at kombinere tilhørsforhold; men ikke alle tilhørsforhold er kompatible:

En och samma person kan vara pensionär, hårdrockare och kristen. Men knappast kristen och muslim... (Ibid: 81ff).

Samtidig er det også af grundlæggende betydning at repræsentationen ikke er/behøver være repræsentativ. Nok er der nogen som optræder på andres vegne (repræsentation), og nok *kan* der være tale om at udtrykke følelsen af et egentligt tilhørsforhold (f.eks. gennem nationalsange). Men som regel er der ikke krav om at alle skal føle sig direkte repræsenteret og tilgodeset ved det som fremføres. Der er generelt en klar bevidsthed om at aktiviteterne primært tjener det symbolske formål, hvor der arbejdes med at skabe en samhørighedsfølelse eller med at synliggøre mest effektivt – eller begge dele – uden at man individuelt behøver identificere sig med det valgte ikon hver gang.

Jeg vil inddrage tre arenaer som i særlig grad vil kunne give indsigt i de processer som har betydning for den kulturelle iscenesættelse af majoritet/minoriteter i den offentlige sfære.

Den folkelige majoritetsarena

Den folkelige majoritetsarena kendetegnes ved at tilhøre majoritetskulturen, uden dog at have nogen officiel repræsentationsrolle (jf. den officielle repræsentationsarena). Det er folkeligheden som står højest. De grupper som søger synliggørelse her er ikke marginaliseret i nogen bredere forstand – i modsætning til mange grupper som deltager i den flerkulturelle arena (jf. den flerkulturelle repræsentationsarena). Hvor flere grupper deltager (f.eks. ved sportsaktiviteter) er det afgørende at der principielt er tale om ligeværdighed mellem de deltagende parter, ikke om noget kulturelt hierarki. Selvom der kan være tale om særdeles snævre niche-aktiviteter så repræsenterer deltagerne netop en del af majoritetskulturen – ikke noget som er marginaliseret i betydningen at de står uden for samfundet.

Listen over aktiviteter på denne arena er meget lang, da det er en meget udbredt arena*. Det er noget de fleste kender og har deltaget i, i løbet af deres liv. Arenaen er generelt temmelig uprætentiøs, men kan have en meget stærk symbolsk betydning som man ikke skal kimse af. Aktiviteterne er ofte velkendte, populære og i hvert fald på overfladen problemløse (selvom fjendskabet mellem to nabo-fodboldklubber nok lejlighedsvis kan være voldsomt for de involverede). Det er ikke en arena hvor de etniske minoriteter indgår, i hvert fald i Danmark, men den er væsentlig at inddrage her, fordi den fungerer

* De danske folkedanserne som har øvet i de lokale forsamlingshuse rundt om i landet mødes i deres forskellige lokale dragter med deres danserepertoire (inklusive musikken) til dansetævnener.

I de små provinsbyer marcherer pigegarderne gennem byens hovedgade til byfesten.

I DGI-byen mødes gymnastikhold fra hele København til stævne. Ved indmarchen kommer alle holdene i deres forskellige dragter (gymnastiktøj i forskellige farver) og måske ligefrem et flag.

Fodboldkampen mellem to lokale hold kan tilsvarende være del af en folkelig repræsentation, ligesom skoleklasserne eller skolerne som viser hvad de duer til inden for aftalte discipliner, kan være det.

parallelt med minoriteternes arena(er) og derved kommer til at indgå i det samlede billede når det handler om relationen mellem minoritet/majoritet.

Den officielle repræsentationsarena

En anden central arena som også især vedrører majoritetskulturen er den officielle repræsentationsarena, majoritetssamfundets kollektive arena som omfatter aktiviteter på det officielle (f.eks. nationale) niveau. Denne arena omfatter eksempelvis aktiviteter i relation til statsensembler af forskellig art og en del af statsinstitutionernes aktiviteter. Siden 1990 har et udvalg under Kulturministeriet bl.a. valgt et statsensemble, som "...er Danmarks musikalske ansigt udadtil [...] en slags ambassadør for Danmark og det danske musikliv" (Dam, 1996). Valget er i den forløbne periode faldet på fire ensembler: Kontra Kvartetten, New Jungle Orchestra, Safri Duo og senest Athelas Sinfonietta Copenhagen. Disse ensembler kendetegnes alle ved høj kvalitet, nytænkning og et internationalt niveau. Det er højt professionelle ensembler som inden for hver deres genre har gjort og gør en stor indsats for det danske musikliv. Desuden har landet forskellige nationale orkestre, kor m.m. som deltager i repræsentationsaktiviteter i ind- og udland. Traditionel dansk folkemusik indgår ikke på den nationale kulturministerielle lønningsliste, men indgår lejlighedsvis i officielle sammenhænge.

Hvis vi ser på den officielle repræsentationsarena generelt, er det klart at den bygger på nogle overordnede kulturelle strategier som er fælles for andre tilsvarende lande. Er der tale om en velkonsolideret vestlig nationalstat præsenterer den som regel ikke sig selv i folkedragt på den internationale scene, hvor høj kunstnerisk standard står i centrum. Påklædningen er neutral – folkedragter indgår kun sjældent og kun ved ganske særlige lejligheder. På den officielle arena røbes nationaliteten oftest mere indirekte på repertoirelisten som vil domineres af nationale komponister, herunder gerne både noget nyere og et par nationale klenodier – for Danmarks vedkommende typisk Carl Nielsen og f.eks. Poul Ruders eller et statsensemble. Måske kan man sige at selvforståelsen, her den nationale, er så velfunderet at det ikke er noget man behøver skilte med.

Hvis man søger et mere folkløstisk præg på denne type koncerter skal man bevæge sig til f.eks. det østlige Europa hvor staterne er i færd med en national konsolidering efter opløsningen af det tidligere Sovjet. Man kan også se på et land som Tyrkiet, som ønsker anerkendelse på kulturscenen i europæiske sammenhænge. Som eksempel på denne type aktiviteter kan nævnes det statslige kor og orkester for tyrkisk musik 'Devlet Klasik Türk Müzigi Korosu' som bl.a. drog på international turné i 1996. Orkestrets opbygning og repertoire er et fascinerende eksempel på nogle af spillereglerne på denne arena: Her er tale om et symfoniorkester i stor besætning (i alt ca. 85 musikere og sangere), struktureret ganske som et vestligt symfoniorkester (både hvad angår instrumentgrupper, stemmer og antal på hver stemme). Dog er en del, men kun en del, af instrumenterne erstattet med

Prøve med det statlige kor og orkester for klassisk tyrkisk musik, Devlet Klasik Türk Müzigi Korosu

tyrkiske instrumenter. Tilsvarende er også koret opbygget efter vestlige normer – ca. 40 personer opdelt i stemmer.

Når denne opbygning danner grundlag for bemærkninger skyldes det at musikken som spilles stammer fra den osmanniske periode og grundlæggende er enstemmig og modal. Men med Atatürks europæisering blev der sat nye standarder, såher er der nu rigtig mange på den ene stemme!

Selvom Tyrkiet selv vælger denne iscenesættelse på den officielle arena er det IKKE denne type orkestre som kommer officielt til Danmark, når det er Tyrkiet som står på programmet. I forbindelse med Københavns status som europæisk kulturhovedstad i 1996 deltog ganske vist et tyrkisk orkester, men det var 'Oriental Turkish Music Group', som har adresse på den

'Oriental Turkish Music Group' i spelteltet i København

tyrkiske statsradiofoni (T.R.T) i Ankara. De spillede i spejlteltet på Nytorv ved et arrangement som balancerede mellem det officielle og det flerkulturelle, idet både den tyrkiske ambassadør og det danske kulturministerium deltog i et officielt arrangement først på dagen, medens offentligheden (herunder især mange tyrkere) deltog i aftenens koncert. Men repertoiret bestod af typisk orientalsk sigøjnerinspireret musik (*fasil*) af den type man ofte finder på de tyrkiske tavernaer etc.

Hvad der ligger bag dette valg kan være usikkert, men et aspekt kunne være at netop tyrkisk kultur i Danmark ofte associeres med enten det eksotiske eller med indvandrere, ikke med højkultur. Tyrkiet indgår ikke på den officielle musikarena, endnu. Både kunstmusikken og den kommercielle populærmusik er helt afhængig af enkeltpersoners uformelle initiativ, hvis den skal opføres. Derimod indgår både kunst- og populærmusik fra andre dele af verden lejlighedsvis på den officielle arena i Danmark. Fra flere (syd)-østasiatiske lande, bl.a. Japan, Kina og Indonesien kommer der stor musik på besøg. Hvad angår populærmusik er det i højere grad afrikanske og latinamerikanske lande som har adgang til de store scener.

Japansk kammermusik – sankyoku
– på Glyptoteket

På den officielle repræsentationsarena kommer valg af musik således til at afspejle og indgå i den bredere diskurs på indvandrerområdet, en problematik som falder udenfor denne artikel (Fock 1999 og 2000).

Rammerne for den officielle præsentationsarena ændres radikalt i lande hvor der er tale om egentlige politiske frontlinier – som følge af krig, nylig løsrivelse etc. Her bliver tonen ofte skærpet (Stokes 1994: 8ff, Pettan 1998, Lundberg 2000:79, Eyre 2001, Baily 2001), og patriotiske dagsordener kan komme til at dominere over kunstneriske krav. Men da der her fokuseres på danske erfaringer vil jeg undlade at gå dybere ind på denne særlige problemstilling.

Officiel folkløse

Der er dog sammenhænge mellem arenerne hvor nationalstaterne tager folkløsen med ind på de store scener. Det sker når nationalstaten føler en særlig forpligtelse overfor landets (f.eks. etniske) minoriteter, enten fordi anledningen for den store officielle aktivitet har at gøre med minoriteter (officielle konferencer om emnet), undertrykte folk (f.eks. arrangementer på landets etnografiske museer), globalisering (f.eks. FN's jubilæer og åbningen af De Olympiske Lege) etc., eller fordi det er blevet en del af en tradition.

Indisk musik til
minoritets-
konference

Et eksempel på et sted hvor man kan tale om en sådan tradition findes ved det europæiske melodi grandprix. Her dyster et antal europæiske lande om at vinde konkurrencen for kommerciel pop – et fænomen med mange interessante elementer for såvel musikologer som andre populærkulturforskere. Ét interessant element er udformningen af de nationale sange – herunder både brugen af regionale kendetegn i musikken/instrumentation/sangstil og anvendelsen af minoritetsmusikere. Et andet er mønstrene i stemmeafgivningen – hvilke lande der stemmer på hinanden, og hvilke der *ikke* gør det⁸. Et tredje interessant element er det show som værtsnationen vælger at stable på benene mellem præsentationen af de nationale sange og selve afstemningen.

Når jeg her vil bruge melodigrandprix 2001 som eksempel på minoriteternes inddragelse på den officielle repræsentationsarena skyldes det netop dette show i showet. I 2001 blev det europæiske melodigrandprix afholdt i København. Som værtsnation fik det officielle Danmark adgang til et millionpublikum over hele Europa. Her var der for alvor grund til at tale om at vise ansigt udadtil. Der investeres ofte meget store summer i disse spektakulære shows som gennem flere år har haft tradition for at indeholde en blanding af musik, dans og scenografi på højt niveau. Der har nemlig været tradition for at showet på en eller anden måde præsenterede værtsnationens kunst-

neriske formåen, altså det høje kunstneriske niveau som kendetegner denne arena, inden for en blanding af udtryksformer og stilarter. Her indgår både finkultur, populærkultur og folkekultur (ofte i en meget æstetificeret udgave), nyt og gammelt samt majoriteter og minoriteter (i hvert fald nogle af dem). Både England og Sverige, de to foregående værtsnationer, lavede denne form for sammensatte shows som favnede en kulturel diversitet. Men hvad valgte Danmark? Jo, her kom den særdeles veletablerede popgruppe Aqua på scenen, i samarbejde med en hårdtpumpet Safri Duo.

Man kan gøre sig mange overvejelser over det danske valg, og en del rækker langt ud over denne artikels både problemstilling og ramme. Men én ting falder indenfor, nemlig den officielle iscenesættelse af Danmark som noget man kan fortolke som et kulturelt homogent og moderne sam-

I Nørrebro Medborgershus dances kurdisk

kædedans en sen aften i fælles dansk-kurdisk sympati for de undertrykte kurdere i Tyrkiet, i forlængelse af følelsesladede beretninger om kurdernes forhold og om danskeres fængselsophold i tyrkiske fængsler.

I Nørrebrohallen dances også kædedans, her i forbindelse med den tyrkisk-kurdiske nytårsfest. Deltagerne ved dette arrangement er overvejende kurdere.

Den orientalske mavedans er på programmet i en række af landets tyrkiske restauranter hvor gæsterne kan dyrke de vibrerende maveskind medens de tyrkiske retter fortæres.

På Vesterbro kulturdag spilles og dances der – bl.a. kurdisk folkedans udført af unge i folkeklæder (som ikke har direkte relation til det lokalområde disse unge har relation til i Tyrkiet), akkompagneret af det traditionelle instrumentpar davul-zurna. Dansetrinnene kan føres tilbage kurser i tyrkisk folkedans som blev gennemført rundt om i København i 1980'erne.

Ved den kulturelle markedsdag på en folkeskole i Valby spiller græske musikere på bouzouki i kælderen under skolen, medens græske lækkerier til ganen rækkes over disken. Andre steder på skolen spilles somalisk pop, en tyrkisk elev danser mavedans og en dansk folkedansforening optræder i folkeklæder. Her sidestilles undtagelsesvis dansk og udenlandsk folkløse, til alles store fornøjelse.

fund som ikke behøver inddrage minoritetsgrupper i denne type officielle arrangementer. Som det tidligere er blevet påpeget er der ingen krav om identifikation og om at arrangementerne skal være repræsentative for befolkningen i sin helhed. Men når der er opstået en tradition for en særlig form for flerkulturel dimension på en officiel arena er det værd at bemærke når traditionen brydes så markant som i dette tilfælde, måske ikke mindst set i lyset af den generelle flerkulturelle debat i netop Danmark!

Nu byder denne form for officielle minoritetsshow i øvrigt på mange overvejelser, bl.a. fordi de ofte bygger på en klar asymmetri i forholdet mellem majoritet og minoritet. De er også ofte med til at fastholde det eksotiske aspekt ved minoritetskulturerne. Det er således en svær balance ved denne type arrangementer at finde en form som er passende. Men slet ikke at gøre forsøget er noget andet.

Den flerkulturelle repræsentationsarena

Denne arena er en specialitet for flerkulturelle samfund i den moderne betydning hvor det flerkulturelle er knyttet til især etniske/nationale minoriteter som er kommet til landet som indvandrere/flygtninge. Når det er vigtigt at understrege dette aspekt ved det moderne flerkulturelle samfund, er årsagen den enkle at alle samfund dybest set er flerkulturelle pr. definition. Overalt findes forskellige kulturelle grupperinger med egne regler, normer o.s.v., men det er ikke nok i denne sammenhæng. I et moderne flerkulturelt samfund dominerer etniske/nationale (evt. kombineret med religiøse) skillelinier, og den kulturelle baggrund tildeles en central og polariserende rolle. Her tales ikke længere så meget om køn, klasse etc.

Samtidig med en opdeling i de stærkt polariserede grupperinger findes desuden en kraftig homogenisering sted, på hver side af den etnisk/nationale skillelinie. Et flerkulturelt samfund kan således let komme til at forveksles med et to-kulturelt samfund (os/de andre, majoritet/minoritet, danskere/indvandrere) med en klar indbygget asymmetri, herunder med en klar bevidsthed om en majoritetskultur og dens overlegenhed i forhold til minoritetskulturerne. Dette er i høj grad tilfældet i Danmark. At der kan være tale om en konstrueret majoritetskultur med et til tider tvivlsomt historisk belæg er sagen uvedkommende, blot illusionen virker. Man skal derfor gøre sig klart at selvom aktiviteterne på denne flerkulturelle arena nok er folkelige, og de umiddelbart har mange fælles lighedstræk med aktiviteterne på den folkelige majoritetsarena, så er der den væsentlige forskel at der her er tale om en grundlæggende asymmetri i forhold til majoritets-samfundet, og hermed også tale om en slags kamp.

Relationen mellem arenaerne

For samtlige repræsentationsarenaer gælder, at udtryksformerne er opbygget efter en særlig skabelon som er blevet udviklet over tid. Og de er

opbygget med særligt henblik på denne specielle arena. Oftest har de faktisk meget lidt at gøre med de berørte individers hverdag. Dette er langt fra hverdagens æstetiske produktion. I stedet er kravet til indholdet primært blevet genkendelighed, synlighed. For den flerkulturelle arenas vedkommende foretrakkes desuden ofte farverigdom og eksotisme, så ikke blot de enkelte minoritetsgrupper kan skelnes fra hinanden, men også minoriteterne kan adskilles fra majoriteten.

Inden for hele den kulturelle iscenesættelse i almindelighed arbejdes der med en slags kulturelle varemærker⁹ som har til formål at udstille og tydeliggøre kulturelle tilhørsforhold. Men her adskiller den flerkulturelle arena sig fra de to øvrige arenaer ved at give dette aspekt forøget betydning, i forlængelse af ovennævnte forskel. Her kommer varemærkningen nemlig til at indgå i en slags identitetskamp. Den svenske forskertrio Lundberg, Ronström og Malm omtaler fænomenet på flg. måde:

Genom att bli synliga kan grupper som befinner sig i samhällets periferi närma sig centrum och därmed tillägna sig makt. Att synliggöra förutsätter medvetandegörande an hur gruppen 'är', dess 'kultur' eller 'identitet'. Medvetandegörandet får till effekt att gruppens kollektiva särpråget standardiseras, objektifieras, fixeras och ges tydliga symboliska kännetecken. Genom **kulturell varumärkning** åstadkoms väl utarbetade, tydligt avgränsade grupp- specifika kulturella markörer – varumärken. (Lundberg m.fl. 2000: 25ff)

I afsnittet om det symbolske tilhørsforhold omtaltes kompatibiliteten inden for visse arenaer. Aktiviteterne på den folkelige arena er netop kendetegnet ved en sådan kompatibilitet. At man er medlem af en idrætsforening eller en folkedanserforening udelukker på ingen måde at man også dyrker lokalteater m.m. Her kan man uden problemer have flere parallelle relationer. Tværtimod er det ofte forekommende at meget aktive personer fylder meget i det lokale foreningsliv. Samtidig har de grupperinger som deltager i aktiviteterne på denne arena generelt ingen betydning for eventuelle tilhørsforhold på andre arenaer. Vi snakker her ikke om individuel identitet men om kollektive gruppetilhørsforhold på et løsere plan. Det er alle enige om, både dem som tilhører de pågældende grupperinger og omgivelserne.

Tilhørsforhold som udtrykkes på den officielle arena – i det omfang man forventes at føle et direkte tilhørsforhold til aktiviteterne på denne arena gennem f.eks. nationalitet – er ikke på samme måde compatible, eftersom man som hovedregel kun kan have én nationalitet. Men man kan samtidig godt indgå i mange andre individuelt valgte gruppetilhørsforhold på andre arenaer. Også dette er der bred enighed om, både blandt deltagerne og omgivelserne.

Anderledes forholder det sig med den etnisk-definerede kulturelle baggrund som kommer til udtryk på den flerkulturelle arena. Her er der en tendens til, ikke mindst fra majoritetens side, at mene at det kollektive og det individuelle er sammenfaldne størrelser og at den gruppe man udtryk-

ker sit tilhørsforhold til på et givent tidspunkt, siger alt om hvem man i øvrigt er. Det er værd at bemærke, som bl.a. Owe Ronström har gjort det (Ronström 1996), at bl.a. pensionistforeninger i vidt omfang anvender de samme arenaer og de samme typer symboler, d.v.s. musik, dans og tøj. Men hvor pensionisterne samtidig kan have en anden identitet i andre sammenhænge, er der meget som tyder på at det samme ikke er muligt for de etniske minoriteter. For dem fanger bordet. Denne arena er således asymmetrisk idet den defineres som inkompatibel af omgivelserne medens det er mit klare indtryk at den fra deltagerne opfattes som kompatibel, i hvert fald i et vist omfang.

Problemet ved stemplingen af minoriteternes gennem deres deltagelse i den flerkulturelle arena er, at det i realiteten er på denne, og ofte *kun* på denne arena at minoriteterne i et flerkulturelt samfund kan blive synliggjort offentligt. Ja, faktisk er der krav om at de *skal* repræsenteres hvis de vil deltage i kampen om samfundets opmærksomhed og dermed om politisk indflydelse og om de økonomiske midler. Det moderne samfund har nemlig ikke blot det performative element helt i front. Kravet om synlighed er, som det tidligere er blevet påpeget, centralt i det moderne samfund. Men samtidig får minoriteterne kun adgang til netop den flerkulturelle arena – arenaen som er uundværlig hvis de marginaliserede grupperinger vil bevæge sig fra samfundets periferi mod dets centrum. Ligesom et firma skal have SE-nummer, navn logo og en god historie, skal en etnisk minoritet have et sprog, en (folke)musik, folkedragt, en dans og mad som kan medbringes når de indtager den flerkulturelle repræsentationsarena. Gruppen skal også have en baggrund, men ingen historie som indgår i de fælles historiebøger. Det er så musikken og de øvrige ekspressive udtryk som skal gestalte den forskellighed som står i fokus i gruppernes kamp om synlighed og opmærksomhed (Lundberg 2000: 80).

Dette er således en arena som fungerer på helt andre præmisser end både den officielle og den folkelige arena. Og majoriteten behøver ikke deltage her – faktisk skal de det som regel ikke. Majoriteten ser på! Sker det (at majoriteten deltager) kommer det oftest til at eksemplificere uligheden frem for ligheden, som det var tilfældet ved det Nationalmuseumsarrangement som omtales i afsnittet om krav om ensartethed. Herved arbejdes ikke længere med en forskellighed, men netop med en hierarkisk ulighed. Dette ses typisk ved de lejligheder hvor højt professionelle danske musikere fra f.eks. den klassiske scene eller jazzmiljøet bliver sat på programmet sammen med indvandrere som bare er glade amatører.

Deltagelsen i denne flerkulturelle repræsentationsarena er så vigtig for minoriteterne at hvis man ikke har de fornødne elementer så kan man bare opfinde dem, konstruere dem. Selvom der ikke ligefrem ligger et "Do it yourself kit: how to become ethnic" på nettet, så ligger opskriften klar i de kilometervis af flerkulturelle manifestationer som allerede har fundet sted. Mad, musik og mavedans. Flotte dragter. Alle kender det – fænomenet er på ingen måde specielt dansk. Og selvom elementerne er konstruerede går der

ikke lang tid inden både aktører og publikum selv begynder at tro på historien – den stilart – som gradvist er blevet udformet.

Det er i denne sammenhæng værd at bemærke at vi har to parallelle men modsatrettede strømninger i kulturbranchen: En løsrivelse af musik fra dens rødder, så enhver musik i dag kan bruges af alle og enhver. New Jungle Orchestra som statsensemble med deres stærke inspiration fra både Bali, Vestafrika og Balkan, er et eksempel på denne strømning, ligesom brugen af samples i f.eks. techno og filmmusik repræsenterer det samme. Her overfor står tendensen til at bruge musik i stadigt stigende omfang som del i en identitetsproces baseret på rødder.

Konklusion

Aktiviteterne på samtlige de omtalte repræsentationsarenaer har en tilbøjelighed til at få karakter af manifestationer. Der er tale om aktiviteter som tjener særlige formål, og som pr. definition skal repræsentere større grupperinger. Der gælder særlige spilleregler for repræsentationsarenaerne, ikke mindst med henblik på synliggørelse, og det ved alle. Men reglerne er ikke de samme på de tre arenaer, noget ikke alle ved. Dette var sådan set også ligegyldigt hvis adgangen til de tre arenaer var frivillig og fri. Men det er den som beskrevet ikke.

Hermed er vi ved sagens kerne, for med den flerkulturelle arenas centrale placering i den danske kulturdebat har situationen ændret sig på afgørende vis. Hvor det tidligere handlede om minoriteternes ret (kamp for ret) til en anderledeshed som blev begrundet med deres kulturelle baggrund, er det næsten umærkeligt bevæget sig over til at være et krav om anderledeshed – næsten uanset om de vil det eller ej. Og så er det knap så sjovt, for så mister man nemlig retten til at være en del af majoriteten i andre sammenhænge. Hermed er vi så tilbage ved spørgsmålet om tilhørsforhold. For de grupper som deltager på den flerkulturelle arena er generelt udelukket fra at deltage i andre arenaer. Som tidligere nævnt kunne tyrkisk musik kun indgå under særlige betingelser på den officielle arena, nemlig på en måde som tilhørte stilen på den flerkulturelle arena.

Der er sådan set ikke noget problem i repræsentationsarenaernes meget iscenesatte stil og deres selektive valg af elementer. Også iscenesat kulørt folkløse kan have sine store kvaliteter. Det bliver først til et problem hvis elementer som er knyttet til og udviklet til en bestemt arena, med alle dens særlige spilleregler og krav, bringes udenfor den ramme og tildeles generel gyldighed i andre arenaer, andre sammenhænge, og hvis kollektive identiteter overføres til enkeltindivider. Et eksempel på dette fænomen kan findes i Danmarks Radio. I indledningen rejstes spørgsmålet, hvordan en journalist musikalsk ville introducere et program som omhandlede unge danskere med indvandrerbaggrund. Skulle det være amerikansk mainstream-pop, traditionel etnisk musik eller pop med relation til de unges baggrund? I hvert fald én

journalist valgte klart – og denne journalists valg er på ingen måde unikt. Hun valgte at spille en 20 år gammel plade med traditionel marokkansk folkemusik fra Marrakesh. En ting er at de marokkanske indvandrere i Danmark ikke kommer fra Marrakesh i Atlasbjergene i det sydlige Marokko, men derimod fra Rif-bjergene i den nordlige del af landet. Problemet var heller ikke at det var en 20 år gammel plade som blev sat på, selvom emnet var nutidens unge. Den klart væsentligste fejl var brugen af traditionel folkemusik i relation til storbyunge i København. Man kan her undre sig over hvad det er som får nogle erfarne journalister til at foretage denne slags fejlgreb, når de i danske sammenhænge er helt klar over at unge ikke hører den samme musik som deres forældre – *tværtimod!* Her kunne man formode at det, udover manglende refleksion, netop er overførslen af udtryksformer fra den flerkulturelle arena som journalisten kender, til de unges liv i øvrigt. Og hermed er vi netop ved den overførsel af gruppekendetegn fra repræsentationsarenaer i det offentlige rum til individer i det moderne samfund.

Et andet eksempel på overførslen af kendetegn og egenskaber fra repræsentationsarenaen til andre af livets arenaer, er omgangen med indvandrernes kultur som eksotisk og nærmest historieløs. Den musikalske folkløse stortrives, men vidensbaseret formidling om de samme grupper mangler. Rigtig mange skoler inddrager minoriteterne i forbindelse med kulturaktiviteter – kulturdage m.m. som del af den ekspressive del af arrangementet. Men de samme kulturer – ikke mindst landene i bredere forstand – inddrages kun yderst sjældent i forbindelse med grundigere undervisningsprogrammer. Danske skolebørn (og lærere) lærer måske noget om indvandrere og deres kulturelle baggrund, men der formidles ikke parallel viden på et niveau som matcher andre kulturer, viden som kunne udfordre det stereotype billede på de etniske minoriteter.

Både indvandrerne og deres efterkommere er ofte selv med til at lægge programmer for de flerkulturelle aktiviteter, og er således (bevidst eller ubevidst) med til at fastholde den traditionelle folkløse som det kulturelle ikon. Årsagen er, som de selv har udtalt ved flere lejligheder¹⁰, at enhver jo ved at det er det som hører sig til i den slags sammenhænge. Hvad de næppe medregner i deres kalkulationer er, at majoriteten i dette særlige tilfælde overfører indholdet til helt andre arenaer, hvorved betydningen omkodes, ændres og tillægges en ny autoritet. Og herved kommer den umiddelbart tiltalende flerkulturelle arena til at cementere forholdet mellem kulturerne, hvor minoritetskulturen ses som traditionel og majoritetskulturen som moderne, hvor moderne kulturer består af individer medens traditionelle kulturer er kollektive.

Noter

1. Resultaterne her bygger på forskningsprojektet 'Mon farven har en anden lyd?', gennemført med støtte af Statens Humanistiske Forskningsråd, fra 1995 til 1998. Projektet omhandlede unge danskere med tyrkisk-kurdisk, pakistansk, marokkansk baggrund.

2. Udtrykket 'kosmisk kasino' har de lånt fra Zygmunt Baumann som i artiklen 'Från pilgrim till turist' omtaler målet om at gøre størst muligt indtryk på mindst mulig tid.
3. Denne artikel, som er en omarbejdning af et indlæg ved seminaret 'Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund', afholdt 29.4-1.5 2001 på Magleås, som del af 'Global Media Cultures'. Præsentationen i Magleås byggede på brugen af videoklip som illustration. Her er det blevet nødvendigt i stedet at lave beskrivelser af nogle af aktiviteterne.
4. Det skal understreges at der bygges på erfaringer som vedrører netop disse tre grupper – grupper som kendetegnes socialt ved at være efterkommere af de arbejdsimmigranter som kom til landet i 1960'erne og 1970'erne. Der er således tale om en socialt defineret gruppe som adskiller sig markant fra f.eks. (efterkommere af) flygtninge fra storbyområder i eksempelvis Iran og Irak.
5. Betegnelsen 'kulturmodeaktiviteter' dækker over de aktiviteter som har det særlige dagsordenspunkt i det moderne samfund at lade folk med forskellig kulturel baggrund mødes. Af typiske eksempler kan nævnes skolars kulturdage, lokalområders kulturdage eller -uger, kultur- og venskabsforeningers udadvendte aktiviteter.
6. Musik er ikke ene om at spille en rolle i det symbolske identitetsarbejde, også film og litteratur kan være 'en god indgang til forståelse af ambivalente følelser, komplekse processer, stemninger, tabuemner og kulturelle kreoliseriner eller blandinger' (Mørck 1996: 71). Det særlige for musik er, at den har en langt større anvendelse i flere forskellige sammenhænge.
7. Denne model er blevet grundigere beskrevet i artiklen "The Musical Arenas of Everyday Life" (Fock, still in print). Arenabegrebet er inspireret af en lang række forskere som har benyttet sig af dette eller beslægtede udtryk (rum, sfære, zone...) i forsøget på at indfange den sammensathed som karakteriserer moderne liv, herunder Schierup & Ålund 1987, Ronström 1992, Werbner 1996, Mørck 1998, Lundberg, Ronström & Malm 2000.
8. Ved Melodi Grandprix i 1997 var der bl.a. meget markante forskelle i stemmetallene til det tyrkiske nummer som var et typisk eksempel på tyrkisk pop. Det markante skel lå mellem lande som havde åbne telefonafstemninger (de var generelt meget positive overfor sangen, ja flere lande, herunder Tyskland gav ligefrem maksimum point til Tyrkiet) medens lande hvor juryen var udvalgt fra centralt hold var meget negative. Eksempelvis gav Danmark som det eneste land nul point til Tyrkiets indslag.
9. Mark Slobin har i artiklen 'Musik och kulturell mångfald' (1995) i *Invandrare & Minoriteter nr. 2*, skrevet i samarbejde med Owe Ronström, påpeget processen: cultural branding.
10. Dette er blevet bekræftet gennem interview med aktører på den kulturelle arena.

Referencer

- Bauman, Zygmunt (1994) Från pilgrim till turist, *Moderna tider* nr. 47.
- Baumann, Gerd (1996) *Contesting Culture*. Cambridge: Cambridge U.P.
- Baily, John (2001) *Can You Stop the Birds Singing? – The Censorship of Music in Afghanistan*. København: Freemuse.
- Dam, Susanne Weihe (1996) *Kulturkontakten* nr. 4, Kulturministeriet.
- Drotner, Kirsten (1990) Youth, Aesthetics and Politics, in Røggilds, Flemming (ed.) *Studies in Cultural Sociology* nr. 28.
- Eyre, Banning (2001) *Playing With Fire – Fear and Self-censorship in Zimbabwean Music*. København: Freemuse.
- Finnigan, Ruth (1989) *The Hidden Musicians*. Cambridge: Cambridge U.P.
- Fock, Eva (1999) With the background in the foreground, *YOUNG*.
- Fock, Eva (2000) *Mon farven har en anden lyd? Strejftog i 90'ernes musikliv og ungdomskultur i Danmark*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Fock, Eva (2001) Verdensmusik – en verden til forskel, in *Musik, möten, mångfald*. Åbo: NNF Publications 8.

- Fock, Eva (In print) The Musical Arenas of Everyday Life, in Lithman, Yngve & Anderson, Mette (ed.) *Youth, Otherness and the Plural City: Modes of Belonging and Social Life*. Oxford: Berg Publishers.
- Fornäs, Johan (1995) *Cultural Theory & Late Modernity*. London: Sage Publications.
- Hannerz, Ulf (1992) *Cultural Complexity: The Social Organization of Meaning*. New York: Columbia U.P.
- Lundberg, D., Malm, K. & Ronström, O. (2000) *Musik, Medier, Mångkultur*. Hedemora: Gidlunds Förlag.
- Lundberg, Dan (2001) Individen i fokus, in *Musik, möten, mångfald*. Åbo: NNF Publications 8.
- Mørck, Yvonne (1996) Mixede masalaer, asiatiske countrysangere og "bhaji" på stranden, *Social Kritik* 45/46.
- Pettan, Svanibor (1998) *Music, Politics, and War: Views from Croatia*. Zagreb: Institute of Ethnology and Folklore Research.
- Ronström, Owe (1996) *Vem ska ta hand om de gamla invandrarna?* Stockholm : Socialtjänsten, FoU-byrå (FoU-rapport 1996:3).
- Schwartz, Jonathan (1997) "Roots" and "mosaic" in a Balkan village, in Olwig, Karen Fog & Hastrup, Kirsten (eds.) *Siting Culture*. London: Routledge.
- Slobin, Mark (1993) *Subcultural Sounds: Micromusics of the West*. Hannover & London: Wesleyan U.P.
- Stokes, Martin (red.) (1994) *Ethnicity, Identity and Music*. Oxford: Berg Publishers.
- Ternhag, Gunnar (2000) For Four Years I Lived Together with Another Man, in Lundberg, Dan & Ternhag, Gunnar (eds.) *The Musician in Focus: Individual Perspectives in Nordic Ethnomusicology*. Stockholm: The Royal Swedish Academy of Music No. 91.
- Thompson, John B. (1995) *The Media and Modernity* Cambridge: Polity Press.

III Uses of Media Amongst Ethnic Minorities

Tv-nyheder fra hjemlandet – integration eller ghettoisering?

Om transnationalisme og nyhedsforbrug

Connie Carøe Christiansen

I en tid, hvor satellit-tv bliver stadig mere udbredt og lettilgængelig, ser nogle etniske minoriteter i Europa i mere eller mindre grad tv-nyheder fra deres oprindelige hjemland, i stedet for fra de nationale kanaler i deres nuværende samfund. Således har det fanget både forskeres og journalisters opmærksomhed, at indvandrede tyrkere forskellige steder i Europa tilsyneladende foretrækker tyrkiske satellit-kanaler.¹ Reaktionen på dette valg i Danmark, såvel som i nabolande har antydnet at denne praksis bliver anset for at være et problem. Det antages at føre til manglende information og dermed også manglende integration i det samfund, hvor disse indvandrere nu bor, hvadenten det skyldes den førte mediepolitik overfor netop disse etniske minoriteter eller tendensen til "etniske lommer". I det følgende diskuterer jeg antagelser som disse ved at inddrage indsigter fra migrations-teori på en undersøgelse af etniske minoritetsfamiliers forbrug af nyheder, som Socialforskningsinstituttet lavede for Danmarks Radio i efteråret 1999, suppleret med undersøgelser fra hhv. Sverige og Tyskland af samme problematik. Derimod lægger materialet ikke op til egentlige konklusioner.

Medieforbrug er en social praksis hvorved et komplekst problemfelt som multikulturalisme og social integration forekommer konkret, idet denne praksis afslører den kulturelt-geografiske orientering hos den enkelte forbruger. Mens dette efter min mening er udenfor diskussion, vil jeg i det følgende sætte spørgsmålstegn ved, hvad den orientering, som afsløres i medieforbruget indikerer om henholdsvis integration og segregering af en given minoritetsgruppe i forhold til majoritetssamfundet. Ligeledes vil jeg spørge, hvad benyttelse af de danske, nationale tv-kanaler (her og i det følgende forstået som landsdækkende kanaler med en public service-forpligtelse) egentlig betyder i forhold til integration af etniske minoriteter i et land som Danmark. Kan de og i særdeleshed deres nyhedsudsendelser udgøre en integrerende faktor? Mere skarpt trukket op, er mennesker af anden etnisk oprindelse mere integrerede, når de foretrækker dansk produceret fjernsyn, end når de foretrækker oprindelseslandets tv? Denne diskussion er

inspireret af et aktuelt ekspanderende felt, nemlig studiet af transnationalisme og diaspora-befolkninger. Artiklen vil derfor munde ud en karakteristik af etniske minoriteters praksis som forbrugere af nyhedsmedier, i den udstrækning disse minoriteter danner en *diaspora*-identitet.

I første omgang kan der dog være grund til at spørge, om etniske minoritetsfamilier faktisk ser transnationale satellit-kanaler i udstrakt grad? Den tyske og den svenske undersøgelse er begge primært baseret på kvantitative metoder, hvorimod undersøgelsen for Danmarks Radio overvejende er baseret på kvalitative metoder. Det var de største grupper i landet med anden etnicitet, som Danmarks Radio var interesseret i at få oplysninger fra, bl.a. fordi det er disse grupper, som Danmarks Radios indvanderradio i forvejen var rettet mod, før den blev nedlagt pr. 1.1.2000. I og med det handlede om nyhedsudsendelser og deres målgrupper var der i undersøgelsen særlig opmærksomhed på sprog og sprogkundskaber. I denne undersøgelse blev etnicitet derfor i stor udstrækning defineret ud fra sprog kombineret med oprindelsesland

Foruden sporadiske observationer af tyrkere har der dog ikke været overvældende opmærksomhed på etniske minoriteters praksis når det gælder forbrug af nyheder.² Fokus på tyrkere når det gælder forbindelserne mellem nyhedsmedier og integration er næppe tilfældigt. Som altid når integration og såkaldt anden etnicitet er på dagsordenen er det ganske bestemte andre, der diskuteres. Disse "andre" refererer man i statistiske termer til som indvandrere og efterkommere af indvandrere fra "tredje lande" eller "mindre udviklede lande".³ Diskussionen af etniske minoriteters nyhedsmedieforbrug og nyhedsbehov indgår således i en mere omfattende diskussion af, hvordan visse etniske minoriteter bedst integreres i det danske samfund. I det følgende kan indvandrere fra såkaldt tredje lande, derfor siges at være overeksponerede. Etniske minoriteter andrager faktisk også andre grupper, men i diskursen om integration af indvandrere er disse andre på det nærmeste fraværende.

Nyheder og transnationale praksisformer

Begrebet "transnationalisme", som nu forekommer hyppigt i migrationsforskning (Hannerz 1996, Guarnizo & Smith 1998, Pries 1999), er kun sjældent blevet anvendt i forbindelse med indvandrerforskning, og endnu mindre i diskussioner af etniske minoriteters sociale integration. Det er paradoksalt i en tid, stærkt præget af internationalisering og globalisering, at integration stadig meget ofte fremstår som udelukkende et nationalt anliggende. Ved at argumentere for et transnationalt perspektiv i analysen af medieforbruget blandt etniske minoritetsfamilier vil jeg gøre opmærksom på, at etnisk ghettoisering i det hele taget ikke er ensbetydende med isolation eller tilbagestrækning som sådan. Tværtimod etableres der konstant forbindelser udadtil

fra disse "lommer", dvs. boligområder med forholdsvis stor koncentration af indvandrerfamilier. Men det er ikke forbindelser, der er begrænset af nationalstatens rammer. Med udgangspunkt i både kvalitative og kvantitative undersøgelser af denne problematik, ønsker jeg derfor at pege på, at benyttelse af transnationale tv-kanaler ikke nødvendigvis modarbejder social, økonomisk eller kulturel integration. Under nogle omstændigheder kan en sådan praksis måske ligefrem siges at fremme integrationsprocesser, især hvis alternativet er tv på et sprog, man ikke kan forstå.

Men en nærmere argumentation herfor kræver specifikation af, hvad integration og marginalisering – den modsatrettede proces – indebærer. Jeg vil derfor inddrage transnationale praksisformer som et perspektiv på etniske minoriteters forbrug af nyhedsmedier, i et forsøg på at opløde de herskende dikotomiske forestillinger på dette felt.

At se på tv-nyheder fra det oprindelige hjemland kan således karakteriseres som en *transnational praksis*. Transnationale praksis'er kan også have form af penge, der sendes til efterladt familie i dette hjemland, gentagne rejser frem og tilbage, eller af at man sender sine børn i skoler, der er oprettet og drevet af indvandrere. På denne måde opstår transnationale etniske verdner (Werbner 1999), transnationale sociale felter (Guarnizo & Smith 1998) eller transnationale sociale rum (Faist 1999). Dvs. begrebet transnationalisme dækker over en social kontekst, der er domineret af praksisformer, som spænder over to eller flere nationale kontekster. Spørgsmålet om transnationalismens relevans i en diskussion af etniske minoriteters sociale integration er således et sekundært tema i denne artikel, som jeg dog ikke udvikler fuldt ud.

Transnationale praksisformer er samtidig fortættede udtryk for hvad der adskiller etniske mindretal fra majoritetsbefolkningen i de fleste samfund. Disse former indikerer at individuelle mennesker orienterer sig i specifikke retninger, og måske ikke ønsker at blive opløst i den danske majoritetsbefolkning. Eventuelt er der tale om et ambivalent forhold til både det oprindelige og det nuværende opholdsland. Som Clifford gør opmærksom på, kan netop dette forhold bibringes yderligere indsigt ved hjælp af endnu et begreb fra migrationslitteraturen, diaspora (1997: 255).

Diaspora

Man kan anskue de fleste etniske minoritetsgrupper i Danmark – såvel som andre steder – som grupper, der danner en diaspora-identitet. Den oprindelige betydning af diaspora, der er et græsk ord, er *udbredelse*, *spredning* (Den store Danske Encyklopædi). Begrebet har overvejende været brugt til at karakterisere den jødiske exodus og tilværelse i landflygtighed, men der er ikke nogen oplagt grund til at reservere betegnelsen til den jødiske erfaring (Cohen 1997: 177, Clifford 1997: 249). Diaspora angiver således spredning

af et folk, der på et eller andet tidspunkt har været samlet eller i det mindste antages at have været det – hvad enten det folk er synonymt med en nationalstat (som f.eks. indere i Kenya) eller aldrig har været det (som f.eks. kurdere i Tyskland). I kraft af en status som etnisk minoritet i Danmark har man sædvanligvis et tilhørsforhold til yderligere et fællesskab end det nationale, danske fællesskab. Dét, der karakteriserer en diaspora-identitet er således, at der findes en spænding mellem et tilhørsforhold til en form for hjem eller nation og til det sted, hvor man nu har slået sig ned, og det overordnede, sædvanligvis nationale fællesskab, der findes hér (Clifford 1997; Cohen 1997; Gilroy 1996). Det er dog vigtigt at gøre sig klart, at en Diaspora-identitet ikke følger af en status som etnisk minoritet. En række andre tilhørsforhold kan for det enkelte menneske selv eller for andre forekomme vigtigere, ligesom dette dobbelte, eventuelt mangfoldige tilhørsforhold også kan have meget forskellig vægning og karakter fra person til person. Men et yderligere tilhørsforhold og dermed skepsis overfor at blive ét med majoritetsbefolkningen er relevant i en diskussion af nyhedsformidling til etniske minoriteter. Denne medvirker nemlig til en anden praksis i forhold til at erhverve sig nyheder end den man finder hos majoritetsbefolkningen, og kan bidrage til en forståelse af tyrkeres forbrug af transnationale tv-kanaler som en naturlig del af deres tilværelse i diaspora, og dermed ikke i sig selv et problem.

Elementer, der kan indgå i en diaspora-identitet er således *spredning fra et oprindeligt hjemland*, måske som konsekvens af fordrivelse eller af, at man søger arbejde og bedre økonomiske kår i et andet land. Denne frivillige eller ufrivillige spredning kan føre til *en idealisering af det land, der blev forladt*, evt. kombineret med *en kollektiv hukommelse og myte* om det. I nogle tilfælde får denne udløber i form af *en bevægelse, der har hjemvenden som formål*. Elementer kan også være en *stærk og langvarig etnisk gruppebevidsthed*, der eventuelt udvides til at omfatte andre medlemmer af samme etniske gruppe, bosat i andre lande. Et *problemfyldt forhold til det samfund, man nu bor i*, er ofte tilfældet. Men diaspora kan også indebære en *særligt kreativ og berigende tilværelse* i tolerante samfund (Cohen, 1997: 180).⁴

For at kunne tale om diaspora er det ikke nødvendigt, at alle disse forskellige elementer er til stede, men ifølge Cohen skal de forstås som tilhørende ét og samme fænomen, der imidlertid tager forskellige former (1997: 179). Når migration ses i lyset af Diaspora ophører en skarp skelnen mellem etnicitet og nation. Tilhørsforholdet som sådan kommer i centrum, og forholdet til disse størrelser bliver i højere grad et subjektivt spørgsmål – noget som hver enkelt må tage stilling til. På samme måde kan det blive svært at tale entydigt om "hjemland", endda "oprindeligt hjemland". Det er netop spørgsmålet om, hvad "hjem" egentlig er, som aktualiseres i diasporaen. Når det er sagt vil jeg i det følgende alligevel af praktiske grunde referere til hjemland og oprindeligt hjemland som et mere eller mindre fjerntliggende territorium og forestillet fællesskab, som man selv eller op til flere genera-

tioner før én selv har forladt, men som man fortsat mener at høre til. Men dette at "høre til" kan tage mange og skiftende former. Spændingsforholdet mellem forskellige former for hjem-steder bestemmer den aktuelle diaspora-identitet, som også kan være ikke-eksisterende, selvom man er indvandrer. Diaspora angiver tvetydighed i relationer, ikke eksakte forhold. Hvis man som tyrker i Tyskland vælger udelukkende at se tyrkiske tv-programmer fortæller det måske noget om dette spændingsforhold, men hvad det præcist siger, er tvivlsomt og sparsomt dokumenteret. Endelig ligger der i diaspora-identiteten, som Gilroy har pointeret, et kritisk potentiale i kraft af at den "eksisterer udenfor og til tider også genererer opposition til det moderne statsborgerskabs politiske former og politiske koder"(1996: 33). Ifølge nærværende materiale tyder noget på, at dette kritiske potentiale kan være rettet mod nyhedsmedier.

Mediepolitiske positioner

I diskussionen af den tyrkiske befolkning i Europa og deres forbrug af satellit-kanaler overses det nemt, at den ny medieteknologi for længst har undermineret den nationale tv-kanal som den nationalt integrerende agent. Heller ikke mediepolitikken i Danmark er baseret på tv som en socialt integrerende institution, og public service opfattes snarere som en forpligtelse til at dække de forskellige ønsker, som findes forskellige steder i det sociale hierarki (Hjarvard 1996: 64). Den nationale tv-station er ikke længere det medie, der til dels i kraft af manglende alternative tv-stationer bidrager til at opbygge nationen som et samlet fællesskab, (Hjarvard, samme sted, Morley & Robins 1995: 10-11).

Hjarvard har endvidere trukket forbindelserne mellem politisk strategi overfor etniske minoriteter og den mediepolitiske praksis skarpt op. Han peger på tre forskellige politiske strategier og tre forskellige konsekvenser, som de hver for sig medfører for den mediepolitik, der rettes mod etniske mindretal. Er strategien *assimilation* opfattes brugen af hjemlandets medier som et problem, og modarbejdes mediepolitisk. Er strategien *pluralistisk integration* (eller som det oftere benævnes, multikulturalisme), anses det for naturligt, at etniske mindretal supplerer med hjemlandets hovedmedier. Endelig, hvis strategien er *ghetto-dannelse*, også kaldet etnisk segregering, så tilskyndes etniske mindretal til at benytte hjemlandenes hovedmedier og deres egne medier i det nuværende opholdsland (1996: 63). Dvs. at denne strategi ultimativt fører til, at etniske mindretal etablerer deres egen medie-sektor.

Det er m.a.o. vigtigt at holde sig for øje at der, *pace* Benedict Anderson's velkendte analyse af mediernes indflydelse på dette felt rent historisk (1983), er grund til at justere forventningerne til massemediernes integrationseffekt og til deres evne til at skabe indre sammenhæng hos en befolkningsgruppe.

Som jeg senere skal komme ind på er den britiske sociolog, T.H. Marshall, én af de forskere, der faktisk før Anderson analyserede sig frem til en sådan integrerende effekt. Men de nye massemedier har det til fælles at de nærmest er indrettet med henblik på at overskride de territoriale rammer for de ideologiske fællesskaber, som Anderson (og mange andre) har analyseret, nemlig de imaginære fællesskaber. På den anden side er der ikke nogen grund til fuldstændig at gøre op med Andersons grundlæggende idé om, at fællesskaber kan opstå og holdes ved lige på baggrund af en bestemt teknologi, i hans analyse trykneteknikken. De nye medieteknologier har netop som effekt at fællesskaber har fået nye forudsætninger for at trives uafhængigt af den territoriale ramme, lokaliteten, nationalstaten. Men kan etniske minoriteters mediepraksis afsløre noget om den førte politik i Danmark?

Undersøgelserne

Som anført ovenfor, i en tid hvor satellit-tv er blevet forholdsvis lettilgængelig, foretrækker nogle tyrkere og andre indvandrede befolkningsgrupper i Europa at se tv-kanaler, som udsender på deres modersmål, og først og fremmest fortæller nyhederne fra det oprindelige hjemland. Men ifølge interviewmaterialet fra den mindre, kvalitative undersøgelse for DR, hvor data er indsamlet i Københavns-området, ønsker etniske minoriteter samtidig at få tv-nyheder om deres *nye* hjemland, Danmark. Som del af en undersøgelse af forbruget af nyhedsmedier blandt etniske minoritetsgrupper, blev der i efteråret 1999 foretaget 12 semi-strukturerede husstandsinterviews med etniske minoritetsfamilier i København. Det var familier fra de største etniske minoritetsgrupper, der blev udvalgt: to tyrkiske familier, to eks-jugoslaviske, hvoraf den ene er en bosnisk flygtningefamilie, to somaliske familier og to pakistanske familier. Irakerne er repræsenteret ved en kurdisk-sproget og en arabisk-sproget familie. Desuden er der i undersøgelsen en libanesiske og en syrisk familie, som begge er arabisk-sprogede. Samtidig blev det tilstræbt, at den ene familie havde gode dansk-kundskaber og den anden mindre gode indenfor hver sproggruppe. Det var et forsøg på, at sikre den bredest mulige dækning af de strategier for at få nyheder, der benyttes indenfor den enkelte gruppe, altså et forsøg på at få variationen belyst. Interviewene har med en enkelt undtagelse foregået i familiernes hjem. De har vareet 1-2 timer og er alle blevet optaget på bånd. Til interviewet med den syriske og den ene af de somaliske familier er der blevet benyttet tolk.

Et fuldt ud tilfredsstillende svar på spørgsmålet om, hvordan etniske minoriteter i Danmark bruger de forskellige nyhedsmedier findes ikke umiddelbart. Der eksisterer ingen kvantitative undersøgelser, der dækker dette spørgsmål i en dansk kontekst. Men nogle af resultaterne fra de kvalitative husstandsinterviews bekræftes tilsyneladende af andre kvantitative under-

søgelse, foretaget i nabolande. Hvad angår Sverige er en sådan undersøgelse blevet foretaget af Weibull og Wadbring (1998) og angående Tyskland, af Eckardt (1996). Selvom disse undersøgelser er udformede som undersøgelser i en større skala, er der alligevel et begrænset antal besvarelser fra respondenter med etnisk minoritetsbaggrund. (For den svenske undersøgelse er der tale om 470 personer, i den tyske dog 2504 personer). Derfor diskuterer jeg i det følgende nogle læsninger af de fremkomne svar og sammenligner dem med de kvalitative informationer, men det forbliver alt sammen indikationer og tendenser. Jeg vil primært referere til resultater fra den kvalitative husstandsundersøgelse, og i et efterfølgende afsnit diskutere i hvilken grad der er overensstemmelse med resultaterne fra de nævnte kvantitative undersøgelser. Jeg lægger ud med at pege på variationen i sprogkundskaber hos etniske minoriteter i Danmark, idet adgang til nyheder i høj grad beror på dem. Samtidig giver denne variation en idé om, hvor store forskelle kategorien "etniske minoriteter" faktisk dækker over.

Sprogkundskaber hos etniske minoriteter

Sprogkundskaberne har stor betydning for, hvilke muligheder man har for at skaffe sig nyheder. Som også en undersøgelse af etniske minoritetsbørnefamilier viser, er der ikke kun store forskelle på sprogkundskaberne fra etnisk gruppe til etnisk gruppe. Der er ligeledes store forskelle mellem mænd og kvinder og mellem generationerne (Just Jeppesen og Nielsen 1994). De 14-19-årige i de interviewede familier havde således ingen problemer med at forstå de danske nyhedsmedier. Mænd, der kom til Danmark allerede i slutningen af 1960'erne, har i mange tilfælde fået en kone fra det oprindelige hjemland hertil langt senere. Bl.a. af denne grund taler mændene generelt bedre dansk end kvinderne, men det betyder også at der er undtagelser, f.eks. hos flygtningefamilier. Desuden er der givet flere faktorer end opholdslængde, der spiller ind på danskundskabernes niveau. Når der er tale om øvrige sprogfærdigheder, som f.eks. engelsk eller arabisk er det nemlig også primært mændene, der behersker dem. Materialet antyder endvidere den sammenhæng, at de, der kun kan deres modersmål plus lidt dansk, heller ikke kan andre sprog, som kunne kompensere for det svage dansk-niveau. Der er undtagelser, men generelt er det også på grund af manglende øvrige sprogfærdigheder, at etniske minoritetskvinder har mere begrænset adgang til nyheder.

Kontrasterne er imidlertid store. Så snart det drejer sig om uddannede mennesker, behersker de sædvanligvis adskillige sprog. Det kan bevirke, at et betydeligt større udbud af nyheder når frem til dem. Det er ikke overraskende, at engelsk kundskaber er essentielle i den sammenhæng, fordi de internationale nyhedskanaler, som findes på det danske kabelnet, overvejende sender på engelsk. Men gode engelskfærdigheder er bestemt ikke

nogen forudsætning for at se nyhedsudsendelser på internationale kanaler som BBC World og CNN. Også mennesker uden egentlige engelskkundskaber angiver at se f.eks. Euro-news.⁵ Det skal heller ikke overses i den forbindelse, at mange af de arabiske kanaler, der sender via satellit, snarere er internationalt end nationalt orienterede kanaler, sådan at arabisk kundskaber øger en kurders eller en somaliers spektrum af kanaler at vælge forståelige og, i hvert fald i nogen grad, relevante nyheder på.

Mønstret er dog, at har man gode engelskkundskaber, som især pakistanske indvandrere har, suppleres de danske kanaler med internationale nyhedskanaler på engelsk, fordi de danske kanaler ikke opfylder deres behov for internationale nyheder. I undersøgelsen angiver en pakistaner, der har boet i Danmark i 30 år, således BBC World som den kanal han foretrækker, når han vil se nyheder. Det er dermed ikke udelukkende minoritetssproget, der peges på, når det gælder nyhedsformidling, heller ikke selvom danskkundskaberne er forholdsvis ringe. Det gælder også de, der er født her i Danmark, men for dem er nyheder på minoritetssproget ikke helt så vigtigt. Deres praksis ligner formentlig i højere grad majoritetsbefolkningens, når det gælder nyhedsmedier.

Medievalg

Sprogkundskaberne har i nogen grad konsekvenser for, hvilken medietype man benytter sig af, dvs. om man vælger radio, tv, internet etc., men dette valg er yderligere bestemt af det udvalg af nyheder, der findes indenfor hvert medie på de sprog man foretrækker at få nyheder på.

TV

Alle de hjem vi besøgte i forbindelse med husstandsinterviewene har et tv-apparat stående centralt i stuen. Med én undtagelse har de også alle enten parabol- eller kabel-tv, i nogle tilfælde begge dele. Yderligere er der i nogle hjem via Teledanmarks SELECTOR-ordning indkøbt adgang til udvalgte kanaler over kabel-TV. Det gælder begge de tyrkiske familier og det gælder den ene pakistanske familie. Begge eks-jugoslaviske familier havde købt sig ind i SELECTOR-ordningen, men returnerede det, da krigen i Kosova brød ud, og de serbiske kanaler spærret.

I det kurdiske hjem, som indgik i undersøgelsen, er der hverken kabel- eller parabol-tv, så i den familie ser de næsten udelukkende de danske tv-kanaler, DR1 og TV2, suppleret med kurdisksprogede udsendelser på svensk tv. Som kurdere har de alligevel ikke en kanal på deres eget minoritetssprog, og som de eneste bor de i egen villa på en villavej, hvor der ikke er indlagt kabel. Alle andre familier i husstandsinterviewundersøgelsen bor i privat udlejning eller i almene boligselskaber. En del peger på, at det er et

problem for dem, at det i deres ejendom eller boligselskab ikke er tilladt at sætte parabol op.⁶

Som allerede nævnt, ser alle de interviewede familier nyheder på de danske tv-kanaler. I øvrigt er der stor interesse for nyheder på de danske kanaler, men en libanesisk kvinde oplyste, at hun kun ser nyheder på MBC, der sender fra London, men er saudisk finansieret. Denne kanal er ikke i særlig grad rettet mod saudiere, men snarere mod alle arabisksprogede, uanset om de er bosat i Europa eller i et arabisk land. Det er ydermere den eneste arabisksprogede kanal, der indgår i fælles kabelanlæg. For arabisksprogede minoriteter i Danmark er den derfor en vigtig nyhedskanal, men det er også en kommerciel kanal. De internationale eller transnationale kanaler er af stor og givetvis stigende betydning for den nyhedsdækning, som minoriteter i Danmark får. Således kan også pakistanere se nyheder via en urdusproget, men Londonbaseret kanal (SONY) og tyrkere kan se tyrkisksprogede tv-kanaler, som i lige så høj grad er rettet mod de tyrkiske minoritetsbefolkninger i Europa, f.eks. STAR. Tyrkerne kan desuden se det statslige TRT-international. Man må derfor stille spørgsmålet, hvilke konsekvenser det har for nyhedsdækningen, at formidlingen af nyheder for etniske minoritetsgrupper i højere grad end for den danske majoritetsbefolkning, sker gennem denne form for kanaler.

Foruden racisme nævnes manglende danskkundskaber som en årsag til, at tv-nyheder på dansk ikke har den mest fremtrædende plads i nyhedsformidlingen. De fleste interviewpersoner kombinerer dog tv-nyheder på minoritetssproget og/eller på engelsk med tv-nyheder på dansk. Somaliere i Danmark, der ikke har mulighed for at få nogen tv-nyheder på somalisk, såfremt de bor udenfor Københavnsområdet, kompenserer for eksempel ved at se nyheder på arabisk, dvs. MBC, eller på engelsk: BBC World, CNN, Euronews. En lokal tv-station i København sender derimod én times tv på somalisk én dag om ugen, og somalierne i den kvalitative interviewundersøgelse oplyser, at det er vigtigt for dem at se dette program hver uge. Der findes også lokal-tv på urdu i København, men der er ikke den samme entusiasme for dette program hos de to urdusprogede familier i undersøgelsen. Programmet videresender ifølge interviewpersonerne nyheder fra Pakistan, og ikke nyheder om Danmark.

Både somaliere, tyrkere, pakistanere og arabisksprogede har derfor en praksis, der har det tilfælles, at de kombinerer minoritetssprogskanaler med danske kanaler. Det gælder også for eks-jugoslavere, men her er serberne en undtagelse, og i den anledning udtalte en ca. 50-årig serbisk kvinde: "Vi er *tvunget* til at se dansk tv!". Denne udtalelse er effektiv, når man tager i betragtning, at hun og hendes mand har boet i Danmark i over 30 år. Foruden dansk forstår hun (og hendes mand) kun serbo-kroatisk. Denne situation er selvfølgelig speciel, idet der er tale om, at det ikke blev sendt tv fra et land, som Danmark og dets allierede var i krig mod på davarende tidspunkt. Det interessante i denne sammenhæng er ikke så meget, at disse informationsstrømme var lukkede i forbindelse med at NATO bombede landet; det inte-

ressante er, at det for denne familie føles som en uretfærdig straf, at adgangen til deres hjemlands tv-kanaler blev spærret. Det fortæller at den forbindelse til hjemlandet, som tv-kanalerne repræsenterer, er væsentlig for familien – det er kun nødtvungent de undværer de serbiske kanaler, også selvom de har boet i Danmark i flere årtier og udmærket forstår dansksprogede kanaler.

De arabisksprogede har derimod mulighed for at se flere arabisksprogede kanaler, hvis de har parabol, men den altdominerende arabiske kanal er MBC, som nævnt fordi den findes på de københavnske fælles kabelanlæg. I den arabisksprogede irakiske familie, der deltog i et husstandsinterview er begge forældre højt uddannede. De sætter pris på at se en anden arabisk sproget international kanal, nemlig Al-Jazeera, der sender fra Qatar, er mere kontroversiel og uafhængig, hvilket ellers er uhørt blandt arabiske tv-kanaler. Men også denne familie kombinerer i høj grad de forskellige kanaler, når de ser nyheder: MBC, Al-Jazeera, CNN, BBC World, DR TV, TV2. Tendensen til kombination af forskellige kanaler – eller zappen rundt fra kanal til kanal om man vil – er måske især stærk, når der ikke er adgang til en kanal fra det oprindelige hjemland. Reelt er der måske tale om et forsøg på at blive dækket ind via en række kanaler, fordi der ikke findes en enkelt kanal, som dækker ens specifikke behov for nyheder.

Radio

Ifølge de oplysninger, der kom frem i undersøgelsen, er radioen ikke et højt prioriteret nyhedsmedium for de etniske minoriteter. Nogle somaliere har slet ikke en radio, og hører somaliske nyheder på BBC World Service gennem deres parabolantenne. Men nyheder via radio drejer sig både om DR's indvanderradio, internationale radiostationer (på kortbølge, der sender på nogle af de minoritetssprog, der findes i Danmark), radiostationer, der er en del af SELECTOR-pakken, og endelig DR's radioavis. Der findes lokalstationer, der sender på etniske minoritetssprog, f.eks. er der en somalisk nærradio, der sender i København. Ligeledes i København er der en nærradio, der sender på urdu, men iflg. interviewpersonerne er der en tendens til, at disse lokale stationer koncentrerer sig om hjemlandsnyheder. De er derfor en ringe kilde, når det drejer sig om nyheder fra Danmark.

For mennesker, der ikke kan forstå nyheder på dansk, men som forstår ét af de minoritetssprog, som DR sender nyhedsudsendelser på, kan indvanderradioen fungere som en livline til det danske samfund. Det kan være deres eneste kilde til at få nyheder om danske forhold. Som den syriske mand udbrød: "Vi elsker den!" Også andre interviewpersoner, der ikke har fulde danskundskaber, har udbytte af at lytte til den.

Nogle af de interviewpersoner, der nu har lært dansk, fortæller at indvanderradioens udsendelser var meget vigtige for dem, da de lige var kommet til landet. Indvanderradioen indgår også i den daglige information

hos familier, der efterhånden kan dansk. Andre har aldrig benyttet den. En pakistansk kvinde fortæller, at hun lytter til indvanderradioen på urdu: "I listen to this radio, and then I ask my husband: What is happening in Denmark?" Hun kritiserer således indvanderradioen for i for høj grad at referere nyheder fra hjemlandet og i for lille grad at bringe nyheder og information om danske forhold, og denne kritik er hun ikke ene om.

Det dominerende synspunkt hos flere familier er dog først og fremmest, at radioudsendelserne er alt for kortfattede, især i betragtning af, at den for mange er den eneste kilde til information om Danmark på et sprog, de forstår. Hvad kan man nå at sige på 5 minutter? – spørger interviewpersonerne retorisk. Synspunktet er derfor, at der nok skal være plads til nyheder fra hjemlandet, men at der i så fald er brug for mere tid til nyheder om Danmark.

Radio på kortbølge er endnu en nyhedskilde, som etniske minoriteter i Danmark benytter som supplement til andre: BBC World Service, Radio Free Europe, Voice of America. Lytning til disse radiostationer er en indikation på særlig interesse, for det fordrer et individuelt initiativ at finde disse radiostationer på kortbølgesenderen. Alle tre radiostationer nævnes som vigtige for at få nyheder om dels hjemlandet, dels internationale nyheder. De, der i undersøgelsen nævner radio på kortbølge som en del af deres nyhedskilder, er i øvrigt fra sproggrupper, som ikke ser sig repræsenteret i DR's indvandrer-redaktioner. En del lytter derudover til DRs radioavis dagligt, f.eks. om morgenen. Men forståelse af radioavisen på dansk forudsætter gode dansk-kundskaber.

Aviser og ugeblade

På samme måde som tv-kanaler på minoritetssprogene kombineres med danske tv-kanaler, kombineres læsning af danske aviser med læsning af aviser på minoritetssproget. Nogle hjemlands-aviser er i nogen grad transnationale snarere en nationale aviser, og udkommer i en særlig udgave, der er henvendt til f.eks. tyrkere eller arabisktalende i hele Europa. De er derfor præget af samme tendens som de transnationale tv-kanaler: Mere internationalt stof og artikler fra forskellige lande, i stedet for et fokus på f.eks. Tyrkiet. Det er derfor også disse aviser, der især har hjemmesider på internettet.

Igen kombineres der med læsning af de landsdækkende danske aviser, men kun få abonnere (de højest uddannede) og i så fald skifter de mellem de landsdækkende aviser, snarere end holder fast i en enkelt af dem. Troskab overfor en bestemt avis er sjælden. Andre køber dem engang imellem eller læser dem på arbejdspladsen. I tråd med, at det er mændene, der bedst forstår dansk, er det også dem, der først og fremmest peger på disse aviser som en del af deres vej til nyheder. Det betyder ikke, at det udelukkende er mænd, der læser danske aviser. Hvis danskfærdighederne er tilstrækkelige, læser også kvinderne dem. En del – både kvinder og mænd – gør det uregelmæssigt, idet det f.eks. kan afhænge af, hvilke aviser de kan finde på deres arbejdsplads.

De kvinder, der ikke kan så meget dansk, læser kun – i nogle tilfælde kigger i – de husstandsomdelte reklameaviser. Disse aviser nævnes i øvrigt af alle. De samme kvinder læser til tider ugeblade, som de selv køber.

Internet

Nyheder på internettet i form af læsning af avisernes hjemmesider udnyttes i alle tilfælde, hvor der er adgang til internettet. Igen er kvinderne ikke så aktive som mændene, heller ikke selvom de kan finde nyheder på minoritets-sproget dér, og deres eget dansk ikke er tilstrækkeligt til at læse nyheder på dette sprog. Der er tilsyneladende en tendens til, at man enten er under 40 år, er mand eller har en længere uddannelse, før internettet overhovedet kommer på tale som nyhedsmedie. Det betyder dog ikke, at alle, der er karakteriseret ved bare ét af disse elementer, faktisk bruger internettet.

Andre medier

Det gennemgående er, at interviewpersonerne får de fleste nyheder fra tv, alternativt tekst-tv, mens det varierer, hvilke tv-kanaler, de bruger. Og det er lige så gennemgående, at man helst vil have nyheder ad denne vej, hvad enten det er danske eller udenlandske kanaler.

Det er ikke kun for den tyrkiske eller pakistanske kvinde, der ikke forstår tilstrækkeligt dansk til selv at kunne skaffe sig nyheder fra tv, aviser eller radio, at andre personer træder ind og bliver en vigtig nyhedskilde. Det gælder for eksempel også for de mennesker, der har besvær med at få nyheder fra hjemlandet via elektroniske eller trykte medier. I undersøgelsen peger den kurdiske mand, den somaliske mand og den bosniske flygtningefamilie alle på, at nyankomne til Danmark fra hjemlandet er vigtige informationskilder med hensyn til, hvad der foregår i hjemlandet. Flygtningeparret fra Syrien, hvis dansk kundskaber også er ret begrænsede fortæller, at de via deres gang i de københavnske kirker, der har gudstjenester på arabisk, møder andre arabere, med hvem de udveksler nyheder. De vurderer alligevel, at de får de fleste nyheder fra de danske tv-kanaler. Manden siger i den forbindelse: "Jeg ser på billederne og min kone fortæller, hvad der foregår!" Han skjuler ikke sin frustration over, at være i den situation: "Jeg bliver så forbandet sur, når jeg ikke forstår nyhederne."

Mange mennesker, der er bosat i Danmark, men af forskellige grunde ikke kan det danske sprog, befinder sig i samme situation, når de gerne vil have flere nyheder om Danmark. De ser på dansk tv uden at forstå, hvad der foregår.

Internationale og nationale nyheder

I forlængelse af mønstret for deres medievalg er der interesse for både nyheder fra hjemlandet, internationale nyheder og nyheder om danske forhold blandt de interviewede familier. Når det gælder nyheder på minoritets-sproget, er det danske nyheder, der peges på som en meget stor mangel. Dette er uden tvivl den mest gennemgående ytring overhovedet, uanset danskniveau'et hos den person, der ytrer sig. Nogle af familiernes priorite-ringer kan her tjene som eksempler:

Den bosniske flygtningefamilie vil lige gerne have nyheder fra Danmark, fra Eks-jugoslavien og internationale nyheder. Konen giver udtryk for, at de er interesserede i alt, hvad der foregår i Danmark, men de vil gerne have nyheder fra Jugoslavien, f.eks. ved i week-enden at se jugoslavisk tv. Hos det libanesiske par vil manden også lige gerne have nyheder fra Danmark, Libanon og internationale nyheder, mens konen éntydigt foretrækker nyhe-der fra Libanon. Der er her sammenhæng med holdningen til at bo i Dan-mark. Konen vil gerne flytte tilbage til Libanon, angiveligt fordi racismen i Danmark gør hende deprimeret. Derimod er manden mere positiv overfor at bo i Danmark, selvom han giver udtryk for, at han føler en stigende negativ stemning overfor indvandrere og flygtninge, der også får ham til at "føle sig som en kriminel, når man går på gaden".

Det syriske par ønsker begge nyheder om internationale såvel som dan-ske og libanesiske forhold. Men for den nyhedshungrende, syriske mand er der ingen tvivl:

Vi har et stort ønske om at få alt at vide om, hvad der foregår i Danmark. Vi bor i landet og skal tilpasses, men problemet er stadigvæk – vi får ikke nok at vide.

Når det gælder de danske nyhedskanaler, peger en del på, at dækningen af de internationale nyheder, nyheder om oprindelseslandet inklusive, kunne være bedre. Dette er også en grund til at se nyheder på de internationale kanaler som eksempelvis den journalist-uddannede pakistanske mand, so-malierne og de arabisksporgede familier. Den bosniske flygtningekvinde hører også til de, der mener, at dansk tv ikke dækker de internationale nyheder godt nok og har for få programmer, der rækker udover Danmarks grænser. Mens datteren ikke mener, det er de danske kanalers opgave at dække de internationale nyheder, er hun alligevel enig med moderen i, at der mangler nyheder fra Balkan på de danske kanaler. Moderen fremhæver et program, der handlede om en mands rejse ned langs Donau-floden, og den snak han havde med de forskellige befolkninger han mødte undervejs som et fint program: "Den type programmer, der er orienteret ud mod verden kan jeg godt lide. Vi skal lære hinanden at kende."

En mand, der kom fra Tyrkiet til Danmark i slutningen af 60'erne udtryk-ker valget mellem danske og tyrkiske nyheder meget enkelt: De danske

nyheder er de vigtigste, men som han siger, ”- vi er jo fra Tyrkiet, så vi er interesserede i, hvad der sker i Tyrkiet.”

Den kurdiske mand er også enig i at dansk fjernsyn er for lidt internationalt orienteret i sine nyhedsudsendelser. For ham er denne kritik kædet sammen med interesse for kurdiske nyheder:

Men vi er ikke godt dækket [med nyheder]. F.eks. nu i Tyrkiet sker der meget, der er en masse demonstrationer, men det er kun en brøkdel af det vi hører om – og slet ikke fra vores del af Kurdistan.

For andre – det bosniske flygtningepar og den journalist-uddannede pakistaner – er interessen for internationale nyheder vakt via en generel interesse for i det hele taget af få så mange nyheder som muligt. Især den journalist-uddannede pakistaner følger nyhederne tæt – på tre forskellige sprog og på stort set alle tilgængelige medier. Denne nyhedshunger vender vi tilbage til i det følgende afsnit.

Nyheder i diaspora

Den danske befolkning som helhed ser fortsat langt overvejende de nationale tv-kanaler, og kun i meget ringe omfang satellit-kanaler. Et skønnet forbrug, der ganske vist har nogle år på bagen, er 4 minutter af den samlede fjernsynstid om ugen (Hjarvard 1996: 42). Ifølge interviewdata fra DR-undersøgelsen adskiller etniske minoritetsfamilier sig bl.a. på dette punkt, når de søger nyheder: i forlængelse af en forstærket tendens til at se satellit-tv, er etniske minoritetsfamilier langt mindre tilbøjelige til at se de danske nationale kanaler, og det er en tendens, der bekræftes i både den svenske og den tyske undersøgelse. Æt af formålene med undersøgelsen for DR var at spørge, hvad etniske minoriteter (eller de mere eller mindre tilfældige repræsentanter for dem som vi har spurgt) ønsker når det gælder nyheder. En diaspora-identitet følger ikke automatisk af en status som etnisk minoritet, men så snart der er tale om en diaspora-identitet medfører den en orientering i verden, der spænder ud mellem nogle bestemte poler – og det afspejles i nyhedssøgningen. Folk i diaspora efterlyser således en anden orientering i de danske public service-nyheder end den eksisterende – i retning af BBC World, kunne man sige. Diaspora-begrebet hjælper her med at legitimere disse ønsker og bevirker, at den praksis, der går ud på at se tyrkisk satellit-tv når man bor i Danmark, kan opfattes som forståelig snarere end som suspekt. Interviewene i DR-undersøgelsen indikerede, at en diaspora-tilværelse i Danmark er forbundet med tre specifikke omstændigheder, når det gælder forbrug af nyhedsmedier. Denne karakteristik kan sammenfattes i tre punkter:

- 1) En fornemmelse af at mangle nyheder og information, som i nogle tilfælde giver anledning til en del frustration

- 2) En udtalt spredning på både det enkelte nyhedsmedium og nyhedskilde; dog stærk tendens til at tv foretrækkes som nyhedsmedium
- 3) En kritisk indstilling til budskabet i de nationale nyheder

Her nedenfor uddyber jeg disse tre punkter og diskuterer i hvilken grad karakteristikken stemmer overens med resultaterne i de to andre undersøgelser.

Ad 1.

Opfattelsen af at mangle nyheder angår både nyheder fra det oprindelige hjemland, nyheder om det samfund som man nu befinder sig i, frivilligt eller ufrivilligt, og endelig angår det internationale nyheder. Jeg mener ikke kun man skal se det som et resultat af at etniske minoritetsfamilier ikke bliver tilgodeset på de nationale kanaler, men desuden at man kan tale om et ekstra behov for nyheder i og med man befinder sig langt fra ens oprindelige hjemland, og dette behov forstærkes i den udstrækning det oprindelige hjemland i én eller anden forstand fortsat opfattes som et hjemland.

Som en anden side af dette udvidede behov, afhængigt af sprogkundskaberne, føler etniske minoriteter sig ekskluderet fra nyhedsstrømmen. Et sådant indtryk bør relateres til andre aktivitetssfærer – høj arbejdsløshedsrater i de samme grupper, etnisk segregerede bolig mønstre etc. Dette indtryk findes ikke kun blandt de mindst uddannede, men også blandt de højtuddannede, som først er ankommet til Danmark for nyligt. Problemet for diaspora-befolkningerne i Danmark er ikke at opnå adgang til nyhedsmedier, men at få nyheder, som er tilpasset deres særlige behov.

Ad 2.

Selvom forbruget af nyhedsmedier afspejler et stort og vidtspændende behov for nyheder – eller blot et andet mønster for at søge nyheder blandt etniske minoriteter – indikerer det også at etniske minoriteter som en reaktion på deres udelukkelse fra de nationale nyhedsmediers målgruppe simpelt hen kompenserer ved at søge *flere* nyheder. Med andre ord ser det ud til, at etniske minoriteter forsøger at tackle situationen på to måder: De bruger mere tid på at få nyheder, og de spreder sig på nyhedskilder. Hvis etniske majoritetsdanskere udgør normen, så er mit bud, at etniske minoriteter forsøger at kompensere for at det ikke for dem er muligt at finde en enkelt nyhedskilde, som dækker alle deres, indrømmet, forskelligartede behov for nyheder.

At dømme ud fra både det tyske, det svenske og det danske materiale, er der ikke nogen nødvendig modsætning mellem forbrug af transnationale medier og forbrug af nationale medier. På samme måde bekræftes det i den svenske og tyske undersøgelse, at *både* udenlandske og indenlandske avi-

ser læses blandt etniske minoriteter. Etniske minoriteter begrænser ikke deres nyhedskilder til et medium, heller ikke til én tv-kanal, én radio station eller én avis, de spreder sig på flere udbydere. På samme måde kombinerer de tv-kanaler. Alle familier i Københavner-interviewene har enten kabel-tv eller parabol-antenne (undtagelsen var en kurdisk-irakisk familie, som ikke har noget minoritetssprogs-kanal at forbinde sig med via satellit, og som atypisk, boede i et parcelhus-kvarter). I Sverige er parabolantennerne op til dobbelt så hyppige blandt etniske minoriteter, ifølge Weibull og Wadbring (1998).

Den tyske undersøgelse bekræfter en interesse for hjemlandsnyheder blandt etniske minoriteter. Denne form for nyheder får den højeste placering i en prioriteret liste: 57% svarede "meget interesseret" og 30% svarede "forholdsvis interesseret" på dette spørgsmål. Selvom aktuelle nyheder fra Tyskland kun er placeret som nummer fire på den prioriterede liste, så har denne form for nyheder alligevel en høj rate: 44% er meget interesserede, og 30% er forholdsvis interesseret (Eckardt 1996: 454). Undersøgelsen fra København er ikke direkte sammenlignelig på dette punkt. I den tyske undersøgelse har man endvidere etableret en prioriteret liste for tv-kanaler, og i den er den tyske kanal, RTL, for de undersøgte etniske minoritetsgrupper generelt øverst, fulgt af de forskellige hjemlandsbaserede satellit-kanaler. Blandt tyrkere og italienere er dette billede dog vendt om: Hjemlandsbaserede satellit-kanaler er placeret øverst, fulgt af forskellige tyske kanaler (Eckardt 1996: 458). Ifølge Eckardt bør denne situation give anledning til handling. Han er specielt bekymret i forhold til den tyrkiske befolkning i Tyskland, og opfordrer tysk tv til at gøre sig særlige anstrengelser for at tiltrække tyrkere og forhindre deres "ghettoisering", som han kalder det (1996: 461).

Således noterer også Weibull og Wadbring, at etniske minoriteter ser de svenske nationale nyheder ved siden af hjemlandsnyheder, men derudover at der er et overraskende højt antal seere på alle nyhedsprogrammer blandt etniske minoriteter, faktisk højere end blandt den svenske majoritetsbefolkning (Weibull og Wadbring 1998: 59-60). De finder det svært at forklare denne interesse for nyhedsprogrammer. Det bliver dog en del nemmere, når det forbindes med de specifikke behov og globale orientering, som findes hos diasporiske befolkningsgrupper, som vi skal se nedenfor.

Men samtidig er tendensen til at se tv-nyheder tilsvarende stærk. Ifølge DR-undersøgelsen er tv det foretrukne medium at få nyheder på. Til trods herfor udsender dansk public service TV ikke nyheder på etniske minoritetssprog. Ifølge Eckardts undersøgelse bruger etniske minoriteter faktisk mere tid foran TV end den tyske befolkning som helhed. Der er endda i nogle tilfælde tale om meget store forskelle: Procentandelen af den generelle tyske befolkning, der ser tv mere end fire timer om dagen er 10, mens den for tyrkere, ikke for etniske minoritetsgrupper i al almindelighed, er på 73% – for at nævne den største (Eckardt 1996: X). Det er denne kolossale forskel, som Eckardt finder alarmerende.

Ad 3.

Husstandsinterviewene, der blev foretaget i København, inkluderede spørgsmål om, hvordan de enkelte familemedlemmer bedømmer de nationale nyheder om indvandrere og etniske minoriteter. Uden undtagelse, dvs. på tværs af uddannelsesniveau og sprogkunderskaber, udtrykte de interviewede familier afstandstagen til den måde, hvorpå etniske minoriteter bliver præsenteret på i nyhederne. Den førnævnte kvinde, som kom til Danmark fra Libanon 7 år før interviewtidspunktet, erklærede, at hun simpelt hen ikke længere så de danske tv-nyheder. Hun mente, at de uvægerligt præsenterer én eller anden negativ nyhed om indvandrere.

Den bosniske mand mente ikke, at de danske medier fortjener den troværdighed, som de generelt tillægges af danskerne. Hans vurdering berod på disse mediers dækning af bombningerne i Jugoslavien. Weibull og Wadbring, derimod, kontrasterer de svenske mediers troværdighed med graden af troværdighed i medierne i de etniske minoriteters hjemlande og bruger det som en forklaring på, hvorfor etniske minoritetsgruppers medievaner adskiller sig fra den svenske majoritetsbefolkning (1998: 49). Men den bosniske mand og den øvrige etniske minoritetsbefolkning befinder sig på én gang indenfor og udenfor en dansk national ramme. Derfor er det mere sandsynligt, at grupper med et tvetydigt tilhørsforhold har tendens til at tilegne sig en særlig kritisk position overfor repræsentationerne i de nationale nyheder. I disse nyheder præsenteres etniske minoritetsgrupper oftest som "de andre" (Hussain, Yilmaz og O'Connor 1997: 91, 259; Morley & Robins 1995: 125ff), altså tvivlsomme som en del af det nationale fællesskab. En mere udbredt tendens til at se internationale nyheder og udenlandske tv-kanaler bidrager imidlertid til, at etniske minoriteter fremstår som *kritiske* medborgere. Endnu et eksempel er det arabisksprogede irakiske ægtepar, som lagde vægt på en skildring af krigen i Tjetjenien på den arabiske kanal, Al-Jazeera, gav dem en anden vinkel på krigen end den de danske medier præsenterede dem for. Weibull og Wadbrings antagelse er også på den baggrund tvivlsom.

Negative og problemorienterede repræsentationer af indvandrere i de nationale nyheder i Danmark er sandsynligvis med til at øge spændinger mellem de etniske minoriteter og majoritetsbefolkningen. Også de nationale medier bidrager dermed til yderligere marginalisering, snarere end kompensation for den marginalisering, der allerede eksisterer. Som et direkte svar på mediernes repræsentation af indvandrerproblematikken i Danmark blev der i begyndelsen af 2000 dannet en ny paraply-organisation, nemlig ELO, Etniske mindretals Landsorganisation.

Kompensation fra de nye medier?

Hvis etniske minoriteters benyttelse af hjemlandets medier eller undladelse heraf, kan fortælle noget om den overordnede politik overfor disse mindretal, så er det reelle billede i Danmark langt fra entydigt. Reelt er der tale om tendenser, der tyder på assimilationspolitik, pluralistisk integration og ghettodannelse på én gang. Hjarvard henholder sig da også udelukkende til det politiske niveau, ikke til, hvordan etniske minoriteter i Danmark eller andre steder faktisk forholder sig til medierne. Foruden Hjarvard, har f.eks. Morken (1999) og den norske antropolog Hylland Eriksen (1993) rejst kritik af et krav om indvandreres kulturelle integration. Denne kritik har samtidig givet anledning til afstandstagen fra assimilation som det egentlig mål for integrationspolitikken og til anbefaling af kontrakt-baseret fællesskab, i opposition til et organisk baseret. Med idéhistoriske rødder i den politiske (liberale) oplysningsfilosofi, og mere nyligt i den engelske sociolog, T. H. Marshalls essay, "Citizenship and social class" (Marshall & Bottomore 1992; oprindeligt 1950), bliver medborgerskabet (citizenship) central for udviklingen af en fællesskabfølelse. Ifølge Marshalls analyse af den historiske udvikling i England, er det de civile, politiske og sociale rettigheder, der har virket integrerende i dette samfund, idet de i sig selv har resulteret i loyalitet overfor samfundet. Marshall gør opmærksom på den historiske forbindelse mellem udviklingen af medborgerskabet, et moderne demokrati og fremkomsten af aviser, som alle kunne læse (1992: 24-25).5)

Ifølge de vurderinger fra de etniske minoritetsfamilier, der kom frem i DR-undersøgelsen, fører de konkrete nyhedshistorier i de danske medier generelt til en følelse af yderligere marginalisering. Konklusionerne i andre undersøgelser, som vurderer etniske minoriteters repræsentation i danske nyhedsmedier er på linie med denne vurdering (Hussain, Yilmaz & O'Connor 1997, Aggergaard Larsen 1998, Jensen 1999). Denne kritik har nu fået Danmarks Radio til at formulere en politik for etnisk ligestilling i egne aktiviteter og etiske retningslinier for repræsentationen af etniske minoriteter i nyhedsudsendelser. Men i modsætning til både Tyskland og Sverige, udsender danske public service-medier fortsat ikke tv-nyheder på etniske minoritetssprog. Denne situation kan give anledning til fortolkninger i retning af, at etniske minoriteter ikke anses for at være en del af det danske samfund før de har komplette kompetencer i det danske sprog. I hvert fald er det uklart, hvilket ræsonnement, denne prioritering bygger på. DR har bl.a. peget på de nye medier, når det gælder service overfor disse minoriteter (iflg. de landsdækkende aviser d. 18.6.1999, da man besluttede at nedlægge indvandrerredaktionen).

Ser man på det globale medie marked kunne man formode at etniske minoritetsfamilier er i stand til at kompensere for manglende information og relevante nyheder fra de nationale public service-medier ved at vælge individualiserede medieformer som f.eks. internettet og telefonavis. Disse medier kan nok imødekomme specielle interesser indenfor nyhedsgenren, men kun i den grad man vælger at se bort fra en stærk social slagside.

Benyttelse af internettet m.h.p. at finde nyheder er måske nok en praksis, der er i fremgang, og iflg. Weibull og Wadbring har etniske minoritetsfamilier i Sverige andel i denne fremgang (24%), selvom den ikke er så markant som hos alle svenskere, hvor den er 37% (1998: 54). Men som nævnt er der iflg. den københavnske undersøgelse en tendens til, at det er de unge, de veluddannede og de familier, der har en forholdsvis god indtjening, der finder nyheder på nettet. Selvom der findes en computer og en opkobling til internettet i husholdet, er det endvidere ikke ensbetydende med at alle, der bor i husholdet, benytter sig af de forskellige former for service, som internettet kan levere. I DR-undersøgelsen fandt andre familier, som nok er veluddannede, men samtidig arbejdsløse flygtninge, at internettet er en meget dyr måde at få sine nyheder på. Tv-nyheder er meget mere alment tilgængelig, dvs. i langt højere grad uafhængig af indtægt og uddannelse hos forbrugeren. At tv samtidig det medium, der er det foretrukne til nyheder bekræfter Just Jeppesens undersøgelse fra fem år tilbage (1995). Således er der ingen af de 12 familier i DR-undersøgelsen, som *ikke* har tv og *ikke* ser tv-nyheder; i den svenske undersøgelse har 91% af de samlede besvarelser med ikke-svensk statsborgerskab bekræftet, at de er i besiddelse af et tv (Weibull og Wadbring 1998: 54). I den tyske undersøgelse opgives der ikke et tilsvarende tal, men Eckardt karakteriserer dem som stærkt orienteret mod tv, idet kun 2-9% (afhængig af nationalitet) ser fjernsyn mindre end én time på en hverdag (Eckardt 1996: 458).

Det forbrug, som disse tal antyder, bevirker at det fortsat er relevant at diskutere tv, herunder satellit-tv, når det gælder medieforbruget hos etniske minoriteter i Europa. Også selvom vi befinder os i en tid, hvor internettet giver anledning til mange svimlende og fristende perspektiver. Faktisk gør de det højst bemærkelsesværdigt, at etniske minoriteter i Danmark kun får tv-nyheder om deres nuværende opholdsland, hvis de forstår det danske sprog. Det er efterhånden anerkendt, at public service har udlevet sig selv i sin klassiske form og public service stationerne derfor i stedet koncentrerer sig om at servicere forskellige grupper i overensstemmelse med, hvad disse grupper efterspørger (jf. Hjarvard ovenfor). Det kan derfor undre, at dette princip er sat ud af kraft, når det gælder servicering af etniske minoriteter. De personer, som indgår i undersøgelsen efterspørger således ikke at få nyheder om en togulykke i Pakistan på urdu, heller ikke at få nyheder fra Tyrkiet præsenteret igennem et tyrkisk nationalt filter fra dansk public service-tv, for det kan man få via tyrkisk-sprogede satellitkanaler. Dét, der efterspørges hos de danske public service tv-stationer er i stedet, at få tv-transmitterede nyheder om Danmark og resten af verden på etniske minoritetssprog, som f.eks. tyrkisk og urdu. Når etniske minoriteter har svært ved at få øje på sig selv som målgruppe i nyhedsformidlingen i dansk public service tv, kan det opfattes som et kraftigt signal om, at de ikke anses for at være medborgere i det danske samfund. Det kan igen have konsekvenser for den grad af loyalitet, som etniske minoritetsgrupper følger overfor dette samfund.

Integrationen i nyt lys

Hvis "integration" er lig med at blive ét med den danske befolkning, i den forståelse, at sociale praksisformer lægger sig på linie med majoritetsbefolkningens, så er det korrekt at se transnationale praksisformer som en hindring for integration. Hvis, på den anden side, udarbejdelsen af en diaspora-identitet også er indeholdt i integrationsprocesser, så bør udviklingen af et transnational socialt rum anses for at være en naturlig del af dem. I det øjeblik de aktiviteter der rækker udover den enkelte nationalstat hos etniske minoriteter opfattes som legitime, tenderer den dikotomiske konstellation, integration-segregation til at opløses. Spørgsmålet er, hvilke andre spændingsfelter, et transnationalistisk perspektiv genererer.

Thomas Faist har foreslået, at internationale migrationsstrømme efterfølges af en række selvnærende processer, som han, inspireret af Gunnar Myrdals begreb "kumulativ årsagsvirkning" karakteriserer som "endelige effekter helt ude af proportion med størrelsen af det oprindelige skub" (Faist 1999: 37-8, min oversættelse). Han identificerer et efterfølgende stadie, hvor kvalitativt anderledes former for transnationale forbindelser udvikles, primært hos den yngre generation: pengeforsendelser til familimedlemmer i hjemlandet erstattes af direkte investeringer, udviklingen af etniske virksomheder, der spænder over f.eks. Tyskland og Tyrkiet, nye tilgange til religion og forskellige initiativer til støtte for et etnisk samfund i eksil, inklusive en politisk diaspora (Faist, samme sted). For Faist signalerer disse fænomener at migrationen udvikler sit eget liv.

Når såvel DR-undersøgelsen, Eckardt og Weibull & Wadbring peger på, at man hos den yngre generation, der overvejende er født i hhv. Danmark, Sverige og Tyskland, finder en mediepraksis, der nærmer sig majoritetsbefolkningens, er det således ikke særligt præcist at angive denne udvikling som et udtryk for integration. Det er mere dækkende at pege på denne praksis som en ændring i de transnationale praksisformer eller som et nyt stadie i det transnationale rum. Dvs. transnationalismen har fået et nyt udtryk og finder sted på andre felter, end netop nyhedsmedieforbrug, men det implicerer ikke at forbindelsen til et oprindeligt eller andet hjemland nødvendigvis er blevet afbrudt, endsige eksklusiv identifikation med det ny hjemland opnået. Til gengæld er det vigtigt at være opmærksom på netop forandringerne af det transnationale sociale rum, og forbrug af nyhedsmedier er én af de aktiviteter, der giver impulser til dem, idet dette forbrug især giver anledning til "works of the imagination" (Appadurai 1996: 7, 31). Som Appadurai peger på udgør arbejdet med at forestille sig social forandring i sig selv en social kraft. Derimod bør det ikke overses, at disse sociale rum har begrænset styrke og gennemslagskraft i sig selv. Derfor er det mindre sandsynligt at der skabes nye overordnede forestillede fællesskaber i de transnationale sociale rum. De diasporiske fællesskaber forlader sig fortsat på forestillede fællesskaber, som langt overvejende er nøje forbundet med allerede eksisterende nationalstater, hvoraf nogle, f.eks. Tyrkiet og

Algeriet, forsøger aktivt at fastholde de emigrerede befolkningers tilknytning til hjemlandet (Pedersen 1999: 27-31, 39).

Den førte mediepolitik og repræsentationen af etniske minoriteter i de nationale nyheder, kan således have indflydelse på den specifikke retning for de forandringsprocesser, der finder sted i de transnationale praksisformer; etniske minoriteters tilknytning til den ene og den anden stat er ikke nødvendigvis stabil eller blivende, men kan forandres f.eks. i overensstemmelse med den grad af eksklusion, som det nye land udøver overfor dem. Hvis formålet er fuld kompetence som medborger, kan hjemlandets tv-nyheder ikke stå alene. Men i det øjeblik det drejer sig om en transnational tv-kanal, der har målrettet sine udsendelser til migrerede befolkningsgrupper (såsom tyrkere i Europa, der ser TRT-international) nærmer vi os en brugbar erstatning.⁷ Bliver etniske minoriteter i Danmark ikke taget alvorligt som målgruppe af dansk public service tv kan det både forstærke disse menneskers følelse af eksklusion i det danske samfund og forringe deres muligheder for at pleje egne interesser som minoritet i Danmark. Dvs. at dansk public service tv *kunne* blive et redskab til integration af etniske minoritetsgrupper, i den udstrækning disse grupper blev forsynet med nyheder på linie med de øvrige grupper i landet.

Konklusion

I en diasporatilværelse tenderer man til at søge nyheder meget bredt for at få dækket den transnationale orientering, som er kvintessensen af en sådan tilværelse. Men transnationale nyhedsmedier er også et redskab i arbejdet med at opretholde forbindelserne med det gamle land.

Man kan diskutere hvor brugbart et perspektiv som transnationalisme er, når det gælder udvikling af en mediepolitik, der tager højde for at der findes etniske minoriteter, hvis sproglige forudsætninger ikke indgår i tilrettelæggelsen af nyhedsformidlingen via tv. Diaspora-identitet og de transnationale praksisformer, der er knyttet til den er i princippet individuelle, men kan antage mere kollektive og politiserede former, der gør dem mere håndterlige for en mediepolitisk strategi. Fordelen ved at inddrage diasporaens praksisformer og orienteringer er, at det medfører fokus på individet, men det er også dette fokus, der gør det svært at anvende i policy-øjemed. Der er i dag grund til at justere forventningerne til mediernes evne til at fremme integration og indre sammenhæng i en given befolkning (Morley og Robins 1995: 11, 47) – i en europæisk kontekst, hvilket er den kontekst som Morley og Robins er mest optagede af, men også i en national kontekst. Der er dog fortsat forbindelse mellem medborgerskab, som Marshall har beskrevet det, adgangen til information og omfanget af demokrati. Samtidig er de nationale medier under pres for at afspejle den forskellighed, etnisk og på anden vis, der findes i de europæiske befolkninger, og det er også tilfældet i Danmark.

Transnationale praksisformer og sociale integrationsprocesser skal måske rettelig forstås som gensidigt forbundne fænomener, endda som fænomener, der til en vis grad nærer hinanden. Når det gælder forbrug af nyhedsmedier er det i hvert fald uomtvisteligt, at benyttelse af transnationale tv-kanaler bidrager til at ophæve en isolation, der også eksisterer i kraft af manglende adgang til information, ligegyldigt hvilken årsag denne manglende adgang har. Det er ganske vist sådan, at etniske minoriteter, tilsyneladende især tyrkere, foretrækker hjemlandets tv-kanaler. Det ændrer ikke på, at det fremfor alt er en måde at få information og nyheder på, der for de pågældende har den sidegevinst at relationer med hjemlandet samtidig vedligeholdes. En sådan praksis indebærer ikke i sig selv en tilbagetrækning fra majoritetssamfundet, den kan derimod være udtryk for eksklusion fra majoritetssamfundets nyhedsstrømme.

Noter

1. Dette forbrug beskrives af Eckardt (1996), i dagbladet *Information* (22. februar 2000), i de svenske magasiner *Integration i Fokus* (no. 2/2000) og *i&m* (no.4/2000) samt i deres danske pendant, *Samspil* juni 2000.
2. Se dog Tufte 2001.
3. Sidstnævnte er den betegnelse FN benytter om lande *udenfor* Japan, USA, Australien, New Zealand, samt alle europæiske lande med undtagelse af visse lande i det tidligere Sovjetunionen, som det hedder (Danmarks Statistik 1998). I Rockwoolfondens nylige udgivelser (Mathiasen og Mogensen 2000) henvises der derimod til vestlige overfor ikke-vestlige emigrantlande, hvilket er en endnu klarere efterfølgelse af dét, som Hall (1996) kritisk har kaldt diskursen om "the West and the Rest".
4. Se Safran (1991) for en alternative check-liste, der rummer nogle af de samme elementer. Diaspora-begrebet kan i øvrigt yderligere udbygges ved at udpege forskellige former for diaspora, altså en diaspora-typologi, f.eks. flygtninge-diaspora, kolonialisme-diaspora, handelsdiaspora m.m. (Cohen 1997: 178).
5. En international tv-kanal som Euro-news har tilsyneladende taget dette til sig. Den sender med mellemrum sekvenser fra forskellige steder i verden helt uden speak.
6. Det er ifølge en rapport fra Center for Tværkulturelt Boligarbejde (nu nedlagt) en udbredt misforståelse, at boligselskaber og andre kan forbyde opsætning af parabler, hvilket interviewpersonerne fortæller som regel sker med henvisning til æstetiske hensyn. Det er kun muligt at forbyde opsætning af parabol, hvis beboerne har mulighed for at nå de ønskede kanaler ad anden vej, dvs. via kabel-tv (Degn 1999).
7. Med udgangspunkt i medborgerskab som "a claim to be accepted as a full member of society" (Marshall 1992: 6) bliver integration et spørgsmål om at følge landets love, om at blive opfattet som medborger og i stand til at handle som sådan, vel at mærke i konflikt med det princip om ulighed, der ligger i forekomsten af sociale klasser. Man deler politisk kultur, men ikke nødvendigvis andre aspekter af kulturen. Se endvidere Tireli (1999) for en diskussion af et multikulturelt medborgerskab, som bygger på Marshalls idéer.

Litteratur

- Aggergaard Larsen (1998) John Holdninger til de fremmede – forestillingen om bosniske flygtninge i den danske offentlighed. *Dansk Sociologi* nr. 1/9.
- Anderson, Benedict (1983) *Imagined Communities*. London: Verso.

- Appadurai, Arjun (1996) *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Cohen, Robin (1997) *Global Diasporas*. London: UCL Press.
- Danmarks Statistik (1998) *Indvandrere i Danmark*.
- Degn, Dorthe Marie (1999) *Velkommen på dansk og udenlandsk. Modtageinitiativer overfor indvandrere og flygtninge i den almen boligsektor*. Center for Tværkulturel Boligarbejde.
- Eckardt, Josef (1996) Nutzung und Bewertung von Radio- und Fernsehsendungen für Ausländer. *Mediaperspektiven* nr 8.
- Faist, Thomas (1999) Developing Transnational Social Spaces: The Turkish-German Example, in Pries, Ludger (ed.) *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate: Aldershot & Sydney.
- Gilroy, Paul (1996) Diasporaen og identitetens omveje, *Social Kritik* 45/46.
- Guarnizo, Luis & Michael Peter Smith (eds.) (1998) Transnationalism from below, *Comparative Urban & Community Research*, vol. 6, New Jersey: Transaction Publishers.
- Hall, Stuart (1991) The West and the Rest, in Hall, Stuart & Gieben: *The Making of the Modern World*, London: Polity Press.
- Hannerz, Ulf (1996) *Transnational Connections*. London, New York: Routledge.
- Hjarvard, Stig (1996) *Grænseløse medier – nye sociale fællesskaber?* Statsministeriet: Medieudvalget.
- Hussain, Mustafa; Yilmaz, Ferruh, & O'Connor, Tim (1997) *Medierne, minoriteterne og majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Hylland Ericksen, Thomas (1993) *Kulturterrorismen. Et opgjør med tanken om kulturell renbet*. Oslo: Spartacus.
- Jensen, Bent (1999) Thirty Years of Press Debate on "the Foreigners" in Denmark, Part I and II, in Coleman, D. & Wadensjö, E.: *Immigration to Denmark. International and National Perspectives*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Just Jeppesen, Kirsten (1995) *Etniske minoriteters mediebehov*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Just Jeppesen, Kirsten & Nielsen, Anne (1994) *Etniske minoritetsbørn i Danmark det første levedr*. København: Socialforskningsinstituttet. (Rapport 98: 5).
- Kahraman, H. Cengiz (2000) Lad os se fjernsyn, *Samspil*, juni 2000
- Marshall, T.H. & Bottomore, Tom (1992) *Citizenship and Social Class*. London & Concord, Mass.: Pluto Press.
- Mathiasen, P.C. & Mogensen, G.V. (2000) *Integration i Danmark omkring årtusindskiftet: indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet*. Århus: Århus Universitetsforlag, Rockwoolfondens forskningsenhed. .
- Morken, Ivar (1999) Indvandrere som medborgere eller fremmedkulturelle. *Nordiske Udkast*, no. 27.
- Morley, David & Robins, Kevin (1995) *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London, New York: Routledge.
- Pedersen, Lars (1999) *Newer Islamic Movements in Western Europe*. Ashgate: Aldershot.
- Pries, Ludger (ed.) (1999) *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate: Aldershot.
- Safran, William: Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora* 1 (1)
- Tireli, Üzeyir (1999) Blandt os eller af os? Betragtninger på etnisk ligestilling og medborgerskab. *Etnisk ligestilling i kommunerne*. København: Nævnet for etnisk ligestilling.
- Tufte, Thomas (2001) Minority, Youth, Media Uses and Identity Struggle, in Ross, Karen (ed.) *Black Marks: Research Studies with Minority Ethnic Audiences*. Ashgate, Aldershot.
- Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (1998) De nya svenskarna möter svenska massmedier, in Nilsson, L. (red.) *Region in omvandling*. Göteborg Universitet: SOM-institutet (SOM-rapport 23, SOM- undersökningen Västsverige 1998).
- Werbner, Pnina (1999) Global Pathways. Working Class Cosmopolitans and the Creation of Transnational Ethnic Worlds, *Social Anthropology*, vol. 7, no.1.

Minority Youth, Media Uses and Identity Struggle

The Role of the Media in the Production of Locality¹

Thomas Tufte

In November 1999 there was a serious clash between police and youngsters in Nørrebro, an old working class neighbourhood in central Copenhagen. What began as rioting developed into a serious incident of social unrest and violence between citizens and authorities. Some of the youngsters involved were ethnic minorities. Some months later, I asked 14-year old Kalicia from Nørrebro about her opinion on the discussion that had followed in the media, which had focused heavily on the 'problems' related to the presence of ethnic minorities in Denmark:

Kalicia: I just feel they (the media) stir up the whole thing. I can understand why old people are racists, because they are influenced by television, so you cannot become anything else than a racist.

TT: When one stays at home all the time?

Kalicia: Yes. I go out, I go to school, I am among people, I know how it is. But if I just sat at home and watched television I think I would also be angry at them. Because the television really turns them into villains.

TT: Are you saying that the problem lies in the media?

Kalicia: Yes, because the media don't ever say anything good (about ethnic minorities) and they don't say 'now you'll hear about this good family that does this, and the dad works in a good job'. No, you don't hear about them. You only hear about the bad ones.

TT: So you are actually arguing that the media should tell some positive stories?

Kalicia: Yes. Or people should stop listening to the media. But that's not possible.

Othering and Belonging

When describing the media's way of reporting on ethnic minorities, Kalicia refers to the process of 'othering', whereby identity boundaries are drawn between oneself and others. The process of othering here refers to the problem-focused and often negative categorisation of ethnic minorities vis-à-vis ethnic Danes, and as such it can be seen as a continuation of the problematic raised by Edward Said regarding the relation between the West and the Orient (Said, 1979). My thesis is that the general representation of non-Western ethnic minorities in the Danish media reinforces a discourse of ethnic minorities as 'other', contrasting them with the human and social values upon which Danish identity understands and qualifies itself, seen from the perspective of the 'ethnic majority Danes'.

The media's coverage of the incident mentioned above – an incident which I present more fully below – has in Kalicia's view reinforced the boundaries between older Danes and the 'others', here understood as ethnic minorities in general. The characteristics of this reporting about ethnic minorities are substantially documented in several analyses (Togeby & Gaasholt, 1995; Hussain et al, 1997; Hervik, ed, 1999; Togeby & Moeller, 1999; Hussain, 2000; Jensen, 2000). They generally confirm the problem-focused media representation of ethnic minorities, focusing on issues such as criminal incidents, conflicts around women wearing scarves, Halal-slaughtering and forced marriages. The general conclusion is clear: the process of othering between, on one side, ethnic Danes, and on the other, ethnic minorities as a whole, is clearly reinforced by the media.

However, the question remains of how these processes of othering, articulated and reinforced in the media, are *experienced* by ethnic minorities? How does it affect their understanding of themselves, and thus their process of identity formation? The approach here is deliberately multi-ethnic, exploring how different ethnic minorities living in Nørrebro have *shared experiences* of othering within the Danish society. There are more than 40 different ethnic minorities living in Nørrebro (Indre Nørrebro Bydelsrapport, 1999), obviously representing a rich variety of cultures, life styles, languages and beliefs. But is there uniformity in their experience of othering, transcending their diversity of origin? My fieldwork, conducted among ethnic minority youth in Inner Nørrebro between October 1999 and May 2000 shows that many of them have similar experiences of feeling socially marginalized vis-à-vis ethnic majority Danes². In this chapter I analyse the dynamics of othering and of social marginalisation among these youngsters and especially how these feelings were articulated around the November 1999 incident.

Exploring how ethnic minority youth experience the process of othering will lead me directly on to the question of *belonging*. What sort of belonging do the ethnic minority youth in Nørrebro feel to the neighbourhood and the country they live in and are citizens of? Using Arjun Appadurai's notion of 'locality' my question is: how do these local citizens – ethnic minority

youth in Nørrebro – ‘produce locality’? And what locality is this? Producing locality here refers to the process of social agency whereby people produce a sense of belonging (Appadurai, 1996).

Appadurai’s focus is on what locality might mean in a situation where the nation-state faces particular sorts of *transnational destabilisation* (Appadurai, 1996). The situation of conflict in Denmark, not least in the neighbourhood of Nørrebro, reveals exactly this: a process of transnational destabilisation. It is composed of different parallel movements that have been underway for some time. On the one hand there is the physical presence of ethnic minorities, be they migrants or refugees. Despite the fact that immigrants having been living and working in Denmark since the mid-late 1960s, it is only in recent years that their presence had evoked serious and substantial political debate and challenged the self-understanding of ethnic majority Danes about what it is to be Danish.

On the other hand there is the transnationalisation of the media. This process is demonstrated by the fact that the dramatic events in Nørrebro were immediately exposed to international audiences via CNN, BBC, etc. It is also more strongly manifested in the range of media increasingly accessible from homes in Nørrebro: Indian, Bosnian, Kurdish and Turkish satellite TV channels, Somali websites, Macedonian and Arab radio stations are all accessible in Copenhagen. Some scholars argue that this increased accessibility of ethnic programming reinforces the ethnic identity of their audiences and develops problematics of ethnic and social isolation. However, as Aksoy and Robins (2000) have rightly argued, it is more complex than that. It is a constantly changing scenario which needs to be studied in much more detail in order to uncover the very many multi-vectoral cultural and social dynamics at stake in these homes and in the neighbourhood overall.

With respect to this, my thesis is that what we are experiencing internationally these days is more a transnational *re-stabilisation* rather than a transnational destabilisation. Migration, media and technology – along with numerous other elements of contemporary globalisation – are leading to socio-spatial re-configurations, where Benedict Anderson’s national community (Anderson, 1983) becomes just one of many equally important and emerging imagined communities (Morley and Robins, 1995). Ethnic minorities, while citizens of Denmark, also belong to diasporic communities that operate within very different socio-spatial and cultural-geographical coordinates or frames compared to their fellow citizens, the ‘ethnic majority Danes’. Analysing their production of locality will show some of the complexities of the on-going transnational *restabilisation*, where social and cultural networks and relations are renegotiated, some being strengthened across time and space, while others may wither or weaken. The global order of social and cultural networks is changing.

Analysing the production of locality in the case of ethnic minorities in Nørrebro has to deal with these movements – the (more or less recent) migration or escape to Denmark, and the transnationalisation of the media,

the latter providing numerous new possibilities for maintaining mediated cultural contact to the country of origin, and to the diasporic community to which many pertain. The relationship between media uses and identity struggles in the lives of ethnic minority youth in Copenhagen is at the core of this chapter.

Nørrebro: Minority Youth and Everyday Life

Nørrebro is a neighbourhood with a tradition of social organisation, including the labour movements of the 19th century, which were born here. The social democrats and the socialists have always had strongholds in this neighbourhood. The focus of this project is the central part of Nørrebro, Inner Nørrebro. This is an area with 30.000 inhabitants, constituting (between 1996-2000) an independent sub-municipality under the municipality of Copenhagen. In this period it had its own administration and democratically elected political board, at the time headed by a socialist.

Since the 1970s, Inner Nørrebro has undergone substantial demographic and physical changes, the old workers' flats having been largely torn down and replaced. It has given Inner Nørrebro more room, less inhabitants but also a dramatic change in population. Large parts of the population have been replaced in the course of the last 20 years. Many newcomers have been immigrants and refugees. Today, 21.5 percent of the population are of ethnic origins other than Danish, namely Turkish, Pakistani, Somali, Lebanese, Palestinian, Kurdish and ex-Yugoslavian (Danmarks Statistik, 1999).

13 Youngsters – Housing, Schooling and Family Background

In Kalicia's 8th grade class (the students are between 13 and 15 years old) at a public school in Inner Nørrebro, all 13 students have at least one parent of an ethnic origin other than Danish. For 10 of the 13 who comprise my sample, both parents are of an ethnic minority background. This is quite unusual for any Danish public school, and is also above average for this particular school⁵. However, the class had had more than double the number of students back in 1st grade (28), when a large number were ethnic majority Danes. Some have since moved to other public or private schools in the neighbourhood, some have moved out of the neighbourhood with their families and a small number have been expelled, a gradual process leading to the current situation. Parallel to this, the class has in recent years received 5 new students, all but one refugees. Thus, today, only 8 are left of the original core group of 28 students. Nevertheless, the students are very united, enjoying a pleasant social climate in the classroom, and extensive social contact in their leisure time, with most of them considering their class mates

as best friends: 'Everybody in the class are like best friends...We talk about everything together.' (Nadia, 14). Socially, it is a well-functioning class.

The students have origins in Turkey, Turkish Kurdistan, Iranian Kurdistan, Pakistan, Morocco, Bosnia, Italy, Armenia and the Greek, Turkish and Albanian parts of Macedonia. In terms of official religious affiliation, nine are Muslims, one Greek-Orthodox, one Catholic, one Christian and one Jewish. In contrast to this multiplicity of ethnic origins and religious affiliations, their socio-economic situations are similar.

In terms of housing, all 13 live in rather small flats where quite a number share bedrooms with sisters or brothers. About half of them have their own room – most have shared rooms with siblings until recently, but the teenage girls are increasingly obtaining their own rooms, forcing their brothers to share together.

Their parents are predominantly from less educated backgrounds, and only two have elder siblings who are studying at universities or equivalent higher education (Maria and Jamal). According to their class teacher, only a very limited number of these students will qualify to enter higher education. The majority of them will be recommended to seek other educational pathways after completing their schooling.

As for language proficiency, all of them speak and write Danish better than the language of their own or their parent's origin. However, most of them speak a language other than Danish to at least one parent. Generally, the language they communicate with their siblings in is Danish, occasionally mixed with another language. Neelem and Angili both attend state-supported Urdu classes three times a week, this being a way of acquiring an improved proficiency in their mother tongue.

November 1999: A Neighbourhood in Flames?

A number of recent events have fuelled a strong media focus on ethnic minorities, and in particular one event sparked what developed over three or four months into an intense public debate about the role, obligations and problems of ethnic minorities in the Danish society.

Around 10 pm on the night of the 7th November 1999 a large riot began in Nørrebro. A small group of about 20 young people, their faces covered with hoods, began smashing shop windows and setting fire to garbage containers. The group grew to an estimated 100 youngsters, who smashed approximately 300 shop windows, burnt cars and garbage containers, and cut off the electricity in the neighbourhood. The police took one and a half hours from the time of the first unrest until they felt they had gathered a strong enough force to enter the neighbourhood and put an end to the disorder. Their entry, however, resulted in street fights with the rioters lasting most of the night.

The youngsters were apparently both ethnic minorities and ethnic majority Danes, and the apparent motivation for the incident was the extradition from Denmark to Turkey of a 23-year old Turkish citizen. He was supposed to complete a 3-year prison sentence in Denmark and then be extradited, despite having been born and lived all his life in Denmark. The rioters supposedly came from many parts of town, the incident being something that, in the absence of the police, quickly attracted youngsters from several suburbs of Copenhagen.

The incident was reported on the BBC, CNN and many other media outlets in neighbouring countries. It was portrayed as the most violent incident of social unrest in Denmark since May 18th 1993 (when Danes protested, in the same neighbourhood, against the results of the Maastricht census). In the Danish media this new event was immediately tied up with a rapidly growing discussion about the problems of integration for immigrants and refugees. It became a very emotional discussion, led mostly by ethnic Danes discussing the 'others', the immigrants and refugees, living in Denmark. The issue became a core issue in Social Democrat then Prime Minister Poul Nyrup Rasmussen's Millennium speech, given on January 1st 2000, a speech where he spoke about 'the strangers' in Denmark, referring to immigrants and refugees, some of whom have been living here since the 1960s, having both children and grandchildren here. Without arguing direct causality, the fact is that the extreme right-wing political party Dansk Folkeparti (The Danish People's Party), climbed to new heights in the polls, with more than 15 percent of the Danish voters supporting them in mid-January. By the end of 2001 they had made it so far as to becoming part of the Parliamentary basis upon which the new Prime Minister, Anders Fogh Rasmussen, based most of his government policy on.

In the midst of this event, Nørrebro was, in the minds of the public, a war-torn battleground, an unpleasant place with social unrest, crime and gang-fights, a dangerous neighbourhood to live or work in. The citizens of Nørrebro, however, were fed up with their neighbourhood once again being represented in such a way. As 14-year old Maria said: 'it was made into a huge thing. And I had not heard it. It was not until the next evening that I was told about it by a friend who said: 'Have you heard what happened?', and I hadn't even noticed a thing...'. Asked whether they had spoken about it in school the day after, she responded: 'No, no, because nobody had really taken notice of it, well yes, my friend had said that it was very messy in Nørrebro, but she did not really know what had happened...and then we said that it is always messy in Nørrebro, and then we didn't really take it seriously.' Maria didn't discover what had really happened until the evening after the event.

Nadia was also shocked, having heard about it at school, but only discovering the reason for it in the media the night after the event: 'We did not know until we saw it on television...When we drove over here in the morning we thought, because we didn't know at all, we just thought: what

has happened here? We saw paint and smashed windows and everything. It was completely crazy.' Another class member, Serap, stated: 'I did not hear anything. I saw it on television.'

Karina, when asked her opinion on the treatment Nørrebro got in the media, said: 'I think it is a pity, because I am able to see that it is not true. People get the impression, my family for example, they call sometimes and say: 'So – are you still alive? Haven't you been killed by stones'? While it is the treatment of the neighbourhood in the media Karina complains about, Neelem is more direct. She is angry at the media, accusing them of always blaming the immigrants. Asked about the best and the worst about the neighbourhood she states: 'The best is the people that live here, at least those I know...I don't really think there is something which is the worst. Maybe when you watch the news, you become a little afraid (...) I think they always blame the immigrants, and it may also be that they are to blame, but it is always them that things are wrong with.' Neelem's reaction to the media coverage of what happened was: 'I did not become angry, I just thought 'fuck 'em'.

Like most of her schoolmates, Kalicia only found out what had happened afterwards. However, speaking to some of the participants in the riot, she learned that the extradition was just one issue that sparked much deeper social discontent and frustration. As Kalicia states:

Kalicia: I didn't know at all what happened. I only got to know about it afterwards. I don't think they should do it, I think it is wrong, but I have also hear from them who have done it and from others who know them, and I have also heard the reason...

TT: Being the case about the fellow who was extradited?

Kalicia: No, it was not only because of that.

TT: What do they say? How do they explain it?

Kalicia: They explain it by saying they have not been treated well. The police have not treated them and their families well. Because the son has done something, they have threatened the parents. It's those kind of things, but nobody know about that.

For most of the youngsters in this case study, the riot became a mediated experience. The media reported in dramatic ways, leaving an impression in the general public of an insecure and violent neighbourhood – a representation of Nørrebro which contradicted their own experience of living there.

The portrayal of 'Nørrebro in Flames' (which was the heading of the full front page of *Ekstra Bladet*, 8 November 1999) rearticulated the point of view that ethnic minorities (in addition to the so-called 'autonomous', young rebellious Danes) were both the cause (the extradition case) and the agents of social unrest. What did not reach the media or what the media did not broadcast were the more nuanced causes behind the riot and the motivations to engage in it: the everyday harassment. The reaction among the ethnic

minorities living in the neighbourhood was a reinforcement of their distanciation, their 'othering' in relation to the Danish society, the media and the ethnic majority Danes. Neelem's comment captures the atmosphere and feeling when she simply stated: 'Fuck them'.

The media coverage that followed the 'riot' had a significant long-term damaging effect, sparking emotional outpourings from right-wing politicians who articulated opinions and feelings against ethnic minorities in general, thus letting youngsters like those represented in this chapter pay the highest price – an increased social marginalisation and disassociation from the Danish society. However, while the media coverage overwhelmingly contributed to a process of social marginalisation, the everyday uses of the media show many other facets of the diverse and varied ways media enter and influence everyday life.

Media Uses and the Production of Locality

The process of producing locality occurs by articulating and forming relations between 'the sense of social immediacy, the technologies of interactivity, and the relativity of contexts.' (Appadurai, 1996, p.178). The media are central in these processes, not only as technology. Rephrasing Appadurai's statement as a question, with a particular emphasis on the role of the media, would result in this: What sense of social immediacy do different forms of media use articulate? Which communication technologies are used, and how are they used vis-à-vis producing senses of social immediacy and feelings of social and cultural belonging? While locality on one hand consists of a material expression, locality is also a *structure of feeling*. Everybody wants to belong somewhere, actively doing something to feel at home. The media influences the materiality of locality, in particular in the physical organisation of the home, but more importantly, the media influences the structures of feeling, locality consists of.

The purpose of focusing on everyday media use is also to excavate the foundations of an often-recurring statement, vis-à-vis media consumption. Many of the youngsters cited watching television or videos, chatting on the Internet or listening to music as recurrent media practices that took place when they didn't really have anything else to do. Neelem had no specific television programmes that she *had* to see: 'It's not that I just have to see it. If I don't have anything to do, then I do like to see it.' Jamal also states, about video: 'When I don't have anything to do then I watch it' and Claudia states 'I don't watch anything anymore...' besides MTV, which 'when I am at home, then its just turned on.' Liv can sometimes sit and chat and surf on the Net, 'Yes, on Chili-net sometimes, but not really, only sometimes, if I don't have anything to do'.

A lot of media use seems to be something that simply just occurs, for want of better opportunities, or with no real conscious proactive motivation...

What does this lack of explicit choice and priority signify? Does it make the media less important? I don't believe so – and my analysis will show how this 'meaningless' and unconscious media use has significant importance for the youngsters in their making sense of the world around them. Two main points will become explicit in the course of this analysis. First, that each technology and each genre provides its own particular opportunity for social relationships. While some contribute more to the symbolic construction of locality and belonging – for example reinforcing a diasporic community – others mostly contribute to the material construction of locality and belonging – for example the reinforcement of a neighbourhood identity. Secondly, that some media use contributes to social integration and social positioning in everyday life. Thus, rather than focusing on the large scale media 'events' or rituals that function more as suspension from everyday life, the focus here is on the ordinary and frequent media uses that have a socially integrating function in everyday life (Larsen & Tufte, 1999).

Media Access

As is the general tendency in Denmark, new technology is rapidly finding its way into the homes of these youngsters (Fridberg et al, 1997). Many of them have mobile phones, almost all of them have home computers, and a few have Internet access. Those who don't have their own mobile phones have access through relatives, while those without domestic computers and Internet access have free access at school and public libraries and can pay for access at Internet cafés, of which there are four in the immediate neighbourhood.

These young people belong to a generation of young urban Danes that have been brought up with cable TV as a 'natural' technological infra-structure in their household, along with radio, video and stereos. Satellite TV is also widespread, although more limited than other technologies. Cable TV has provided this generation with access to all the major Danish and Nordic commercial channels, in addition to a variety of other channels, including some from their countries of origin. Obviously, cable networks only serve audiences of significant size, so there are channels for the Turkish and Pakistani communities in Copenhagen, but not for the smaller Bosnian or Armenian communities. However, to improve accessibility to channels from their country of origin, six out of the 13 families have supplemented their cable packages with private satellite dishes (Kalicia, Nadia, Neelem, Peter, Angili and Claudia). Access to the 'homeland' channels is usually the principal motivation for acquiring satellite TV: 'We have had the Selector, right. It was because of the war. That Kosovo war. My father, he followed it, he always had to watch, so we have had Selector' (Claudia). Angili confirms the same motivation: 'We have the Selector. We watch Urdu, Indian, it is Indian.' (Angili).

As this outline of media access suggests, television, often combined with video, is the dominant medium in the lives of these 13 youngsters and their families. Measured in time, it is by far the medium they spend most time with. Compared to television, most of the other traditional media exist marginally in their everyday lives: radio and newspapers in particular are very marginal. Radio, in most cases, seems to have acquired a very marginal position. Many confirm the limited radio usage, while some do use radio for music purposes. There is generally very little access to daily newspapers, which first and foremost reflects the lack of interest in newspapers among their parents. For those who do have newspapers at home, there is very limited usage, usually just the TV guides. Generally, they have a limited understanding of the fact that one could subscribe on a daily basis to newspapers. As for magazines, a few of them mention occasional buying the youth magazine *MIX* or *Vi Unge*. Books, however, do play a role in individual cases, for example in the case of Serap (see below).

Overall, there are no significant obstacles in terms of access to information and entertainment via communication technologies. However, there are still socio-economic constraints, especially regarding accessing satellite television, mobile phones and the number of TV sets in the home. In addition to the socio-economic factors influencing media access, there are limits on domestic accessibility rooted in belief and opinion. Angili's father, for example, did not want either Internet access or video in his home. As Angili explained, they used to have video: 'We did have it, but now we have given it away. My father doesn't want us to begin watching films and all that. Because, as soon as we start watching videos we forget school. So that's why he won't buy a video for us. He has bought Selector for us, but that was on one condition: 'If you do your homework and do the things that have to be done, then you may have it. Otherwise, I will have it stopped.' Regarding Internet access, Angili explained: 'Somebody probably convinced him that there are dirty things on the Internet. So he probably believes we go in, clicking on this and watch it. He is so stupid!' Other parents had similar opinions, but this restriction is limited to the domestic sphere: Angili accesses the Internet at school and at the public library.

Uses of Television

Television, together with video, is instrumental in the process of using media to negotiate identities. This is clearly seen in young people's patterns of use and through analysing what they watch, with whom, when, and where. Of the traditional media, television is for all of them by far the most significant medium in their everyday life. All have TV at home, 11 of them have television in their rooms, and most of them have grown up with domestic cable TV access.

While the principal place of television consumption is in the home, this covers a large variation in the forms of use, including programme choice. What comes across in the analysis of media use among these 13 young people is a multi-layered use, reflecting multiple and very different scales of socio-cultural orientation and reflecting many levels of identity. Their media use is guided by and reflects age, sex, gender, cultural background and life history.

Among the striking absences in their programme choices and preferences are three issues:

- they watch no Danish television fiction
- they watch very little news
- they have only a very limited use of the two Danish Public Service channels, DR1 and TV2, historically the largest and strongest channels among Danish audiences.

Among the striking similarities in their programme choices and preferences can be noted the following:

- a very high consumption of predominantly American TV series and American talk shows
- a preference for the three Danish commercial channels, TV3, TV3+ and TV Danmark
- a strong gendered media use
- the existence of an 'ethnic' media use, understood as a layer of media consumption focused on channels from either countries of origin, linguistic or cultural regions of origin, or local media in Denmark with a focus on issues related to migrants and refugees.

Regarding the last point, there are some clear generational differences between those youngsters and their parents. Within their ethnic media use, these 13-15 year olds have an orientation towards national or local Danish news programmes dealing with ethnic minority issues in Denmark or in Copenhagen, while their parents have a somewhat stronger orientation towards programs from their country or region of origin. We must however be cautious in drawing clear distinction between parents' and children's orientation, because some youngsters feel very strongly about their country or region of origin, reflecting this in their music or film preferences as well as in their news consumption during the Kosovo war (despite the fact that they generally have a very limited news consumption). Again, in relation to their 'territory of origin' there are multiple conceptual variations inviting the question: what constitutes this territory of origin? What can we rightfully characterise as ethnic orientation and not cultural, religious or something of plain general interest? Neelem, for example, is Pakistani, Pakistan being a country

historically in conflict with India. Nevertheless she has a strong orientation towards Indian film, due to her Urdu-language background and also, she argues, due to the quality of Indian films compared to Pakistani films. Neelem also argues that they are more 'modern'. Angili, who is also Pakistani, has a similar interest in Indian films.

Asu Aksoy and Kevin Robins have problematised this issue in a recent article about Turkish transnational media, demonstrating the diversity now present in Turkish media culture and arguing the need for more nuanced thinking about this space (Aksoy and Robins, 2000). The same could be argued about several other regions. Obviously one must be careful to distinguish between the Danish channels, and it is equally simplistic to generalise about 'ethnic' or 'homeland' media. In analysing multi-layered media consumption the variety and diversity of media for each country or ethnic group we speak of must be taken into consideration. At this stage, the main points I wish to emphasise are that this media consumption from 'territories of origin' can be highly diverse and varied, and that the consumption and use of these does not reflect a cultural isolation or regression towards the country of origin, but reflects the same sort of cultural ambivalence and on-going identity negotiation generally taking place in each individual.

This invites us to explore further the meaning of this multi-layeredness in media consumption. In this chapter, without going into substantial detail, I have distinguished the following four categories of media:

- local media in Denmark
- national media in Denmark
- international media
- homeland media.

I have also distinguished four types of content:

- homeland content
- ethnic content (referring to issues about refugees and migrants in Denmark)
- mainstream Danish content
- mainstream international content.

This article does not discuss in detail the national media in Denmark or the homeland media. These categories remain very general, but can, together with the categories of content, provide some indication of the media flow the audiences expose themselves to.

In the media use of these 13-15 year olds, homeland media consumption is generally concentrated around parent-initiated media consumption in the home – be it TV news turned on by the parents (Maria, Jasmine, Peter, Nadia), films chosen from the parent's video archive (Serap) or radio lis-

tened to by parents (Angili, Jamal). However, music is a field where the youngsters themselves have a strong interest in music from their countries and regions of origin. This is demonstrated in their preference within domestic video recordings (of family parties, etc), in what they like to sing, in rented video, in their choice of CDs and cassettes, etc. Neelem reconfirms her musical interest in her Internet-surfing, the Bollywood website being one of her favourites. Claudia speaks of Macedonian music and songs from their home videos of parties, etc. David learnt to sing and play Armenian folk songs while at the Red Cross Refugee Centre upon arrival in Denmark. However, this musical interest is cultivated alongside their interest in Techno, Latin and other preferences similar to most Danish youth.

Mainstream media programmes dominate their television consumption. This is manifest and clearly documented in their preferences for American TV series, talk shows and films. As mentioned, there is also a clear gendered difference in what they see – a gendering which also counts for their homeland media consumption. Gendered TV preferences appear in the afternoons, when television consumption begins (apart from MTV in the morning, which several of the girls watch). Most of these youngsters have naps in the afternoons, some do homework, and subsequently very many of them watch different TV series or go over to (same-sex) friends to do homework. Viewing of TV or video is then done within distinct gendered groups.

While the boys prefer *Vore Værste År* (Married with Children), *Jerry Springer*, *Robinson* (AKA Survivor), *Drew Harry*, *Rap Fyr i LA* (Fresh Prince of Bel Air), action movies and comedy, the girls prefer *Friends*, *X-files*, *Ricki Lake* and romantic TV series. One gendered characteristic regarding genre is that many of the girls like thrillers, something confirmed in their reading and film preferences (Serap, Neelem, Karin, Liv).

What this brief overview of mainstream and homeland media use points towards is the combined multiplicity and diversity of their media use on one hand, and the uniformity and similarity of it on the other hand. These 13 individuals each compose their media menus based not only on age and sex, but also on cultural background and life history. The class variable has been too difficult to assess given the large complexity of this small group. Very roughly speaking we see that age and sex articulate uniform interests, linked very much to youth lifestyles, while cultural background and life history determine the very individual and diverse layers of their media consumption. For example, when asked why he likes Beverly Hills 90210, contrary to many of the other boys, 14-year old David responded 'because it is such a peaceful place'. This statement may be banal, but it becomes somewhat more meaningful when contextualised into his life history as a refugee, having lived in five countries, and in the last two years in Denmark having been moved to a total of four different refugee centres and five schools.

Conclusion

It is worth noting that the shared cultural references of these young people are to be found in a number of American talk shows, TV series and films, watch primarily on the new commercial networks. As such, they have a shared – albeit gendered – media experience, these reference points being used in their social interaction and peer conversation. It is a media experience very similar to that of most Danish youth their age – they generally don't watch either Danish fiction or Danish public service channels. For a country such as Denmark, which until 12 years ago (at the time of the data collection) had only one national public service channel (DR1) this is a significant change, which still has to be better understood with regard to cultural changes in the Danish society.

In addition to this shared level of media consumption, the individual media menus include programmes of homeland content and ethnic content, the first generally being film and music, while the ethnic content mainly refers to the Danish news coverage of migrants and refugees in Denmark.

The media consumption thus provides different opportunities for these youth to work with their identities, cultivate cultural and aesthetic tastes and interests, emotional experiences, etc. They navigate between different cultural universes and produce locality on several levels:

- in relation to their immediate neighbourhood
- in relation to the nation in which they live
- in relation to the diasporas some of them belong to
- and possibly in relation to a range of other communities the feel a belonging to

Having an immigrant or refugee background gives them, compared to most Danish youth, a more complex process of identity work, requiring them to navigate between more layers and worlds of meaning, producing many, not just one, senses of belonging.

The media representation of ethnic minorities, exemplified by the November 1999 event, but confirmed in general statements about everyday media representation, is a strong articulator in the process of social division and boundary marking. It reinforces a boundary between, on one side the ethnic majority Danes, and on the other side the ethnic minorities living in the Danish society. This is a clear feeling and experience among the 13 young people. They feel a lack of subtlety in the media's representations, which articulates a shared experience of being 'other' in the society they live in and form part of. A similar boundary is found in the social organisation of everyday life among these 13 youngsters, with a general tendency for them to have friends from other ethnic minority groups, and not from within the ethnic majority Danes.

Notes

1. This article is a revised version of the article by the same name, published in: K.Ross (2001). *Black Marks. Research Studies with Minority Ethnic Audiences*. Aldershot: Ashgate.
2. My fieldwork focused on the everyday life of 13 youngsters in the 8th grade at a public school in Inner Nørrebro. It is based on participant observation, focus group interviews, individual interviews with key informants and with the 13 youngsters. I also used fotoethnography, written exercises with the youngsters, surveys and literature review. The names of the youngsters have all been altered.
3. In this particular school, 80.5 per cent of the students are of an ethnic origin other than Danish.

References

- Aksoy, A. & Robins, K. (2000) 'Thinking Across Spaces: Transnational Television from Turkey', *European Journal of Cultural Studies*, vol.3, no.3, pp.343-365. In Anderson, B. (1983) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Appadurai, A. (1996) *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Danmarks Statistik. (1999) *Yearbook*. København.
- Fridberg, T., Allerup, P., Drotner, K., Jørgensen, P.S. & Sørensen, A.S. (1997) *Mønstre i mangfoldigheden. 15-18-åriges mediebrug i Danmark*. København: Borgen/Medier.
- Gaasholt, D. & Togeby, L. (1995) *I syv sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Århus: Politica, pp.1-18.
- Hervik, P. (ed.) (1999) *Den generende forskellighed: Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Akademisk Forlag.
- Hussain, M. (2000) The Muslim Family in Europe: Islam, Media and Minorities in Denmark, *Current Sociology*, 48 (04), pp. 195-216.
- Hussain, M., Yilmaz, F. & O'Connor, T.(1997) *Medierne, minoriteterne og majoriteten – en undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. København: Akademisk Forlag.
- Indre Nørrebro Bydel. (1999) *Integrationsrapport og evaluering af helhedsplan*. København: Nørrebro Bydel.
- Jensen, I. (2001) *Journalistik som socialt felt* [Journalism as a social field], *Mediekultur* 32, special issue on Media and Ethnicity.
- Larsen, B. & Tufte, T. (1999) 'Is there a Ritual Going on? Exploring the Social Uses of the Media', in Bondebjerg, I. & Hastrup, H.K. (eds) *Sekvens: Yearbook 1999, Intertextuality and Visual Media*. Copenhagen: University of Copenhagen, Dept. of Film- and Media Studies.
- Morley, D. & Robins, K. (1995) *Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London: Routledge.
- Said, E. (1979) *Orientalism: Western Conceptions of the Orient*. New York: Vintage Books.
- Togeby, L. & Møller, B. (1999) *Oplevet Diskrimination – en undersøgelse blandt etniske minoriteter*. København: Nævnet for etnisk ligestilling.

Being a Computer User. What Does that Mean?

A Discussion About Young People's Talk About Computers and Themselves

Ingunn Hagen

... everybody can use the computer even though... well, even regardless of color (Morten, 11 years).

It looks like the negro does not quite understand what he is doing and is asking the woman for help. (...) And then she comes and explains. (Turid, 13 ½ years).

I think that the foreigner knows best and he is teaching the other one [the woman] about PCs. It looks like that. (Svein, 14 years).

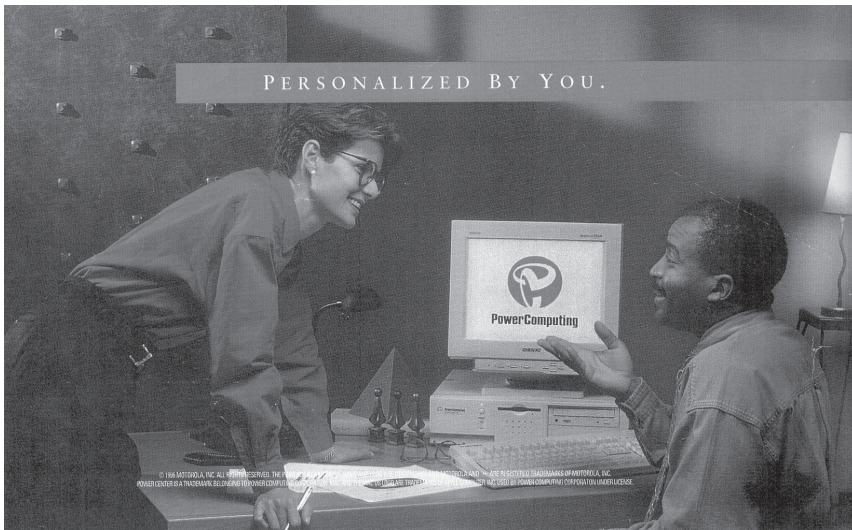
I think of someone helping each other (Rita, 11 years).

For me it appears just like two people talking. Talking in front of a computer.(...) Or perhaps the man is showing or explaining something to the lady. (Veena, 13 years).

The woman came to the man in order to find out something, or something like that. (Sanju, 18 years).¹

The above statements were associations different young interviewees expressed when they were shown a photo of a white woman and a colored man with a computer.² In the picture the woman is standing and the man is sitting at the desk with the computer, and they are talking to each other. Not surprisingly, the young interviewees attributed very different meanings to one and the same picture. When reading the picture, the interviewed children and young people interpreted differences in computer competence, and related this at least implicitly to gender and to ethnicity.³

The focus of this article is on children and young people's use of computers. In connection with this I am interested in what role cultural identity and also gender may play in the relationship that youngsters develop to computers. In Norway, like in so many countries, computer ownership and use have increased drastically in recent years. Computers are becoming an increasingly important part of our everyday lives, both at work, school and in the home environment. Especially for children and young people, who

have grown up with these technologies, a life without computers is difficult even to imagine.

But what does it mean to use the computer – for children and young people? This is the main question in this article. In the article I will also discuss three sub-questions: To what extent is computer use related to adolescents' own sense of selves or identities? What is the possible significance of ethnicity related to computer use? And why does gender seem to be such an important factor for computer user habits? I intend to approach identities as the way interviewees position themselves in research interviews.

I will start the article by discussing the concept of identity, which has been rather fashionable in the human and social sciences in later years. Numerous books and articles have been published about the concept. My aim is not to give an overview of the "veritable discursive explosion in recent years around the concept of 'identity'".⁴ Rather, I will attempt a conceptual clarification and also discuss how the concept of identity may function as a sensitizing tool for analyzing young computer users.

Secondly, I will discuss what image children and young people have of the computer. I believe that such images will frame the meaning the young interviewees attribute to their own computer use. Thirdly, I will elaborate on what the computer is used for, and by whom. Here I will discuss everyday computer use, especially in the homes, but also at the school arena.

Fourthly, I will question how ethnic identity or cultural background enters into young people's talk about their computer use. To my knowledge, the topic of ethnicity has not frequently been addressed related to computer use. Fifthly, I will discuss what significance gender seems to have for the way children and young people relate to the computer. Do my informants confirm established patterns of gender differences and why? In some final

remarks, I will try to summarize the discussion of the significance of everyday computer use for children and young people, and how this may relate to their expression of identities.

The article will be based on the research project “New Information Technology and the Young Generation: Evolving Identities and Values in a Mediated Environment”. In this project, children, young people and their parents were queried about their use of computers and other media.⁵ Nearly half of the families we interviewed were Norwegians by ethnicity. The other half of our interviewees were immigrants, of Indian (mainly Punjabi) backgrounds. More precisely, the parents had immigrated from India, while the children we interviewed were so-called second-generation immigrants, most of them born in Norway. In addition, two of the interviewed families were of mixed origin, in the sense that one parent was Norwegian by birth, the other not.⁶

Children and young people’s everyday media and computer habits were our primary research interest. Still, we also interviewed the parents, because we wanted to contextualize the youngsters’ statements about media and computer use. For the purpose of this article, I will limit my discussion to computer use, leaving out these children’s use of other media, which we also asked about in our study. All of the interviewed families owned computers which were placed in their home environment. Most of the families also had Internet connection, while the rest of them planned to have it installed in the near future.

1. Identity – Conceptual Clarification

a) The Concept of Identity

The concepts of identity or self are often discussed in the literature on people’s use of media, and to some extent in the literature about computer use.⁷ The general presupposition seems to be that if people spend considerable time using media and computers, this activity will impact their sense of identity or self. The psychologist Mihaly Csikszentmihalyi lends support to such assumptions through his passage: “If the self includes everything that passes in consciousness, it follows that what we pay attention to over time will shape that self” (1993: 217). But the question remains how the use of media and computers relate to people’s sense of self or identity. Thus, I aim to discuss the concept of identity and also to ask how this concept may be relevant when discussing young computer users.

The concept of identity has traditionally been understood as the central self of an individual, like a kernel or personality. The concept of self – understood as a uniting instance of the person – has long been emphasized in psychology. Identity is often used as synonymous with self, even though

the concepts are not identical. The concept of identity – which has been discussed in a number of academic disciplines – gained popularity as a socio-psychological concept after Second World war. Its popularity was much due to the writings of the psychoanalytic scholar, Erik Erikson. In his now classic works, Erikson emphasized that a person's identity develops through interaction with his/her environment.

According to Erikson (1968), identity development is especially a psychosocial challenge when a child is developing into youth. The question of self or identity is then often formulated in the question: "Who am I?" Important concepts related to such reflections are *I* and *me*. *I* refer to how the individual experiences him/herself. *Me* is the self as an object, for own reflections and talk, and for other people's perceptions and definitions. Other people, and especially significant other people's expectations and evaluations of me, is important for the establishment of identity (see Berger and Luckmann, 1967; and also Bastiansen, 1992). Thus, identity concerns how a human being experiences him or herself and how s/he is experienced by others. This refers to the common distinction between personal and social identity.

The word "identity" derives from the Latin word "idem", which can be translated as "the same" or "one and the same" (for a discussion, see Fink, 1991). Accordingly, one central theme in the discussion about identity has been the question of stability; to what extent a person is the same over time, even though s/he is showing different sides of her/himself. The understanding of identity as something stable is often associated with a modernist philosophy of science (see Giddens, 1991). This understanding of identity as one's true, and rather stable self, is the object of analysis in the field of personality psychology. Such a concept of identity is also common in our everyday understanding.

The viewpoint of the self as a relatively stable unity has been challenged by more postmodernist and constructivist versions of identity. According to such a postmodern concept of identity, the subject is seen as a meeting ground for contradictory discourses (see Hall, 1992; Kellner, 1992; see also Shotter and Gergen, 1989). Thus, postmodern versions of identity imply that human beings have multiple selves or identities. Such a focus on human beings' changing identity is more common in the field of social psychology and also in media studies. I believe that the focus on stability or change most of all depends on what aspects of identity that is of interest related to particular knowledge interests. For our research project on young people's use of new information technology, perspectives that focuses on identity related to different discourses seem most analytically valuable (cf. Andenæs, 1995).

The Danish philosopher Hans Fink (1991) makes a useful analytical distinction between three different forms of identity: 1) Numerical identity is something's unity in time and space. One child is the same individual over time and in different situations. 2) Generic identity refers to having similar-

ity with other things of the same kind or category. Gender or ethnicity are examples of generic identity. 3) Qualitative identity refers to something's similarity with other things, in certain regards. Two children might share an interest in computer games, while they differ in other regards like gender, age, and ethnicity.

Fink's discussion is an attempt to go beyond the stability versus social construction discussion. Numerical identity is self-identity, but it presupposes generic identity. Even though generic identities are changeable, they may not be so to the individual because they are so closely linked to the individual's sense of self identity. Moreover, Fink suggests that children learn to attach expectations of how to behave related to their different generic identities. Just think of gender and ethnic identity. Fink also distinguishes between roles, as more coherent expectations attached to generic identities, and the identities themselves.

b) Identification

The point of departure for my analysis is furthermore a processual and relational perspective on identity, or identification processes (see Hall, 1996). Regarding identity as a process means that it is something the individual does, rather than something the person is or has. In other words, identity is a means for the individual continuously to integrate new experiences; it is a process of self creation (cf. Gullestad, 1996). However, identity is not only something used by the individual, as I discussed above. Identity is also a cultural category used by others to identify us (see also Wadel, 1990). Identity is then a relational concept, which means that it is always created in interaction with others, as Erikson also emphasized.

In order to capture the processual, and basically social and dynamic aspects, the British-Jamaican sociologist Stuart Hall suggests that the concept of identification is preferable to identity. Identification is, in common sense language based on "a recognition of some common origin or shared characteristics with another person or group, or with an ideal, and with the natural closure of solidarity and allegiance established on this foundation" (Hall, 1996: 2). In contrast to such a naturalism, Hall argues for a discursive approach, where identification is seen as a construction, and also a never-ending process. Thus, identifications are not determined once and for all, but they depend on determinate conditions of existence, including material and symbolic resources. Identification is, according to this understanding, a process or articulation. Hall's contribution is to rearticulate identity or identification as the relationship between acting subjects and discursive practices (for a discussion, see Berg et al, 1998).

Regarding cultural identity, Hall emphasizes that identities or identifications are about questions of using resources of history, language and culture in a process of becoming. The question to for example immigrants is not

‘who they are’ or ‘where they came from’, but how they have been represented and how that bears on how they may represent themselves. Identities, Hall claims, are “constructed through, not outside, difference” (1996: 4). It is only in relation to some Other, the relationship to what it is not, to what might be called its *constitutive outside*, that meaning of a term, and thus its identity is constructed. Identities are points of identification exactly because they have the capacity to exclude. For example, in the constitution process of the social identity woman, the concept of man functions as its unspoken other. Similarly, to identify oneself as immigrant in Norway, the concept Norwegian is lurking in the background as the silent other.

c) Expressing Identities?

Generally, modern media and new information technology may allow audiences and users to play with their identities. Related to computers, the American psychologist and social philosopher Sherry Turkle has played a major role in calling attention to the identity-transforming ability of computers. In her book *Life on the Screen. Identity in the Age of the Internet* Turkle (1995) claims that Internet may change our identities because we can more or less create or own identities in cyberspace. This author uses Multi-User Domains (MUDs) as examples of laboratories where users may experiment with their identities.

It is the anonymity of the MUDs that “gives people the chance to express multiple and often unexplored aspects of the self, to play with their identity and to try out new ones” (1995: 12). The point is that such playing around on the computer may relate back to the user; according to Turkle, computers are not just tools, “they do things to us, including our ways of thinking about ourselves and others” (1995: 26). Turkle’s theoretical claim is that user’s experimentation on the net lends support to an understanding of identity as consisting of fragmented and multiple selves. In contrast to Turkle, I would like to examine the relationship between the computer and the users more generally, not just focus on computers used for identity experimentation.

In our research project, our concern is how the talk about computer use may be one arena for young people to articulate who they are and what they want to be perceived as. What we are interested in, is more along the lines of what Silverstone and Hirsch (1992) talk about when they discuss the way computers are used to provide people with opportunities to form and express identities. These authors introduce the concept of domestication (see also Silverstone, 1994) to capture how families or individuals appropriate certain technologies, such as the computer, to make it meaningful to their lives.

Domestication – a word originally used to describe the taming of (wild) animals – here refers to the mass consumption of a technological product.

However, according to Silverstone, it is also a “process which we make things our own, subject to our control, imprinted by and expressive of our identities” (1994: 174; see also Lie and Sørensen, 1996). Thus, after meaning has been ascribed to computers, they may be used to express or articulate one’s own self. Such articulation of identity is particularly related to the phase of conversion, which Hirsch and Silverstone discuss as one aspect of the process of domestication. Conversion implies that computer users – individuals or households – define and claim a status for themselves in their specific social environment. This aspect of computer use is expected to be especially significant for teenagers, where display of computer competence, and ownership of certain computer games may be a ticket into a particular peer group.

In our study of young people’s use of new information technology we try to use the concept of identity as an analytical tool. We expect that identity or identification is an issue for all of our interviewees. It is, however, perhaps most pressing as an explicit issue for the teenagers among them. As an implication of the discussion above, we expect that most of the children and young people we interview look at their friends, and are concerned with their parents’ viewpoints, in the process of identity construction. Thus, adolescents position themselves in relationship to real and imagined others, something which is also continuing in the interview situation about media and computer use.

How do the interviewed youngsters present themselves in the interview? Are they trying to come across as competent computer users? The interviewees, in addition to talk about the topic of the interview, also portray themselves and define their relationship to others (see Fairclough, 1989; and Buckingham, 1990). Being interviewed is presenting oneself to the interviewer/researcher(s) and also to other family members present.⁸ Our expectation is that in addition to telling about their concrete computer use and experiences, these young people will also define themselves as particular kinds of people. They will probably claim certain social identities, and in doing so they will negotiate their relationship to others, also others not present in the interview context.

II. Images of the Computer

The purpose of this part of the article is to examine the images the children and young people we interviewed have of computers. The word “image” is a very general one, and its meaning depends on the context of use (see Watson et al, 1993). Here image is used to refer to the mental, imaginative conception my interviewees have related to computers. What people associate with an information and communication technology like the computer might be significant. My assumption is that the interviewees’ perceptions of

the computer frame their use and also the meaning they attribute to user activities. As it has been pointed out in the field of social studies of technology, meaning and images are attributed to computers by designers and producers. However, users will also construct their own images of computers, images that may be different from those originally intended by designers (see Lie, 1998). Such images in the users' minds are cultural in their origin, but also based on the individual's experiences with the technological gadgets.

Thus, our concern is what image children and young people have in their mind of the computer. Their perceptions are suggestive of the socio-cultural meaning that they attribute to this particular artifact. In media research, there has been an intense interest in the meanings users and audiences give to new information technology and other media. This focus on audiences and users' meaning construction is and has been the object of study for reception analysis and media ethnography (see Hagen and Nayar, 1997; Hagen, 1998). Images or mental pictures of a medium are entries into this meaning making. Meaning is generally the "outcome of an interest driven, situated act of interpretation performed by a social agent" (Jensen, 1991). Thus, meaning making is also linked to the discursive approach discussed earlier related to identities or identification, in the sense that meaning making refers to the process of attributing a quality to discourse. It is what Corner (1991) calls the third level of meaning making – the attribution of generalized significance, socio-cultural relevance and value – that is of particular relevance to our study of young people's use of media and new information technology.

In our study of how young people relate to computers and other media, we start the interview part about computer use with the question: "What do you think about when you hear the word 'computer'?" (in Norwegian: 'data' or 'data-maskin'). The children of all categories immediately associate the computer with game playing and also with the Internet. The image of the computer as a game machine appear directly related to use patterns. Our data indicate that the children, regardless of background, play and enjoy a lot of computer games, both on the Nintendo and normal computers. It is rather interesting to observe that in contrast to the children, parents associate the word computer more immediately with work. This is especially the case for the Norwegian parents. Although the association of the computer with work is also mentioned by the Indian and the mixed parents, this is more explicitly emphasized among the Norwegian parents. When asked about their perception of the (typical) PC user, some of the older children mentioned work, while several of the younger children did not know what to respond. Those who responded typically perceived computer users as competent, clever, and as experts.

What images children have of computers may be interesting because the computer is also an image of our times. As such, these images of the computer give insight into contemporary ideas and ideals, and ways of thinking (cf. Lie, 1998). Several of our interviewees believe that computers are in-

creasing in significance. In the words of one of our interviewees, a 14 year old boy: "Computers are becoming more important. Without the computer we would not have reached this far" (Svein). It is also typical to give the computer credit for our current level of development. Moreover, several of the interviewees equalized computers with the future. A 15 year old girl explained this with the following statement: "One needs computers to manage in life, it seems like..."⁹ Some of the interviewees also had visions of the computer as a communicative tool. Moreover, 15 year old Knut emphasized that "Computers will be used more to communicate between people". It is interesting that this potential of the computer for communication here was emphasized by a boy. Otherwise, using the computer for communication is often emphasized by girls (see Håpnes and Rasmussen, 1997).

The parents generally seem to agree upon the fact that it is important that the children learn and feel comfortable using the computer. This is interesting, as the children – especially the Norwegian children, do not emphasize this to the same degree as the parents do. This may be the consequence of the children not thinking (worrying?) so much about the future. It could also be related to the fact that the children seem to feel that the computer already is a natural part of their life. It is interesting to note that the children of Indian immigrant parents seem to find a "learning perspective" related to computers more important than the Norwegian children. Perhaps being a second generation immigrant and thus a minority in Norway, make these children more concerned with their future. It could also be that the immigrant parents emphasize the learning perspective more. Generally, at least, learning tend to be more valued in India and in other Eastern countries, than it is in the West and in Norway in particular.

It is especially the Internet which is perceived as a source of information and learning, and particularly by the immigrant parents. This can be illustrated by the comments of one Indian father (Pradip), who claimed that "I think the information availability is tremendous. It is like having a library at home". Another one of the Indian fathers (Arjun) made the comment that the Norwegian word for computers ("data") means "God" in his mother tongue Punjabi.¹⁰ He thought this was quite fitting, since computers are everywhere, like God. I also interpreted that his reason for making this statement was to indicate the power we attribute computers in our time. Images of the computer as source of information and as omnipresent, are indications that computers are regarded as positive learning tools and that they are perceived to dominate our society.

III. Everyday Computer Use

It has been established by several authors that the computer is an integrated part of everyday life for today's children and young people (e.g. Drotner,

1999; Tapscott, 1998). In our study, we were interested in how the children used computers on a daily basis, at home and also in the school environment. Our main concern was not the amount of media and computer use. Such numbers and statistics are readily available in other sources.¹¹ However, some general patterns may be pointed out: In 1999 and 2000, when we performed the interviews I report from, home computers were mainly used for games and entertainment. Gender and age correlate with use patterns, and computers were especially popular among young boys. Young boys were also the most frequent users of Internet (Vaage, *Norsk mediebarometer*, 2001).

In our study, we were interested in what the computers available were used for by the youngsters we interviewed. Naturally, issues like computer and Internet access are relevant as a precondition for young people's computer use, both in the homes and at educational institutions. All of the sixteen families we interviewed had one or more computers in their home environment. Among the seven Norwegian families, six of them had Internet connection. However, in one of the Norwegian families, where the parents were divorced, the son had access to Internet at the father's place, while the mother's house lacked such a connection. Among the seven Indian families, all but one had Internet access. Among the two mixed families, one of them was not connected. Out of our sample of sixteen families, three or actually 2 ½ families were without Internet access. Thus, the families we interviewed had more frequent access to Internet than average; national statistics suggest that over half of the Norwegian population (52 % to be exact) had access to Internet in their homes (Vaage, 2001). The data material from our study indicated that in the families without Internet access, such connection was very much wanted by the children.

a) Use in the Home Environment

What is the computer used for in the home environment? Our data material confirm the the patterns indicated in the above, that game playing was a popular activity among children, and especially boys. Apparently, the Norwegian children played more games than those from Indian immigrant families. The children seemed quite emotionally attached to the game activities. Many of the children told that they play games alone. Several of them said that they enjoy that as much as interacting with others. The focus on game playing is very much in line with national statistics, which as indicated above, suggest that especially children and young people use home PCs for games and entertainment. For example, as much as 77% of those using home computers between the age 9-15 years, use them for games and entertainment (Vaage, 2001).

In our study, the other main use of the computer was related to homework. Especially the older children had also started to use Internet. Internet was

used both related to games and to homework. Game related activities included searching for codes to use in games. Another common Internet activity was to search information for homework and projects. In addition, the kids sent e-mails to friends and some had started chatting. In our study, we found that parents granted great freedom when it came to using computers for school related tasks. However, when the children were playing games, a number of parents found it necessary to restrict the children's activities. Thus, for many of the children, the opportunity to play computer games and to use Internet for game related activities, was somewhat limited.

In our study, ethnicity did not appear as a main determinant for computer use. There were some more game playing among Norwegian children, as mentioned above. Some the children of immigrant parents used the computer more for contact with the parents homeland, both through e-mail and through visiting Indian sites, such as about movie stars and Bollywood films. Gender seem to be a more important factor, as has been demonstrated in a number of studies. Boys seemed to spend more time playing computer games, while girls were more keen on communication. We will return to the use differences related to ethnicity and gender later.

b) Use at the School Arena

What about access to computers in schools? The children of all categories pointed out that, on average, there were 1-2 computers in each classroom, usually in addition to those that were in separate, specialized computer rooms. The children's use of computers at school was infrequent because of such capacity problems. Generally, it seemed that access to use the computers at school was somewhat limited, especially those computers that were in special computer rooms. Often the way the computer was used was also regulated by the fact that pupils worked together, two or more at once in front of the screen. It may be interesting to notice that a number of the children may use the school's computers to do non-school related activities when they have finished with teacher assignments, or when they have spare time.

However, access to the computer room was in some cases dependent on the children's relationship to the person responsible for the computer room. This can be illustrated by Mike (12 ½ years) who told that: "It is very popular to be friends with the person who is in charge of the computer room, who is not a teacher but a technical supervisor. Because then we can go in there [the computer room] in the spare time even if it is not really permitted to play games or log on to the Internet." However, some of the older pupils seemed to have extended access to computer rooms in their school. For example, 16 year old Hege – who had just started high school – said that in her school they have so-called "leasure hours" (actual time for self study) when the pupils could use the computers as they pleased.

But often there were rules for what kinds of content or activities that had to be avoided when using school computers. In our study, several of the children mentioned restrictions as to what they may use the school computers for. For example, 14 year old Estha pointed out that "...we are not permitted to surf pornographic sites, because then they will shut down the whole service." Another pupil, a 17 year old Pria told that in her school pupils had been instructed "not to chat, download, or use the computers without the teachers present". As we can see, this immigrant girl experienced stricter rules compared to the above Norwegian girl at the same age. Several of the children admitted that even though they knew they should obey the rules put forward by the school, they frequently did not. After all, they told that there were seldom teachers present to control the way the computers were used in the special computer rooms. It was our general impression that these extra-curricular digital activities were more popular among male youths than among females.

There was also a relationship between perceived lack of access to computers at school for children, and the (parents') private purchase of computers. Our results indicated that the parents did not find neither the amount of computers nor the education related to information technology adequate to their children's needs. One mother (Gry) illustrated the perceived school capacity problem in the following quote: "... I know that our two oldest kids talked about that they had only one computer shared by 150 pupils...". Her statement is also confirmed by her husband, Peter. Whether perceived or real, this situation made the parents worried, something that lead them to buy a computer for the children to use at home. Similarly, a number of parents were concerned with the computer education of their children.

There may be several reasons for whether people buy a computer or not for their private home, for example that they feel they need one. But most likely family income is the main determinant for such a purchase, even though prices have decreased drastically in later years. Knowledge about what goes on in the school related to computers seemed greater among the Norwegian parents compared to the foreign parents. For example, one Indian father (Krishnan) pointed out that "whether the children use the computers at school has not been a discussion theme at home". Another Indian parent (Carlo) admitted that "I know very little about it, but I know that they use computers. My daughter goes to a private school, so to finance the PC we have been working very hard." Even though knowledge about how the computer is used was scarce, it seemed important for this father that his daughter had access to a computer at her school.

In her study, Stald (1998) noticed that parents did not want their children to be lost in an expected IT-dependent society. Most parents in our study had a similar concern, that their children should become computer competent. It seems that computers are expected to be such an integrated part of life, and especially work life, so parents feel that computer competence is a must for their children's future.

IV. Ethnicity and Computer Use

Ethnicity or ethnic identity is a factor that has been discussed in media research in recent years (see Tufte, 2001; Cottle, 2000; Gillespie, 1995). The concern with ethnicity in academia is much a result of the fact that Western European countries, including Norway, have become more multi-ethnic in the last decades. Ethnicity has also been a central issue in Norwegian media in later years, with coverage of events such as gang fighting between groups of young immigrants, murders that apparently were racist motivated, and also issues like forced marriages (which are often confused with arranged marriages).¹² Especially the so-called second generation immigrants have been portrayed as the losers of the 1990s. These children of immigrants to Norway have also been portrayed as culturally homeless and in a state of identity crisis (see Kaya, 2000).

Thus, there has been an increasing media focus and also an increasing social and political awareness regarding immigrants. This has resulted a growing academic interest in fields such as immigrant research and multi-culturalism (see Berg and Lauritsen, 1998)¹³, and these interests have also entered media research (see Cottle, 2000). Still, ethnicity has not, to my knowledge, often been a central issue in research on computer use. Part of the motivation for our focus on young immigrants was to capture contemporary diversity and thus interview both children of ethnic Norwegians and the off-springs of an immigrant population. As a more political motivation we wanted to move beyond the rather negative public images of immigrants and examine how young immigrant children use media and especially computers, and how this may relate to the way they construct and negotiate their sense of identity. We chose to focus on immigrants from one country, India (which is actually more like a continent).¹⁴

When discussing ethnicity, an etymological examination may be useful: Ethnicity derives from the Greek word *ethnikos*, and the word *ethnic*, was according to Gillespie (1995) originally used as an outgroup term for “cultural strangers, “others” and “outsiders” to the dominant group. Ethnicity derives its meaning from its relationship to terms such as culture, race, nation and recently also diaspora (for a discussion, see Tufte, 2001).¹⁵ The term ethnicity is useful in order to understand cultural differences, such as those occurring in the contrast between the natives of a country and immigrants. Ethnic identity is at stake when for example young people feel that their identity is based on such cultural differences.

In the academic debate about ethnic identity, there has been two different analytical positions, often characterized as primordialism and instrumentalism (see Cohen, 1996; Hestflått, 1999; Selstad, 2000). The primordialists regard ethnicity as something we have, like an ability or trait. Belonging to an ethnic group is then based on the feeling of similarity. Instrumentalists, on the other hand, view ethnicity as a social construction, and relate it to a purpose, for example of the ethnic group as an interest

group. A much quoted work in the academic debate on ethnicity is Fredrik Barth's book "Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference". Barth goes beyond the primordial position and argues for a processual understanding of ethnicity, as something occurring in the interaction between social groups. Thus, ethnicity is regarded as an aspect of a relationship, and as constituted in meetings. In the field of media and ethnic minorities, the negotiations related to identity creation and maintenance are the central objects of analysis (see Tufte, 2001).

Most of the children we interviewed in our study shared the opinion that computer skills were equally important for Norwegians and foreigners or immigrants. One example is the statement of a 13 ½ year old girl with Norwegian parents: "It is certainly as important for them to use the computer as it is for us" (Turid). Not surprisingly, Norwegian children talked about immigrants in terms of "them" versus "us". This girl is identifying with the "us" – the unnamed Norwegian population – which is clearly separate from "them" – the immigrants. A similar claim was made by a young boy: "I suppose there is no difference in our need for computers and their need" (Knut, 15 ½ year). Also this interviewee identified with "our" need, as opposed to "their" – the immigrants' need.

Some of the children related the equal need to master computers for immigrants to the job market. For example 12 ½ year old Mike stated the following: "It depends on what country and what situation they were in before they arrived to Norway. They have to learn about computers if they want to apply for work here (...) It is both extra hard and equally important for them to learn to use computers." Even though this boy has a father from another (Eastern European) country, it seemed clear from the way he talked about immigrants (as "they") that he did not regard himself as one of "them". Perhaps his lack of identification is due to the fact that he is from a mixed family, and he is also born in Norway.

What about the children of Indian immigrants in Norway – what did some of them feel about the importance of using computers? 18 year old Sanju expressed that it was quite important for him to use the PC: "Then you learn different things, and thus, you are part of the further development. And it is important with PCs nowadays, because (...) Everybody has them." As we see, this interviewee identifies himself with the category immigrants. Moreover, this young man perceived the PC as a source of knowledge and as a symbol of progress (or perhaps, modernization). The importance of computers was also attributed to the fact that they are widespread. Not using the PC could mean being left out or marginalized. When asked specifically about the importance of using a PC for foreigners or immigrants in Norway, this interviewee expressed that this was important since PCs are applied in most jobs. Being concerned with the job marked is perhaps natural for a young man his age.

Also a 17 year old girl with immigrant parents (Pria) felt that immigrants ought to know about computers. Pria explained: "If they are supposed to

have a job here, it [the computer] can be used for a number of things." In contrast to the above interviewee, this girl talk about immigrants as "they"-not including herself in the category. She expected that most immigrants knew about computers. At least those who had attended high school (like herself). When this girl used "they" about immigrants, it could be an attempt to distance herself from that category. Perhaps she felt more Norwegian? Or she see herself as different from those applying for jobs at least. Generally, the statements of these youngsters should be seen in light of the fact that many foreigners living in Norway, especially those from so-called Third World countries, are often unemployed or work in jobs they are overqualified for.

Several of the children of Indian immigrants had positive associations with computer users, such as "being an expert", "being clever", and "wise". Many of them responded very similar to the children of Norwegian parents to the question of whether it is important for foreigners or immigrants in Norway to use computers. Some of the younger children just said yes, with no further explanation. A 13 old boy (Sahil) suggested that "If he feels like it (...) or is interested or has been doing it before or needs it, then I think he should do it. Then he should be allowed to start, to get his own computer (...)" It is interesting that this interviewee talks about the immigrant as a third person male. He does not appear to identify with the category himself. According to this boy, an immigrant should use the computer if he is motivated. It is interesting that this interviewee used the phrase "he should be allowed" as if the immigrant in question needed permission. A girl the same age (Veena, 13 years), who felt that using computers was important for all, emphasized: "Not especially important for Norwegians, and not especially important for immigrants. It is equally important for all." This girl attributed particular importance to Internet, which she perceived as an unlimited source of knowledge, useful both for school and job purposes.

It is an interesting finding of our study that some of the immigrant children emphasized that to learn about computers was not more important for immigrants than it was for others. An example of this is 14 year old Rahel who after claiming that computer knowledge is important for all, suggested that: "It is not the case that immigrants absolutely should learn much more than those already living here [in Norway]." Her younger sister (Jasmin, 12 years old) also emphasized that computer competence is equally important for all. She continued: "It is equally important for immigrants as it is for those living here. They should know as much. [She giggles] However, it is not the case that immigrants should know most about PCs. Everybody should know the same." These girls apparently felt the need to reject the idea that immigrants should be more computer competent than ethnic Norwegians. To them, equality meant no obligation to be extra competent. The youngest interviewee also used the term "they" about immigrants. She herself does not seem to identify with the category immigrants.

In our study also the parents of all categories, like the children, considered it to be of equal importance for immigrants and for Norwegians to learn

about computers. Some of the parents also pointed out that the computer technology enabled easier adaptation to language skills for foreigners. The underlying concern in their statements seemed to be the immigrants' integration in Norway. Some of the interviewed parents wished to emphasize some distinctions related to the questions about immigrants or foreigners. Lise (Norwegian mother) pointed out that most of the people we consider foreigners [immigrants] come from countries like Sweden, Finland and England; countries quite similar to Norway. She felt that it was important to differentiate between people from these countries and those from Third World countries. In the public discourse in Norway, the word immigrant is often used as synonymous with immigrants from so-called Third World countries, even though they represent a minority of foreigners living in Norway.

One of the Indian immigrant fathers (Chandran) pointed out another important distinction when he differentiated between immigrants and refugees. He thought that the attitudes were quite different between the groups. In his opinion, unlike the refugees, the immigrants had chosen to come to Norway, and thus their motivation to learn about the culture was greater. Moreover, this interviewee claimed that active integration is fundamental to become a part of Norwegian society. He continued: "As we live in the computer age in Norway, of course it can be an advantage to be skilled at using them [computers] as well". The implication seemed to be that computer competence could be a tool for active integration, and for mastering today's Norwegian society. Also another immigrant father (Mike), of Eastern European background, was concerned with integration: "I see the danger in the fact that you can become isolated, using computers instead of getting integrated in the society as a foreigner." Thus, the computer was regarded both as a resource to increase integration, but also as something that could inhibit integration.

Internet was praised by many of the immigrants, as it provided a means for both children and adults to stay in contact with family and friends through e-mail. In addition, a number of them told that they used Internet in order to get updated on Indian news, music, movies on native websites. . . One of the Indian mothers (Viveka) pointed out "You can send e-mail to friends no matter where they are; read news and other things about India". She mentioned that her family received electronic mail from India and other places every day. Thus, Internet provided a means for the immigrants to keep in touch with both people, news and entertainment in their former homeland. This way, it was also easier for the children to get knowledge of their parents cultural inheritance. The children we interviewed told that they found music, movies and other entertainment of Indian origin on the net. Several of the children emphasized that they did this by their own will. In one of the Indian families, the father had made links to such Indian sites. Thus, Internet enable both children and also parents to stay in contact with their cultural heritage. 17 year old girl Pria talked about this in a more general sense: "Then it is OK to get information from all over the world!

And you get contact with people, for example if you chat and via mail. And then one can have contact with people who have moved... It becomes much easier."

In most of the immigrant families we interviewed, knowledge of India was cultivated in numerous ways; such as through speaking an Indian language (mostly Punjabi), eating Indian food, and regular visits to relatives in India. In some of the interviewed families, the grandparents also lived with the family for extended periods of time. The Indian grandparents functioned as cultural resource persons related to the homeland. In addition, they often took care of the children while the parents were working.

V. Gender and Computer Use

"It is beyond discussion that boys generally use and like computers more than girls do," Stald (1998) suggests. At least gender has been put forward as the key variable that distinguishes people's use of computers.¹⁶ Since mastery of the computer is perceived as a key to a successful future, a number of people, like parents and politicians and also researchers, have concerned themselves with gender differences in the use of computers, especially among children (e.g. Håpnes and Rasmussen, 1997; see also Gansmo, 1998; Nordli, 1998; and Drotner, 1999).

Newer media statistics indicate that there are still clear gender differences related to use of computers, also among young people. Men and boys generally use home computers more frequently than women and girls. In 1999 for example, boys used the home PC almost twice as much as girls (see Vaage, 2000 and 2001). Such gender differences in use of computers can be seen at all ages. Young boys (9-15 years) are also the most frequent users of Internet, as indicated earlier (Vaage, 2001). However, gender differences both in use of home computers and in use of Internet have decreased some in recent years. Still, there are clear gendered patterns, also among children and young people. We will examine how some boys and girls in our study talk about their computer use. Perhaps this can illuminate some reasons why gendered patterns occur.

In our study, both children and parents emphasized egalitarian ideals and values related to gender. The interviewees felt strongly that it did not matter whether you were a boy or a girl, it was regarded of equal importance to learn about computers. In the words of a young boy: "Computers are very important for both boys and girls. In my opinion, the nearest future will be more and more computer dominated. If you do not achieve that competence, you might get problems later." (Mike, 12 ½ years). Here, as we have indicated above, the concern is that both genders will need computer competence to master the future. Still, our data material showed that there were gender differences in use patterns, in addition to individual and age variations. Our

results suggest that the boys generally were heavier users of computers and also that the boys seemed to prefer games, just like the statistical research referred to above indicates. Both children and their parents were aware of gender differences in use. This can be illustrated by the words of Svein, who is a 14 year old boy: "I think that more boys than girls play games. I do think girls have them [games] available at home as well, but I don't think they use them to the same extent". An immigrant mother (Usha) described her children's use patterns: "... she [the daughter] uses the computer the same amount as the boy. But for the boy games are more used."

To illuminate such gender differences further, I will examine some of my interviewees' reasons for their user habits. First I will present a boy who used the computer quite extensively. 12 ½ year old Mike had a lap top computer in his room. He expressed that it was very much fun, enjoyable and also relaxing to use the PC. He reported that he used the computer for some programming, for cards and other games, and he also used Internet extensively, among other things for chat, for homework and for copying music. Mike said that he enjoyed car games and football games – some were played on TV (play station) and some on the computer – where he could compete with his friends. The games that this interviewee mentioned one could characterize as related to traditionally masculine activities, like car driving and soccer, which a young boy may use to express his masculine identity together with other boys. There was also the element of competition between the boys. When not playing with his friends, Mike preferred games on the Internet because then he could play with others. This is an interesting finding, many of the other children expressed that they enjoyed to play alone. The general worry related to game playing – especially among boys – is that they become socially isolated (see Valentine, 1999).¹⁷

In addition, Mike was apparently an eager chatter, something his mother also reminded him about during the interview. Here the potential for global exchanges seemed to be the attraction: "half the fun is meeting people from other places ... far away then." He mentioned that he had been chatting with people from the Philippines, and also from Africa. For this boy, a great part of the pleasure of using the PC was related to a strong sense of mastery. In addition to being a consultant for his parents and especially for his mother, Mike told proudly that "I myself function as a sort of support help for the teacher during the computer sessions [at school]". Mike characterized himself as "self taught" (computer expert); and explained that he had spent much time on trial and error related to the computer. Moreover, he had a strong sense of being a computer pioneer: "I have been part of this from the very beginning, from the elementary MsDos and continuing with Windows. I have kind of kept up the whole way and also know about the new upgrading that has just appeared." For this boy, his mastery of the computer seemed to be an important part of who he would like to be – his ideal self. Thus, this boy positions himself as someone who masters technology – something which is a rather masculine identity position.

As indicated above, it is especially young boys who play computer games. 15 ½ year old Knut provides an example of someone who spent quite a bit of time playing games. How much he played games depended on what else was available, he said. His parents were divorced, and thus lived in separate houses. Knut told that he played games extensively at his mother's house. In contrast, at his father's house – where he had access to Internet – he spent more time on Internet and also used the computer to make music that he sent to his friends.

Knut described his computer games habits in the following manner: "Some times I can play very much, and some times I play nothing." His preference for different kinds of games also varied; again what was available is given as a reason. Among current games that he liked he mentioned strategic war games and also football games. Knut mentioned names like Delta Force II and FIFA games.¹⁸ Both the war games and the football games put the game player in positions as decision makers (masters) in arenas that are traditionally very male dominated. One can understand that this has greatest appeal to young boys. Knut also used the computer when there were special projects in his school; he mentioned homework related to social sciences as an example. However, this interviewee rarely used e-mail, because his friends did not care about this. An exception was if he had to communicate with someone living elsewhere – he mentioned Oslo or Sweden. Still, electronic communication did not seem to thrill him. Being positioned, imaginatively at the top of certain men's worlds seemed more appealing, while doing something that other boys (at least his friends) were not doing, appeared less attractive. Here we see how computer use enters social construction of (male) identity.

It has frequently been pointed out that girls often feel a need to distance themselves from what they call the "computer nerd" (e.g. Drotner, 1999). One of the girls in our study, 16 year old Hege immediately perceived the typical computer user as a "computer nerd". However, she modified her first association by explaining that such terms were more frequently used in secondary school, where she said she had felt a stronger group pressure to be similar and not stand out. In her present school situation (high school), where she experienced more room for individuality, such "derogatory terms" – as she said – were not used. Still, she distanced herself from the discourses related to the image of the data nerd (extensive computer use is asocial!) when she said that she, at least, found value in having friends and social relations – rather than being to overly occupied by computers. The negative image of computer use is then as not being able to have social relations. In contrast, this interviewee viewed Internet as something very positive: "...just by sitting in your own dining room, you can get knowledge about the whole world. It is actually quite amazing. And this way you can grow a lot." This interviewee apparently felt fascinated by Internet, which she also perceived as a source of personal growth.

Not unexpectedly then, Hege expressed an interest in using computers at school where the pupils were allowed to use Internet. This girl enjoyed the new freedom to use computers in high school. She compared this situation to her former, secondary school where free access to the computer room was restricted to those pupils who were dyslectic. Hege told that she had just started to chat, and she expressed that she enjoyed to meet people from distant places. This interviewee also used the chats consciously to improve her English; she said that she recently had practiced the most common introductory phrases typically us in IRCs (Internet Relay Chat groups). Moreover, she told eagerly about the joyfulness she felt when she was surfing on Internet – something she did not do often – and bumped into the homepage of someone who shared her deep interest in film and especially Alfred Hitchcock. Lately, she had found Internet very useful for a school project her class had been assigned. Hege said she thought she would have used the computer at home more if they had Internet access.

However, since they did not have Internet in their home, Hege used the home PC mainly for writing school related tasks. She said she only used games when she was “very bored” (giggled). She explained her rare use of games by the fact that the games they had (in her home) were not suited for her. She claimed that the games her family owned were mainly purchased for her younger brother, who she said used them frequently. However, she had to admit that she was no longer quite sure what games they had in her home. Hege told that she used the games more when she was younger, and can still enjoy them when she plays. But as she said: “I do not have time for that any longer, and I do not give it priority either”. She said she could have asked her father to buy her games, since the ones the family owned were more suited for her younger brother. When she did not request computer games for herself, she attributed this to the fact that she did not find it “so cool” to purchase games; she would rather have something else. She would like the family to have Internet, though, something they were discussing. Here we see a girl who positioned herself as enjoying to communicate, and she emphasized the potential to meet other chatters worldwide who shared her interests. When she gave low priority to computer games, this appeared to be related both to age – giving time to other interests, and to the fact that computer games were perceived as more suited for younger boys and not “cool” (for girls her age?).

Also the parents were concerned with the gender patterns related to computer use. One of the parents (Gry) introduced a different notion related to gender and computer use. As a mother of three young girls, she had been concerned with whether girls were getting the same amount of help and attention in school as boys did related to computers. This suspicion was based on her parental experience, which was also confirmed by her husband. Gry explained her experience the following way: “...It is easy to increase this skewed attention because of the computer as a medium, because one associates it more with boys than with girls.” She is not sure

whether this is a prejudice or not. Still, such gendered perceptions might easily become self-fulfilling prophecies. If computers are perceived as masculine, teachers and parents might expect and support boys use of this medium more than they do girls' use. But as we have argued earlier, both children and parents in our study also expressed a concern with equal opportunity for girls and boys. This concern with gender equality was also present among the immigrant parents and among the mixed couples. Neena (immigrant mother) illustrated this by saying that "... it does not matter for us whether it is a boy or a girl. It is the same. We want her to be skilled as well." As India might be a more male dominated culture, one could expect that some of the Indian immigrant parents had the view that it was more important for boys to learn about computers. When they were as concerned with girls' skills, this could be partly related to the fact that immigrants are part of two cultures, their original homeland and their new home nation.

VI. Final Remarks

In this article I have discussed what it means to use the computer for children and young people in Norway. I have been particularly concerned with identities as sources of meaning and experience for the social actors themselves, constructed by themselves in meetings with others (see also Castells, 1997). Moreover, I have paid attention to identity as it was positioned in the research interview discourse.

In order to illuminate such positioning, I have drawn examples from the interviews performed related to the research project: "New Information Technology and the Young Generation: Evolving Identities and Values in a Mediated Environment". In this project, the aim was to interview children and young people about their media and computers habits. Gender and ethnic background was expected to be significant categories in the young people's self-understanding. Thus, our interviewed sample included boys and girls of a diverse age (6-18 years) and also interviewees of different ethnic backgrounds; more specifically children and youth of ethnic Norwegian background and youngsters with parents of Indian, immigrant background.

The main impression based on our interviews was that there were great similarities in access, use and meaning attributed the PC and to Internet, between the interviewees of Norwegian ethnic background and the Indian, immigrant interviewees. I did not find major differences in attitudes or competencies, like Stald (2001) suggests is the case for some ethnic minorities in Denmark. There was however, a tendency in our material that the Indian immigrants and their children emphasized the learning aspect of the computer more, and also valued Internet more as a source of information and tool of communication.

After a discussion of the concept of identity in this article, I have argued for the usefulness of an understanding of identity as something that is constituted in the interaction with others. In the construction or shaping of identities, human beings draw upon available, often contradictory discourses. Thus, when talking about their everyday media and computer use, interviewees positioned themselves related to social discourses about computers, about gender and ethnicity. This is a relational and processual understanding of identity, or to emphasize the process – identification. For the purpose of this article, we examined how interviewees expressed their identities in the interviews, related to issues like gender and computer use and also ethnicity and computers.

The meaning of computer use have also been approached by examining what immediate associations the youngsters and their parents had with computers. This was an attempt to understand their images of the computer, which I expected would frame the meaning they attributed both to computers and their users. The immediate associations with the computer was not unexpectedly with games and the Internet. Computers are also perceived as symbols of progress and as representing the future. Our results resemble those of Stald (1998), who reports that her interviewees were certain that they need to master computers and the internet in order to complete education, find a job, or just being citizens in a modern society.

It is an interesting finding in our study that while the children generally associated computers with entertainment, the children of immigrant parents seem to emphasize learning more. It is possible that the immigrant parents emphasize learning more due to their position as minorities. This could be an example of values that the immigrants have brought from their original homeland, which are perhaps cherished in their new Indian (diasporic) community, and also encouraged in their children.

Another interesting finding is the discrepancy between the children and young people's immediate associations related to computers as game machines and those of their parents – where computers are strongly associated with work. This of course relate to the different use patterns of the different generations. But this discrepancy could also be a source of dilemmas for the parents; they want their children to learn to use the computer in order to be equipped for the future and for tomorrow's work life. However, when the children spend most of their time on the computer playing games, parents start worrying about abuse instead (see Hagen, 1999; 2001). Especially the mothers drew upon the moral panic discourse to position themselves as responsible mothers.

Norwegian national statistics – like studies from other countries – showed that home computers are mainly game machines and entertainment tools. Game playing was also a popular activity among our youngsters, even though many of them also used the computer related to school projects and homework. Internet was also popular, especially among the older children. School projects often required that the children used the computers as text proces-

sors and sometimes for searching information, on the Internet. However, Internet was more attractive as a communication tool, for example through e-mail or chatting, and for playing games.

Generally, there were stricter rules for access and use of PCs at school than in the home context. But for some pupils, the school provided access to Internet, which they did not have at home. Often the parents were concerned that the children should learn to master computers. It was also clear from the rules for computer use at home that value was attributed to using the computer for learning, not playing. The instrumental use was valued above the hedonist one. As Livingstone and Bowill (1999) rightly point out, the cultural meanings of the PC and Internet are not yet fixed, so young people were uncertain about what to associate with the PC and Internet – fun/entertainment, learning or communication? It seems to me that to focus too much on instrumental use of the PC and Internet, like some adults seem inclined to do, might inhibit a more playful mastery of the computer by children.

As pointed out, ethnicity has rarely been as a central category of variable related to research on computer use (notable exceptions are the work of Tufte, 2000; 2001; and Hestflått, 2001). In our interviews, interviewees typically drew upon discourses of equality when talking about immigrants and computer use. “It is equally important for ‘them’ (the immigrants or foreigners) to use the computer as it is for ‘us’”, was the typical response of Norwegians – children as well as adults. Some of the older youngsters of immigrant parents were concerned with the PC as a resource for the job market. This could be interpreted as a positioning to a common representation in Norwegian media, of foreigners as unemployed or with problems to get jobs according to their qualifications.

It was an interesting finding that some of the children of Indian immigrants found it necessary to emphasize that they did not think that it is more important for foreigners to learn about computers than it is for native Norwegians. I interpret this related to one of the dominant discourses about foreigners in Norway: “They should become like us” (Norwegians). In this way, being an immigrant or foreigner means lacking something – that Norwegians automatically have – rather than just being different (cf. Liden, 2001). The premise seems to be that non-Norwegians must make an extra effort. The above rejection of an assumed discourse that “foreigners should be extra clever to use computers”, could be seen as a rejection of this burden related to expected assimilation.

Another interesting finding is that several of the children of immigrants talked about immigrants and foreigners as “them”, not including themselves in the category. Thus, in the interviews they were positioning themselves as (first generation) Norwegians, rather than (so-called second generation) immigrants. Not surprisingly, actually.

Integration is different from assimilation in the sense that in the former case, there is more room for ethnic plurality. Some of the adult immigrants

emphasized the potential of the computer in the process of integration. For the immigrants especially, Internet was a tool that facilitated contact with their homelands. In this way they could keep in contact with family and friends, both in India and elsewhere. Internet was also a source of news, cultural and entertainment material from India. Thus, Internet was a tool for parents to teach their children about the homeland. In this way young people become tied to the parents' culture, some that may reinforce their sense of ethnic identity (cf. Hestflått, 2001). Some of the parents had facilitated this process by making links to Indian sites. Perhaps towards a Norwegian interviewer the children felt a need to express that this was voluntary. A way of positioning themselves as multi-cultural, at least as actors with some degree of choice in their contact with their parents' culture. The older youngsters interviewed seemed more inclined to use Internet as a tool for global communication, not limiting themselves to the homeland of the parents. In this there is a potential for a generation conflict, which is probably already experienced by immigrant parents and their children.

Like much media consumption, there are also clear gender differences in computer use. However, when talking about gender and computers our interviewees drew on discourses about equality: Both girls and boys needed to master computers equally in order to be equipped for the future. Still, both children and parents were aware of gender differences in use. Some of the interview cases I discussed, included factors that may be of importance for understanding gendered patterns: Games are often drawn from traditionally masculine arenas – arenas that are easier for boys to identify with. There has long been a dominant social discourse about computers as “boys toys”. Thus, a boy will probably experience more a sense of mastery when he is clever at using the computer – such a being a computer pioneer or even a computer expert. What one prefers to do related to computers may also relate to who you identify with: if your peer group do not use e-mail, why should you bother if you want to be like them? Still, some of the boys expressed a strong fascination with the Internet, both as a game arena, as a source of knowledge and as a communication tool.

What about young girls then? It seemed that when there were games that are more gender neutral, or at least not so explicitly masculine, girls also enjoyed game playing, at least younger girls. In our interviews, there were also attempts to distance oneself from the “computer nerd”; an image which could easily be interpreted as synonymous to the computer-addicted (?) young boy, who spends most of his time alone, in front of the computer, playing games. Gansmo and Nordli (1999) suggest that the impact of the myth about computers as masculine can be counteracted by providing young girls with more computer experience. Internet activities such as chatting, e-mail, surfing for fun and for information, seemed to be more fascinating for girls, both those with Norwegian and those with Indian parents. The point is that there are dominant social discourses linking computers and computer users to masculinity. Girls have to deal with this when they think and talk

about themselves as computer users; when they construct their identities. Thus, there was the positioning in the interview context related to such discourses.

It seemed apparent that both girls and boys were drawing upon images, scripts and discourses of gendered identities when they were positioning themselves in the interviews. For example, there was the masculine positioning as someone who masters technology in itself. When a girl was distancing herself from the computer “nerd” image, she was at the same time distancing herself from a boys’ culture around mastery of computer technology. In contrast, a girl could position herself related to more feminine scripts, as someone concerned with social relations, and with a more pragmatic and functional relation to computer technology.

In the citations in the introduction to this article we could see that children attributed differences in computer competence and linked this with gender and ethnicity when reading a concrete picture. In their everyday life children and young people navigate according to images and scripts they have of computers and computer users. In research interviews they position themselves as who they want to be perceived as, drawing upon relevant discourses on gender and ethnicity. It is hardly surprising that it was the ethnically Norwegian children who associated “color”, “negro”, and “foreigner” with the picture in question. To the children of immigrants, the ethnic differences in the picture was perhaps less noteworthy. To most interviewees, gender was a factor they noticed.

Notes

1. The names used in the article are fictive for the sake of anonymity.
2. The picture, which was shown to most of my interviewees, is a colorful advertisement photo (from the magazine *Wired*, November 1996). The picture shows a black (Negro) man sitting at a table with a computer. The man, who is dressed in a denim shirt, is in the right lower corner of the picture. He hold out his right hand, apparently talking. The white (Caucasian) woman is standing, leaning towards the desk. She is dressed in a red shirt and is positioned in the lower, left corner of the picture. She is smiling at the man. The text in the picture is “PERSONALIZED BY YOU”. On the computer screen there is a company logo and the words “Power Computing”
3. It is noteworthy that the Norwegian interviewees spoke more explicitly about the cultural differences between the man and the woman in the picture.
4. This phrase is from Hall’s much quoted article on «Who Needs ‘Identity?’» (1996: 1).
5. All in all, sixteen families were interviewed. Seven of the families were Norwegian, while seven were immigrant families of Indian origin. Two families were mixed; in one family the father was Indian and the mother Norwegian, in the other the father was Polish while the mother was Norwegian. The interviews consists of fourteen Norwegian parents and eleven Norwegian children, twelve immigrant parents and ten foreign children, and four mixed parents and four mixed children. A total of 55 informants were interviewed. The children interviewed wer in the age range 6 to 18 years old.
6. In one case, this was intended; I knew that the father was Indian while the mother was Norwegian. In the other case, the family was recruited as Norwegian, but it turned out that only the mother was Norwegian, while the father was Polish.

7. When I made a simple search of books with the words of «media» and «identity» in the title, for example, more than twenty book titles appeared on the list.
8. If the mother or father is in the same room when the child is being interviewed, they might act differently. For younger children this could be a source of comfort, but generally we expect that the child would feel less free to give their version in the presence of parents. This also depends on the level of conflict in the family related to media and computer use (see Hagen, 2000).
9. This girl is one of four 15-year-old girls I interviewed in their school context. Their families were not interviewed. These four individual interviews were performed in addition to the sixteen families I referred to earlier, as my main sample.
10. This is the language in the Indian state Punjab.
11. Examples of such sources are MedieNorges database on media, Norsk mediebarometer (the media survey of the Bureau of Statistics Norway) and also the Norsk Gallups TV meter study (this was earlier done by Markeds- og mediainstituttet, MMI) and their study of Internet.
12. Media coverage has also been given to another group of «ethnic foreigners», namely asylum seekers and particularly those seeking refugee in Norwegian churches. The Norwegian Department of Justice has encouraged the police not to fetch refugees who have been denied asylum in Norway from church building. Thus, churches have become like a temporary «free zone» for rejected asylum seekers, often while they file new applications and also complaints.
13. Another example is the recently established journal *Norsk Tidsskrift for migrasjonsforskning* (Norwegian Journal for Migration Research).
14. The reason that we limited our sample to children of Indian immigrants is that we at a later stage in our research project want to compare our Norwegian interviews with young media and computer users, with similar interviews with children and young people in India.
15. When I do not use the concept diaspora more in my article, there are several reasons for this: In the interviews I do not focus explicitly on the immigrants' or their children's relationship to the country they left, in this case India. Neither do I ask specifically about their relationship to other Indians, living in Norway or elsewhere. Also, I do not query them explicitly about their relationship to their new homeland Norway. All of the these aspects are central elements in a diaspora identity (for a fruitful discussion of the concept of diaspora related to immigrants in Denmark, see Christiansen, 2001).
16. Other important demographic variables are age/generation and education.
17. However, it is especially boys who organize computer gatherings and LAN-parties (LAN stands for locally administrated networks) – apparently to play games with each other in networks and in a social setting.
18. The first game he mentioned is a combat game. The second example are games related to soccer, varying from playing soccer to managing teams and buying players.

References

- Barth, Fredrik (1982/1969) *Ethnic Group and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bastiansen, Astrid (1992) *Sosialpsykologiske Perspektiver. Tema med variasjoner i teori og praksis*. [Social psychological perspectives. Themes with variations in theory and practice]. Oslo: Tano.
- Berg, Anne-Jorunn & Kirsten Lauritsen (1998) *Feministisk teori og multikulturalisme – forståelser av forskjellighet og likhet*. Trondheim: Sinf.
- Berger, John & Luckmann, Thomas (1967) *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday Anchor.
- Buckingham, David (2000) *The Making of Citizens. Young People, News and Politics*. London and New York: Routledge.

- Castells, Manuel (1997) *The Power of Identity*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Christiansen, Connie Carøe (2001) Tv-nyheder fra hjemlandet – integrasjon eller ghettoisering. Om transnasjonalisme og nyhedsforbrug, *Mediekultur*, nr. 32, September, 2001.
- Cohen, Anthony P. (1994) *Self Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*. London: Routledge.
- Corner, John (1991) Meaning, Genre and Context: The Problematics of 'Public Knowledge' in the New Audience Research, in Curran, James & Michael Gurevitch (eds.) *Mass Media and Society*. London: Edward Arnold.
- Cottle, Simon (Red., 2000) *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham: Open University Press.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1993) *The Evolving Self. A Psychology for the Third Millennium*. New York: Harper Collins Publishers.
- Drotner, Kirsten (1999) *Unge, medier og modernitet – pejlinger i et foranderligt landskab*. Copenhagen: Borgen.
- Erikson, Erik H. (1971/1968) *Ungdomens identitetskriser*. Stockholm: Natur og kultur. (Original tittel: Identity. Youth and Crisis).
- Fink, Hans (1991) Om identiteters identitet (About the Identity of Identities), in Fink, Hans og Hans Hauge (eds.) *Identiteter i forandring*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Fairclough, Norman (1989) *Language and Power*. London and New York: Longman.
- Gansmo, Helen J. & Nordli, Hege (1999) Youth, Gender, PC and Internet. Engelsk versjon av artikkel publisert i *Revista de Estudios de Juventud* (Journal of Youth Studies), Spania.
- Gansmo, Helen J. (1998) *Det forvrengte dataspeilet. En kvalitativ studie av hvordan ungdomsskolejenter forstår datateknologiens muligheter i dag og i fremtiden*. Trondheim: Senter for teknologi og samfunn (Rapport nr. 36).
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Gillespie, Marie (1995) *Television, Ethnicity and Cultural Change*. London: Routledge.
- Gullestad, Marianne (1996) *Hverdagslivsfilosofier: verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagen, Ingunn (2001) Constructing Mediated Identities. Paper to SKIKTs konferanse om "Computers at the Crossroads: Information Society and Beyond". NTNU, Trondheim, 12.-13.2.2001 (paper).
- Hagen, Ingunn (2000) Modern dilemmas: TV Audiences, Time Use and Moral Evaluations, in Wasko, Janet og Ingunn Hagen (eds.) *Consuming Audiences? Production and Reception in Media Research*. Cresskill, New Jersey: Hampton Press
- Hagen, Ingunn (1999a) Mellom framtidsoptimisme og moralske panikkar: Ungdommar som avantgarde eller ungdommar i faresona? "Oppvekst og informasjonsteknologi" – scenarier fra fire lenestoler. Generasjon N-konferansen, Lillehammer 25.-26.1.99, *Oppvekst og IT*, Høgskolen i Lillehammer. (Informasjonsserien nr. 8/1999)
- Hagen, Ingunn (1999b) Studying Human Everyday Life Phenomena: Reflections about Concepts and Methodology. The 18th International Human Science Research Conference Sheffield, England 26.7-29.7.99 (paper, also presented at Human Science Research Symposium in Perugia, 1.-6.8.1999).
- Hagen, Ingunn (1998) *Medias publikum. Frå mottakar til brukar?* Oslo: Ad Notam, Gyldendal.
- Hagen, Ingunn & Usha S. Nayar (1997) "New Information Technology and the Young Generation: Evolving Identities and Values in a Mediated Environment." Project proposal, Norwegian Research Council (SKIKT) 31.12.1997.
- Hall, Stuart (1996) Introduction: Who Needs 'Identity?', in Hall, Stuart & du Gay, Paul (eds.) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage publications.
- Hall, Stuart (1992) The Question of Cultural Identity, in Hall, Stuart; Held, David & McGrew, Tony (eds.) *Modernity and Its Futures*. Cambridge: Polity Press in Association with the Open University, pp. 273-325.
- Hestflott, Kristin (2001) *Minoritetsungdommers identitetsskaping i møte med IKT*. Trondheim: NTNU, Institutt for tverrfaglige kulturstudier. (Rapport til ITU).

- Hestflått, Kristin (1999) *Etnisitet som forsvær for det kontinuerlige selv. En antropologisk studie av identitet blant babaer & nyonyar i Malakka, Malaysia*. Trondheim: NTNU, Sosialantropologi (Hovudoppgåve).
- Håpnes, Tove & Bente Rasmussen (1997) *Internett -jentenett? Ungdomsskolejentes databruk og datainteresser* (Internet – Girls' Net? Secondary School Girls' Use and Interest in Computers). Trondheim: NTNU, Center for Women's Studies.
- Jensen, Klaus Bruhn (1991) When is Meaning? Communication Theory, Pragmatism and Mass Media Reception, *Communication Yearbook*, vol. 14.
- Kaya, Mehmed (2000) Innvandrerungdom og en tredje alternativ identitet? *Norsk Tidsskrift for Migrasjonsforskning*, 1/2000, pp. 21- 47.
- Kellner, Douglas (1992) Popular Culture and the Construction of Postmodern Identities, in Lasch, Scott & Friedman, Jonathan (eds.) *Modernity & Identity*, Oxford: Blackwell, pp. 141-177.
- Lidén, Hilde (2001) Underforstått likhet. Skolens håndtering av forskjeller i et flerkulturelt samfunn, inLien; Marianne E.; Lidén; Hilde & Vike, Halvard (ed.) *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lie, Merete (1998) *Computer Dialogues. Technology, Gender and Change*. Trondheim: NTNU, Senter for kvinneforskning.
- Lie, Merete & Sørensen, Knut H. (1996) Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life, in Lie, Merete & Sørensen, Knut H. (eds) *Making Technology our Own? Domesticating Technology into Everyday Life*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Livingstone, Sonia & Moira Bovill (1999) *Young People, New Media*. London: London School of Economics (Summary Report of the Research Project Children, Young People and the Changing Media Environment).
- Nordli, Hege (1998) *Fra Spice Girls til Cyber Girls? En kvalitativ studie av datafacinerte jenter i ungdomsskolen*. Trondheim: NTNU, Senter for teknologi og samfunn (Rapport nr. 35).
- Selstad, Leif (2000) Etnisitetens grenser: Forhandlinger om identitet i en urbefolkning. *Norsk Tidsskrift for Migrasjonsforskning*, 1/2000, pp. 9-21.
- Shotter, John & Gergen, Kenneth J. (ed.) (1989) *Texts of Identity*. London: Sage Publication.
- Silverstone, Roger & Hirsch, Eric (1992) Introduction, in Silverstone, Roger & Hirsch, Eric (eds.) *Consuming Technologies. Media and Information in Domestic Spaces*. London: Routledge.
- Silverstone, Roger (1994) *Television and Everyday Life*. London: Routledge.
- Stald, Gitte (2001) *Outlook and Insight. Young Danes's Uses of the Internet, Navigating Global Seas and Local Waters*. Copenhagen: University of Copenhagen, Department of Film & Media Studies (working paper).
- Stald, Gitte (1998) Living with Computers: Young Danes' Uses of and Thoughts on the Uses of Computers, in Audiovisual Media in Transition. *Sekvens. Film- og Medievidenskabelig Årbog* (1998), Copenhagen: University of Copenhagen, Department of Film & Media Studies.
- Tapscott, Don (1998) *Growing Up Digital. The Rise of the Net Generation*. New York: McGraw-Hill.
- Tufte, Thomas (2001) Medierne og de etniske minoriteter i Danmark – tradisjoner og utfordringer for dansk medieforskning. *Mediekultur*, nr. 32, September 2001.
- Turkle, Sherry (1995) *Life on the Screen. Identity in the Age of Internet*. New York: Simon and Schuster.
- Vaage, Odd Frank (2001) *Norsk mediebarometer 2000*. Oslo: Statistisk sentralbyrå (Statistics Norway, at www.ssb.no).
- Vaage, Odd Frank (2000) *Norsk mediebarometer 1999*. Oslo: Statistisk sentralbyrå (Statistics Norway).
- Valentine, Gill (1999) Summaries from the project "Children's Social Networks, Virtual Communities and On-Line Spaces." Distributed related to seminar at NTNU 21.9.1999.
- Wadel, Cato (1988) *Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten*. Flekkefjord: SEEK.
- Watson, James & Hill, Ann (1993) *A Dictionary of Communication and Media Studies*. London: Edward Arnold (third edition).

IV Internet Uses for the Cultivation of Religious Identity, Focusing on Islam

Svenska cybermuslimska miljöer i början av det 21 århundradet¹

Göran Larsson

Som en följd av växande migrationsströmmar, globaliseringsprocesser och internationalisering har det svenska samhället, precis som övriga västvärlden, genomgått ett flertal snabba förändringar på kort tid. Från att ha varit ett relativt homogent land, präglad av ett gemensamt, normgivande språk, en religion och en mer eller mindre enhetlig "svensk" kultur, har Sverige på mindre än trettio år blivit ett mångkulturellt, multireligiöst, multietniskt och flerspråkigt land. En omvandling som enligt islamologen Jørgen Nielsen har varit större och mer omfattande än för något annat land i Europa (Nielsen 1992: 80).

Gamla värderingar, ideal och förklaringsmodeller tycks i ljuset av dessa processer ha blivit allt mer utmanade och ifrågasatta jämfört med tidigare perioder. Genomgripande förändringar i samhället och i det privata livet tycks skapa oro på både ett personligt och ett socialt plan. Att söka efter trygghet, identitet och gemenskap tycks därför ha blivit allt viktigare för människor som lever i den senmoderna tidsåldern (Castells 2000: 34). Sociologen Anthony Giddens skriver:

Ju mer traditionen mister sitt grepp, och ju mer vardagslivet rekonstitueras mot bakgrund av det dialektiska samspelet mellan det lokala och det globala, desto mer tvingas individerna att komma fram till en livsstil bland många olika alternativ (Giddens 1999:13)

Den globala världen är idag en värld där i stort sett hela jordens utbud av tolkningar och identiteter finns tillgängliga och inom räckhåll för allt fler människor, bland annat på Internet. Mot bakgrund av denna utveckling är det tydligt att informationsteknologin har fyllt en viktig funktion när det gäller att förändra världen och den senmoderna människans uppfattningar om sig själv och sin omgivning. Samtidigt som informationsteknologin kan användas för att söka och skapa trygghet, identitet och gemenskap kan tekniken även skapa oro och frustration. Gamla värderingar, tolkningar och ideal kan idag på ett relativt enkelt sätt relativiseras, utmanas eller till och med förkastas till förmån för nya ideal och tolkningar (Larsson 2002a). Al-

alternativa tolkningar är i och för sig inte något nytt fenomen — det har alltid funnits grupper och personer som har försökt att ifrågasätta maktens tolkningar och legitimitet – men tack vare den nya tekniken tycks det som om det blivit lättare att forma alternativa synsätt och ställa sig utanför den rådande ordningen. Den auktoritet som exempelvis präster, imamer och andra religionslärda vanligtvis besatt kan på ett relativt enkelt sätt ifrågasättas och relativiseras. Att bryta med och omtolka traditioner tycks bli allt vanligare när människor befinner sig i en migrationssituation, ett faktum som ofta skapar spänningar mellan generationer och kön (Stenberg & Otterbeck 1994: 272). Generellt sett verkar det som om Internet betraktas som något positivt så länge som anhängarna av den specifika religionen eller gruppen besöker ”rätt” nätadresser, d v s hemsidor som kan stärka och bygga upp den egna tron, men det blir betydligt mer komplicerat när anhängare besöker ”fel” sidor, d v s nätadresser som inte accepteras av de som anser sig ha tolkningsföreträdet. För att illustrera detta resonemanget kan vi jämföra diskussionen ovan med de problem och möjligheter som skolan förknippar med Internet. Så länge som elever hämtar ”pålitlig” och ”god” information från nätet då är allt okej, men problem uppstår om de istället väljer att besöka hemsidor som visar pornografi eller rasistiska budskap, vilket är vanligt (Taloyan 1999 och Truedson 2000).

Syftet med föreliggande text är dels att beskriva den befintliga cybermuslimska miljön i Sverige i början av det 21 århundradet (exempelvis hur många muslimska hemsidor det finns som kan kopplas till en s k svensk cybermiljö och vilka budskap dessa sidor ger), dels att diskutera huruvida etniska och religiösa minoriteter (i detta fall muslimer i Sverige) använder sig av informationsteknologin för att bemöta åsikter, värderingar och föreställningar om muslimer och islam som bland annat kommer till uttryck i media. Materialet till denna undersökning består först och främst av muslimska hemsidor som kan kopplas till en s k svensk cybermiljö (se nedan), men också av en enkätundersökning som genomfördes av författaren mellan april och juli månad 2001.

Under undersökningsperioden påträffades trettio två nätadresser som kunde räknas som tillhörande en svensk cybermuslimsk miljö, av dessa saknade fyra e-post och två stycken hade felaktiga eller ”döda” e-postadresser (d v s min e-post till dem studsade tillbaka). Totalt skickades tjugosex stycken enkäter ut på nätet under perioden april till juli månad. Trots upprepade påminnelser blev svarsfrekvensen låg, endast 25 procent besvarade de ställda frågorna vilket gör det svårt att dra några generella eller statistiskt säkra slutsatser på basis av detta material. Att utföra elektroniska enkätundersökningar tycks generellt vara förknippat med både gamla och nya metodologiska problem, exempelvis låga svarsfrekvenser och anonyma svar (jfr. Witmer et al. 1999: 145-161). Av de hemsidor som besvarade den utsända enkäten tycks merparten tillhöra en slags ”mainstream” islam medan mer ”radikala” sidor inte besvarade enkäten.² Benägenheten att besvara frågorna kan förmodligen dels förklaras med att de webbansvariga som tog

sig tid främst bedriver en starkt utåtriktad verksamhet, dels med att mer radikala sidor framför allt tycks vända sig till redan "invigda". Ett flertal andra orsaker, exempelvis brist på tid och osäkerhet inför vem och varför dessa frågor ställs kan förmodligen också förklara den låga svarsfrekvensen.

En svensk cybermuslimsk miljö

Innan diskussionen och analysen utvecklas är det viktigt att slå fast vad som menas med en svensk cybermuslimsk miljö. Enligt min definition räknas alla sidor som är skrivna på svenska och innehåller ett muslimskt budskap och som har en muslimsk avsändare (d v s en organisation eller privatperson som uppger sig vara muslim) som tillhörande den svenska cybermuslimska miljön. Denna avgränsning innebär bland annat att informations-sidor om islam och muslimer publicerade av till exempel svenska myndigheter, skolor eller universitet inte räknas till denna miljö.

Under perioden maj till juli 2001 fanns det, mig veterligen, trettio två hemsidor som kunde klassificeras som tillhörande den svenska cybermuslimska miljön (se appendix). De sunni-muslimska nätadresserna dominerar och det finns få tecken på en shiitisk närvaro.³ Exempelvis saknar de shiitiska församlingarna i Sverige egna hemsidor. De svenska Ahmadiyya-församlingarna saknar också nätadresser trots att de annars bedriver en öppen och utåtriktad verksamhet.⁴ Det finns också få tecken på att svenska sufi-grupper är aktiva på nätet.⁵

Vid en generell jämförelse av existerande muslimska hemsidor framgick det att det fanns stora likheter mellan hemsidorna när det gäller innehåll, upplägg och teologiskt budskap. Självklart finns det avvikelser från detta mönster. Exempelvis medan några hemsidor sympatiserar med en s k blågul islam, d v s en islam som säger sig stödja en kombination av svenska och islamiska traditioner, tycks andra inte göra det.⁶ Den hemsida som tillhör *Sveriges Unga Muslimer* är i sammanhanget ett tydligt exempel på en nätadress som tycks stödja framväxten av en blågul islam.⁷ Pierre Durrani som är verksam i *Sveriges Unga Muslimer* förespråkar exempelvis en sådan form av islam:

Hur kommer då samtidens och framtidens unga svenska muslimer se på islam här i landet? Troligtvis kommer svensk islam liksom svensk kristenhet visa upp en rad olika alternativa synsätt, men jag tror att den tolkning som på ett naturligt sätt kommer etablera sig den gängse svenska islamförståelsen blir minst sagt intressant...

En lugn och balanserad islam förankrad i, och med respekt för, det svenska kulturarvet. Som lyfter upp den klassiska islamiska mångfacetterade kulturen som en vackert arv att föra vidare inom svensk språkdräkt. Som står för en meningsbärande djupandlighet rotad i islams ortodoxi såväl som

i sufismens mystiska väg. En svensk muslimsk identitet befriat från profana maktpolitiska ambitioner, som så förblindar modernistiska och islamistiska muslimer här och var i världen, men med ett givet engagemang för det samhälle som man ser sig som en naturlig del av. Svensk islam kommer förhoppningsvis få sina författare, tänkare, konstnärer likväl som institutioner av olika slag, etablerade svenska imamutbildningar, folkhögskolor moskébyggnader med svensk arkitektur. Kanske faluröda moskéer med vita knutar?⁸

Men den svenska cybermiljön innehåller också tolkningar av islam som inte går i linje med citatet ovan. Exempelvis stödjer nätadressen *Ansar al-Shariah* talibanerna i Afghanistan och Jihad i Tjetjenien och Bosnien, vilket merparten av de svenska muslimska hemsidorna inte tycks göra.⁹

Vid en jämförelse av det totala utbudet är det även möjligt att dela in de undersökta nätadresserna i tre grupper; föreningssidor, privatpersoner och portaler. Utifrån de lokaliserade sidorna kan tolv stycken nätadresser klassificeras som föreningssidor (d v s sidor som är knutna till en specifik församling eller organisation), nitton som tillhörande privatpersoner medan endast en hemsida kan betraktas som en slags portal. Av de som besvarade min enkät uppgav endast tjugofem procent att det var knutna till en organisation medan sjuttiofem procent uppgav att de inte var knutna till någon organisation. Materialet är dock svårt att klassificera på ett entydigt sätt. För det första är gränsen mellan föreningssidor och privatpersoner ofta flytande och för det andra förekommer det att enskilda personer ansvarar för flera sidor på en och samma gång vilket ytterligare försvårar bedömningen.

Sammantaget tycks föreningssidor vara något enklare i sin layout och vanligtvis har de färre tekniska finesser än privata hemsidor. Information på föreningssidor tycks också uppdateras mindre ofta jämfört med privata sidor. Föreningssidorna förmedlar främst praktisk information, exempelvis när moskén är öppen, bönetider och firandet av ramadan. De kan också ge "färsk" information om vilka produkter som muslimer kan äta om de vill följa islams matrestriktioner. Exempelvis vilket godis som inte innehåller gelatin från gris.¹⁰

Nätadresser som är knutna till s k ungdomsorganisationer ger generellt intrycket av att vara mer tekniskt utvecklade (framför allt när det gäller layout) än sidor som är knutna till specifika moskéer och församlingar. Skillnaden kan förmodligen förklaras med att yngre människor vanligtvis är mer intresserade och bättre utbildade på Internet och datorer än den "äldre" generationen, ett faktum som inte enbart gäller för unga muslimer utan för ungdomar som grupp. Det är också rimligt att antaga att ungdomar lägger ner mer tid på Internet och sina respektive hemsidor än andra grupper i samhället, detta är inte heller något typiskt för muslimer (Sjöberg 1999). Trots att informationsteknologin främst förknippas med ungdomar var medelåldern på de webbansvariga som deltog i enkäten relativt hög (trettiofyra och ett halvt år).

I jämförelse med den internationella och globala cybermuslimska miljön (Bunt 2000a) tycks det svenska muslimska utbudet på nätet vara mindre omfattande och av en enklare natur, men för den skull inte obetydlig. Exempelvis finns det inga nätadresser som erbjuder någon speciellt utvecklad juridisk och teologisk rådgivning vilket är vanligt bland internationella sidor. Två exempel på denna typ av service återfinns på *Fatwa-online* och *Ask the Imam* (se Bunt 2000b). Men den hemsida som tillhör *Islamiska Informationsföreningen i Göteborg* illustrerar dock att förändringar är att vänta. Via deras hemsida kan exempelvis muslimer som lever i Sverige söka och annonsera efter en lämplig partner för giftermål över nätet. På hemsidan kan man läsa om avsikten med denna funktion:

Avsikten med projektet är att hjälpa både muslimska män och kvinnor i Sverige som vill gifta sig. Det finns många män och kvinnor som har svårighet att hitta sin rätta partner på grund muslimernas spridning över landet och brist på familjekontakter, därför försöker vi med denna metod för Allahs skull, sedan för att skydda muslimerna från att vända sig till olagliga kontakter och metoder.¹¹

Trots detta exempel är skillnaderna ofta stora mellan internationella och svenska muslimska hemsidor. Av flera anledningar är eftersläpningen inte speciellt konstig. För det första har Internet en betydligt längre historia i Nordamerika än i Sverige. För det andra är islams historia i Sverige kort. För det tredje bor det relativt få muslimer i Sverige jämfört med exempelvis USA och England. Mot bakgrund av dessa faktorer är det inte speciellt konstigt att muslimska organisationer som har sin bas i den anglosaxiska språkvärlden också dominerar det islamiska utbudet på nätet. Ett exempel på detta är den amerikanska hemsidan som tillhör *MSA (Muslim Student Association)*, en nätadress som tycks spela en viktig roll för muslimer långt utanför Amerika.¹²

Men på nätet är gränserna mellan det lokala och globala utbudet ofta otydliga. Via de länkar som är kopplade till svenska hemsidor framträder också en rad internationella influenser som påverkar den svenska muslimska miljön. Exempelvis återfinns kopplingar till inom-islamiska och reformatoriska idéströmningar som *wahhabism* och *salafityya*¹³ men också till enskilda personer som Yusuf Qaradawi och till den s k "blinde" shejken, Omar Abd ur-Rahman. Trots detta är antalet länkar fortfarande relativt lågt i Sverige jämfört med internationella muslimska hemsidor. De svenska länksamlingarna innehåller oftast färre än tio adresser och merparten går till andra svenska cybermuslimska sidor. När det gäller länkar är det endast *Islamguiden* som uppvisar ett betydande antal (cirka 250 stycken). Av denna anledning har denna nätadress klassificerats som en portal. I ordets tekniska bemärkelse är denna klassificering tveksam, men i jämförelse med övriga svenska cybermuslimska adresser är indelningen rimlig.

Att bemöta negativa och stereotypa bilder av islam och muslimer

Internet är precis som radion ett billigt och effektivt medium för att göra sin röst hörd. Ur ett minoritetsperspektiv är dessa egenskaper speciellt viktiga eftersom det dels är vanligt att minoriteter upplever sig som felaktigt eller styvmoderligt behandlade av media, dels att dessa grupper ofta har dålig tillgång till medias kanaler på grund av bristande språkkunskaper, men också på grund av strukturella hinder (diskriminering, rasism, etc.). Männskor med bakgrund utanför Sverige är till exempel dåligt representerade i den svenska journalistkåren i förhållande till antalet människor med utländsk bakgrund, ett faktum som ytterligare bidrar till att försämra minoritetsgrupperns möjligheter att påverka mediabilden av invandrare och skapa alternativ (Catomeris 1998: 19).

När det gäller bilden av islam är dessa bakomliggande orsaker speciellt viktiga då svenskar oftast har en relativt kort eller mycket begränsad erfarenhet av islam och muslimer. Stora delar av "våra" bilder av islam och muslimer formas därför av de budskap som media (TV, radio och tidningar) väljer att kabla ut till folket (Hvitfelt 1998: 72). I en undersökning av TV-nyheter i Sverige pekar medieforskaren Håkan Hvitfelt på att cirka 85% av inslagen om islam handlar helt eller delvis om våld (Hvitfelt 1998: 80). Att inte ha tillgång till eller små möjligheter att bemöta det informationsutbud som TV, radio och tidningar levererar upplevs ofta som ett hinder och ett stort problem för muslimska minoriteter i västvärlden, ett faktum som inte minst märks på svenska muslimska hemsidor. Om svenskars generella attityd och inställning till islam och muslimer skriver Hvitfelt på följande sätt:

Det är knappast en överdrift att påstå att svenskars inställning till islam är negativ. Medan drygt två procent säger sig ha en mycket eller ganska positiv inställning till islam, har närmare 65 procent en ganska eller mycket negativ inställning (Hvitfelt 1998: 73)

Mot bakgrund av denna dystra statistik tycks Internet vara speciellt användbart för att sprida information som muslimer själva uppfattar som riktig och saklig. Ett exempel på denna användning återfinns på *Islamguidens* hemsida:

Gång på gång ser vi hur Islam framställs felaktigt, lögnaktigt och med ond vilja i massmedia. Så fort det händer något i ett arabiskt land så är massmedian i gång för att svartmåla och sprida fördomar om Islam, som om det vore Islam som var boven i dramat. Att Islam är en sak och det som sker i arabiska och andra så kallade "muslimska" länder är en annan sak, vill massmedian inte förtydliga. Det är en sorts ritual som varje gång tycks ha kvar sin tjusning för dem som ägnar sig åt den. Ord som jihad, fundamentalist-terrorist-islamist, fanatiker används av en del journalister och dyker dagligdags upp i medierna. Denna snedbild förstärks utan tvekan även av en del "muslimers" beteende. Men frågan är om Islam är ansvarig för att en så-

dan person betar sig dåligt? Nej, självklart inte, för hans illgärningar kan inte vara representativt för det goda budskap som Islam förmedlar.

Den felaktiga bilden som massmedian förmedlar om Islam, skrämmer många. I ett försök att dra vårt strå till stacken och ge den rätta informationen om Islam har vi, bröderna Asinger [de webbansvariga], byggt upp denna webbplats.¹⁴

Merparten av de hemsidor som tillhör den s k svenska cybermuslimska miljön innehåller liknande diskussioner om missförstånd och förutfattade meningar om islam och muslimer. Att kunna bemöta upplevd diskriminering tycks därför vara en viktig funktion som Internet fyller för muslimer som befinner sig i en minoritetssituation. Via nätet kan man också stärka sin egen identitet gentemot det omgivande majoritetssamhället samt skapa gemenskap och alternativ. Dessa funktioner är dock inte unika för muslimer utan tycks vara allmänna funktioner (Sjöberg 1999: 24-27). Exempelvis kan sexuella minoriteter använda Internet på ett liknande sätt (jfr. Correll 1995)

Avslutande diskussion

Trots att det alltid är riskabelt att försöka sig på en sammanfattande analys av ett så pass komplext område som Internet och islam, är det nödvändigt att infoga några avslutande och uppsummerande kommentarer om den svenska cybermuslimska miljön. I sammanhanget är det också viktigt att betona att Internet förändras mycket snabbt, ett faktum som ytterligare komplicerar möjligheterna till säkra slutsatser. Trots dessa varningsord är det på plats att summera resultaten från undersökningen.

För det första, trots hård internationell konkurrens har relativt många muslimska hemsidor startats i Sverige. Detta kan förmodligen förklaras med att människor som lever i Sverige generellt har en god kunskap om Internet och datorer. Datorer är också förhållandevis lättillgängliga i Sverige jämfört med övriga världen. 1998 hade drygt hälften av alla hushåll tillgång till en dator och av dessa hade cirka två tredjedelar Internetanslutning (Bergström & Wadbring 1999: 241). Trots detta är det tydligt att innehållet på svenska sidor fortfarande befinner sig på en enkel och amatörmässig nivå jämfört med internationella hemsidor. Förmodligen är detta en övergående fas och det finns redan tecken på att både muslimska föreningar och privatpersoner har fått bättre möjligheter att lägga ut mer avancerade sidor.

För det andra pekar det undersökta materialet på att det är ett förhållandevis litet antal människor som ägnar såg åt att sprida kunskap om islam via nätet. Enligt exempelvis Garbi Schmidt är det framför allt unga män som har konverterat till islam som använder sig av Internet för att sprida kunskap om islam, givetvis finns det undantag från detta mönster (Schmidt 1999: 120). Exempelvis visar min undersökning att femtio procent av de som

svarade hade konverterat, men i sammanhanget är det viktigt att betona att en av konvertiterna svarade för tre hemsidor vilket ger en skev bild. Tar man bort personen från undersökningen hade endast fjorton procent konverterat till islam. Hur som helst indikerar den genomförda enkätundersökningen att det rör sig om relativt många människor som besöker svenska muslimska nätadresser (siffrorna enligt de webbansvariga varierar mellan tio besök per dag till femtiofem tusen besök från och med 1997 fram till början av sommaren 2001). Besöksfrekvenser är dock svåra att värdera och det finns anledning att tolka dessa siffror på ett försiktig sätt. Exempelvis är det svårt, om inte omöjligt, att fastställa vem och varför vissa personer just besöker dessa sidor och inte andra? De webbansvariga har också anledning till att överdriva siffrorna.

För det tredje tycks det inte råda någon större konkurrens mellan svenska cybermuslimska nätadresser. Snarare tycks de webbansvariga acceptera varandras åsikter och budskap, något som bland annat framträder på sidornas länksamlingar. Ur detta perspektiv tycks den svenska cybermuslimska miljön skilja sig från de "vanliga" muslimska organisationerna som ofta har legat i bråk med varandra om pengar och inflytande. Ett flertal hemsidor försöker till och med hjälpa varandra att knyta nya kontakter och att effektivisera spridningen av islam i Sverige. Se till exempel *Sveriges Förenade CyberMuslimers* länksamling, "svenska islamiska resurser".¹⁵ Ur detta perspektiv tycks Internet betraktas som ett viktigt redskap för att sprida och utföra "mission" (*dawah*).

Förutom enskilda undantag, exempelvis *Radio Islams* och *Ansar al-Shariahs* hemsidor, framstår den muslimska cybermiljön i Sverige som relativt moderat och öppen för dialog. Generellt sett tycks det växande utbudet av hemsidor inte upplevas som ett hot eller som ett problem för de personer och organisationer som är aktiva på nätet utan snarare som en stimulans och sporre att utveckla en "bättre" och mer tilltalande service via Internet. I och med att man använder sig av svenska istället för exempelvis arabiska eller turkiska finns det också förutsättningar att överbrygga etniska, kulturella och språkliga barriärer som ofta har lett till bråk bland de traditionella församlingarna (Jfr. Larsson 2002b och Stenberg 1999: 80- 84).

För det fjärde tycks Internet på ett enkelt sätt kunna fungera som ett forum där alternativ kunskap och alternativa tolkningar och synsätt lätt får fäste. Tack vare att Internet erbjuder anonymitet och en hög grad av individualitet har det blivit lättare att sprida och skapa tolkningar som inte skulle accepteras eller spridas av traditionella auktoriteter (exempelvis imamer). Generellt tycks denna funktion vara speciellt lockande för unga människor som fortfarande söker en egen identitet och plats i livet. På nätet kan man på ett enkelt och relativt ofarligt sätt pröva nya identiteter och ta på sig olika roller utan att egentligen riskera speciellt mycket. Den sociala kostnaden hade varit betydligt högre i det offentliga rummet (till exempelvis i skolan, hemmet eller i moskén). Att nätet inte övervakas av traditionella auktoriteter (föräldrar, lärare, etc.) uppges ofta av ungdomar som en av de viktigaste

fördelarna och styrkorna med Internet. På nätet kan man också skapa "ideal-jaget", d v s den person man önskar att man var (vacker, smal, rik, lycklig, frälst etc.) till skillnad från "verkliga jaget", d v s den person man egentligen är. Ur detta perspektiv erbjuder Internet nya möjligheter att skapa mening och identitet, ett faktum som är speciellt viktigt för ungdomar men även för vuxna människor (Sjöberg 1999: 26-27). De möjligheter som de nya informationsflödena erbjuder tycks ofta uppfattas som ett hot eller problem av den vuxna generationen. Känslan av att vara utsatt är i sammanhanget också speciellt påtaglig för människor som befinner sig i en minoritets-situation och som erfar att nästa generation kan ha blivit assimilerad istället för integrerad på sina egna villkor. Ulrika Sjöberg skriver:

Den yngre generationen växer upp och omges av ett globalt samhälle, där mångfald, variation och förändring är en del av vardagen, vilket omfattar såväl materiella ting som det dagliga mötet med människor från andra kulturer (Sjöberg 1999: 31).

Avslutningsvis är det viktigt att betona att den svenska cybermuslimska miljön inte är ett homogent fenomen, så gott som alla olika politiska och teologiska riktningar finns representerade i denna miljö. Trots att det finns tecken på kontakt mellan flera muslimska nätadresser är svenska hemsidor fortfarande löst organiserade, och det tycks inte finnas någon gemensam målsättning, d v s förutom att sprida kunskap om islam via nätet.

*

Terrorattackerna på USA den 11 september 2001 och det efterföljande kriget mot Afghanistan har varit mycket omdebatterat på Internet.¹⁶ Trots att merparten av världens muslimer har tagit avstånd från attacken och visat en stark avsky mot terrordåden har muslimer upplevt sig vara kollektivt skuldbelagda. Muslimer har också i hög utsträckning utsatts för diskriminering, hot och våld i stora delar av västvärlden efter den 11 september. Undersökningar genomförda i Wien, Birmingham och Göteborg pekar alla entydigt på att muslimer tycks ha utpekats som kollektivt ansvariga för terrorattackerna och på grund av detta har de drabbats av en rad olika reprimander från majoritetssamhällets invånare.¹⁷ Trots att exempelvis svenska staten har försökt att motverka denna utveckling tycks det som om många muslimer inte upplever att de har fått det stöd som de anser sig behöva i denna krissituation. Medias bevakning av både den 11 september och kriget i Afghanistan tycks också upplevas som osakligt och partiskt enligt många muslimer.

När det gäller medias roll i bevakningen av händelserna efter den 11 september kom frågor rörande källkritik och representativitet i fokus. Exempelvis kritiserades SVT (Sveriges television) och TV4 för att sända ut bilder på jublande palestinska kvinnor och barn utan att redovisa eller diskutera på ett kritiskt sätt varför människorna var glada. Enligt vissa kritiska röster var det till och med tveksamt om bilderna var tagna efter den 11

september, de kunde lika väl ha varit tagna vid något annat tillfälle. Trots att denna kritik tycks ha blivit tagen på allvar var det enligt många muslimer redan för sent, skadan var redan skedd, muslimerna hade blivit skuldbelagda för terrordåden.

Ungdomsorganisationen *Sveriges Unga Muslimer* tillhör i sammanhanget en av de svenska muslimska grupper som starkast tar avstånd från terrorattacken den 11 september. Följande pressmeddelande publicerades på deras hemsida.

SVERIGES UNGA MUSLIMER FÖRDÖMER TERRORISTATTACKEN

Sveriges Unga Muslimer, det muslimska ungdomsförbundet, fördömer å det skarpaste den tragiska och oerhört skrämmande terroristattacken som ägde rum under tisdag eftermiddag. Våra tankar och böner går till de tusentals oskyldiga offer – gamla som unga, män som kvinnor, kristna, judar, muslimer och andra – och till deras anhöriga. Må Gud lindra deras smärta, och bistå dem i deras sorgearbete. Detta är ett grovt brott mot hela mänskligheten och mot den fredliga andan i alla religioner. De som är skyldiga till detta hemska vansinnesdåd har inget annat än förakt att vänta sig från oss svenska muslimer. Islam är en religion som står för fred och samförstånd, och ordet muslim betyder bokstavligen freds[sl]tiftare. I islams heliga bok Koranen jämförs att ta ett enda oskyldigt människoliv med att döda hela mänskligheten, och att rädda ett enda människoliv med att rädda hela mänskligheten. Vi måste alla oavsett konfession arbeta för en fredligare värld, och motverka all terrorism som utförs av såväl enskilda som olika grupper och länder var de än kommer ifrån eller vilka motiv de än har. Terrorism är ytterst både ett brott mot Gud och Hans främsta skapelse, människan.¹⁸

I sammanhanget finns det mig veterligen ingen svensk muslimsk hemsida som uttrycker uppskattning eller stöd till de grupper som har utfört terrorattackerna. Många tar dock avstånd från bombningarna av Afghanistan. Enskilda insändare kan dock ge uttryck för att de anser att debatten om terrorismen har blivit onyanserad och att de upplever att muslimer som grupp har blivit utpekade. Existerande hemsidor har dock varit försiktiga med att uttala sig i frågor som rör händelserna efter den 11 september. I den tidigare diskussionen lyftes *Ansar al-shariah* fram som ett exempel på en hemsida som gav sitt stöd till bland annat talibanerna. Efter den 11 september har denna sida dock upphört och det finns ingen hänvisning till en ny sida. Huruvida detta beror på att de ansvariga för sidan själva har valt att ta bort hemsidan eller om det ansvariga webbhotellet har valt att ta bort sidan på grund av det världspolitiska läget är oklart.

Noter

1. Denna artikel bygger på forskning som har finansierats dels av Europa Kommissionen, dels av svenska Näringslivsdepartementet. Undersökningen ingår i projektet *State Policies Towards Muslim Minorities in the European Union*.
2. Skillnaden mellan så kallade "mainstream" och "radikala" tolkningar" är givetvis beroende av vilka utgångspunkter och referensramar vi jämför med. Radikala tolkningar kan dock sägas vara uppfattningar som förespråkar ett avståndstagande från det värderingar och normer som man upplever att majoritetssamhället har (exempelvis i synen på familjen och religionens roll i samhället).
3. Sunni och shia är betäckningen på de två stora huvudriktningarna inom islam. Splittringen mellan dessa två grenar av islam uppstod strax efter profeten Muhammads död år 632 e.v.t. Skillnaden mellan sunni och shia handlar framför allt om synen på ledarskapet. Enligt shia måste den som leder den muslimska församlingen (umma) vara släkt med profeten Muhammad medan sunniterna istället betonar att den mest lämpliga personen skall leda muslimerna. Numerärt sett är sunniterna i majoritet medan shiiterna är i numerär minoritet.
4. *Abmadiyya* är en idéströmning inom islam som uppstod i slutet av 1800-talet. Till skillnad från sunniterna och shiiterna anser anhängarna till *Abmadiyya* att deras grundare Mirza Ghulam också skall betraktas som en profet. Denna uppfattning strider mot merparten av världens muslimers uppfattning om att Muhammad var den siste av alla profeter, dvs. han var profeternas segil.
5. Sufismen är den gren av islam som oftast kallas för islams mystik.
6. En fördjupad diskussion av termen blågul islam återfinns i Larsson 2002b.
7. <http://www.ungamuslimer.nu>
8. <http://www.algonet.se/~durrani/kroni3.html>
9. http://www.geocities.com/sos_sweden/
10. Se till exempel <http://www.islamguiden.com>
11. <http://www.islamiska.net/>
12. <http://www.usc.edu/dept/MSA/>
13. Både *Salafiyya* och *wahhabism* kan beskrivas som reformatoriska inom-islamiska rörelser med rötter i Koranen, *hadith* och islams tidiga historia. Medan *Salafiyya*-rörelsen går tillbaka till Jamal al-Din al-Afghani (1839–1897) och Muhammad 'Abduh (1849–1905) grundades *wahhabismen* av Ibn Abd al-Whahhab (d. 1792). De båda strömningarna var påverkade av mötet med västvärlden, moderniteten och kolonialismen, deras syfte var att skapa en möjlighet för muslimer att stå mot och bemöta den "nya" tidens krav på förändringar utan att för den skull lämna vad som uppfattades vara "sann" islam. *Salafiyya* har exempelvis beskrivits som reform (*islah*) och en förnyelse (*tajdid*).
14. <http://hem.passagen.se/sfcm/>
15. <http://hem.passagen.se/sfcm/>
16. Ett akademisk exempel på detta är nummer två av e-tidskriften *RIT* som helt ägnades åt den 11 september 2001, se <http://www.teol.lu.se/rit/>.
17. Denna bild bygger på undersökningar genomförda av *European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia* i Wien och *British Muslims Monthly Survey* i Birmingham. Resultaten från Göteborg bygger på en enkätundersökning som har genomförts av Dora-Kós Dienes, Göran Larsson och Åke Sander vid Centrum KIM och som kommer att publiceras under hösten 2002 eller våren 2003.
18. <http://www.ungamuslimer.nu/>

Litteratur

Bergström, A. & Wadbring, I. (1999) Internet, i Carlsson, U. et al. (red.) *MedieSverige 1999/2000. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom.

- Bunt, G. (2000a) *Virtually Islamic: Computer-mediated Communication and Cyber Islamic Environments*. Cardiff: University of Wales Press.
- Bunt, G. (2000b) Interface Dialogues and the Online Fatwa, *ISIM Newsletter*, no. 6.
- Castells, M. (2000) *Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos (översättning till svenska av Gunnar Sandin).
- Catomeris, C (1998) Som att förflytta sig tjugo år tillbaka i tiden – om etnisk "enfald" på redaktionerna, i Brune, Y. (red.) *Mörk magi i vita medier. Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Stockholm: Carlsson.
- Correll, S. (1995) The Ethnography of an Electronic Bar: The Lesbian Cafe, *Journal of Contemporary Ethnography*, vol. 24.
- Giddens, A. (1999) *Modernitet och självidentitet. Självet och sambället i den senmoderna epoken* Göteborg: Daidalos (översatt till svenska av Sten Andersson).
- Hvitfelt, H. (1998) Den muslimska faran – om mediebilderna av islam, i Brune, Y. (red.) *Mörk magi i vita medier. Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*, Stockholm: Carlsson.
- Larsson, G. (2002a) *Virtuell religion. Globalisering och Internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, G. (2002b) Finns det en blågul islam? *Svensk Religionshistorisk Årsskrift*, 2001.
- Nielsen, J. (1992) *Muslims in Western Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Schmidt, G. (1995) Cybermuslimer – Soc.religion.islam, *TJMS*, nr. 1.
- Schmidt, G. (1998) Religiositet i den tredje verkligheten, i Raudvere, C. & Stenberg, L. (red.) *Röster. Religionsantropologiska perspektiv*. Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Schmidt, G. (1999) Sveriges Förenade CyberMuslimer – blågul islam på internet?, i Svanberg, I. & Westerlund, D. (red.) *Blågul islam? Muslimer i Sverige*. Nora: Nya Doxa.
- Sjöberg, U. (1999) Att leva i Cyberspace. En studie om hur yngre svenska tonåringar använder och upplever Internet, i Christensen, C.L. (red.) *Børn, unge og medier*, Göteborg: Nordicom.
- Stenberg, L. & Otterbeck, J. (1994) Gå på Guds väg. Förmedling av religiös tradition till muslimska ungdomar i minoritetssituation, i Miegel, F. & Johansson, T. (red.) *Mardrömmar och önskedrömmar. Om ungdom och ungdomlighet i nittitalets Sverige*. Stockholm; Stehag: B. Östlings bokförl. Symposion.
- Stenberg, L. (1999) *Muslim i Sverige. Lära och liv*. Stockholm: Bilda.
- Taloyan, M. (1999) Svenska Cybernazister och Cyberrasister, i *Demokratins förgörare*, SOU 1999:10.
- Truedson, L. (2000) *Internet på gott och ont*. Stockholm: Statens skolverk: Liber distribution.
- Witmer, D.F. et al. (1999) From Paper-and-Pencil to Scree-and-Keyboards: Towards a Methodology for Survey Research on the Internet, i Jones, S. (ed.) *Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for Examining the Net*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Appendix: Svenska islamiska nätadresser 2001-07-31

Nätadresserna är varken uppställda efter alfabetisk ordning eller rangordnade efter betydelse. Det är viktigt att betona att flera av dessa adresser inte längre existerar och nya har tillkommit sedan min undersökning genomfördes under perioden april till maj 2001.

1. <http://hem.passagen.se/iif/> (Uppsala Islamiska Informationsförening)
2. <http://www.islamiska.org/s/> (Islam direkt från Europa)
3. <http://www.algonet.se/~ulwur/mufu/index.htm> (Muslimska ungdomsföreningen i Uppsala)
4. <http://www.smuf.se/> (Sveriges Muslimska Ungdomsförbund)
5. <http://www.islamiska.net/> (Islamiska Informationsföreningen i Göteborg)
6. <http://come.to/islamsidan> (Islamsidan)
7. <http://members.tripod.com/~islamedia/> (Islamedia.Sweden)
8. <http://www.algonet.se/~durrani/> (Islam det naturliga steget)
9. <http://home.swipnet.se/muslim/> (Det bestående goda)
10. <http://www.islamguiden.com/> (Islamguiden)
11. <http://www.algonet.se/~ulwur/> (Universum)
12. <http://hem.passagen.se/omid/svenska.htm> (Solomon Hall)
13. <http://www.abc.se/~m9783/svenska.html> (Att leva islam)
14. <http://www.freebox.com/alghazali/index.html> (Al Ghazali-institutet)
15. <http://www.algonet.se/~icmalmo/islamic.htm> (Islamic Center Malmö)
16. <http://www.torget.se/users/m/mehdi/> (Mahmuds hemsida)
17. <http://home6.swipnet.se/~w-63007/index.htm> (Sayeds islamiska hemsida)
18. <http://w1.853.telia.com/~u85309530/> (Swedish Mektab)
19. http://www.geocities.com/sos_sweden/ (Al-Ansar al-Sharia)
20. <http://www.svenskaislamiska.org/> (Svenska islamiska akademien)
21. <http://w1.470.telia.com/~u47000153/links.html> (Islamiska förbundet i Växjö)
22. <http://www.radioislam.net/islam/svenska/svensk.htm> (Radio islam)
23. <http://home4.swipnet.se/~w-47763/news.htm> (Svenska Kavkaz)
24. <http://members.muslimsites.com/skovde/moske.htm> (Skövde moskeprojekt)
25. <http://home2.swipnet.se/~w-20479/Islam.htm> (svensk islamisk hemsida)
26. <http://listen.to/koranen> (Koranen och islam)
27. <http://www.islamguiden.com/ikkc/> (Islamisk kurdiskt kulturcentrum)
28. <http://www.islamguiden.com/ikfm/> (Islamisk kulturförening i Märsta)
29. <http://hem.bredband.net/ikc/> (Islamiska kultur centret i Örebro)
30. <http://www.ungamuslimer.nu> (unga muslimer i Sverige)
31. <http://www.muslim.com/> (Muslimer.com)
32. <http://www.al-islam.nu/> (Al-Islam NU)

Danmarks Forenede Cybermuslimer og italesættelsen af islam

Jørgen Bæk Simonsen

Muslimer er blevet en del af det danske samfund, og har været det gennem nu snart tre årtier. Det er dog fortsat ikke nødvendigvis sådan, at muslimer af alle betragtes som en *selvfølgelig* del af det danske samfund, og da slet ikke som en *naturlig* del. Det er der mange eksempler på i den offentlige debat, hvor islam og muslimer som tilfældet er det andre steder i Europa og USA ofte sidestilles og identificeres med problemer og vanskeligheder. Tænk blot på hvor hyppigt de trykte medier i Danmark gennem de sidste to-tre år har forsøgt at tolke meningsløse og krænkende eksempler på massevoldtægt som udtryk for en særlig muslimsk kulturel udtryksform, hvad det naturligvis ikke er. Er det noget, er det snarere et ulykkeligt eksempel på, at det socialt er gået galt for enkelte familier, der ikke har magtet at leve op til det, der også for muslimske forældre er det fornemste mål: at sikre at deres børn og unge opdrages så de kan begå sig i det fælles offentlige rum i respekt for de normer, der gælder dér¹. Tendensen er ikke blevet mindre efter terrorangrebene på World Trade Center i New York og Pentagon i Washington D.C. den 11. september 2001². Den valgkamp Danmark oplevede i oktober-november 2001 blev af samme grund domineret af en overdreven fokusering på indvandrere og flygtninge, der gjorde en saglig debat om andre politiske spørgsmål umulig³.

Defensiv og passiv islam

Muslimer bosat i Danmark førte frem til slutningen af 1980'erne en meget tilbagetrukket rolle i forhold til det omgivende majoritetssamfund og den heftige debat, deres bosættelse og efterfølgende institutionelle etablering i Danmark gav anledning til (Bæk Simonsen 1999; Bæk Simonsen 2000). I det kulturmøde, der blev konsekvensen af muslimernes bosættelse i landet, blev det paradoksalt nok det omgivende ikke-muslimske samfund, der kom til at afgøre, hvad der i en given sammenhæng skulle gøres til genstand for

diskussion. Det blev som konsekvens heraf det ikke-muslimske samfund, der definerede, hvor og hvornår den form for islam, de nu i Danmark bosiddende muslimer praktiserede, kom på kollisionskurs med vante majoritetsnormer (Schierup 1993; Yilmaz 1999).

Der blev i det kulturmøde, der blev resultatet af arbejdsmigranternes familiesammenføringer fra 1974 og frem gennem det følgende årti, uden videre sat lighedstegn mellem islam og problem. De sammenførte muslimske familier organiserede sig anderledes end mange danske familier; de havde andre normer for opdragelsen af deres børn; de talte andre sprog og havde en anden religion end majoriteten. Der var derfor ikke i de forskellige nationale og etniske muslimske grupperinger mange, der havde lyst til at deltage i debatten om udfordringerne i den forandringsproces, det danske samfund var ved at gennemløbe. Der blev derfor fra de muslimske gruppers side kun gjort meget få forsøg på at påvirke omverdenens syn på islam, og der var i begyndelsen ingen forsøg på at deltage i en diskussion med det omgivende ikke-muslimske samfund om den fælles fremtid, det efter familiesammenføringerne fra midten af 1970'erne stod klart alle var dømt til at få.

Der blev dog fra muslimsk side gjort enkelte forsøg på at italesætte og synliggøre islam:

A: *Den Muslimske Verdensliga*, der har været aktiv i Danmark siden begyndelsen af 1970'erne, distribuerede gennem *Det Islamiske Kulturcenter* i København og gennem sine to moskeer i København og Helsingør sit eget månedlige tidsskrift *The Muslim World League Journal*. Tidsskriftet har siden sin fødsel været meget traditionelt og er ikke overraskende præget af forsøg på også at oplyse om den islam-fortolkning, der praktiseres i Saudi-Arabien og som går tilbage til Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703-1791) (Schulze 1990). *Den Muslimske Verdensliga* distribuerede og distribuerer fortsat også en del værker af Abu al-'Ala al-Mawdudi (1919-1979) fra Pakistan, grundlægger og mangeårig leder af partiet *Djamâ'at-i Islâmî*; af den i 1966 henrettede ideolog for *Det Muslimske Broderskab* Sayyid Qutb (født 1906) og af klassiske muslimske lærde som al-Nawawi (1233-1277) og ibn Taimiya (1263-1328).

B: Det libysk financerede *Det Islamiske Kald* (*Al-Da'wa al-Islâmîya*) distribuerede materiale fra hovedkvarteret i Tripolis i Libyen via organisationens eget kontor og gennem *Det Islamiske Kulturcenter*, der formelt blev etableret og drevet af en kreds af muslimske lande med diplomatisk repræsentation i København. De muslimske stater har i fællesskab etableret *Det Islamiske Kulturcenter*, der siden 1976 har haft til huse i en bygning købt af en forening bag centret (Bæk Simonsen 1990; kap. 8). Organisationens tidsskrift *Risâla al-Djibâd* er først og fremmest talerør for den særlige islam-fortolkning, den libyske leder Muammar Gadaffi har udviklet i *Den Grønne Bog* fra midten og slutningen af 1970'erne. Tidsskriftet er i sit indhold og i sin måde at præsentere sig på at sammenligne med det tidsskrift, der udgives af *Den Muslimske Verdensliga*. *Det Islamiske Kald* har også distribueret andet materiale til det muslimske miljø i Danmark. Det meste af det, jeg har

haft mulighed for at gennemse, har haft relation til de internationale seminarer organisationen gennem 1970'erne og 1980'erne afholdt rundt om i den tredje verden med udgangspunkt i teorierne bag *Den Tredje Universelle Teori* formuleret i *Den Grønne Bog*. *Det Islamiske Kald* har siden slutningen af 1980'erne ført en meget tilbagetrukket rolle i det muslimske miljø i Danmark (Bæk Simonsen 1990; kap. 11).

C: *Det Islamiske Kulturcenter* er som nævnt et initiativ, der udgår fra en kreds af muslimske stater, som har fast diplomatisk repræsentation i Danmark. Da kulturcentret så dagens lys i november 1971 blev det også besluttet, at det skulle distribuere information om islam rettet mod den danske offentlighed. Centret blev åbnet i lejede lokaler i Københavns centrum i sommeren 1972. I 1976 købte gruppen bag kulturcentret den ejendom i den nord-vestlige del af København, der stadig udgør dets fysiske ramme. Men det lykkedes aldrig at få gjort planen om et tidsskrift om islam rettet mod det omgivende danske samfund til virkelighed. Derfor blev det tidsskrifter fra de omtalte to nationale islamiske organisationer, der blev distribueret.

D: *Abmadiya*-bevægelsen er den ældste muslimske gruppering i Danmark. Bevægelsen opstod i Indien, hvor en muslimsk lærer ved navn Mirza Ghulam Ahmad (1835-1909) gjorde bekendt, at han var den fornyer, den *mudjaddid* den muslimske verden havde ventet på siden profeten Muhammad i 632 var afgået ved døden. Gruppen har været aktiv i Danmark siden begyndelsen af 1960'erne og indviede i 1967 den eneste egentlige moske, der overhovedet findes i Danmark, tegnet af en dansk arkitekt konverteret til islam. *Abmadiya*-bevægelsen er aktiv over store dele af verden, og medens de muslimske grupper, der etablerede sig i Europa som følge af arbejdsmigrationen, gjorde brug af deres nationale sprog, og for enkeltes vedkommende for første gang fik mulighed for at gøre brug af deres etniske modersmål som eksempelvis forskellige grupper af kurdere, gælder det for *Abmadiya*-bevægelsen, at den altid har ført sin mission på det sprog, der gøres brug af i det samfund, hvor missionen gennemføres. Derfor har gruppen siden 1967 udgivet tidsskriftet *Aktiv Islam* med fire numre årligt. Bidragene i tidsskriftet præsenterer *Abmadiya*-islam som en moderne, rationel form for islam. Mange af artiklerne i bladet er hentet fra søster-forgreninger i andre dele af Europa, og ganske meget plads i de enkelte numre er viet lederen af bevægelsen, hvis taler og udsagn ofte udgør en stor del af de enkelte numre af tidsskriftet.

E: Et andet tidsskrift skal nævnes i denne sammenhæng *Islam – Fred og Harmoni*, der blev redigeret af den danske konvertit Aminah Tønnesen Echammari og som udkom fra 1991 og frem til 1994. Det lille tidsskrift udkom med 4-6 numre om året og var redaktionelt tilrettelagt som en præsentation af religionen suppleret med oplysende artikler om alle sider af islam.

De her nævnte tidsskrifter var i deres redaktionelle linie alle defensive. For tidsskrifterne udgivet af de store islamiske organisationer gjaldt det først og

fremmest om at præsentere islam som et middel til at tolke den menneskelige eksistens. Islam præsenteres derfor som det eneste sande fundament for en levemåde, der er i overensstemmelse med de normer, Gud har gjort gældende i den endelige og definitive guddommelige åbenbaring overdraget menneskeheden gennem profeten Muhammad. Dernæst gælder det om at argumentere for den særlige islam-fortolkning, den enkelte organisation repræsenterer, og i den forbindelse også at rette det ideologiske skyts mod konkurrerende islam-fortolkninger. Samme holdning kan genfindes i de tidsskrifter, der gennem 1990'erne har set lyset i Danmark som et resultat af, at nye grupperinger har etableret sig. Et eksempel herpå er *Manâr al-Hûdâ*, der distribueres af den såkaldte *Abbash-gruppe*, der begyndte at gøre sig gældende i det muslimske miljø i Danmark fra første halvdel af 1990'erne, og som har sit organisatoriske hovedkvarter i Beirut i Libanon (Hamzeh & Dekmejian 1996). Organisationens magasin rummer hver gang angreb på den islam-fortolkning, der finansielt støttes af Saudi-Arabien og som i praksis repræsenteres af *Den Muslimske Verdensliga* (Skovgaard-Petersen 1998).

De to tidsskrifter, der udgives på dansk adskiller sig for så vidt angår indholdet ikke afgørende fra de der udgives af *Den Muslimske Verdensliga* og *Det Islamiske Kald*. For både *Aktiv Islam* og for det institutionelt selvstændige *Islam – Fred og Harmoni* var og er for så vidt angår *Aktiv Islam* den redaktionelle linie grundlæggende den samme. Det handler om at præsentere islam for en ikke-muslimsk omverden og i den forbindelse at understrege, at islam ikke er en død og fortidig tradition men en levende reference for et aktivt og virksomt liv i en moderne verden.

Det samme gælder for tidsskriftet *Muslim i Norden*, der er udkommet regelmæssigt i nu 6 år. Kun undtagelsesvist fokuseres på en diskussion af de mange og forskellige udfordringer, muslimerne i et ikke-muslimsk samfund stilles over for, og også i dette tilfælde er oplysning om islam redaktionelt vægtet højt. I tidsskriftets seneste nummer (nr. 38, 3. kvartal 2001) udgør ti sider kommentering af bestemte koranvers (*tafsîr*), to sider giver oplysning om profetens liv (*sîra*), to sider giver oplysning om islams syn på statuer således som det foreskrives i islamisk ret (*fiqh*) på baggrund af de afghanske Talibaneres skændige ødelæggelse af to kæmpestatuer af Buddha i Bamiyan i efteråret 2000. Derudover er der mindre artikler om Abu Huraira, én af profeten Muhammads nære medarbejdere og om børneopdragelse, ligesom en *khutba* af den danske *imam* Leon Soudari Hansen er gengivet⁴.

Offensiv og aktiv islam

Vi skal frem til slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, før det muslimske miljø for alvor begyndte at tage del i den debat, muslimernes tilstedeværelse i det danske samfund gav anledning til. Det er umuligt at sætte navn på hvem der begyndte, men fra slutningen af 1980'erne er de

der pludseligt. Et af de første eksempler er FASM (*Foreningen af Studerende Muslimer*), der blev dannet i 1988⁵. Allerede fra begyndelsen var det tydeligt at se, at foreningen var et produkt af det samfund, den var vokset op i. Derfor kan man i de tidlige udmeldinger fra FASM finde udsagn om det nødvendige i at etablere muslimske forsamlingshuse. Alle vil vide, at det indtil da kun var i en traditionel, dansk sammenhæng, at det gav mening at tale om forsamlingshuse (Bæk Simonsen 1990; 166; Bæk Simonsen 2001)!

FASM gjorde det fra begyndelsen klart, at foreningens målsætning var at oplyse om islam. Medlemmerne var alle unge, de var under uddannelse, og de var for de flestes vedkommende født eller i det mindste opvokset i Danmark. Derfor var det også klart, at de fra første færd var utvetydige i deres signal til det omgivende samfund: vi er født i landet, vi er en del af landet og derfor har vi i overensstemmelse med de værdier, der gælder i Danmark *ret* til at være hvad vi er. Vi er hvad *vi* er, og I er hvad *I* er. Men skal den postulerede danske tolerance, *vi* i den danske folkeskole er blevet fortalt er et varemærke for det at være dansk være udtryk for en levende værdi, må vi som en selvfølgelig konsekvens heraf have ret til at være, hvad vi selv vælger at være: aktive og engagerede muslimer.

FASM har siden sin etablering været aktiv i bestræbelserne på at sikre, at den forandring, samfundet som helhed var genstand for, også blev løftet af efterkommere af de migranter, der havde afstedkommet debatten. Foreningen som helhed og de enkelte medlemmer i særdeleshed påtog sig i forhold til det omgivende samfund rollen som én af flere muslimske foreninger, der var villige til at stille op til debat med det omgivende samfund, som ofte forholdt sig meget kritisk til den udvikling, der var i gang.

FASM er interessant fordi den talte unge af indbyrdes vidt forskellig herkomst: der var unge, hvis forældre kom fra Pakistan, der var unge hvis forældre kom fra Tyrkiet, og der var unge hvis forældre kom fra Marokko. Medens deres forældre havde organiseret sig efter etnisk, nationalt tilhørsforhold, valgte deres børn, der nu var blevet unge, et andet princip for deres organisering og for deres samfundsmæssige engagement. De var som unge af forskellige indvandrere stillet overfor samme udfordring: de blev afvist af det samfund, de selv følte de var en del af, men som ofte ikke ville kendes ved dem.

Cybermuslimer

I november 1998 tog den tidligere formand for FASM initiativ til at etablere en elektronisk post-liste på internettet med navnet *Danmarks Forenede Cybermuslimer* (dfc). Inspirationen kom fra Sverige, hvor der tidligere på året var blevet etableret en lignende liste (Schmidt 1999; Otterbeck 2000). Både det svenske og det danske initiativ er "lokale" og "nationale" afgrænsede bestræbelser på at drage fordel af de muligheder, internettet giver for kommunikation i en moderne verden. Det ses af det forhold, at det er et

uomgængeligt krav, at indlæg på den elektroniske postliste skrives på det nationale sprog. Den elektroniske post og internettet i det hele taget bryder for alvor den forbindelse, der i al tidligere kommunikation har været mellem tid og sted, og som af førende sociologer som Anthony Giddens og Zigmundt Bauman er blevet fremhævet som modernitetens helt store udfordring (Giddens 2000; Bauman 2000). Internettet kan imidlertid også bruges til det modsatte: at styrke en lokal identitet gennem brug af det nationale sprog.

Jeg har i forskellige sammenhænge forsøgt at påvise formuleringen af en offensiv diskurs hos dele af den muslimske befolkning i Danmark fra begyndelsen af 1990'erne. Diskursen er først og fremmest blevet formuleret af de unge muslimer, der fra begyndelsen af 1990'erne for alvor gjorde sig gældende, og som siden har fastholdt sig selv som en del af den offentlige debat om det multikulturelle samfund Danmark er blevet (Bæk Simonsen 2000; Bæk Simonsen 2001).

Etableringen af dfc indgår som en naturlig konsekvens af denne udvikling, hvilket bekræftes af den hensigserklæring, hvormed initiativet lancerede sig selv i november 1998:

“Danmarks Forenede Cybermuslimer” – dfc – er en mailingliste, som har til formål at gøre det nemt for både muslimer og ikke-muslimer at drøfte emner vedr. islam på internettet. Efter godkendt tilmelding vil du modtage indlæg som andre tilmeldte har sendt. Når du sender et indlæg, vil de andre tilmeldte ligeledes kunne modtage det. Du kan til enhver tid afmelde dig dfc.

Hvad kan dfc bruges til? Svaret er: Mange ting! Nu er det jo sådan, at mange af os engang imellem har nogle pointer, som vi meget gerne vil dele med andre brødre og søstre, men kun lejlighedsvis får mulighed for at lufte. Det kan dfc jo med fordel bruges til. Skriv om jeres meninger. Lad være med at være tavse! Er Islam i Danmark passiv? Er muslimer dovne? Kan der overhovedet gøres noget ved det? Hvad med begivenheder i international regi? Har Islam overhovedet en fremtid, sådan som det ser ud i de muslimske lande? Er splittelserne mellem muslimer “sundt” eller “usundt”? Disse er nogle af de temaer, vi sikkert på en eller anden måde kan debattere frit og åbent. Så er der en anden side af dfc. dfc er en slags islamisk opslagstavle. Hvis du hører om en debataften, en tv- eller radioudsendelse eller blot vil dele med de øvrige brødre og søstre hemmeligheden om, hvor byens bedste shawarma kan fås, så er dette stedet, hvor man mødes⁶.

Den elektroniske postliste styres af Fatih Alev, der i forbindelse med listens etablering også formulerede den etikette, brugerne skulle og fortsat skal underkaste sig og følge, hvis de ønsker at deltage i debatten:

Danmarks Forenede Cybermuslimers netikette⁷.

1. Brug Assalamu Alaikum (Allahs fred være med dig)⁸.
Islam lærer os, at vi skal hilse hinanden med “Assalamu Alaikum” hver gang vi mødes. Så brug den samme hilsen i dine e-mails.

2. Besvar dine e-mails høfligt og så hurtigt som muligt.
Vær påpasselig om hvad du siger om andre. E-mails sendes nemt videre. Lav tydelig anmærkninger ved alle citater, referencer og kilder, og respekter copyright og licensaftaler.
3. Vær påpasselig når du bruger sarkasme og humor.
Når modtageren ikke kan se dit ansigt, mens du meddeler, er der en risiko for at han/hun tager din morskab alvorligt, for eksempel som kritik. Når du er morsom, brug symboler til at udtrykke den ved at afslutte din sætning med en "smiley".
4. Begynd dine e-mails med personens navn (stavet rigtigt!) og afslut med en høflig "din ven", "venlig hilsen", "salaam" (i.e. fred, JBS), "fi amanillah" (i.e. med Guds sikkerhed, JBS) eller tilsvarende.
5. Brug aldrig STORE BOGSTAVER når du skriver e-mails eller skriver i en gæstebog.
Det regnes for værende uhøfligt (svarende til at RÅBE) og er ubehageligt at læse. Brug kun store bogstaver i overskrifter eller når det tjener til at fremhæve en vigtig pointe.
6. Husk at fordi Internettet giver dig en form for anonymitet, giver det dig ikke ret til at være uhøflig eller ond.
Skriv ikke noget, som du ikke selv ønsker at modtage eller som vil støde andre. Husk Allah altid ser dig!
7. Vær opmærksom på din sprogbrug. Brug ikke slang. Det er u-islamisk.
Hvis du ikke ville tale sådan til din mormor, morfar, far, tre-årige broder, din moster Fatima eller din lærer, så lad også være i dine e-mails!
8. Når du besvarer en e-mail, "klip" (Control-x) og "sæt ind" (Control-v) eller citér de centrale dele af den besked, du besvarer – i stedet for at videresende hele mailen.
9. Sørg for at din overskrift (emne) i e-mailen passer til indholdet af din e-mail.
En præcis overskrift hjælper læseren. Fokusér på et emne per e-mail, så der er overensstemmelse mellem overskrift og indhold. På den måde er din e-mail også nemmere at finde igen ved en senere lejlighed.
10. Forvent aldrig at dine e-mails forbliver private og at de kun kan læses af dig og modtageren.
Send aldrig noget, som du ikke ønsker på forsiden af Ekstra Bladet.
11. Send eller videresend aldrig kædebrev, uanset om de angår uheld eller held. De er en byrde, og du risikerer at blive udelukket fra forskellige fora, for eksempel dfc⁹⁾!
12. Send kun meddelelser til hele dfc, når det angår alle. Kommentarer, hilsener og lignende har ofte kun interesse for én person; send den privat¹⁰⁾.

Det er værd at hæfte sig ved, at den elektroniske postliste fra begyndelsen har været åben for både muslimer og ikke-muslimer. Det samme gælder i øvrigt den svenske postliste, medens en norsk pendent med navnet *Kawthar* kun er åben for muslimer. Der er i sensommeren 2001 blevet skabt en parallel mailing-liste til dfc, der kun er åben for muslimer¹¹. Baggrunden er at mange muslimske medlemmer af dfc har ønsket et forum, hvor det ikke nødvendigvis giver anledning til diskussion med ikke-muslimer, når unge muslimer diskuterer deres individuelle identitet.

Optagelse på dfc sker gennem henvendelse direkte til ordstyreren på en særlig netadresse (fatih@muslim.dk) med anmodning om optagelse. Når denne er givet foreskriver netiketten, at det nye medlem skal præsentere sig for postlistens øvrige medlemmer. Det kan eksempelvis gøres som et nyt medlem gjorde i en e-mail til dfc sendt den 15. april 2000¹².

Asalaamu aleikum wa rahmatullah¹³

Lige en præsentation af mig selv i anledning af, at jeg har meldt mig til listen. Mit navn er xxxx. Jeg er dansker, 23 år, og konverterede til islam for ca. 1 år siden alhamdulillah¹⁴. Jeg bor i Vanløse i København.

I øjeblikket læser jeg BA (sprog) på Handelshøjskolen, men jeg stopper til sommer for at begynde på datamatiker insh'Allah¹⁵. Så lige i øjeblikket går jeg også til matematik to aftener om ugen for at opfylde adgangskravet til datamatiker. Udover det træner jeg taekwondo tre gange om ugen, iøvrigt samme med min ven xxx som også er tilmeldt her på listen. Om lørdagen arbejder jeg som postbud.

I den (alt for korte) tid der er tilovers prøver jeg at lave noget indenfor islam. Om fredagen går jeg til salat-ul-jumuah¹⁶ i Waqf masjid i Bellahøj. Nogle gange går jeg til Kulturcenteret som også ligger i (på?) Bellahøj, eller til moskeen på Amerikavej på Vesterbro. Ellers tager jeg som regel til møder med andre unge om lørdagen, i en af de tre nævnte moskeer. Idag tager jeg til Kapelvej til Hizb-ut Tahrirs lørdagsmøde, insh'Allah¹⁷.

Andre interesser jeg har er: Film, musik, tøj, sport og stort set alt der har med computere at gøre!

OK, nok om mig selv, håber ikke det blev alt for kedeligt for jer.

Salaamu aleikum wa rahmatullah, xxxx.

Næsten alle på listen optræder under eget navn. Det fremgår af netiketten, at ordstyreren er opmærksom på, at nettet giver mulighed for anonymitet, og ingen der er med på listen kan vide, om den der skriver er den, vedkommende giver sig ud for at være. I nogle tilfælde er det da også tydeligt, at afsenderen har valgt et "kunstnernavn". Det må formodes at dette er sket efter forudgående aftale med ordstyreren¹⁸.

Religionssociologen Sidsel Westi Kragh har i en specialeafhandling udarbejdet ved Institut for Religionsvidenskab foretaget en undersøgelse af den aldersmæssige sammensætning af de nye medlemmer, der i første kvartal af 2000 tilmeldte sig dfc. Hendes undersøgelse viser, at hovedparten af listens medlemmer er mellem 15 og 29 år (ca. 85% af alle medlemmer). Fordelin-

gen på køn viser, at 61% er mænd og 39% kvinder (Kragh 2000:8). I uddannelses- og beskæftigelsesmæssig sammenhæng domineres medlemsskaren af unge, der enten er i gang med en gymnasial ungdomsuddannelse eller er i færd med at gennemføre en mellemlang eller en længerevarende videregående uddannelse (Kragh 2000:9f).

dfc's formålsparagraf formulerede utvetydigt, at postlisten har til formål at fremme og befordre debatten mellem muslimer bosat i Danmark på den ene side og mellem muslimer og ikke-muslimer på den anden side. De to debatter er naturligt knyttet til hinanden, men det er klart, at omdrejningspunktet for den enkelte kan være meget forskellig afhængig om der er tale om en muslim eller en ikke-muslim.

Jeg har fulgt debatten på dfc fra begyndelsen men ikke selv deltaget aktivt. Jeg har valgt at være tilmeldt, fordi debatterne på den elektroniske postliste giver et glimrende billede af, hvad der optager de personer, der aktivt deltager i diskussionerne. Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at Kraghs konklusioner om medlemmernes aldermæssige sammensætning, fordelingen på køn og medlemmernes beskæftigelse er korrekte, men der er måske endnu et forhold, der skal fremhæves. Følger man nemlig postlisten over et meget langt forløb, viser det sig hurtigt, at der er visse personer, der optræder igen og igen, og nogle af dem der oftest optræder falder i aldersmæssig henseende udenfor den numerisk største gruppe af medlemmer i alderen mellem 15 og 29 år. Det gælder f.eks. for Abdul Wahid Petersen, der er særdeles aktiv i det muslimske miljø i Danmark, og derfor også hyppigt er at finde på dfc. Derfor er det også vigtigt at fastholde, at de aktive deltagere indbyrdes tegner forskellige islam-fortolkninger, der naturligt strides og som vil vedblive at strides.

En meget stor del af indlæggene på postlisten handler om at afdække, hvad en "rigtig" muslimsk adfærd er, og i den henseende er der ikke spor tvivl om, at listen er til endog meget stor glæde for de medlemmer, der geografisk er bosat steder, hvor der kun er få muslimer. En række bidrag er fremsendt af unge bosat i f.eks. Frederikshavn eller i Sønderborg, hvor antallet af muslimer er lille. De udtrykker stor glæde over gennem dfc at få en oplevelse af et levende fællesskab med andre muslimer og gennem debatterne på postlisten at kunne deltage i en diskussion, der handler om at udvikle en personlig identitet. Derfor er det almindeligt på postlisten at finde spørgsmål om dette eller hint er i overensstemmelse med islam, om andre kan hjælpe med at lokalisere profet-traditioner til belysning af et givet spørgsmål, om andre medlemmer kan hjælpe med lokalisering af litteratur til en opgave i forbindelse med ens studier og om nogle ved, om der i en given by findes en lokal moske. Arrangementer af forskellig art annonceres også på dfc, ligesom der er eksempler på, at nogle medlemmer har hørt et arrangement omtalt og på listen anmoder om nærmere oplysning om tid og sted. I den sammenhæng er dfc også omfattet af interesse af journalister fra både TV, radio og den trykte presse, der undertiden via forespørgsler på listen får adgang til en viden, de ellers ikke ville have fået

adgang til. Også på den måde må det konkluderes, at listen indfrier sine egne målsætninger.

Med mellemrum debateres også mere teoretiske og dogmatiske spørgsmål. Der har eksempelvis været en meget lang debat om sufisme og en meget lang debat om synet på *ahmadiyya*-islam, som udgør en ganske lille del af det samlede antal muslimer i Danmark på i alt ca. 175.000 personer eller ca. 3% af den samlede befolkning.

De emner der diskuteres på dfc adskiller sig ikke fra de emner, der i øvrigt diskuteres i det muslimske miljø. Men efter min vurdering er det afgørende ved dfc, at postlisten tjener som endnu et redskab i identitetsforhandlingerne for de personer, der deltager (Kragh 2000 fremhæver på fornemste vis netop dette aspekt). Det gælder ikke mindst for det voksende antal brugere af listen, der er konverteret til islam, og som efter konverteringen skal til at supplere den identitet de allerede har med et nyt element: islam. Det fremgår eksemplarisk af den præsentations-mail jeg citerede ovenfor.

Nye positioner

I Europa som helhed har muslimske intellektuelle gennem de sidste år fastholdt, at den fælles muslimske udfordring består i at udvikle en islamfortolkning, der naturligvis er i overensstemmelse med grundlæggende islamiske værdier, men som konkret nødvendigvis må genspejle et liv, hvor muslimerne udgør en minoritet. Én af de fornemste repræsentanter for denne tendens er Tariq Ramadan, der i en bog fra 1998 fokuserede på dette (Ramadan 1998; Ramadan 1999). De 330 personer der i skrivende stund (september 2001) er med på dfc viser i hvert fald, at lysten til at debattere er der. Der er månedligt ca. 430 indlæg på listen, i perioder naturligvis flere og i andre perioder færre.

Den offensive diskurs der kan spores i det muslimske miljø fra slutningen af 1980'erne og frem udlægges af andre grupperinger i miljøet som en trussel mod islams autencitet (Bæk Simonsen 2000). Én af de grupperinger der forfægter et sådant synspunkt er *Hizb al-Tahrîr al-Islâmî*, *Det Islamiske Frihedsparti*. Gruppen har været aktiv i Danmark siden midten af 1990'erne og hviler på tanker og ideer udviklet af partiets grundlægger palæstinenser Taqî al-Din al-Nebhânî (1909-1977) (Taji-Farouki 1996). Gruppen er markant modstander af enhver form for integration, fordi det efter deres opfattelse betyder, at muslimer så må leve efter principper, der er i strid med islam.

Det danske samfund er funderet på forestillingen om at suveræniteten ligger hos folket, og at lovgivningen i sit væsen er sekulær. Derfor vil integration automatisk føre til, at islams krav på at være den endelige og definitive guddommelige åbenbaring med et potentiale for at muliggøre et samfund i overensstemmelse med de ønsker, Gud har for sin skabning, vil blive

besudlet. Det vil kun tjene Vestens interesse, og de muslimer, der er fortalere for integration, går efter *Hizb al-Tabrîr al-Islâmîs* vurdering den ikke-muslimske verdens interesse. De hjælper nemlig gennem deres bestræbelser på at integrere muslimer i de lande i Vesten, hvor de nu tilfældigvis lever, ikke-muslimernes ønske om at erodere og siden at tilintetgøre den islamiske verden.

Personer med tilknytning til gruppen gjorde gennem 1999 adskillige forsøg på at sætte dagsordenen for debatten på dfc, og det førte til, at ordstyreren valgte at ekskludere medlemmer med tilknytning til gruppen, også fordi de sad opfordringer til at rette sig efter den netikette, der blev lanceret da dfc i november 1998 så dagens lys, overhørig. Der var gennem hele foråret og sommeren 2001 spredte tiltag til, at debatten om eksklusion af medlemmer med sympati for *Hizb al-Tabrîr al-Islâmî* skulle begynde på ny, men debatten døde hver gang ud. Det er i øvrigt ikke kun ordstyreren på dfc, der følger sig intimideret af gruppens adfærd. Flere organisationer tegnet af unge muslimer med et erklæret positivt syn på integration har oplevet, at *Hizb al-Tabrîr al-Islâmî* har evnet at "kuppe" debatmøder, der skulle handle om noget andet.

Den position *Hizb al-Tabrîr* har indtaget i synet på integration er vidt forskellig fra den dfc sammen med andre tegnere. Efter min vurdering er det dfc og de andre, der har fremtiden for sig. De har i praksis dokumenteret, at der ikke behøver at eksistere et modsætningsforhold mellem det at være muslim og det at være et aktivt, moderne menneske. De er levende eksempler på, at islam allerede er blevet og i fremtiden vil forblive en del af det danske samfund. Det oplevede vi heldigvis også eksempler på i forbindelse med den danske valgkamp i oktober-november 2001. Omvendt er de unge, der er organiseret i *Hizb al-Tabrîr* med til at postulere og fastholde islam som en evig og uforanderlig størrelse (Roald 2001).

Noter

1. En række eksempler er at finde i dagbladet *Politiken* i november 2000 og igen i august 2001. Eksemplerne er også hyppige i dagbladet *Jyllandsposten* og i formiddagsbladene *Ekstra Bladet* og *BT*.
2. Se f.eks. kronikken i *Bertingske Tidende* torsdag den 13. september 2001.
3. Se også statsminister Anders Fog Rasmussens åbningstale i Folketinget tirsdag den 4. december 2001. Talen findes på Statsministeriets hjemmeside www.stm.dk
4. *Khutba* er den tekniske betegnelse for den tale, *imamen* afholder i moskeen inden bønnen over middag om fredagen.
5. Foreningen er i 2002 blevet opløst.
6. Citeret efter dfc's hjemmeside www.islam.dk
7. Et af mange nye ord, der skabes når internettet skal indarbejdes i den lokale sammenhæng. Ordet er en sammentrækning af *net* og *etikette*.
8. Oversættelsen er sproglig ukorrekt. Det burde være "Allahs fred være med jer" uanset at hilsenen også bruges, når man taltaler en enkelt person.
9. Ordstyreren kunne i dette tilfælde også have argumenteret med, at en sådan adfærd er u-islamisk, således som han gør det i punkt 6.

10. Netiketten er citeret efter <http://www.islam.dk/dfc/hjælp>
11. I følge samtale med Fatih Alev på Carsten Niebuhr Institutet tirsdag den 11. september 2001.
12. Jeg har valgt ikke at gengive navnet på den, der har sendt e-mailen. Det her anførte eksempel på en præsentation er tilfældig i den forstand, at det ligner alle andre. Når jeg har udvalgt denne præsentation er det fordi, den kan bruges som eksempel på noget af det, der efter min vurdering i øvrigt karakteriserer debatten på den elektroniske post-liste.
13. Hilsenen betyder oversat "Guds fred være med jer og Guds velsignelse".
14. Betyder "Priset være Gud" og bruges som fast udtryk når muslimer udtrykker glæde og taknemmelighed.
15. Fast udtryk som betyder "Om Gud vil".
16. I.e. fredagsbønnen over middag. Koranen anbefaler alle muslimer at deltage i denne bøn hvis det er muligt jvf. Koranen, Sura 62 vers 9-10.
17. Gruppens møder blev fra sommeren 2001 henlagt til *Det Islamiske Kulturcenter* i Bella-høj, København NV. Meddelt af emiren Fadi Abd al-Latif i samtale på TV-Stationen *Sbarq-TV* fredag den 17. august 2001.
18. Et eksempel på et sådant "kunstnernavn" er dfc-medlem "Sufilight". Sufisme er en teknisk betegnelse for islamisk mystik og "light" er engelsk for "lys", netop det som de fleste sufier søger at finde!

Litteratur

- Bauman, Zygmundt (2000) *Liquid Modernity* Cambridge: Polity Press.
- Bæk Simonsen, Jørgen (1990) *Islam i Danmark. Muslimske Organisationer i Danmark 1970-1989*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bæk Simonsen, Jørgen (1999) *Fra Homogenitet til Pluralisme. Religionsfrihed og islam i Danmark*, i Christoffersen, Lisbet & Bæk Simonsen, Jørgen (red.) *Visioner for religionsfrihed, demokrati og etnisk ligestilling*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling, pp. 163-178.
- Bæk Simonsen, Jørgen (2000) *From Defensive Silence to Creative Participation: Muslim Discourses in Denmark*, i Dassatto, Felice (ed.) *Paroles d'islam*, pp. 145-156.
- Bæk Simonsen, Jørgen (2001) *Dansk Islam eller Islamisk Dansk*, i *Religion*, nr. 1, Tidsskrift for Religionslærerforeningen for Gymnasiet og HF, pp. 24-35.
- Bæk Simonsen, Jørgen (2002) *Globalization in Reverse and the Challenge of Integration*, i Haddad, Yvonne (ed.) *From Sojourners to Citizens: Muslims in the West*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Giddens, Anthony (2000) *En løbsk verden. Hvordan globaliseringen forandrer vores tilværelse*. København: Hans Reizel.
- Hamzeh, A. Nizar & Dekmejian, R. Hrair (1996) *A Sufi Response to Political Islamism: Al-Abbash of Lebanon*, *Journal of Middle Eastern Studies*, vol. 28, New York pp. 217-229.
- Kragh, Sidsel Westi (2000) *Assalamu alaikum brødre og søstre og hej til ikke-muslimerne*, Københavns Universitet: Det Humanistiske Fakultet, Religionsvidenskab (u-publikeret specialeafhandling).
- Otterbeck, Jonas (2000) *Islam på svenska: tidsskriften Salaam och islams globalisering*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International (Lund Studies in History of Religions; 11).
- Ramadan, Tariq (1998) *Étre Musulman en Europe*, Paris, (1999) *To Be a European Muslim*. Leicester: The Islamic Foundation
- Roald, Anne Sofie (2001) *Women in Islam. The Western Experience*. London & New York: Routledge.
- Schierup, Carl-Ulrik (1993) *På Kulturens Slagmark – Mindretal og Størretal taler om Danmark*. Esbjerg: Syddansk Universitetsforlag.
- Schmidt, Garbi (1999) *Sveriges Förenade Cybermuslimer – blågul islam på internettet*, i Svanberg, Ingvar & Westerlund, David (red.) *Blågul Islam? Muslimer i Sverige*. Nora: Nya Doxa.

- Schulze, Reinhard (1990) *Islamischer Internationalismus im 20. Jahrhundert: Untersuchungen zur Geschichte der islamischen Weltliga*. Leiden: Brill.
- Skovgaard-Petersen, Jakob (1998) *The Sunni Religious Scene in Beirut, Mediterranean Politics*, vol. 3, no. 1, pp. 69-80.
- Taji-Farouki, Suha (1996) *A Fundamental Quest. Hizb al-Tabrir and the Search for the Islamic Caliphate*. London: Grey Seal.
- Yilmaz, Ferruh (1999) *Konstruktionen af de etniske minoriteter: eliten, medierne og "etnificeringen" af den danske debat*, *Politica*, vol. 31, nr. 2, Aarhus Universitet Institut for Statskundskab.

The Authors

Ylva Brune, Doctoral Candidate, Researcher, Department of Journalism and Mass Communication, Göteborg University, P.O. Box 710, SE-405 30 Göteborg, ylva.brune@jmg.gu.se

Connie Carøe Christiansen, Ph.D., Cultural Sociologist, The Danish National Institute of Social Research, Herluf Trolles Gade 11, DK-1052 København K, ccc@sfi.dk

Elisabeth Eide, Dr. Art., Associate Professor, Department of Journalism, Oslo University College, Pilestredet 48, N-0167 Oslo, elisabeth.eide@jbi.hio.no

Eva Fock, Doctoral Candidate, Researcher, Cæciliavej 31, DK-2500 Valby, e.fock@adr.dk

Ingunn Hagen, Ph.D., Associate Professor, Department of Psychology, Norwegian University of Science and Technology, N-7491 Trondheim, ingunn.hagen@svt.ntnu.no

Peter Hervik, Ph.D., Researcher, The Board for Ethnic Equality, Frederiksborggade 15, 3., DK-1360 København K, peter.hervik@get2net.dk

Mustafa Hussain, Ph.D. (fil.lic.), Extern Lecturer, Department of Social Science, Roskilde University, P.O. Box 260, DK-4000 Roskilde, mustafa.hussain@get2net.dk

Göran Larsson, Ph.D., Senior Lecturer, Department of Religious Studies, Göteborg University, Box 200, SE-405 30 Göteborg, goran.larsson@religion.gu.se

Flemming Røgilds, Cultural Sociologist, Author, Brumleby 174, DK-2100 København Ø, rogilds@wanadoo.dk

Jørgen Bæk Simonsen, Dr., Director, The Danish Institute in Damaskus, Bayt al-Aqqad, Suq al-Souf 8-10, did@scs-net.org

Thomas Tufte, Ph.D., Senior Lecturer, Department of Film and Media Studies, University of Copenhagen, Njalsgade 80, DK-2300 København S, tufte@hum.ku.dk

NORDICOM

Göteborg University
Box 713
SE 405 30 Göteborg, Sweden

Telephone: +46 31 773 10 00
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: nordicom@nordicom.gu.se

Director: Ulla Carlsson
Telephone: +46 31 773 12 19
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: ulla.carlsson@nordicom.gu.se

Assistant: Anja Ryne, subscriptions
Telephone: +46 31 773 12 16
E-mail: anja.ryne@nordicom.gu.se

Technical co-ordinator: Claus Kragh Hansen
NORDICOM/University and State Library
Universitetsparken
DK-8000 Århus C, Denmark

Telephone: +45 89 46 20 69
Fax: +45 89 46 20 50
E-mail: ckh@statsbiblioteket.dk

Publications and Media Statistics

NORDICOM
Göteborg University
Box 713
SE 405 30 Göteborg, Sweden

Ulla Carlsson, editor
Telephone: +46 31 773 12 19
E-mail: ulla.carlsson@nordicom.gu.se
Eva Harrie, media statistics
Telephone: +46 31 773 46 58
E-mail: eva.harrie@nordicom.gu.se

Bibliographies and Databases

NORDICOM
State Library
Universitetsparken
DK-8000 Aarhus C, Denmark

Claus Kragh Hansen, co-ordinator
Telephone: +45 89 46 20 69
Fax: +45 89 46 20 50
E-mail: ckh@statsbiblioteket.dk

International Clearinghouse on Children, Youth and Media

NORDICOM
Göteborg University
Box 713
SE 405 30 Göteborg, Sweden

Cecilia von Feilitzen, scientific co-ordinator
Telephone: +46 8 608 48 58
Fax: +46 8 608 41 00
E-mail: cecilia.von.feilitzen@sh.se

Pia Hepsever
documentation co-ordinator
Telephone: +46 31 773 49 53
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: pia.hepsever@nordicom.gu.se

National Information Centres

Nordicom-Denmark

University and State Library
Universitetsparken
DK-8000 Aarhus C, Denmark

Peder Grøngaard, documentation
Telephone: +45 89 46 20 68
Fax: +45 89 46 20 50
E-mail: pg@statsbiblioteket.dk

Nordicom-Finland

University of Tampere
Yliopistonkatu 38
FIN-33014 Tampere, Finland

Eija Poteri,
documentation
Telephone: +358 3 215 70 45
Fax: +358 3 215 62 48
E-mail: eija.poteri@uta.fi

Nordicom-Norway

Institute for Mass Communication
University of Bergen
Fosswinckelsgt. 6
N-5007 Bergen, Norway

Pernille Riise Lothe, documentation
Telephone: +47 55 58 91 40
Fax: +47 55 58 91 49
E-mail: pernille.lothe@media.uib.no

Nina Bjørnstad, media statistics
Telephone: +47 55 58 91 26
E-mail: nina.bjornstad@media.uib.no

Nordicom-Iceland

University of Iceland
IS-101 Reykjavik, Iceland

Hilmar Thor Bjarnason, documentation
Telephone: +354 525 4519
Fax: +354 552 6806
E-mail: hthorbj@rhi.hi.is

Nordicom-Sweden

Göteborg University
Box 713
SE 405 30 Göteborg, Sweden

Roger Palmqvist, documentation
Telephone: +46 31 773 12 20
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: roger.palmqvist@nordicom.gu.se

Karin Poulsen, documentation
Telephone: +46 31 773 44 19
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: karin.poulsen@nordicom.gu.se

Ulrika Facht/Catharina Bucht,
media statistics
Telephone: +46 31 773 13 06
Fax: +46 31 773 46 55
E-mail: ulrika.facht@nordicom.gu.se
catharina.bucht@nordicom.gu.se

Denne bog handler om identitet, og om at høre til eller høre hjemme et sted. Bogen er en analyse af mediebrug, medierepræsentation, globalisering og kulturel forandring, en bog om, hvordan identitet forhandles i hverdagens praksis, og hvordan medierne på forskellige måder spiller en vigtig rolle i disse forhandlinger.

En af de store udfordringer i Skandinavien i dag er at finde ud af, hvordan der politisk, socialt og kulturelt skal reageres på de nyere medborgere, indvandrere og flygtninge, og deres efterkommere. Vi ser i dag skandinavisk-sprogede muslimske websites, tyrkisk og indisk satellit-tv i indvandrerhjem, uendelige diskussioner om halal-kød, tørklæder og indvandrer-bander i de skandinaviske medier, unge indvandrergrupper på toppen af skandinaviske musik-hitlister; osv. Dette er blot enkelte aspekter af og reaktioner på multikulturalismens vilkår i de skandinaviske samfund i dag. Hvor dybt stikker de kulturelle og sociale forandringer vi oplever i disse år, hvor bevæger de skandinaviske samfund sig hen, og mere specifikt: hvilken rolle spiller medierne i det hele? Gennem indledende refleksioner omkring medier, kultur og etnicitet, efterfulgt af case studies, analyseres og identificeres nogle af de vilkår, hvorpå borgere i Danmark, Norge og Sverige forhandler, skaber og konstituerer deres historie, deres sociale orden og deres kulturelle praksis. I denne bog bringes en række indvandrer- og medieforskere således sammen i et forsøg på at udforske en bred vifte af multikulturalismens muligheder og begrænsninger i Skandinavien.

NORDICOM

Nordic Information Centre for Media and Communication Research

Göteborg University

Box 713, SE 405 30 Göteborg, Sweden

Telephone +46 31 773 10 00

Fax +46 31 773 46 55

E-mail: nordicom@nordicom.gu.se

www.nordicom.gu.se

ISSN 1650-5131

ISBN 91-89471-16-4